

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1948

ANDRA KAMMAREN

Nr 24

12—18 juni.

Debatter m. m.

Sid.

Lördagen den 12 juni.

Svar på interpellation av fru Sandström ang. inplaceringen i lönegrad av högre biträdestjänster i statsförvaltningen.....	5
---	---

Tisdagen den 15 juni.

Svar på interpellation av herr Jansson i Aspeboda ang. folkskolans lokalbehov	13
---	----

Torsdagen den 17 juni.

Lyckönskningstelegram till Schweiz' parlament	24
Ersättningen för riksdagsmannauppdragets fullgörande	25
Anslag till universitetssjukhusen	28
Inrättande av en arbetarskyddsstyrelse m. m.	35
Anslag till riksförsäkringsanstalten	47
Villkoren för statens bosättningslån	48
Den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.	50
Reglering av sockernäringen i riket	77
Motioner om särskild varuskatt å importerad frukt	79
Upplysningsskrift om riksdagen.....	81
Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten	81
Tillägg till kyrkolagen.....	118
Militär rättegångslag m. m.	118
Ändring i olycksfallsförsäkringslagen m. m.....	121
Bevakningsfartyg för sillfisket vid Island.....	127

Fredagen den 18 juni.**Svar på interpellationer av**

herr Pehrsson-Bramstorp ang. tillämpning av sociala arrendelagstiftningens principer å vissa ecklesiastika fastigheter.....	131
herr Liedberg ang. betryggande åtgärder för förvaring av sprängämnen och ammunition	133
herr Larsson i Luttra ang. rätt för skoldistrikt med lägre skolformer att vid införande av det sjunde skolåret anställa särskild lärare för en centraliserad sjunde klass, m. m.....	136

Samtliga avgjorda ärenden.**Torsdagen den 17 juni.**

<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 45, ang. ändring i lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker, m. m.....	25
— nr 46, ang. ändring i förordningen om jordbrukets kreditkassor m. m.	25
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 27, ang. stärkande av riksdagens kontrollmakt	25
— nr 28, ang. ersättningen för riksdagsmannauppgdragets fullgörande	25
— nr 29, ang. lagen rörande ny indelning av riket i borgerliga kommuner	28
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 145, ang. anslag till riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap m. m.	28
— nr 146, ang. Stockholms och Göteborgs högskolors framtida ställning m. m.	28
— nr 147, ang. anslag till universitetssjukhusen	28
— nr 148, ang. inrättande av en arbetarskyddsstyrelse och förstärkning av yrkesinspektionen m. m.	35
— nr 149, ang. anslag till riksförsäkringsanstalten	47
— nr 150, ang. slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1947/48 m. m. (kommunikationsdepartementet)	48
— nr 151, ang. löneklassplacering av viss personal, som övergått i statens järnvägars tjänst från enskild järnväg	48
— nr 152, ang. formen för avgöranden rörande kommunikationsverkens taxor.....	48
— nr 153, ang. statsrevisorernas berättelse ang. statsverket	48
— nr 154, ang. anslag till särskilda barnbidrag till änkers och invaliders barn m. m.	48
— nr 155, ang. ändring i villkoren för statens bosättningslån....	48
— nr 156, ang. statsbidrag till ny- och ombyggnad av ålderdomshem.....	49
— nr 157, ang. anslag till kommittéer och utredningar under femte och elfte huvudtitlarna	50

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 158, ang. upphörande av statistiska tabellkommissionen	50
— nr 159, ang. allmänna bostadspolitikens organisation m. m. ..	50
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 51, ang. reglering av socker- näringsen i riket m. m.	77
— nr 52, ang. en särskild varuskatt å importerad frukt.	79
— nr 53, ang. prisutjämningsavgift m. m.	81
— nr 54, ang. avskaffande av ortsavdragen	81
— nr 55, ang. ändrad lydelse av förordningen om särskild skatt å bensin och motorsprit, m. m.	81
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 43, ang. en upplysningsskrift om riks- dagens arbetsformer m. m.	81
— nr 44, ang. regleringen av utgifterna under huvudtiteln Riks- dagen och dess verk m. m.	81
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 39, ang. ändring i strafflagen, m. m., och ny strafflagstiftning för krigsmakten	81
— nr 40, ang. tillägg till kyrkolagen, m. m.	118
— nr 41, ang. militär rättegångslag, m. m.	118
— nr 42, ang. ändring i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt ..	120
— nr 43, ang. ändrad lydelse av 7 kap. 7 § rättegångsbalken m. m.	120
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 25, ang. ändrad lydelse av 17—20, 22, 96 och 101 §§ regeringsformen	120
— nr 26, ang. ändrad lydelse av § 110 regeringsformen	121
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 41, ang. reglerande lagstiftning om bil- och busslinjer	121
— nr 42, ang. ändring i lagen om försäkring för olycksfall i ar- bete, m. m.	121
— nr 43, ang. särskilda bestämmelser om ersättning enligt militär- ersättningsförordningen	126
— nr 44, ang. fortsatt giltighet av förordningen angående dyrtids- tillägg åt vissa ersättningstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.	126
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 51, ang. stödåtgärder för maskin- hållningen inom jordbruket	126
— nr 52, ang. skifteskostnader å Kypasjärv 5 ¹ i Överkalix socken	126
— nr 53, ang. fraktlindring för frukt till Norrbottens och Väster- bottens län.	126
— nr 54, ang. reglering av rätten att hålla grindar över enskild väg till vilken statsbidrag utgår	126
— nr 55, ang. ändrad lydelse av lagen om vägnämnder och läns- vägnämnder	126
— nr 56, ang. ändring i lagen om allmänna vägar	126
— nr 57, ang. fraktkostnader för stenbrytningsaggregat	126
— nr 58, ang. bevakningsfartyg för sillfisket vid Island	127
— nr 59, ang. räntefritt lån till försöksfartyg för islandsfisket ..	129
<i>Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts</i> utlåtande nr 14, ang. omtryckning av samtliga gällande författningar	129

Lördagen den 12 juni.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 5 innevarande juni.

§ 2.

Herr statsrådet *Quensel* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 282, angående ersättning till stats-tjänstemän m. fl. för vissa under vistelse utom riket uppkomna förluster; och

nr 295, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Göteborg den 8 juni 1948.

Läkarintyg.

Härmed intygas på begäran att riksdagsledamoten av 2:a kammaren fru Gerda Maria Linderot, född den 12.1 1891, bosatt Snoilskyvägen 36, Stockholm, sedan den 3 juni 1948 går under behandling vid Sahlgrenska Sjukhuset i Göteborg för brott å vänster överarmsben, på grund av vilken skada hon tills vidare är arbetsoförmögen minst 6 veckor.

Göteborg, datum som ovan.

Thorwald Berglin,

leg. läk.

Kammaren beviljade fru Linderot ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare från och med den 3 innevarande juni.

§ 4.

Svar på interpellation ang. inplaceringen i lönegrad av de högre biträdestjänsterna inom statsförvaltningen.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **WIGFORSS**, som anförde: Herr talman. I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har fru Sandström till mig riktat följande frågor:

1) Kan man förvänta, att den påbörjade utredningen rörande de högre biträdestjänsterna påskyndas eventuellt genom att utredningsmannen erhåller biträde i sitt arbete?

2) Föreligger möjlighet för att översynen kan slutföras och resultatet därav komma till uttryck i de anslagspropositioner, som äro avsedda att framläggas senare under riksdagen?

3) Har statsrådet för avsikt att inom den närmaste tiden vidtaga åtgärder för en mera allmän tjänsteförteckningsrevision?

Vid utverkande den 17 januari 1947 av Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla en utredningsman angående anställningsförhållandena för biträdespersonal i högre löneställning inom den civila statsförvaltningen framhöll jag, att en undersökning borde komma till stånd beträffande denna personal i syfte att åstadkomma större enhetlighet i lönesättningen ej blott för befattningshavare vid olika verk utan jämväl för olika befattningshavare i ett och samma verk. Jag förklarade mig hålla före, att en tillfredsställande differentiering mellan olika befattningshavare med hänsyn till kompetens och arbetsuppgifter skulle kunna ske med anlitande

Svar på interpellation ang. inplaceringen i lönegrad av de högre biträdestjänsterna inom statsförvaltningen.

av befattningarna såsom kanslibitråde, kontorist och kansliskrivare. Utredningen borde i första hand taga sikte på att klarlägga, vilka förutsättningar i fråga om kompetens och arbetsuppgifter, som böra föreligga för att en befattning skall placeras i någon av nämnda lönegrader. Därefter borde en genomgång i reglerande syfte göras av verkens personalförteckningar, varvid jämväl borde eftersträvas en sådan sammansättning av personalbeståndet, att rimliga befordringsförhållanden uppkomme. Det kunde dock beträffande denna personal icke ifrågakomma att fastställa någon mera automatisk befordringsgång. Även frågan om befattningshavarnas fördelning på ordinarie och icke-ordinarie tjänster borde bli föremål för övervägande. Sålunda borde för varje kategori av här ifrågavarande personal undersökas, huruvida särskild anledning föreläge att endast låta vissa befattningshavare erhålla ordinarie anställning.

Den med stöd av bemyndigandet sedermera den 31 januari 1947 tillkallade utredningsmannen, benämnd 1947 års biträdesutredning, påbörjade omedelbart sitt utredningsarbete. Det visade sig därvid lämpligt att först till undersökning upptaga anställnings- och avlöningsförhållandena för den icke rättsbildade biträdespersonalen inom det statliga domstolsväsendet. Inom justitiedepartementet förbereddes nämligen vid denna tidpunkt propositionen nr 276 till 1947 års riksdag, innefattande förslag om de förändringar i och den utvidgning av personalorganisationen vid hovrätterna och vid häradsrätterna, som föranleddes främst av ikraftträdandet den 1 januari 1948 av den nya rättegångsbalken. Resultatet av denna undersökning framlades av biträdesutredningen i en den 19 april 1947 avgiven promemoria angående löneställning för viss icke rättsbildad biträdespersonal vid justitiekanslersämbetet, riksåklagar-

ämbetet, nedre justitierevisionen, hovrätterna och häradsrätterna. I promemorian hade tillika verkställts en detaljerad beräkning av det erforderliga antalet biträden i olika lönegrader vid hovrätterna och domsagorna efter rättegångsreformens genomförande, omfattande i allt omkring 650 biträden. De i promemorian framlagda förslagen upptogs i allt väsentligt oförändrade i förenämnda proposition och vunno riksdagens godkännande.

Med hänsyn till att den i promemorian redovisade granskningen av avlöningsförhållandena för biträdespersonalen vid nedre justitierevisionen endast var av provisorisk karaktär, avgav biträdesutredningen sedermera den 20 oktober 1947 en ny promemoria med definitivt förslag angående löneställning för denna personal. Förslaget har upptagits i statsverkspropositionen till innevarande riksdag och numera av riksdagen godkänts.

Då interpellanten framhållit, att utredningsarbetet knappast påbörjats ännu på senhösten 1947, är detta således icke med verkligheten överensstämmande.

Biträdesutredningen har vidare varit sysselsatt med insamlande och bearbetning av statistiska uppgifter rörande biträdespersonal vid ett antal verk och myndigheter. Ytterligare har utredningen verkställt en ingående undersökning av löneställningen för kontoristpersonalen vid statens järnvägar, som för närvarande omfattar omkring 2 500 befattningshavare. Utredningsresultatet har framlagts i en till Kungl. Maj:t den 11 mars 1948 avgiven framställning, som lagts till grund för förslag till riksdagen i propositionen nr 239.

Slutligen har biträdesutredningen i en den 19 april 1948 avgiven promemoria avgivit utlåtande rörande avlöningsförhållandena för utrikesdepartementets kanslisters.

Svar på interpellation ang. inplaceringen i lönegrad av de högre biträdestjänsterna inom statsförvaltningen.

Enligt vad jag inhämtat är biträdesutredningen för närvarande sysselsatt med att undersöka, vilka förutsättningar i fråga om kompetens och arbetsuppgifter, som böra föreligga för inplacering av en biträdesbefattning i någon av de för kanslibiträden, kontorister och kansliskrivare gällande lönegraderna. Förslag härom torde komma att avgivas inom den närmaste framtiden.

Därefter kommer utredningen att undersöka anställningsförhållandena för biträdespersonal inom övriga grenar av den civila statsförvaltningen och successivt verk för verk framlägga de förslag, som av undersökningarna föranledas. Jag torde få framhålla, att antalet ordinarie biträdesbefattningar i lönegraderna Ca 8, 11, 13 och 15 utgör omkring 9 500, fördelade på ett 130-tal olika verk och institutioner. Omkring 3 000 av dessa ingå i de av biträdesutredningen redan verkställda undersökningarna. Härtill kommer ett betydande antal extra ordinarie befattningshavare i motsvarande lönegrader. Utredningsuppdraget är sålunda vittomfattande och därjämte tidsödande, i det att utredningsmannen i stor utsträckning måste hos de olika verken och myndigheterna på ort och ställe taga del av arbetsförhållanden och arbetsuppgifter m. m.

I statsverkspropositionen till årets riksdag har framhållits, att vid beräkning av personalstaterna för nästa budgetår såväl det ekonomiska läget som den allmänna löne regleringens genomförande motiverat en synnerlig återhållsamhet i fråga om höjd löneställning för särskilda befattningshavare eller grupper av befattningshavare. Härvid har man haft att taga hänsyn icke blott till nödvändigheten att begränsa statsutgifterna utan också till lönefrågornas sammanhang med den allmänna löne- och prisutvecklingen. Förbättringar i löneställning ha därför — fränsett författningsreglerad eller sedvanlig beford-

ringsgång — endast i undantagsfall ansetts kunna förordas, närmast då i sådana fall, där ändrade arbetsförhållanden kunnat åberopas. I anslutning till denna principförklaring ha förslag angående ändrad eller förhöjd lönegrads placering för biträdespersonal inom den civila statsförvaltningen endast i begränsad omfattning ansetts böra föreläggas årets riksdag.

Utredningsmannen har med hänsyn till det hittills bedrivna utredningsarbetets beskaffenhet ansett sig icke hava haft behov av särskild sekreterare. Därest förhållandena härutinnan ändras, kommer givetvis sekreterarbiträde att ställas till utredningens förfogande.

Med det nu anförda anser jag mig hava besvarat de två första av de av interpellanten framställda frågorna.

Beträffande härefter den tredje frågan eller spørsmålet, huruvida jag har för avsikt att inom närmaste tiden vidtaga åtgärder för en mera allmän tjänsteförteckningsrevision, torde jag få erinra, att utöver den nu ifrågavarande utredningen angående den egentliga biträdespersonalens avlöningsförhållanden vissa andra undersökningar blivit igångsatta syftande till reviderade lönegrads placeringar. Sålunda pågå för närvarande dylika utredningar beträffande exempelvis laboratoriebiträden, maskinister och eldare, biblioteksbiträden och arbetsledarpersonal m. fl. Även frågan om löneställningen för byråchefer m. fl. högre tjänstemän har hänskjutits till särskild utredning. Det anförda torde ge vid handen, att den nyligen genomförda löne regleringen för statens tjänstemän icke är avsedd att åtföljas av någon mera allmän tjänsteförteckningsrevision. Däremot kan det komma att visa sig erforderligt att överväga frågor om löneställningen för enskilda grupper av befattningshavare. Med det sagda torde jag även ha besvarat interpellantens sista fråga.

Svar på interpellation ang. inplaceringen i lönegrad av de högre biträdestjänsterna inom statsförvaltningen.

Härpå yttrade

Fru SANDSTRÖM: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation. Jag ber att få foga några kommentarer till svaret.

Jag vill då först fästa uppmärksamheten på vad statsrådet anført i anledning av mitt påstående, att utredningen knappast påbörjats ännu på senhösten 1947. Den ifrågavarande utredningen tillsattes ju som en s. k. enmansutredning i januari 1947. Det var ett kansliråd, som fick hand om detta, och han kopplades då först in på utredningsarbetet rörande de av statsrådet berörda domstolstjänsterna. Detta föranledes närmast av den omläggning, som skulle ske inom rättegångsväsendet. Detta utredningsarbete var således nödvändigt för den proposition rörande vissa domstolstjänster, som utarbetats i anledning av den då förestående rättegångsreformen. Utredningen i denna del låg emellertid något vid sidan om de ursprungliga utredningsuppgifterna. Sedan tillkom som statsrådet nämnde en utredning rörande vissa tjänster vid nedre justitierevisionen. Faktum kvarstår emellertid, att på senhösten 1947 hade den allra största delen av dessa tjänster icke på något sätt uppmärksamats av utredningen.

Det var således, det skall jag ärligen bekänna, sett ur dessa tjänstemäns synpunkt, som jag gjorde detta mitt påstående. Som jag framhållit i min interpellation hade det hos innehavarna av dessa tjänster väckts rätt stora förhoppningar, när denna utredning tillsattes, men ännu på senhösten hade de icke märkt, att deras problem blivit på något sätt uppmärksammade.

Den ifrågavarande utredningen är i verkligheten oerhört omfattande. Statsrådet förklarade själv, att utredningen berör omkring 9 500 tjänster. Fram till

hösten 1947 hade långt ifrån $\frac{1}{10}$ av dessa tjänster gjorts till föremål för utredning.

Med hänsyn till att denna utredning är så omfattande förefaller det mig egendomligt, att bara en person skall syssla därmed. Det mest egendomliga är, att utredningsmannen förklarar sig inte ha behov av någon sekreterare. I interpellationssvaret nämnes, att hans utredningsarbete består i att på ort och ställe i de olika verken — 130 olika verk m. m. — inhämta uppgifter och göra undersökningar. Jag måste säga, att det arbete som härvid måste göras av utredningen förefaller vara av rätt enkel beskaffenhet, och det förefaller åtminstone mig, som om det vore att använda litet överkvalificerad arbetskraft att sätta utredningsmannen till sådant arbete. Statsrådet säger emellertid — och det noterar jag med glädje — att om det skulle visa sig nödvändigt att ge utredningsmannen sekreterarhjälp, skall han få det. Jag uttalar en varm förhoppning om att det skall anses nödvändigt, att han får kanske inte bara en sekreterare utan även annan hjälp med hänsyn till att denna utredning ju är mycket omfattande. Det är ju åtskilliga befattningshavare, som hoppas att deras löneställning skall bli föremål för omprövning och att utredningen skall utföras i någorlunda snabb takt. Med den takt som hittills presterats kan man ju med hänsyn till det omfattande materialet räkna ut, att det måste ta lång tid, innan arbetet är slutfört. Jag ber alltså att utöver mitt tack för statsrådets svar få uttala den förhoppningen att utredningsmannen får erforderlig hjälp till sitt utredningsarbete.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.

Föredrogos var för sig och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts

å kammarens bord vilande propositioner:

nr 293, angående godkännande av varuutbytesöverenskommelse mellan Sverige och Schweiz m. m.; och

nr 294, angående godkännande av protokoll rörande handeln mellan Sverige och Förenta staternas-Storbritanniens ockupationszoner i Tyskland.

§ 6.

Föredrogs var efter annan följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 600 av herr *Severin* i Stockholm och

nr 601 av herr *Olson* i Göteborg m. fl. samt

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 602 av herr *Johnsson* i Kastanjegården m. fl. och

nr 603 av herr *Johansson* i Norrfors m. fl.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av 17—20, 22, 96 och 101 §§ regeringsformen;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i regeringsformen m. m. i vad den avser ändrad lydelse av § 110 regeringsformen;

nr 27, i anledning av väckt motion angående åtgärder för stärkande av den riksdagens kontrollmakt, som beröres i §§ 105, 106 och 107 regeringsformen;

nr 28, i anledning av väckt motion angående ändring av bestämmelserna om fastställande av ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande; och

nr 29, i anledning av väckt motion angående tillämpningen av lagen rörande ny indelning av riket i borgerliga kommuner;

statsutskottets utlåtanden:

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap m. m.;

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal rörande Stockholms och Göteborgs högskolors framtida ställning m. m.;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till universitetssjukhusen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en arbetarskyddsstyrelse och förstärkning av yrkesinspektionen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1948/49 till riksförsäkringsanstalten jämte i ämnet väckt motion;

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1947/48 m. m., i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löneklassplacering av viss personal, som övergått i statens järnvägars tjänst i samband med statsförvärv av enskild järnväg;

nr 152, i anledning av väckt motion om utredning angående formen för avgörande av frågor rörande kommunikationsverkens taxor;

nr 153, i anledning av riksdagens år 1947 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden den 1 juli 1946—den 30 juni 1947 jämte vissa motioner;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för budgetåret 1948/49 till särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 155, i anledning av väckt motion

om ändring i villkoren för statens bostättningslån;

nr 156, i anledning av väckt motion angående medgivande i vissa fall av statsbidrag till ny- och ombyggnad av ålderdomshem;

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1948/49 till kommittéer och utredningar genom sakkunniga under femte och elfte huvudtitlarna jämte i ämnet väckta motioner;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om upphörande av statistiska tabellkommissionens verksamhet; och

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den allmänna bostadspolitiken organisation m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringen i riket m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 52, i anledning av väckta motioner om en särskild varuskatt å importerad frukt;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgift m. m.;

nr 54, i anledning av väckta motioner angående avskaffande av ortsavdragen; och

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § 3 mom. och 4 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit, m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 43, angående utgivande av en upplysningsskrift om riksdagens arbetsformer m. m.;

nr 44, angående regleringen för budgetåret 1948/49 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker, m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 5 juni 1942 (nr 325) om jordbrukets kreditkassor m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i strafflagen, m. m., dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny strafflagstiftning för krigsmakten, dels ock i dessa ämnen väckta motioner;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till kyrkolagen, m. m.;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till militär rättegångslag, m. m.;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; och

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 7 kap. 7 § rättegångsbalken m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av väckt motion om viss reglerande lagstiftning beträffande bil- och busslinjer;

nr 42, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser rörande ersättning i vissa fall enligt förordningen den 18 juni 1927 (nr 234) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådra-

gen under militärtjänstgöring, m. m.;
och

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 30 juni 1943 (nr 449) angående dyrtidstillägg åt vissa ersättningstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stödåtgärder för maskinhållningen inom jordbruket jämte i ämnet väckt motion;

nr 52, i anledning av väckt motion om statsbidrag till gäldande av vissa kostnader för en lagaskiftesförrättning å fastigheten Kypasjärv 5¹ i Överkalix socken;

nr 53, i anledning av väckta motioner om anslag till fraktlindring för frukt till Norrbottens och Västerbottens län;

nr 54, i anledning av väckt motion angående reglering av rätten att hålla grindar över enskild väg till vilken statsbidrag utgår;

nr 55, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 21 § lagen om vägnämnder och länsvägnämnder;

nr 56, i anledning av väckt motion om viss ändring i 55 § lagen om allmänna vägar;

nr 57, i anledning av väckta motioner om anslag till bestridande av fraktkostnader för stenbrytningsaggregat;

nr 58, i anledning av väckta motioner om anslag till stationerande av bevakningsfartyg för sillfisket vid Island; och

nr 59, i anledning av väckta motioner angående anvisande av medel för utlämnande av räntefritt lån till byggande av ett försöksfartyg lämpligt för västkustens islandsfiske; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion angående omtryckning av samtliga gällande författningar.

§ 8.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Rubbestad*, nr 604, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 284, angående subventionering av införseln av vissa varor m. m.;

herr *Skoglund* i Doverstorp *m. fl.*, nr 605, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 284;

herrar *Rubbestad* och *Werner*, nr 606, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 275, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område; och

herrar *Karlsson* i Stuvsta och *Hagberg* i Luleå, nr 607, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 275.

Dessa motioner bordlades.

§ 9.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från utrikesutskottet:

nr 272, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av varuutbytesöverenskommelse mellan Sverige och Österrike;

från statsutskottet:

nr 294, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av justeringsväsendet m. m.;

nr 295, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till kommunal upplysningsverksamhet;

nr 296, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1948/49;

nr 297, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda förslag om anslag för budgetåret 1948/49 till oförutsedda utgifter;

nr 298, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i av-

seende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m.;

nr 299, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående klassificering av trafikanstalterna vid post- och telegrafverken samt statens järnvägar;

nr 300, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till teckning av aktier i Aktiebolaget Svenska godscentraler;

nr 301, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ombyggnad av Säffle kanal m. m.; och

nr 302, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för budgetåret 1948/49 till förvärv av Bergslagens m. fl. järnvägar;

från bankoutskottet:

nr 293, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld;

från andra lagutskottet:

nr 303, i anledning av dels väckta motioner om vissa ändringar i lagen den 29 juni 1946 om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete, dels ock väckta motioner angående en översyn av samma lag; och

nr 304, i anledning av väckta motioner angående ändring av bestämmelserna om änkepension i lagen om folkepensionering; samt

från jordbruksutskottet:

nr 305, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av oljeväxt- samt lin- och hampodlingen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 306, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i grunderna för försäkring med statsbidrag mot förluster på grund av smittsamma husdjurssjukdomar;

nr 307, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa områden av kronoegendomen Fagersåna Nolgården nr 2 i Skaraborgs län;

nr 308, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut för budgetåret 1948/49 m. m.;

nr 309, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande jordbruksdepartementet gjorda framställningar om anslag till kapitalinvesteringar;

nr 310, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till jordbruksekonomisk undersökning m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 311, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag till ersättning åt vissa förrättningsmän enligt lagen om enskilda vägar;

nr 312, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till inlösen och iståndsättande av Bogesunds egendom; och

nr 313, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag till Norrlands trädgårdsskola i Söråker.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 2.20 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Tisdagen den 15 juni.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 8 och den 9 innevarande juni.

§ 2.

Svar på interpellation ang. folkskolans lokalbehov.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet WEIJNE, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Jansson i Aspeboda till mig riktat följande fråga:

Är statsrådet villig att snarast möjligt vidtaga åtgärder, som syfta till att bättre tillgodose folkskolans behov av lokaler, särskilt vad landsbygden beträffar?

Interpellanten erinrar i motiveringen till sin fråga om det välkända faktum, att folkskolans behov av nybyggnader är utomordentligt stort men att möjligheterna att för närvarande tillfredsställa detta behov äro långt mindre än som vore önskvärt.

Vad storleken av det aktuella byggnadsbehovet beträffar har det på sista tiden gjorts vissa försök att beräkna det och ange det i siffror. I den skrivelse från skolöverstyrelsen, varur interpellanten hämtat sina uppgifter, anger överstyrelsen, att det hittills prövade och godtagna men ännu icke tillgodosedda nybyggnadsbehovet uppgår till ungefär 5 900 klassrum jämte erforderliga biutrymmen, allt för en beräknad kostnad av omkring 530 miljoner kronor. Överstyrelsen beräknar vidare, att under de närmaste fyra åren ytterligare lika många klassrum med tillhörande biut-

rymmen komma att förklaras behövliga. I enlighet härmed skulle alltså nybyggnadsbehovet komma att år 1952 ha stigit till bortåt 12 000 klassrum, motsvarande en byggnadskostnad av över 1 000 miljoner kronor. Man är emellertid då framme vid en tidpunkt, då de stora barnkullarna från 40-talets senare hälft äro i skolåldern och kräva nya utrymmen i skolorna. Skolkommissionens skolbyggnadsdelegation har beräknat, att under de 5 första åren av 1950-talet kommer det att behövas över 1 000 nya klassrum per år. Det är därför troligt, att skolöverstyrelsens beräkning icke är överdriven utan snarare hållen i underkant. Jag håller för sannolikt, att folkskolans lokalbehov fram till och med år 1958 kan uppskattas till inalles i runt tal 1 500 miljoner kronor. Fördelas denna summa med lika stort belopp på hela 10-årsperioden, får man ett belopp av ungefär 150 miljoner kronor per år, enbart för folkskolans behov.

Denna kalkyl gäller som nämnts endast folkskoleväsendet. Behovet av nybyggnader är emellertid utomordentligt stort också när det gäller högre skolor. Byggnadsbehovet för dessa områden kan säkerligen uppskattas till 250 å 300 miljoner kronor för den närmaste 10-årsperioden. Läger man därtill behovet av samlingslokaler över huvud taget och annat som skall rymmas inom samma byggnadskvot som skolor o. d. finner man, att det under de närmaste 10 åren skulle behöva byggas skolor, samlingslokaler o. d. för snarare över än under 200 miljoner kronor om året.

Beträffande möjligheterna att tillgodose detta väldiga byggnadsbehov erkänner jag gärna, att utsikterna just nu

Svar på interpellation ang. folkskolans lokalbehov.

te sig ganska mörka. Den byggnadskvot, inom vilken de 200 miljonerna skola rymmas, är för år 1948 fastställd till 80 miljoner, alltså mindre än hälften av vad som skulle behövas. Inom denna ram skall man alltså år 1948 tillgodose behovet av byggnadsarbeten inte bara för folkskolan utan även för samtliga andra skolformer och vidare för universitet, högskolor, kyrkor och andra samlingslokaler m. m.

Det är givet, att jag med dessa svårigheter för ögonen är angelägen att se till, att allt göres för att lätta de svårigheter som möta. I detta syfte arbetas sedan länge efter flera linjer.

För det första sker en ytterst noggrann gradering efter angelägenhetsgrad av alla aktuella byggnadsprojekt, så att byggnadstillstånd endast meddelas för de mest trängande byggnadsföretagen.

För det andra inskränkas byggnadstillstånden i stor utsträckning till att avse endast de delar av byggnadsföretagen som innehålla själva klassrumsutrymmena. Så långt det av byggnadstekniska och andra skäl finnes lämpligt, skär man alltså bort gymnastiksal, samlingssalar, specialsalar och andra biutrymmen. Härigenom minskas belastningen på byggnadskvoten med i genomsnitt omkring 20—30 %, när fråga är om folkskolebyggnader.

Vidare underhandlas numera beträffande större skolbyggnadsföretag på s. k. kvotorter med vederbörande kommuner om möjligheterna att taga i anspråk bostadsbyggnadskvoten för det aktuella skolbygget. I åtskilliga fall ha också överenskommelser kunnat uppnås av innebörd, att skolbygget helt eller delvis får ske på bekostnad av kommunens bostadskvot.

Det förslag som innevarande års riksdag godtagit om statsbidrag för uppförande av klassrumsbaracker ingår också som ett led i åtgärderna för att få till stånd en tillfällig lättnad på skolbyggnadsfronten.

Emellertid torde det inte i längden

förslå med sådana åtgärder, som jag här exemplifierat. Kvar står enligt min mening likväl ett starkt behov av att för kommande år den s. k. skolbyggnadskvoten väsentligt höjes. Att så icke kunnat ske redan för år 1948 sammanhänger givetvis med den starka begränsning av all investeringsverksamhet som nödvändiggjorts av det ekonomiska läget.

Interpellanten uttalar i motiveringen till sin interpellation bekymmer över att skolbyggnadskvotens knapphet särskilt kan komma att drabba landsbygdens skolväsen. På sätt och vis har interpellanten rätt i detta. När en så stark gallring bland aktuella byggnadsföretag måste göras, som nu är fallet, är det ganska naturligt att resonera så, att en dålig skolbyggnad i regel är bättre än ingen alls. Situationen är ju för närvarande den, att ett stort antal av de skolor som nu byggas på tätorter kommit till för att skaffa tak över huvudet åt nya klasser, medan nybyggnadsbehovet på landsbygden ofta motiveras med befintliga skolors dåliga beskaffenhet. Om det befinnes, att en skola på landet trots mer eller mindre allvarliga olägenheter kan vara i bruk några år, så kan det bli nödvändigt att låta dess ersättningsbyggnad stå tillbaka till förmån för en skola i en tätort, där inte ens en dålig lokal finnes att uppbringa för det växande elevantalet. Jag kan emellertid försäkra interpellanten, att jag själv och andra, som ha ansvaret för dylika avgöranden, äro fullt medvetna om angelägenheten av att landsbygdens intressen bli så väl tillvartagna som möjligt. För att belysa läget i detta avseende kan jag nämna, att av 152 skolbyggnadsföretag, som erhållit statsbidrag under tiden den 1 januari 1947—den 15 maj 1948, 56 gällt skolor i städer och andra tätorter, medan 96 avsett skolor på den egentliga landsbygden.

Med det anförda torde herr Janssons interpellation få anses besvarad.

Svar på interpellation ang. folkskolans lokalbehov.

Vidare yttrade:

Herr JANSSON i Aspeboda: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation.

Av svaret framgår, att herr statsrådet synes vara väl informerad i denna sak och till fullo inser de svårigheter som äro till finnandes. Statsrådets positiva inställning till hithörande spörsmål framgår av det lämnade svaret, och därför skulle jag måhända ha kunnat nöja mig med att endast uttala min tacksamhet. Då emellertid frågan är uppe, skall jag be att få säga ännu några ord.

Av tillgängligt siffermaterial framgår, att läget redan nu är mycket bekymmersamt, och om utvecklingen kommer att fortgå så som den nu gör utan att några särskilda åtgärder vidtagas, torde vi inom kort stå inför en situation som torde kunna betecknas som minst sagt prekär, för att inte säga en ren katastrof. Orsakerna till detta läge kunna sökas på olika områden men sammanhånga till största delen med det krisläge vari vi befinna oss och som vi hoppas så småningom skall ge med sig. Jag skall inte ta kammarens tid i anspråk med att uppräknat dessa orsaker utan endast peka på en orsak som är av ett visst intresse och som kanske har stor skuld till att man ser så mörkt på framtiden som vi göra i dag.

Enligt uppgifter som jag erhållit skola under tiden från och med den 1 april 1948 fram till den 1 juni 1949 byggas 39 750 bostadslägenheter. Om man räknar med att varje lägenhet drar en kostnad av cirka 25 000 kronor, blir det ungefär en miljard kronor. Då bostadsbehovet är mycket stort i speciellt städer och tätorter och följaktligen en stor bostadsproduktion just där kommer att äga rum, är det självfallet att man inte kan underlåta att på dessa platser, samtidigt som ett bostadsbyggande pågår

där, se till, att, som statsrådet säger i svaret på min interpellation, även skolans lokalfråga blir löst.

På ett ställe utanför Stockholm pågår i sommar ett bygge, som jag nyligen sett på. Man skall där bygga hus med sammanlagt 104 lägenheter, enligt vad tidningarna skrevo häromdagen. Det är fråga om en förort som inte ingår i själva Stockholm. De kommunala myndigheterna skola där ha möjlighet att bereda rum för de så att säga rena katastroffallen på bostadsmarknaden. Om jag då gör ett räkneexperiment och antar, att det finns ett skolpliktigt barn i varje familj som flyttar in i dessa lägenheter, så kommer jag till att det behövs minst tre skollokaler för dessa barn. 33 barn i en klass är ju tillräckligt. Här framtingas då helt naturligt ett skolhusbygge. Men då kommer detta att ske på bekostnad av landsbygdens skolor, även om dessa äro behäftade med mer eller mindre allvarliga brister, såsom framgår av statsrådets svar.

Jag får i detta sammanhang erinra om hur det kan gå till, när vi skola byta lärare på landsbygden. Kommer då en sökande och får se hur skollokalen ser ut och att bostaden inte är tip-top, ha vi ingen utsikt att få en lärare, utan lärarna söka sig dit, där arbetsförhållandena äro bäst och de bästa bostäderna finnas. Vi ha många gånger resonerat om hur vi skola kunna få en ändring till stånd på detta område.

Vad vidare gäller skolbarnsbespisningen, så ha vi på landsbygden i stor utsträckning ännu inte kunnat tillgodogöra oss denna förmån, beroende på att vi inte med bästa vilja i världen haft möjlighet att ens provisoriskt ordna denna skolbarnsbespisning. Som kommunalman har jag fått påstötningar, och jag har hört uttalas, att man, så fort möjlighet gives, kommer att söka sig från kommunen till en plats, där de kommunala myndigheterna bättre tillgodose medborgarnas behov. Vi ha försökt att provisoriskt ordna med skol-

Svar på interpellation ang. folkskolans lokalbehov.

frukost åt skolbarnen, även om dessa provisoriska anordningar fört med sig extra kostnader för kommunen, som man skulle kunnat undgå, om byggnadstillstånd kunnat erhållas. Dessa extra kostnader äro många gånger rent av bortkastade, när skolhuset i vissa fall, som jag här åsyftar, ändå är sådant, att man snarast möjligt måste bygga om det och i samband därmed få lokaler för skolbarnsbespisningen.

Jag har i ett par fall även hört farhågor uttalas för att man, om ingen förbättring på detta område snart sker, skulle bli tvungen att tillgripa varannandagsläsning. Vi ha redan nu duplicering av skolklasser, men i vilken utsträckning detta äger rum, känner jag inte till, ty statistiska uppgifter saknas på denna punkt. Det har dock sagts mig, att man håller på att undersöka omfattningen därav.

Med vad jag här anfört har jag velat framhålla, att jag inte finner någon annan möjlighet än att en omjustering av kvoterna vid byggnadstillståndsgivningen vidtages, ty en alltför stor kvot för bostadsbyggande inkräktar på annars rent av nödvändiga byggen. Såvitt jag förstår, ligger saken så till, att det blir vi på landsbygden som komma att få sitta emellan, då det ju där alltid finns någon gammal skola att hålla till uti. När man reser land och rike ikring och hittar skolor under all kritik men sedan i en mellansvensk stad ser ett två och en halv miljonspalats med skolkök och lärosalar för slöjd och annat, som denna stad erbjuder eleverna, då är det emellertid inte utan att man tycker, att den tiden borde vara kommen, då vi skulle försöka få det så drägligt som möjligt även för barnen på landsbygden, ty flykten från landsbygden pågår nu i en takt, som är oroväckande. Det är ju visserligen en annan fråga, men jag menar, att man borde se till, att landsbygdens skolfråga ordnas så, att inte även den blir en bidragande or-

sak till att denna omflyttning i vårt land stimuleras.

Med dessa ord ber jag att ännu en gång få tacka för svaret på min interpellation. Jag undrar emellertid, om jag får fråga herr statsrådet, huruvida det finns möjlighet att redan innevarande år vidtaga en omfördelning av kvoterna till bostadsbyggande och till uppförande av skollokaler.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **WEIJNE**: Herr talman! Jag skall be att dels med anledning av vad interpellanten sagt och dels med anledning av en undersökning som gjorts, sedan interpellationssvaret avfattats, få komplettera min framställning något.

Jag vill då erinra om hur radikalt situationen är förändrad på skolbyggnadsfronten. Jag ser här i kammaren närvarande en ledamot av 1934 års folkskolesakkunniga. Dessa sakkunniga framlade förslag om statsbidrag till skolbyggnader. Jag kan inte erinra mig, om det var i slutet av 1934 eller i början av 1935. Frågan var i alla fall uppe vid 1935 års riksdag. De sakkunniga gjorde en undersökning över hela landet angående de aktuella nybyggnadsbehov som då förelågo och kommo till det resultatet, att det akuta behovet av nybyggnader uppgick till sammanlagt 20 miljoner kronor, inte för år räknat utan 20 miljoner kronor i ett för allt. Även om vi tänka på att byggnadskostnaderna då voro avsevärt lägre än nu, så skulle man ändå efter en omräkning till nuvarande byggnadskostnader inte kommit upp till mer än 30 å 40 miljoner kronor. De sakkunniga sade ifrån, att i denna summa inte ingingo kostnaderna för ersättningsbyggnader, som de ansågo omöjliga att beräkna, och följaktligen skulle man naturligtvis i realiteten komma till ett högre belopp. Men man kan i alla fall jämföra dessa 20

Svar på interpellation ang. folkskolans lokalbehov.

miljoner eller låt mig säga 30 eller 40 miljoner med de $1\frac{1}{2}$ miljard kronor som jag kommer till, när jag söker överblicka det aktuella behovet på folkskolans område.

Då frågar man sig: Vad är anledningen till denna radikala förändring? Den främsta anledningen är uppenbar för alla. Det är den oerhört starka ökning av nativiteten som har inträffat. 1934 års folkskolesakkunniga arbetade, när nativiteten var i ett bottenläge. Under åren 1933, 1934 och 1935 föddes i Sverige varje år bara knappt 85 000 barn. Under de senaste fem åren ha födelse-siffrorna legat över 130 000, dvs. det har skett en stegring på mer än 50 %. Det är då klart, att det måste bli ett oerhört stort behov av nya skollokaler. Den väsentligaste anledningen härtill är alltså denna radikala förändring i skolbarnens antal och inte några försummelser av det ena eller andra slaget. Under 1930-talet sörjde vi över att det föddes så få barn. Vi ha, kan man säga, blivit bönhörda i hög grad, när vi önskat flera barn. Nu ha vi det besvärligt, men för min del tror jag inte, att besvärligheterna äro större än att vi kunna bemästra dem.

Det finns emellertid en annan anledning till det ökade behovet av skollokaler, och det är en stegring av intresset för folkskolan, inte minst på landsbygden. Jag såg häromdagen, att SLU gjort ett uttalande, att man önskade att den kulturella upprustningen skulle fullföljas för landsbygdens del. För den som står i ledningen för skolväsendet måste det kännas som en glädje, att man trots svårigheterna på landsbygden har ett så starkt, mången gång nyvaknat intresse för folkskolan, ett intresse som tar sig form i nya skolbyggnader och centralisering av de högsta klasserna.

Sedan skall jag tillåta mig att nämna några siffror för att visa, att jag, när jag här talar om att man tar bostadskvoten i anspråk för skolbyggnader,

inte bara rör mig med allmänna talesätt. Det är ett par månader sedan departementet började underhandla med städerna om att de skulle släppa till av sin bostadskvot till skolbyggnader. Under den tid som gått har man fått städerna att ta nära 6 miljoner kronor. Det är exakt 245 lägenheter och 5 854 000 kronor. Det rör sig här om betydande belopp, som i hög grad äro ägnade att lätta situationen på skolbyggnadsfronten. I ytterligare ett fall har en överenskommelse träffats med en kommun, där man skall ha ett stort skolbygge på skolbyggnadskvoten, att en småskoleflygel för drygt en halv miljon kronor skall upptagas i bostadskvoten. Slutligen pågå förhandlingar med en av våra största städer om att staden skulle släppa till minst två miljoner av sin bostadskvot och maximalt något över tre miljoner kronor. Om jag lägger samman allt detta, så kommer jag till det resultatet, att man kan säga, att städerna av sina bostadskvoter ha tagit eller beräknas inom den närmaste tiden taga mellan åtta och nio miljoner kronor till uppförande av skollokaler, och det är, jag upprepar det ännu en gång, ett ganska avsevärt belopp.

Interpellanten vill — och det är rätt naturligt med hänsyn till interpellationens avfattning — gärna trycka på att landsbygden har det sämre ställt än städer och tätorter. Jag vill då erinra om att i det svar jag lämnade angavs, att av 152 byggnadsföretag 56 voro belägna i städer och tätorter — observera inte bara i städer utan också i tätorter — men 96 på rena landsbygden. Antalet byggnadsföretag på rena landsbygden är alltså i det närmaste dubbelt så stort som det för städer och tätorter. Nu har arbetskraften i departementet varit så hårt belastad, att jag inte har kunnat låta göra en undersökning om den totala summan av byggnadskostnaderna i de båda fallen. Jag skulle tro att en skolbyggnad i städerna i allmän-

Svar på interpellation ang. folkskolans lokalbehov.

het kostar tre eller kanske fyra gånger så mycket som en skolbyggnad på landsbygden. Men även om man säger fyra gånger, skulle det i alla fall innebära, att landsbygden fått ungefär en tredjedel av den summa som man kunnat lämna tillstånd för till folkskolebyggnader. Om man tänker på att det där rör sig om ersättningsbyggnader och byggnader för centralisering men i städerna om att skaffa rum över huvud taget för klasser som inte ha klassrum, tror jag inte att man kan säga, att landsbygden blivit sämre tillgodosedd än städerna. Det skulle för övrigt rimma mycket illa med mina egna intentioner, och jag kan försäkra — jag tror, att jag visat det i mitt handlande — att jag inte bara har lika stort intresse för landsbygdens skolväsende som för städernas utan ett större intresse, av det enkla skälet att städerna alltid hävda sig och att det där är starka krafter som föra skolorna framåt, under det att landsbygden med sina långt mera svårösta skolfrågor är i stort behov av stöd från de statliga myndigheternas sida.

Vidare ansåg interpellanten, att lärarna gärna sökte sig till städerna därför att skolbyggnaderna där vore bättre och där också funnes bättre bostäder. Jag undrar, hur det är i detta fall. Vi ha en rad av lärare vid läroverken som inte kunna tillträda sina tjänster därför att de inte kunna få bostäder. Där emot lämna vi varje vecka statsbidrag till åtminstone ett tiotal tjänstebostäder för folkskollärare på landsbygden. Möjligheterna att få bostäder där äro nog större än vad de äro i städerna. Även om interpellanten sett i en stad en statlig skolbyggnad som kostat $2\frac{1}{2}$ miljon kronor, skulle han kunna besöka en massa städer, där man läser i miserabla skolbyggnader och där man lider en sådan brist på skollokaler, att två klasser måste dela ett klassrum. Alltnog, det är besvärligt överallt, det är den enkla sanningen. Ingen kan ha starkare kännning av det än den som sitter i eckle-

siastikdepartementet och dels får ta emot alla klagomål, dels får en viss överblick över läget.

Interpellanten var även inne på frågan om skolbarnsbespisningen, och han sade, att landsbygden inte kunnat tillgodogöra sig den reform, som riksdagen för ett par år sedan beslöt. Jag besvarade häromdagen i första kammaren en interpellation i samma ämne, och det gör att förhållandena äro ganska aktuella för mig. Jag vill nämna några siffror för att visa, att förhållandet är det rakt motsatta mot det som interpellanten framhållit. Höstterminen 1940, eller noga räknat läsåret 1940/41, fingo drygt 23 procent av städernas barn bespisning i skolan. Höstterminen 1947 hade antalet stigit till 34 procent. Var och en kan räkna ut, att det är en stegring med knappt 50 procent. På landsbygden uppgick under läsåret 1940/41 antalet bespisade barn till 9,5 procent. Höstterminen 1947 hade det stigit till 27 procent. Stegringen på landsbygden närmar sig alltså 200 procent, under det att den i städerna, som sagt, är knappt 50 procent. Även om man med beklagande måste säga, att skolbarnsbespisningen på landsbygden inte blivit vad man hade önskat att den skulle bli, går utvecklingen ändå i rätt riktning. Delvis beror den låga siffran för landsbygden för övrigt på att man på sina håll visat ringa intresse för saken. Jag kan nämna att det på landsbygden i Skåne var sammanlagt 32 barn som åtnjoto bespisning i skolan höstterminen 1947. Detta utgör $\frac{1}{10}$ procent av alla skolbarn. I Östergötland var siffran ungefär densamma som i Skåne, och relativt $\frac{1}{2}$ procent. I Norrbotten däremot åtnjoto mellan 90 och 100 procent av alla skolbarn bespisning i skolan. Det är således inte bara lokal- eller personalsvårigheter som inverka, utan även och i hög grad tillgång eller brist på personligt intresse.

Jag har, herr talman, med det anförda i någon mån velat komplettera mitt in-

Svar på interpellation ang. folkskolans lokalbehov.

terpellationssvar och visa, att jag åtminstone på en del punkter har en annan uppfattning än interpellanten om tillgången på folkskolelokaler i stad och på landsbygd.

Herr NILSSON i Göingegården: Herr talman! Efter statsrådets redogörelse kunde det måhända anses onödigt att ytterligare förlänga debatten, men jag kan inte underlåta att med ett par ord understryka de skoldistriktens bekymmer, som interpellanten givit uttryck åt. För varje dag som går blir situationen allt svårare, och rätt som det är kommer den att bli alldeles ohållbar. Jag vet mycket väl att ecklesiastikministern inser nödvändigheten av att söka råda bot på missförhållandena, men jag är inte alldeles övertygad om att de myndigheter, som ha att fördela byggnadstillstånden, lika klart inse hur allvarligt detta problem är. Interpellanten nämnde någonting om att man tvingas gå tillbaka till gamla skolformer, och enligt upplysningar från skolöverstyrelsen ligger det faktiskt så till, att man inom en del skoldistrikt sagt ifrån, att man tvingas gå tillbaka till varannandagsläsning, om lokalfrågan inte blivit löst före skolårets början 1949. Detta är ju en sorglig utveckling, som man bör söka undvika.

Såsom statsrådet framhöll finns det flera anledningar till att svårigheterna blivit aktuella. Sedan kriget finns det givetvis en viss eftersläpning av nybyggnadsverksamheten. Dessutom har det ökade barnantalet skärpt svårigheterna, och införandet av det sjunde skolåret, som blir obligatoriskt i höst, har inte minst medverkat till att problemet är aktuellt just för dagen. Det är beklagligt att man på grund av införandet av det sjunde skolåret tvingats tillgripa så många provisoriska lokaler, som inte tillnärmelsevis fylla kraven på en skollokal. Detta sjunde skolår kommer på detta sätt att bli långt ifrån

populärt både bland föräldrarna och bland de lärare, som skola undervisa i dessa provisoriska lokaler. Man har ju tvingats tillgripa församlingshem, godtemplarlokaler och kommunala lokaler, vilka aldrig varit avsedda för undervisning och som i många avseenden inte på långt när fylla kraven på en skollokal.

Jag är således fullt på det klara med att myndigheterna måste vidtaga kraftåtgärder, och i likhet med interpellanten ser jag ingen annan utväg än att man får ta av bostadsbyggnadskvoten och lägga över till skolbyggnadskvoten. Jag är medveten om att detta inte är någon behaglig utväg att tillgripa för närvarande, och det är säkerligen inte vare sig aktuellt eller populärt i kommunerna att gå över från att bygga bostäder till att bygga skolor. Jag vill därför trycka på nödvändigheten av att de myndigheter, som ha hand om bostadskvotfördelningen, själva ta initiativet och inte överlåta åt kommunerna att pruta av på bostadsbyggandet och i stället uppföra skollokaler. Jag vet alltför väl, att det inte är roligt att stå upp i en kommunal församling och säga, att bostadsbyggandet måste stå tillbaka för uppförandet av en skollokal. Man tar då i stället och ökar barnantalet per klass, men till slut går inte heller detta att driva längre, och läget blir ohållbart.

Jag vill upprepa vad jag sade i början av mitt anförande, att jag är medveten om att chefen för ecklesiastikdepartementet mycket väl känner till förhållandena på detta område men att jag inte tror att de myndigheter, som ha hand om byggnadskvottilldelningen, lika klart inse allvaret i detta speciella problem.

Herr JANSSON i Aspeboda (kort genmäle): Herr talman! Jag konstaterar att statsrådets andra anförande åter speglar ett stort intresse för denna frå-

Svar på interpellation ang. folkskolans lokalbehov.

ga, och jag kan därför ännu med ett visst lugn se mot framtiden. Det var emellertid en sak som jag inte riktigt fattade, nämligen att man på landsbygden liksom i städerna skulle kunna utnyttja en del av bostadskvoten till att uppföra skollokaler. Jag kan inte erinra mig, huruvida vi fått oss tilldelad någon bostadskvot, och det torde bara vara städerna som ha denna möjlighet. Det är bara glädjande om den har utnyttjats, och jag hoppas den i framtiden kommer att utnyttjas i sådan utsträckning, att det kan bli en rimlig fördelning mellan bostads- och skolbygge. Det var med glädje jag i interpellationssvaret såg uppgiften att under den senaste tiden statsbidrag i 56 fall lämnats för uppförande av skolbyggnader i städer och i 96 fall på landsbygden. Det var emellertid inte den tid som gått som gav mig anledning att yttra mig i frågan, utan det framtidsperspektiv vi ha med hänsyn till folkvandringen. Jag sade att man kan spåra svårigheternas orsaker på många områden, men jag ville inte ta kammarens tid i anspråk med att räkna upp dem. En orsak är naturligtvis nativitetsökningen, men dessutom pågår det ju en vandring mellan yrken, som också medverkat till att vi kommit i denna situation. Det skulle emellertid föra för långt att gå in på detta.

Det är ett glädjande faktum att intresset för skolbarnsbespisningen växer sig starkt överallt på landsbygden, och jag hoppas att det inte skall uppstå sådana svårigheter, att intresset svalnar. Det har ju många gånger varit tråkigt nog, när svårigheter tornat upp sig så att man inte kunnat väcka det nödvändiga intresset.

Vad jag sade om att de bästa lärarkrafterna söka sig till städerna har åtminstone tidigare gällt. Skulle bostadsbristen i städerna göra att landsbygden får de bästa lärarna, om man eventuellt kan skaffa bostäder åt dem, då få vi säga, att det är ett exempel på att det

inte finns något ont som inte för något gott med sig.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **WEIJNE**: Herr talman! När jag talade om möjligheterna att skaffa bostäder åt lärare, tänkte jag på att det, som jag tidigare sade, i praktiskt taget varje konselj lämnas statsbidrag till uppförande av en rad lärarbostäder på landsbygden. I längden får nog därför landsbygden större möjligheter att skaffa bostäder åt lärarna än städerna med deras nuvarande bostadsbrist.

Fröken **NYGREN**: Herr talman! Det kan kanske anses obefogat att ta till orda i denna diskussion nu, eftersom det inte råder några delade meningar om nödvändigheten att i största möjliga utsträckning tillgodose behovet av skollokaler, inte minst på landsbygden. Jag kan emellertid ändå inte underlåta att säga några få ord.

Statsrådet lämnade några siffror, som så bjärt som möjligt visade, hur situationen förändrats under de senaste femton åren. Det är ju beklagligt att det ökade intresse för folkskolan och dess behov i olika avseenden, som i och för sig är så glädjande, kommit till stånd i en situation, när det är så svårt att lösa byggnadsfrågorna och kraven på att få bygga av många orsaker äro så oerhört mycket större än möjligheterna att tillgodose dem. I den skrivelse, som skolöverstyrelsen i mars sände till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, sades det, att det aktuella behovet just då motsvarade en summa av 530 miljoner kronor. Nu säger man med ledning av de erfarenheter man sedan dess fått, att det vore synnerligen önskvärt, att man i de olika distrikten runt om i landet finge sätta spadarna i jorden och påbörja byggen för inte mindre än 600 miljoner kronor. Behovet ökas alltså ständigt.

Svar på interpellation ang. folkskolans lokalbehov.

Jag begärde ordet när jag hörde statsrådet i sitt svar säga, att det i vissa fall träffats överenskommelser med kommunerna om att bostadskvoten helt eller delvis skall utnyttjas för byggnad av skollokaler. Herr Nilsson i Göingegården har varit inne på samma fråga, och statsrådet har i sitt andra anförande givit en del värdefulla kompletterande upplysningar. I interpellationssvaret berördes ju frågan mera i förbigående, men sedan lämnade statsrådet en del intressanta siffror. Det är ju ett steg i rätt riktning att 8 å 9 miljoner av bostadsbyggnadskvoterna använts för uppförande av skolbyggnader. Men när bostadsbyggnadskvoten för tiden 1 april 1948—1 juni 1949 är fastställd till nära 40 000 lägenheter, vilket motsvarar inemot en miljard kronor, förslå dessa 8 å 9 miljoner inte så värst långt. I skolöverstyrelsen frågar man sig därför, om det inte rent av borde bli regel, att skolbyggnader i städer och tätorter skola inrymmas i bostadskvoten, så att den särskilda skolbyggnadskvoten i allra största utsträckning kan tagas i anspråk för rena landsbygden.

Som alla veta råder det rent av panikartad stämning på sina håll i bygderna. Skolöverstyrelsen får ständigt besök av representanter för olika skoldistrikt. Jag behöver väl inte upplysa statsrådet om detta, ty jag förmodar att samma personer i allmänhet också vända sig till statsrådet direkt, men jag kom att tänka på detta, emedan just i dag voro uppe representanter för ett skoldistrikt, som hade fått statsbidragsfrågan ordnad redan 1946, men ännu inte hade lyckats få byggnadstillstånd, och de frågade sig, hur länge det skulle dröja innan man kunde få byggnadstillstånd. Detta var inte något särpräglat fall, utan det kommer dagligen uppvaktningar från skoldistrikt, som fått bidragsfrågan ordnad för så länge sedan, och där man räknat med att skolbyggnaden skulle stå färdig vid det

här laget men ännu inte fått byggnadstillstånd.

Jag vill alltså kraftigt understryka behovet av att man i större utsträckning tar med skolorna i städer och tätorter inom ramen för den beviljade bostadskvoten. Det säger sig självt, att när bostäder byggas i städer och tätorter och förorter till städerna i den utsträckning som nu sker, så att nya samhällen växa upp, är det alldeles nödvändigt att skolor byggas där, hur stort intresse man än har för att tillgodose landsbygdens berättigade intressen. Att man alls inte försummar landsbygdens intressen, framgår av de siffror statsrådet nämnde. Man kan emellertid inte låta nya samhällen stå utan skola, utan där måste skolor byggas, eftersom man inte kan upprätthålla kravet på skolplikt och samtidigt underlåta att uppföra för skolpliktens fullgörande erforderliga skollokaler. Om man då inte använder en del av bostadskvoten till skolbyggnader, måste en stor del av skolbyggnadskvoten tagas i anspråk för städer och tätorter. Man frågar sig då, om det inte borde vara regel i stället för, jag vågar säga nästan undantag — jag medger dock, att de siffror statsrådet nämnde tyda på en glädjande tendens i rätt riktning — att bostadskvoten toges i anspråk i sådana fall. Det skulle emellertid gå fortare att få tillstånd erforderliga skolbyggnader, om man helt enkelt fastslog, att för dessa orter skolbyggnader måste inrymmas inom den kvot de tilldelas.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet WEIJNE: Herr talman! Med anledning av vad fröken Nygren här sagt vill jag bara meddela, att inom departementet tillämpas i möjligaste mån den regeln att städernas bostadskvot tages i anspråk för skolbyggnader. Detta är emellertid inte möjligt i de fall, då bostadskvoten redan förbrukats eller till större delen disponerats. Dess-

Svar på interpellation ang. folkskolans lokalbehov.

utom komma alltid sådana fall att finnas, då man i en mindre tätort måste uppföra en så stor skolbyggnad, att inte ens hela bostadskvoten skulle räcka till. Man kan därför inte få generella linjer att gå efter, utan måste bedöma dessa frågor från fall till fall med hänsyn till de lokala förhållandena, varvid man över huvud taget eftersträvar en rättvis lösning.

Jag har fullt klart för mig, att vi måste ta krafttag för att ett annat år få mera pengar till skolbyggnader, under förutsättning att vi då ha så pass hyggliga förhållanden i övrigt som vi nu ha. Vi veta, att man i andra länder nog tycker, att vi ha det gynnsamt ställt i fråga om skolor i jämförelse med förhållandena i dessa länder. Jag undrar hur många skolor t. ex. våra nordiska grannländer kunnat bygga de senaste åren. Jag upprepar emellertid, att vi nästa år böra ta krafttag för att bygga skolor i större utsträckning än vad nu sker, om de nuvarande drägliga förhållandena då bestå och vi slippa trycket av en internationell försämring av situationen.

Herr ANDERSSON i Falun: Herr talman! Säkert är det ingen i denna församling eller annorstädes som betvivlar statsrådet Weijnes intresse för att rusta upp skolbyggnaderna, men dessvärre är det ju inte han som så att säga har nyckeln i detta fall, utan det är det statsråd, som har hand om byggnadsregleringen, och det är att beklaga att denna diskussion måste föras utan att statsrådet Ericsson är närvarande.

Jag delar helt och fullt interpellantens uppfattning och jämväl herr Nilssons i Göingegården, att det inte i längden går att fortsätta på detta sätt. Det går inte att privilegiera bostadsbyggandet i så stor utsträckning som sker på bekostnad av byggnader för allmänna ändamål. Vi skulle kunna föra en precis likadan diskussion här om behovet av

sjukhusbyggnader. Beträffande behovet av lokaler för förvaltningen ha vi i statsrevisorernas berättelse en redogörelse för hurdant läget är i huvudstaden. Och statsutskottet har i det utlåtande som nu ligger på kammarens bord understrukit angelägenheten av att något göres för att få en ändring till stånd. Det är för övrigt inte bara i huvudstaden det fattas ämbetslokaler. Överallt i residensstäderna arbetar man nästan under bar himmel, och de nya ämbetsverk, som där tid efter annan skola inrättas, äro i regel utan möjlighet att skaffa sig hyggliga lokaler.

Jag vill alltså med detta ha sagt, att det är inte i ecklesiastikdepartementet som man har att söka lösningen på det problem som vi här diskutera, utan det är på ett annat ställe.

Fröken NYGREN: Herr talman! Jag är fullt överens med herr statsrådet om att man naturligtvis måste handla från fall till fall och inte benhårt binda sig vid en bestämd regel. Men med anledning av vad statsrådet sade om de mindre städer och tätorter, som redan förbrukat hela sin bostadskvot och sedan begära att få bygga en skola, vill jag understryka att min mening naturligtvis var, att när dessa orter få sig tilldelad en jämförelsevis stor kvot för bostadsbyggen, skulle samtidigt meddelas dem, att därest de inte ha tillräckliga skollokaler, så måste de från början räkna med att de av denna kvot få lov att avsätta viss del för skolbyggnad. På så sätt behövde man inte komma i denna situation.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet WEIJNE: Herr talman! Jag vill endast anknyta ett par ord till vad herr Andersson i Falun sagt. Det är alldeles riktigt att lösningen här finns inte i ecklesiastikdepartementet — den finns inte heller i något annat fackdepartement. Vi ha samma situation på

Svar på interpellation ang. folkskolans lokalbehov.

en hel rad områden. Träffar man — som herr Andersson sade — någon representant för låt mig säga sjukhusväsendet, klagar han minst lika högljutt som man gör när det är fråga om skolorna.

Eftersom detta är en fråga som måste ses i stort, böra vi ha klart för oss att en väg till dess lösande ju är att öka investeringarna. Såvitt jag vet har detta inte från något håll i riksdagen påyrkats. Tvärtom har man ifrån det parti, som herr Andersson i Falun företräder, snarast yrkat på en begränsning av investeringarna. Det blir således en avvägningsfråga, och då bör man ha klart för sig, att skall man kunna få större kvot till skolor, sjukhus och förvaltningsbyggnader, nödgas man bygga avsevärt mindre med bostäder. Det är konsekvensen, och den konsekvensen måste man se i ögonen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen nr 282, angående ersättning till statstjänstemän m. fl. för vissa under vistelse utom riket uppkomna förluster; och

till bankoutskottet propositionen nr 295, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv.

§ 5.

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner, och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 604 av herr *Rubbestad* och

nr 605 av herr *Skoglund* i Doverstorp m. fl., samt

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 606 av herrar *Rubbestad* och *Werner* och

nr 607 av herrar *Karlsson* i Stuvsta och *Hagberg* i Luleå.

§ 6.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 25—29, statsutskottets utlåtanden nr 145—159, bevillningsutskottets betänkanden nr 51—55, bankoutskottets utlåtanden nr 43—46, första lagutskottets utlåtanden nr 39—43, andra lagutskottets utlåtanden nr 41—44, jordbruksutskottets utlåtanden nr 51—59 och andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 14.

§ 7.

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att å föredragningslistan för kammarens nästa sammanträde bland två gånger bordlagda ärenden bankoutskottets utlåtanden nr 45 och 46 måtte uppföras främst samt konstitutionsutskottets utlåtanden nr 25 och 26 närmast efter första lagutskottets utlåtande nr 43, och övriga ärenden i den ordning de förekomma å dagens föredragningslista.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 8.

Avlämnades följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 275, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, nämligen

nr 608 av herr *Falla* m. fl.,

nr 609 av herr *Svensson* i Ljungskile m. fl. och

Lyckönskningstelegram till Schweiz' parlament.

nr 610 av herr *Jacobson* i Vilhelmina *m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 9.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 278, angående val av fullmäktige i riksbanken och suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och

nr 284, angående val av fullmäktige i riksgäldskontoret samt suppleanter för fullmäktige i samma kontor;

dels ock till riksdagens förordnanden:

nr 279, för riksbanksdirektören *Ivar Rooth* att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 280, för ledamoten av riksdagens andra kammare herr *Allan Andersson* i *Tungelsta* att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 281, för ledamoten av riksdagens första kammare herr *John Helmer Bergvall* att vara suppleant för riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 282, för ledamoten av riksdagens andra kammare herr *Olof Andersson* i *Malmö* att vara suppleant för riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 283, för filosofie licentiaten *Henrik Åkerlund* att vara suppleant för riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 285, för ledamoten av riksdagens andra kammare herr *Ernst Gustaf Eugén Eriksson* i *Stockholm* att vara fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 286, för ledamoten av riksdagens första kammare herr *Axel Wilhelm Strand* att vara fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 287, för ledamoten av riksdagens andra kammare herr *Gunnar Falla* att vara suppleant för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 288, för ledamoten av riksdagens andra kammare herr *Gustaf Valdemar Nilsson* i *Kristinehamn* att vara suppleant för fullmäktige i riksgäldskontoret; och

nr 289, för ledamoten av riksdagens andra kammare herr *Gustav Hjalmar Svensson* i *Grönvik* att vara suppleant för fullmäktige i riksgäldskontoret.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.58 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Torsdagen den 17 juni.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Lyckönskningstelegram till Schweiz' parlament.

Ordet lämnades på begäran till

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN som yttrade: Herr talman! Enligt ett från utrikesdepartementet ingånget meddelande firar Schweiz i år 100-

årsminnet av sin konstitution. Minnet kommer att högtidlighållas i Bern den 19 och 20 juni, då parlamentet är samlat. Då det synes mig önskvärt och lämpligt att Sveriges riksdag på något sätt uppmärksammar detta jubileum, ber jag få föreslå, att kammaren ville uppdraga åt sin talman att, under förutsättning att första kammaren fattar ett liknande beslut, gemensamt med första kamma-

Ersättningen för riksdagsmannauppgiftens fullgörande.

rens talman avsända ett lyckönskningstelegram till Schweiz' parlament.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelser:

Till Herr Talmannen i Riksdagens Andra Kammare.

Härmed får jag vördsamt anhålla att på grund av kraftnedsättning i anledning av nyligen genomgången lunginflammation varda befriad från riksdagsarbetet under tiden 17—30 juni 1948.

Stockholm den 16 juni 1948.

V. Lundstedt.

Kammaren beviljade herr Lundstedt ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 17 till och med den 30 juni 1948.

Härpå meddelade herr talmannen, att herr Bergström, som vid kammarens sammanträde den 19 nästlidna maj med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet följande på kammarens bord liggande motioner, nämligen

nr 608 av herr *Falla m. fl.*;

nr 609 av herr *Svensson* i Ljungskile *m. fl.*; och

nr 610 av herr *Jacobson* i Vilhelmina *m. fl.*

§ 4.

Föredrogs vart efter annat:

bankoutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker, m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 5 juni 1942 (nr 325) om jordbrukets kreditkassor m. m.; samt

konstitutionsutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckt motion angående åtgärder för stärkande av den riksdagens kontrollmakt, som beröres i §§ 105, 106 och 107 regeringsformen.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5.**Ersättningen för riksdagsmannauppgiftens fullgörande.**

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckt motion angående ändring av bestämmelserna om fastställande av ersättning för riksdagsmannauppgiftens fullgörande.

Uti en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 3, hade av herr *Dickson* hemställts, att en rådgivande remissinstans måtte tillskapas, vars yttrande skulle inhämtas i frågor rörande riksdagsledamöternas ersättning för riksdagsmannauppgiftens fullgörande samt därmed sammanhängande förmåner.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr DICKSON: Herr talman! Jag vet inte om jag här i kammaren är ensam om att varje gång våra arvoden och förmåner diskuteras bli till ytterlighet pinsamt berörd. Dessvärre måste riksdagen vid dylika tillfällen för närvarande fatta beslut i egen sak, och varje gång det sker kalfatras beslutet av allmänheten. Det sägs då, att riksdagsmännen bevilja sig själva förmåner, och

Ersättningen för riksdagsmannauppgdragets fullgörande.

därmed vill man väl antyda, att våra arvoden äro för höga och förmånerna för stora. Åtminstone har jag efter varje sådan episod gått omkring och känt mig hart när som en brottsling. Var-enda människa jag möter dyker på mig och börjar tala om de förmåner, som jag varit med om att bevilja mig själv. Funnes det någon möjlighet att undvika denna ordning skulle detta för mig — och jag förmodar också för övriga kammarkamrater — vara en mycket stor förmån. För riksdagens anseendes skull framför allt vore en ny ordning i detta hänseende av allra största betydelse; dessvärre är detta riksdagens anseende bland allmänheten inte så värst stort, utan det skämtas ganska friskt härvidlag både bland allmänheten och i pressen.

Den motion, som jag har väckt, har konstitutionsutskottet utan motivering yrkat avslag på. Utskottet säger bara, att det inte kan finna skäl att biträda densamma. Jag för min del skulle emellertid vilja efterlysa de skäl, som utskottet kan ha haft för denna sin ståndpunkt. Min tanke med motionen var den, att riksdagen vid tillfällen då arvodena skola ändras vänder sig till ett kollegium av i landet allmänt aktade män i hög ämbetsmannaställning, som skulle ha till uppgift att yttra sig över förslag både om höjning och om sänkning av arvoden och andra förmåner. Finge riksdagen detta stöd skulle allmänheten sedan inte kunna komma med sina för riksdagen nedsättande kommentarer.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr förste vice talmannen **MAGNUS-SON**: Herr talman! Det må tillåtas mig, som snart kommer att lämna riksdagen, att säga några ord i anledning av de uttalanden, som här nyss gjordes av herr Dickson.

Jag har ingenting emot att det sko-
jas,

och det ganska friskt, med riksdagen både bland allmänheten och i pressen men under den förutsättningen att detta skoj innebär något av verksam och befogad kritik. Ty en befogad kritik är både hälsosam och nyttig. Däremot har jag nog många gånger tyckt, att den kritik, som riktats mot riksdagen, varit ganska ovederhäftig och närmast bottnat i fullständig okunnighet såväl om riksdagens arbetsformer som om de förhållanden under vilka riksdagsmännen arbeta. Jag är den siste att vilja företräda den meningen, att riksdagsmännen skola kunna tilldela sig själva sådana ekonomiska och andra förmåner att det skulle bli förenat med verkligt god ekonomisk förtjänst att tillhöra riksdagen. Självt har jag varit med här sedan 1915, och jag har sålunda en liten smula erfarenhet av vad det velat säga och vill säga för en fattig näringsidkare att kunna tillhöra riksdagen, att försumma sitt företag och för att nu inte tala om att nödgas försumma hem och familj på ett sätt, som ofta medför nästan oöverkomliga plikt-kollisioner. Jag tror därför att om man vill se saken objektivt, man skall nödgas erkänna, att den svenska riksdagen i stort sett har varit mycket återhållsam när det gäller att åt sig själv bevilja förmåner. Detta framgår väl redan av det förhållandet, att de ekonomiska förmåner, som de svenska riksdagsmännen ha, äro sämre för att inte säga de sämsta, som någon folkrepresentation tillerkänt sina medlemmar. Nu vill herr Dickson rent av göra gällande, att vi borde göra oss omyndiga när det gäller att bestämma angående arvoden och förmåner åt riksdagens ledamöter. Jag skulle i detta fall nästan vilja använda starka ord och säga att om vi äro ur stånd att själva bestämma i denna sak, kunna vi avskaffa oss själva, ty då duga vi inte längre till att vara riksdagsmän, och då duga vi inte heller till att handha rikets angelägenheter. Det finns mycket inom den nuvarande riksdagen och

Ersättningen för riksdagsmannauppsdragets fullgörande.

bland partierna, och lät mig också säga den nuvarande riksdagsmajoriteten, som jag för min del ogillar och måste ogilla — det ligger i sakens natur — men jag vill begagna tillfället att säga, att enligt min mening den svenska riksdagen inte vinner på klankande; vi vinna inte heller på om vi giva anledning till klankande, vilket vi många gånger gjort. Jag erinrar i det avseendet blott om voteringsiffrorna från många kvällar här. Det gäller för oss att vårda oss om vårt anseende, men det gäller också för allmänheten att göra klart för sig, att den svenska riksdagen är en samling personer, som känner sitt ansvar och som vill göra sitt bästa för att vårda sig om sitt anseende.

Herr talman! Jag har velat begagna tillfället att framhålla, att den svenska riksdagen dock är en samling personer, som så ryktar sitt värv att den förtjänar aktning mer än ovederhäftigt klankande.

Herr NILSSON i Göteborg: Herr talman! I nuvarande läge är det inte anledning att så mycket orda om herr Dicksons hugskott. Frågan om riksdagens arbetsformer är ju föremål för behandling, och därvidlag kommer ju också arvodesfrågan före. Under sådana förhållanden har jag ingenting annat att säga än att jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr DICKSON: Herr talman! Med anledning av herr förste vice talmannens inlägg nu måste jag med all den respekt jag har för honom säga, att jag har svårt att förstå honom. Han byggde sitt anförande på teorien att det är en svaghet att ta råd. Jag har för min del alltid föreställt mig att det är en mycket stor förmån och styrka att kunna ta råd av kloka personer och det framför allt när det gäller en själv, i vilket fall man ju har svårt att vara fullt objektiv.

Jag finner den föreliggande frågan vara av så elementär vikt, att jag ämnar begära rösträkning och det om jag så skall bli ensam, men jag gör det för att freda mitt samvete.

Herr Nilsson i Göteborg säger, att frågan inte är aktuell. Det må vara hänt, men varför skall man inte kunna ta ställning till saken redan nu, när det har signalerats att riksdagsmännens arvodesfråga kommer att tagas upp vid nästa riksdag. Det kunde väl vara skönt att då ha denna procedur undangjord, så att man sluppe den andliga tortyr, som vi fingo vara med om senaste gången det var fråga om riksdagsmännens arvoden.

Herr talman! Jag yrkar fortfarande bifall till motionen.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Dickson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Dickson begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid

Anslag till universitetssjukhusen.

avgåvos 129 ja och 9 nej, varjämte 19 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets förevarande hemställan.

§ 6.

Föredrogs vart efter annat:

konstitutionsutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckt motion angående tillämpningen av lagen rörande ny indelning av riket i borgerliga kommuner; samt

statsutskottets utlåtanden:

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap m. m.; och

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal rörande Stockholms och Göteborgs högskolors framtida ställning m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Anslag till universitetssjukhusen.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till universitetssjukhusen jämte i ämnet väckta motioner.

Avd. I.

Utskottets hemställan bifölls.

Avd. II.

Punkten 1:o), angående anslag till Karolinska sjukhuset: Avlöningar. Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 203, punkt 2, s. 10—28, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för karolinska sjukhuset, som föranleddes av vad departementschefen anförde, dels godkänna av depar-

tementschefen angiven avlöningsstat för karolinska sjukhuset, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1948/49, dels ock till Universitetssjukhus: Karolinska sjukhuset: Avlöningar för budgetåret 1948/49 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 9 670 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar vissa ändringar i personalorganisationen vid sjukhuset. I fråga om kuratorstjänsterna hade dock förordats bibehållande av nuvarande organisation med fem kuratorer i 15 lönegraden.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått fyra motioner. I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Andersson m. fl.* (I: 350) och den andra inom andra kammaren, av fröken *Nygren m. fl.* (II: 511), hade hemställts, bland annat, att riksdagen måtte besluta följande lönegradsplacering av kuratorstjänster vid karolinska sjukhuset:

3 kuratorer		lönegrad 19
2 kuratorer		lönegrad 17

Utskottet hemställde i denna punkt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 350 och II: 511, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för karolinska sjukhuset, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över eklelesiastikärenden för den 5 mars 1948 anförde;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för karolinska sjukhuset, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1948/49;

c) till Universitetssjukhus: Karolinska sjukhuset: Avlöningar för budgetåret 1948/49 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 9 670 000 kronor;

II. att motionerna I: 349 och II: 512, såvitt nu vore i fråga, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Anslag till universitetssjukhusen.

Reservation hade vid utlåandet avgivits av herrar *Oscar Olsson* och *Pauli* samt fröken *Andersson*, vilka såvitt anginge denna punkt ansett, att utskottet under mom. I bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 350 och II: 511, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för karolinska sjukhuset, som föranleddes av vad reservanterna anförte;

b) godkänna av reservanterna angiven avlöningsstat för karolinska sjukhuset, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1948/49;

c) till Universitetssjukhus: Karolinska sjukhuset: Avlöningar för budgetåret 1948/49 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 9 675 500 kronor.

Punkten 1:o) föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken **NYGREN**: Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga min mening om lönesättningen för de statsanställda kuratorerna.

Ingen må väl bli förvånad om tålamodet tryter hos den kvinnliga personalen vid våra sjukvårdsinrättningar och om den börjar fråga sig, om det är riksdagens mening att helt enkelt driva med den. Vid fjolårets riksdag hade Kungl. Maj:t föreslagit en högre lönegradsplacering av sjuksköterskorna vid de statliga sjukhusen än den tidigare tillämpade, men mot detta förslag protesterade landstingsrepresentanterna i riksdagen med motivering att man måste söka få lönerna vid statens sjukhus att mera överensstämma med gällande löner vid landstingens sjukvårdsinrättningar. Denna motivering godtogs av riksdagens majoritet, som alltså stöjpå Kungl. Maj:ts förslag. Nu gäller det kuratorerna vid samma sjukhus, för

vilka motionärerna begära samma lönegradsplacering, som fr. o. m. 1/1 1947 gäller för landstingens sjukhuskuratorer. Lönenämnden har också funnit det »i och för sig värdefullt, att enhetlighet råder i fråga om de villkor, som erbjudas en viss personalkategori i allmän tjänst vare sig arbetsgivaren är staten, landsting eller kommun». Men nu går man ifrån den jämförelsen och talar i stället om andra jämförliga befattningshavare. Detta kan naturligtvis också sägas innebära en viss konsekvens, men nog tycka de personer det här gäller att det mera är fråga om brist på konsekvens, och man kan ju säga med det gamla ordstäv: »Vill man sjunga, nog hittar man visor.»

Visst hade det varit önskvärt att samtliga jämförliga befattningshavare nu hade fått sin lönefråga ordnad, men eftersom det i detta sammanhang endast var fråga om universitetssjukhusen, måste vi nöja oss med att motionera för den grupp, som hör hemma där. Jag tror att de befattningshavare, som vi alltså måste lämna utanför motionen, känna sig lika litet nöjda med utskottets välvilliga skrivning som de direkt berörda göra. Det låter visserligen bra att »utskottet förutsätter att förslag i ämnet kommer att från Kungl. Maj:ts sida föreläggas nästa års riksdag». Men ställ däremot Kungl. Maj:ts uttalande i prop. 287 i föl, vilket lyder: »Jag är icke beredd att med anledning av nyssnämnda framställning (CST och svensk kuratorsförening), som icke hunnit undergå remissbehandling i vanlig ordning, nu förorda någon ändring beträffande de vid karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet anställda kuratorernas löneställning. Jag förutsätter emellertid, att frågan om såväl nyssnämnda som övriga statsanställda kurators löneställning göres till föremål för närmare överväganden samt att nästa års riksdag förelägges det förslag i ämnet, var till övervägandena kunna giva anledning.» Jag konstaterar, att resultatet ute-

Anslag till universitetssjukhusen.

blivit i år, trots den av statens lönenämnd verkställda utredningen med klart positiva förslag! Man vågar nog inte hoppas allt för mycket på vad utskottet »förunder». »

Om det av någon anledning, som jag icke känner, var omöjligt att i år framlägga förslag beträffande kuratorer, anställda vid fångvårdsanstalterna, och socialassistenten, anställda vid rättspsykiatriska undersökningsstationer, borde väl ändå inte kuratorerna vid universitetssjukhusen lämnas utanför, när man nu vidtar en hel del ändringar i personalförteckningen och avlöningsstaten för dessa sjukhus. Då hade säkert även de andra grupperna insett, att meningen var att infria givna löften.

Man blir ju inte glad av att ideligen bara få höra vackra ord men inte få se löfterna infriade. Jag vill, herr talman, med det anförda yrka bifall till den av herrar Olsson och Pauli samt fröken Andersson avgivna, vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr HAGÅRD: Herr talman! Det förefaller som om staten hade svårt att följa med förändringarna på sjukhusväsendets område. När kosthållet är en så väsentlig del av sjukhusväsendet som det är, anser jag, att det varit värdefullt, att de befattningshavare, som stå i spetsen för detta, hade ställts i paritet med andra befattningshavare.

Föregående år bragtes köksföreståndarna vid serafimerlasarettet och karolinska sjukhuset på tal. Det väcktes motioner, där det påpekades, att landstingen hade flyttat upp köksföreståndarna till lönegrad 19, under det att staten ansåg, att köksföreståndarna på det till storleken andra sjukhuset i landet skulle sitta med en lön vida understigande deras kamraters vid landstingssjukhusen.

Statsutskottet yttrade, att det insåg orättvisan i detta avseende och att det, om så erfordrades, var villigt bidra

till en retroaktiv förhöjning från den 1 juli 1947. I de petita som här föreligga har man emellertid icke velat gå så långt, utan man föreslår en ändring från den 1 juli 1948. Statsutskottet har icke alldeles glömt bort sitt uttalande, men det bortser från sin nittioprocentiga utfästelse föregående år och säger, att beslutet har konsekvenser med sig, och därför vill utskottet endast tillstyrka en löneförhöjning från den 1 juli innevarande år.

Jag för min del måste beklaga, att statsutskottet ej infriat sin utfästelse. Jag vet, att det är litet lönt att begära en ändring i detta avseende. Jag borde egentligen yrka bifall till de föreliggande motionerna, men jag gör det icke. Jag bara beklagar, att statsutskottet förfarit på detta sätt. Så gör man ej, när landstinget är huvudmannen: då beviljar man retroaktiv löneförhöjning när det är rättvist.

Jag instämmer till fullo med det resonemang som förts i fråga om kuratorerna. Det är icke rimligt, att statens kuratorer skola ha ett sämre löneläge än landstingens. Jag beklagar, att man i detta fall icke velat taga ut steget omedelbart, när så klara bevis föreligga, utan att man skjuter på saken till nästa år.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som avgivits av herrar Oscar Olsson och Pauli samt fröken Andersson.

Häruti instämde fru *Möller*.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Herr Hagård syftade i sitt anförande närmast på köksföreståndarna. Han betecknade statsutskottets välvilliga uttalande förra året som en utfästelse. Han läser naturligtvis detta uttalande så som han önskar att det skall tolkas. Så som uttalandet i verkligheten lyder har man icke gjort någon utfästelse. Det står nämligen: »Vid den av riksdagen ifrågasatta omprövningen av förste köks-

Anslag till universitetssjukhusen.

föreståndarnas och köksföreståndarnas löneställning synes jämväl böra övervägas, huruvida motiv föreligger för en förhöjd löneplacering, räknat från och med den 1 juli 1947.» Jag kan omöjligen tolka detta som en utfästelse. Det är ett välvilligt skrivsätt, som föranlett Kungl. Maj:t att framlägga förslag, dock utan retroaktiv tillämpning.

Jag tror, att om man en liten smula söker sätta sig in i löneregleringsfrågor över huvud taget måste man erkänna de i varje fall mycket stora svårigheter som ligga i att lönegradsplacera retroaktivt. Det har med sig konsekvenser, som statsutskottet ansett sig ej kunna gå med på. Det är samma skäl som förestavat Kungl. Maj:ts ståndpunktstagande i detta fall.

Den begäran som statsutskottet gjorde förra året har Kungl. Maj:t här tillmötesgått. Från och med den 1 juli detta år komma dessa befattningshavare upp i den ifrågasatta löneställningen. Det förefaller som om de på denna punkt icke hade anledning att vara så förfärligt missnöjda. Det har visserligen gått en tid, men som följd av de uttalanden som statsutskottet tidigare gjort ha vederbörande nu kommit i den löneställning som man då begärde.

Nu har fröken Nygren här gått fram för en annan befattningshavargrupp: kuratorerna. Där läste hon Kungl. Maj:ts uttalande som om det skulle stå i en viss motsats till vad utskottet här skrivit. Jag kan i varje fall icke se det på det sättet, utan jag hoppas, att de överväganden som departementschefen här ifrågasätter också skola leda till resultat. Med anledning av vad utskottet i år skriver är jag också övertygad om att detta resultat kommer snart. När utskottet skriver, att det »förutsätter», är detta ett starkt skrivsätt, och när riksdagen godkänner ett sådant skrivsätt, brukar Kungl. Maj:t i regel också effektuera vad riksdagen begärt.

Vidare säger fröken Nygren, att hon icke tror, att dessa kuratorer kunna bli glada över det vänliga skrivsättet. Ja,

jag hoppas väl att de bli minst lika glada för att vi skrivit vänligt som de skulle ha blivit om vi skrivit snävt. Jag tror, att man nog kan likställa dessa två parallellfall, nämligen vad riksdagen skrev i fjol om köksföreståndarna, vilket Kungl. Maj:t effektuerat i år, samt vad riksdagen skriver i år om kuratorerna. Jag är övertygad om att Kungl. Maj:t och riksdagen komma att effektuera detta.

Det är i dessa lönefrågor icke alltid så enkelt som man vill göra gällande, att tillgodose en viss grupp och låta de andra vara. De som äro betydligt mera hemma i lönefrågor än jag bruka framhålla, att det är en allvarlig sak att bryta sönder lönefrågorna på det sättet, att man tar en grupp och låter de andra vara kvar. Det är denna synpunkt som varit avgörande för det förslag Kungl. Maj:t framlagt. Utskottet har heller icke ansett sig kunna gå ifrån vad Kungl. Maj:t här föreslagit. Men med det skrivsätt som utskottet använt hoppas jag, att man skall taga upp denna fråga till kommande riksdag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken NYGREN: Jag satte icke utskottets utlåtande i motsatsställning till Kungl. Maj:ts uttalande i fjol. Men jag sade, att eftersom det ej blev resultat, när Kungl. Maj:t i fjol förutsatte, att det skulle hända något i år, är man icke heller så hoppfull beträffande vad utskottet nu förklarar sig förutsätta.

Jag säger såsom jag nyss sade, att visst hade det varit önskvärt, att alla grupper kommit med. Men eftersom man reviderar personalförteckningar och avlöningsstater icke horisontellt utan vertikalt, är det svårt att komma ifrån att vissa grupper få sina frågor lösta den ena gången och andra grupper en annan gång. Jag befarar rent av, att ett annat år kan man icke taga med denna grupp, därför att man icke kan

Anslag till universitetssjukhusen.

få med alla andra grupper i fångvården. Då är det en annan utredning som man skall vänta på. Denna grupp får med den ena motiveringen det ena året och med en annan motivering nästa år ändå vänta på den rättvisa, som alla parter deklarerar att den borde ha.

Herr **HAGÅRD**: Jag hade på känn, att statsutskottets utfästelse i fjol icke var så alldeles helhjärtad. Jag har emellertid klart för mig, att det är ganska riskabelt att gå den retroaktiva löneförhöjningens väg. Fördenskull ställde jag icke något yrkande. Men jag måste alltså beklaga, att statsutskottet i sitt utlåtande gav på hand vad det gjorde och för den förhoppningsfulle nära nog ställde i utsikt, att det skulle bli en lösning efter dessa linjer.

Fröken **OLSSON**: Herr talman! Herr Svensson i Grönvik förklarade, att han var övertygad, att dessa befattningshavare i fråga om lönegradsplacering nästa år komme att bli jämställda med landstingens. Därmed ansåg han rättvisans krav uppfyllt. Jag vill påpeka, att rättvisa blir icke därigenom uppnådd. Landstingens kuratorer fingo löneuppflyttning den 1 januari 1947, medan statens kunna få det tidigast den 1 juli 1949, alltså två och ett halvt år senare. Och eftersom det är så noga med jämställdheten mellan statens och landstingens befattningshavare komma de i varje fall icke högre än landstingens. De komma att få samma lön två och ett halvt år senare. Hur man räknar kommer alltså varje befattningshavare att förlora ett par tusen kronor på nöjet att vara statsanställd i stället för landstingsanställd. De pengarna kunna de aldrig få igen. Det är icke minst därför viktigt att de få sin lönegradsuppflyttning nu till den 1 juli, så att de åtminstone ha den ett år tidigare än de eljest skulle få. Ty de bli ändå ett och ett halvt år efter. Det kunna vi icke numera göra något åt. Men vi böra åt-

minstone ej utsträcka orättvisan längre än nödvändigt är.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Fru **EWERLÖF**: Herr talman! Här har från fröken Nygren och övriga talare, som talat för denna reservation, framförts en så stark argumentering, att jag icke har något att tillägga. Jag vill bara framhålla den otvetydiga risk som föreligger, att dessa kuratorer, som äro väsentligt sämre avlönade än samtliga icke statligt anställda, komma att lämna sin anställning och att det därigenom vid undervisningssjukhusen uppstår en brist, som kan bli mycket riskabel för framtiden.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr **ERIKSSON** i Stockholm: Herr talman! Det är ju känt, att de besvärsligaste ärenden som riksdagen har att behandla äro lönefrågor. Vi som sitta i statsutskottet ha ju det tvivelaktiga nöjet att dag ut och dag in behandla lönespörsmål för olika grupper av personal. Vi känna väl till de besvärigheter jag nyss antydde. För den enskilde ledamoten av riksdagen är ju frågan mycket enklare, eftersom han tar sikte på en viss grupp och givetvis finner, att den grupp som han är intresserad för har en sådan ställning, att man bör lösa lönefrågan allenast för den gruppen utan att därvid taga hänsyn till andra grupper. Men vi, som sitta dag ut och dag in och diskutera dessa spörsmål, måste ju alltid se till, att man bevarar enhetlighet och konsekvens i hela lönesystemet. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att den myndighet, som har den bästa överblicken av detta utanför riksdagen, är Kungl. Maj:ts kansli.

Den fråga vi nu behandla ligger ju till så som här förut antytts och särskilt utvecklats i den motion, som ligger till grund för det yrkande som

Anslag till universitetssjukhusen.

framställdes av den första talaren i denna debatt. Kungl. Maj:t uppdrog på hösten 1947 åt statens lönenämnd att göra en utredning rörande löneplaceringen för dels kuratorerna vid vissa av våra sjukvårds- och andra anstalter dels de s. k. socialassistenterna och dels vissa andra grupper befattningshavare med ungefär lika utbildning och ansvar. Lönenämnden föreslog då en uppflyttning av vissa av dessa befattningshavargrupper men föreslog ingen ändring beträffande andra grupper. När sedan detta ärende behandlades i Kungl. Maj:ts kansli, ansåg man att denna fråga icke borde framläggas för riksdagen i år, och hela frågan ställdes sålunda på framtiden. Detta Kungl. Maj:ts ståndpunktstagande överensstämmer med den principdeklaration, som gjorts i statsverkspropositionen i avdelningen: För flera huvudtitlar gemensamma frågor, där Kungl. Maj:t deklarerat, att sträng återhållsamhet måste med hänsyn till det rådande finansiella läget iakttagas, när det gäller lönefrågor. På hemställan av statsutskottet har riksdagen instämt i detta principuttalande. Det skedde så tidigt som i början av februari månad.

Detta är således själva grundprincipen. Det har emellertid icke hindrat, att man för enstaka befattningshavare har verkställt en löneuppflyttning. Det är från detta utgångsläge, som man har att se denna fråga.

Beträffande det lilla avsnitt, som vi nu behandla, nämligen kuratorerna vid undervisningssjukhusen, får man icke glömma att i lönenämndens utredning förekommo även motsvarande tjänstemän, socialassistenten och socialkuratorer, vid sinnessjukhusen. Beträffande denna grupp har riksdagen redan fattat beslut. Där hade icke väckts någon motion. Statsutskottet hade icke anledning att diskutera denna lönefråga ur andra synpunkter än dem som Kungl. Maj:t hade framlagt, och följaktligen har man i detta avseende icke vidtagit

någon ändring i löneställningen. I fråga om undervisningssjukhusen, som vi nu behandla, har det väckts en motion av innebörd som vi känna till. Dessutom ha vi fångvårdsanstalternas lönefrågor, som ännu icke slutbehandlats av riksdagen, men det är givet att det beslut, som vi fatta i dag, kan vara vägledande för det beslut, som man sedan skall fatta beträffande fångvårdsanstalterna.

Man kan således här tala om tre olika etapper, nämligen sinnessjukhusen, undervisningssjukhusen och fångvården. Det är nödvändigt att hålla denna utgångspunkt i minnet. Ser man på själva sakfrågan är ju ställningen den, att kuratorerna vid karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet, vilka sjukhus båda äro undervisningssjukhus, äro placerade i 15 lönegraden. Lönenämndens förslag, som motionärerna tagit upp, innebär, att en del av dessa skulle uppflyttas till 17 lönegraden och en del till 19 lönegraden. Det är sålunda fråga om en uppflyttning med 2 resp. 4 lönegrader. En sådan uppflyttning är mycket osedvanlig. Som motiv för den har man anfört landstingens beslut och gör en jämförelse i detta fall. Förra året kämpade jag emot landstingssynpunkterna, när det gällde sjukvårdspersonalens lönefrågor, men förlorade. Jag kan således icke anses ha någon skyldighet att böja mig för landstingssynpunkten. Då gällde det emellertid att förhindra en uppflyttning i enlighet med ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag angående löneplacering för sjuksköterskepersonalen med den motiveringen, att landstingen beslutat en lägre lönesättning. När det gäller de här förevarande personalgrupperna anser jag för min personliga del, att den av landstingen godtagna lönesättningen är för hög i förhållande till andra grupper av löntagare. Den kan möjligen inte vara för hög i och för sig — därom vill jag icke diskutera — men jag anser att den är för hög i förhållande till andra grupper. Om den saken behöver man, före-

Anslag till universitetssjukhusen.

faller det mig, icke särdeles mycket tvista, men det är en personlig deklARATION, som jag anser mig böra göra i detta fall.

Om man nu godtog lönenämndens ståndpunkt, skulle det för fångvårdens del innebära, att kuratorn vid centralfängelset på Långholmen, som nu är placerad i 14 lönegraden, likaledes skulle flyttas upp i 19 lönegraden. Det är, som jag nyss antydde, en synnerligen hög uppflyttning, som man ytterst sällan ser någon motsvarighet till vid statliga lönesättningar.

Socialassistenterna vid sinnessjukhusen äro för närvarande placerade i 11 lönegraden och således ganska nära likställda med sjuksköterskepersonalen. Jag kan inte hjälpa att jag anser det viktigare att få ett enhetligt lönesystem för statens befattningshavare än att ovillkorligen anknyta det till det lönesystem, som tillämpas av de kommunala instanserna, här närmast landstingen. Det är detta, herr talman, som gjort att jag för min del instämt i den mening, som statsutskottets andra avdelning uttalat och som vann majoritet inom statsutskottet, och jag ber att få ansluta mig till det yrkande, som framställts av herr Svensson i Grönvik.

Herr OSTERMAN: Herr talman! Jag skulle kunna inskränka mig till att instämma i de synpunkter, som tidigare framförts från olika håll till förmån för en högre lönegradsplacering för kuratorerna, alltså för ett bifall till reservationen. Jag fäste mig emellertid vid ett yttrande av herr Eriksson i Stockholm, att sådana här saker borde handläggas av dem som ha den bästa överblicken i löneavvägningsfrågor, och det skulle vara Kungl. Maj:ts kansli i detta fall. Men man kan väl inte komma ifrån, att statens lönenämnd, som sysslar intensivt med dessa frågor, också har en god överblick över det fält, som det här gäller, och att dess yttrande bör tillmätas viss betydelse.

Sedan skulle jag som läkare vilja säga, att jag för varje år allt tydligare märkt, hur stor betydelse de socialmedicinska frågorna ha och hur stor hjälp vi ha av de sociala kuratorerna. Vid det sjukhus, där jag tjänstgör, ha vi icke mindre än två stycken, fastän de kallas föreståndarinnor. Man måste ställa ganska höga krav på kvalifikationerna hos dessa, samtidigt som det visat sig bli allt svårare att få lämpliga personer till dessa befattningar. Jag skulle i detta sammanhang vilja erinra om de stora svårigheter som mötte abortkuratorernas verksamhet vid deras start just på grund av lönegradsplaceringen, som var fullständigt otillfredsställande.

Herr talman! Med dessa ord skall jag be att få instämma i de yrkanden som gjorts om bifall till reservationen.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Nygren begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i Avd. II punkten 1:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 147, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen i motsvarande del.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppres-

Inrättande av arbetarskyddsstyrelse m. m.

ning. Herr talmannen tillkännagav att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Hagård, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 111 ja och 53 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 2:o)—14:o).

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8.**Inrättande av arbetarskyddsstyrelse m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en arbetarskyddsstyrelse och förstärkning av yrkesinspektionen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 184, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 5 mars 1948, föreslagit riksdagen att

dels godkänna av departementschefen framlagda förslag i fråga om inrättande fr. o. m. den 1 januari 1949 av en arbetarskyddsstyrelse och förstärkning av yrkesinspektionen m. m.;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning för arbetarskyddsstyrelsen samt att vidtaga de ändringar i yrkesinspektionens personalförteckning, som påkallades av vad i nämnda statsrådsprotokoll förordats;

dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för arbetsrådet, att tillämpas under tiden 1 juli—31 december 1948;

dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för arbetarskyddsstyrelsen, att tillämpas under tiden 1 januari—30 juni 1949;

dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för yrkesinspektionen, att tillämpas under budgetåret 1948/49;

dels ock under femte huvudtiteln för budgetåret 1948/49 anvisa vissa i propositionen närmare angivna anslag.

Utskottet hade i samband med propositionen förehaft ett antal i anledning av denna väckta motioner.

I de likalydande motionerna I: 341 av herr *Ohlson m. fl.* och II: 496 av herr *von Friesen m. fl.* hade hemställts bland annat, att riksdagen måtte avslå propositionen 184 i vad gällde inrättandet av arbetarskyddsstyrelsen och att vederbörande utskott måtte företaga beräkningar av de anslag, som komme att erfordras för att fullfölja de nuvarande institutionernas arbete.

I de två likalydande motionerna I: 283 av herr *Aman m. fl.* och II: 455 av herr *Håstad m. fl.* hade på anförda skäl yrkats, att riksdagen måtte i princip uttala sig för att partsrepresentationen i arbetarskyddsstyrelsen utökades till tre representanter för vardera arbetsgivare och arbetstagare och att tjänstemännens centralorganisation erhöle rätt att föreslå en ordinarie ledamot i styrelsen.

I de två likalydande motionerna I: 284 av herr *Sjö m. fl.* och II: 454 av herr *Andersson* i Malmö *m. fl.* hade yrkats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om att förslag om inrättande av särskilda styrelser för yrkesinspektionens distrikt, vari arbetsmarknadens parter bereddes representation, snarast måtte föreläggas riksdagen.

I de likalydande motionerna I: 338 av herrar *Aman* och *Petrén* och II: 497 av herr *Karlsson* i Grängesberg *m. fl.* hade på anförda skäl yrkats, att riksdagen måtte besluta, att å arbetarskyddsstyrelsens tekniska byrå inrättades tre extra ordinarie förste byråingenjörsbefattningar med placering i

Inrättande av arbetarskyddsstyrelse m. m.

lönegrad 27 för tillgodoseende av byråns omedelbara behov av kemisk-teknisk, elektroteknisk och byggnadsteknisk sakkunskap, att löneställningen för yrkesinspektörerna förbättrades genom uppflyttning till lönegrad 32, att benämningen yrkesunderinspektör utbyttes mot tjänstetiteln ingenjör samt att utan ökning av antalet biträdestjänster vid yrkesinspektionen på varje yrkesinspektionsdistrikt inrättades en kanslibiträdesbefattning i lönegrad Ce 11.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte,

I. beträffande den centrala handläggningen av arbetarskyddet m. m.,

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 341 och II: 496, såvitt de avsåge berörda fråga, besluta om inrättande fr. o. m. den 1 januari 1949 av en arbetarskyddsstyrelse;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 283 och II: 455 godkänna vad i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 5 mars 1948 anförts beträffande frågan om partsrepresentationen i arbetarskyddsstyrelsen;

c) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 337 och II: 498 samt I: 338 och II: 497, såvitt motionerna berörde denna fråga,

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning för arbetarskyddsstyrelsen i enlighet med vad utskottet förordat,

2) godkänna av utskottet angiven avlöningsstat för arbetarskyddsstyrelsen, att tillämpas under tiden 1 januari—30 juni 1949;

3) för budgetåret 1948/49 under femte huvudtiteln såsom förslagsanslag anvisa

aa) till Arbetarskyddsstyrelsen: Avlöningar 337 000 kronor,

bb) till Arbetarskyddsstyrelsen: Omkostnader 50 000 kronor;

II. beträffande den kvinnliga yrkesinspektionen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 336 och II: 502, i vad de avsåge socialinspektörernas tjänsteställning, besluta om dess ersättande med socialinspektörer med de arbetsuppgifter och den tjänsteställning, som angivits i statsrådsprotokollet;

III. vidkommande kompetenskraven för i moment II här ovan avsedda befattningar, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 336 och II: 502, i vad de anginge denna fråga, godkänna vad i statsrådsprotokollet anförts i ämnet;

IV. beträffande lönegradsplacering av yrkesinspektörerna och hos dem anställd kontorspersonal, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 338 och II: 497, såvitt dessa frågor berördes därav, godkänna vad härutinnan anförts i statsrådsprotokollet;

V. beträffande utbyte av benämningen yrkesunderinspektör mot tjänstetiteln ingenjör, avslå i motionerna I: 338 och II: 497 framställt förslag;

VI. vidkommande frågan om partsrepresentation i yrkesinspektionens distrikt, i anledning av motionerna I: 284 och II: 454 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anført i ämnet;

VII. vidkommande yrkesinspektionens färdmedel, i anledning av motionerna I: 341 och II: 496 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anført i denna fråga;

VIII. beträffande den kommunala tillsynen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 341 och II: 496, i vad nämnda motioner ej behandlats under I och VII, godkänna vad i statsrådsprotokollet anförts;

IX. beträffande skogs- och flottledsinspektionen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 337 och II: 498, i vad nämnda motioner ej behandlats under I, god-

Inrättande av arbetarskyddsstyrelse m. m.

känna vad i statsrådsprotokollet anförts;

X. vidkommande personalförteckning för yrkesinspektionen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga i statsrådsprotokollet förordade ändringar i personalförteckningen för yrkesinspektionen;

XI. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

a) godkänna av utskottet angiven avlöningsstat för arbetsrådet, att tillämpas under tiden 1 juli—31 december 1948;

b) godkänna av utskottet angiven avlöningsstat för yrkesinspektionen, att tillämpas under budgetåret 1948/49;

c) för budgetåret 1948/49 under femte huvudtiteln såsom förslagsanslag anvisa

1. till Arbetsrådet: Avlöningar 73 100 kronor,

2. till Arbetsrådet: Omkostnader 8 100 kronor,

3. till Yrkesinspektionen: Avlöningar 1 463 000 kronor,

XII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 338 och II: 497, i vad nämnda motioner ej behandlats under I och IV, för budgetåret 1948/49 under femte huvudtiteln till Yrkesinspektionen: Omkostnader anvisa ett förslagsanslag av 338 000 kronor;

XIII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag för budgetåret 1948/49 under femte huvudtiteln anvisa

a) till Bidrag till föreningen för arbetarskydd ett anslag av 5 000 kronor,

b) till Undervisnings- och upplysningsverksamhet på arbetarskyddets område ett anslag av 75 000 kronor;

XIV. beträffande frågan om tillståndsgivning på byggnadsmarknaden, besluta, att motionen II: 501 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar Johan Bernhard Johansson, Manner-skantz, Heiding, fröken Andersson, herrar von Heland, Ohlon, Skoglund i Do-

verstorp, Malmberg i Skövde, Falla, Rubbestad och Pettersson i Dahl, vilka ansett, att utskottet bort

1) avslå förslaget om inrättande av en arbetarskyddsstyrelse och att därför nedannämnda moment av utskottets hemställan bort hava följande lydelse:

»I. beträffande den centrala handläggningen av arbetarskyddet m. m., med bifall till motionerna I: 341 och II: 496, såvitt de avse berörda fråga, och med avslag å dels Kungl. Maj:ts förslag, dels ock motionerna I: 283 och II: 455, I: 337 och II: 498 samt I: 338 och II: 497, i vad nämnda förslag och motioner avse arbetarskyddsstyrelsen, besluta, att den centrala handläggningen alltfört skall ankomma på befintliga organ med nu gällande arbetsfördelning dem emellan;»

2) avslå förslaget att ersätta den kvinnliga yrkesinspektionen med socialinspektörer och att därför nedannämnda moment av utskottets hemställan bort hava följande lydelse:

»II. beträffande den kvinnliga yrkesinspektionen, med avslag å dels Kungl. Maj:ts förslag om dess ersättande med socialinspektörer, dels ock motionerna I: 336 och II: 502, i vad de avse socialinspektörernas tjänsteställning, besluta om den kvinnliga yrkesinspektionens bibehållande på sätt utskottet förordat;»

3) avvisa förslaget om utredning rörande partsrepresentation i yrkesinspektionens distrikt och att därför nedannämnda moment av utskottets hemställan bort hava följande lydelse:

»VI. vidkommande frågan om partsrepresentation i yrkesinspektionens distrikt, besluta, att motionerna I: 284 och II: 454 ej skola föranleda någon åtgärd från riksdagens sida;»

4) beträffande skogs- och flottledsinspektionen bland annat förorda en viss begränsning av Kungl. Maj:ts förslag och att därför nedannämnda två moment av utskottets hemställan bort hava följande lydelse:

Inrättande av arbetarskyddsstyrelse m. m.

»IX. beträffande skogs- och flottledsinspektionen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 337 och II: 498, i vad nämnda motioner ej behandlats under I, godkänna vad utskottet anfört;»

»X. vidkommande personalförteckning för yrkesinspektionen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av utskottet förordade ändringar i personalförteckningen för yrkesinspektionen;»

5) företaga en omräkning av anslagen till arbetsrådet och yrkesinspektionen och att därför momenten XI och XII av utskottets utlåtande bort hava av reservanterna angiven lydelse.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Som det är synnerligen många ärenden på föredragningslistan, skall jag försöka koncentrera mitt anförande så mycket som möjligt. Jag förutsätter, att kammarens ledamöter i stort sett ha satt sig in i vad saken gäller, och därför skall jag som sagt begränsa mig till det yttersta.

Förslaget innebär, att arbetsrådet skall omändras till en arbetarskyddsstyrelse och att den nu under riksförsäkringsanstalten fungerande byrån, arbetarskyddsbyrån, skall inordnas under detta nya organ, som skall kallas arbetarskyddsstyrelsen. Det är icke mindre än ungefär halva utskottet eller elva stycken ledamöter som ha reserverat sig mot detta Kungl. Maj:ts förslag och yrkat avslag på inrättandet av denna arbetarskyddsstyrelse. Motivet för utskottet har varit, att man nu planerar en ny arbetarskyddslagstiftning. Departementschefen meddelar, att han remitterat ett förslag till ny sådan lag till lagrådet och har för avsikt att framlägga det för nästa års riksdag. Då ha vi reservanter ansett, att riksdagen först bör taga ståndpunkt till denna nya lagstiftning och se, vilka verkningar som den kom-

mer att medföra, innan man i alltför stor utsträckning utbygger denna inspektion.

Vidare ha vi ansett, att om det är nödvändigt, vilket vi icke vilja bestrida, med en viss utökning av inspektionsverksamheten, bör den ordnas på det sättet, att det blir ute på de lokala platserna som denna inspektion förstärkes och icke i det centrala organet här uppe i Stockholm. Vi ha därför för vår del kunnat vara med om att man utbygger arbetarskyddsbyrån i stort sett på samma sätt som Kungl. Maj:t har föreslagit trots att vi anse att den fortfarande bör ligga kvar hos riksförsäkringsanstalten. Enligt vårt förslag kommer det därigenom att bli en betydande besparing. Vi anse nämligen, att arbetsrådet alltfört skall ha den centrala översynen av beslut angående arbetarskyddsfrågor, och arbetsrådet är ju icke på långt när av den storleksordning som den nya arbetarskyddsstyrelsen är avsedd att bli. Vi ha dessutom gått emot det förslag till utbyggande av den sociala inspektionen, som departementschefen föreslagit. Departementschefen liksom utskottet menar nämligen, att denna sociala inspektion skall utöva tillsyn av förhållanden utanför arbetsplatserna. Departementschefen säger, att det skall vara dess huvudsakliga uppgift. Den skall ha tillsyn över de hygieniska förhållandena på arbetsplatserna samt handlägga andra frågor, allt i den mån behovet av teknisk sakkunskap hos den inspekterande är mindre framträdande. En huvuduppgift för socialinspektörerna förutsattes vara att utöva konsulterande verksamhet beträffande för arbetarnas yrkesverksamhet betydelsefulla frågor *utanför* arbetsplatserna, exempelvis spörsmål rörande kost, bostad, hälso- och sjukvård samt daghem för barn. Allt detta anse vi vara av mindre värde. Vi mena, att denna tillsyn utanför arbetsplatserna i stället bör minskas och att man väsentligen skall inrikta sig just på förhållandena

Inrättande av arbetarskyddsstyrelse m. m.

på arbetsplatserna. Därför ha vi icke kunnat vara med om den utbyggnad av den sociala inspektionen som förordas. Vi ha emellertid icke velat motsätta oss en viss utökning av antalet befattningshavare vid den kvinnliga inspektionen, och för det ändamålet föreslå vi en uppdelning i fem distrikt i stället för nuvarande fyra samt att antalet distriktsinspektriser och deras assistenter något skall ökas. Vi tro, att detta vårt förslag kommer att vara av samma värde, när det gäller inspektionen, som det som föreslagits i den kungl. propositionen.

En annan punkt, där vi reserverar ha en annan mening, gäller det uttalande, som utskottet gör angående de s. k. partsrepresentanterna. Det är ju något som Kungl. Maj:t egentligen icke upptagit i propositionen utan som framförts av motionärer. Utskottets majoritet ställer sig synnerligen välvillig till motionen och förordar, att det skall verkställas utredning angående ändamålsenligheten av partsrepresentanter i yrkesinspektionens distrikt. Vi reserverar hänvisa för vår del till att det redan nu finns en viss partsrepresentation, nämligen de till företagen knutna skyddsombuden och säkerhetskommittéerna, som verka på samma sätt som de föreslagna partsrepresentanterna i stort sett tänkas verka. Vi tro också att det komme att uppstå ganska stora svårigheter för partsrepresentanterna att infinna sig vid de olika sammanträdena i orterna för att framföra sina synpunkter. Enligt vår mening blir det ett fördyrande i ganska stor utsträckning av inspektionsverksamheten.

Beträffande specialinspektionen förutsätter statsrådet en betydande utbyggnad av skogs- och flottningsinspektionen. Vi reserverar gå med på att det skall få bli två distrikt såsom departementschefen föreslagit, men vi försöka ändå att minska något på den utbyggnad, som föreslås i propositionen. Vi ha även där den meningen, att det för-

slag, som reservanterna företräda, kommer att till fyllest säkerställa inspektionen på detta område. På grund av dessa inskränkningar i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag skulle också kostnaden bli lägre än vad Kungl. Maj:t och utskottsmajoriteten räknat med. I propositionen föreslås ju, att arbetsrådet endast skall fungera intill den 1 januari 1949, och därför ha kostnaderna beräknats för ett halvt budgetår. I reservationen yrka vi däremot att arbetsrådet skall bibehållas, och därför omfattar vårt anslagsyrkande beträffande detta organ hela budgetåret. Den sammanlagda kostnaden för arbetarskyddsstyrelsen, arbetsrådet, yrkesinspektionen och riksförsäkringsanstalten såväl beträffande löner som beträffande omkostnader stannar i reservanternas förslag vid en summa för nästkommande budgetår, som är 110 100 kronor lägre än vad utskottets förslag innebär. Med tanke på den utbyggnad, som utskottsmajoriteten förutsätter kommer att äga rum framdeles, kommer givetvis skillnaden i kostnadshänseende mellan utskottsmajoritetens och reservanternas förslag att bli betydligt större sedermera.

Herr talman! Detta är det väsentligaste av innebörden i nu föreliggande förslag. Jag ber att få yrka bifall till reservationen såväl beträffande motiveringen, vilken framgår av utskottets utlåtande, som beträffande de skilda punkterna i reservationens kläm.

Herr ANDERSSON i Mölndal: Herr talman! Herr Rubbestad anför såsom talesman för reservanterna, att man först bör vinna erfarenhet av den nya arbetarskyddslag, som eventuellt kommer att föreläggas nästa års riksdag, innan man företar en omorganisering av den centrala arbetarskyddsförvaltningen. Jag har den uppfattningen, att även om man inte skulle genomföra det förslag till ny arbetarskyddslag, som

Inrättande av arbetarskyddsstyrelse m. m.

föreligger, är det likväl nödvändigt att vidta vissa åtgärder för att skapa ett centralt organ för arbetarskyddet i vårt land. I våra grannländer har samhället ägnat större uppmärksamhet åt arbetarskyddet än i Sverige, och där har det också skapats särskilda organ för denna verksamhet. På grund av den desorganisation av verksamheten, som för närvarande råder i Sverige, har arbetarskyddet inte mötts av det förtroende, som ur flera synpunkter är nödvändigt, och inte heller har det fått det värde det eljest kunde ha. För närvarande handhas ju arbetarskyddet av åtta olika myndigheter, och var och en kan ju förstå, att det därför inte fått den organisation, som är erforderlig.

Jag har den uppfattningen, att reservanterna inte i tillräcklig utsträckning uppmärksammat det värde, som ett effektivt arbetarskydd utgör. Antalet olycksfall i vårt land har under senare tid ständigt ökat, och denna ökning måste även ur ekonomiska synpunkter anses ofördelaktig. Antalet olycksfall uppgick under 1947 till omkring 280 000, och vi förstå alla, vad det betyder i förlorade arbetsdagar för vårt land. Om vi beräknade de utgifter, som olycksfallen föra med sig, skulle vi komma till högst betydande belopp.

Arbetsmarknadens parter äro fullständigt eniga om att det är nödvändigt att skapa en bättre organisation av arbetarskyddet, både centralt och ute i de olika distrikten, och de myndigheter, som fått tillfälle att avge yttranden i denna fråga, ha också uttalat, att denna verksamhet bör organiseras på ett bättre sätt. Tidigare har ju yrkesinspektionen haft som främsta uppgift att förebygga olycksfall i arbetet, men under senare tid har även förebyggandet av ohälsa i arbetet fått en framträdande plats i yrkesinspektionens verksamhet, och denna uppgift är säkerligen av lika stor, om inte större, betydelse som förebyggandet av olycksfallen. Ohälsa i arbetet, som kan ha många skilda orsa-

ker, medför säkerligen större ekonomiska förluster för samhället än olycksfall i arbetet.

Då det är ett krav från arbetsmarknadens parter att samhället skall visa ett större intresse för arbetarskyddet, bland annat genom att tillskapa ett effektivare organ för verksamheten, anser jag det vara en riksdagens uppgift att se till, att ett sådant organ skapas. Samhället har anledning att vara tacksamt mot arbetsmarknadens parter för det intresse dessa visat genom att inrätta dels de s. k. säkerhetskommittéerna, vilka byggt ut arbetarskyddet på de olika arbetsplatserna, och dels den s. k. arbetarskyddsnämnden. Denna tacksamhet bör samhället visa genom att på allt sätt stödja verksamheten.

Även om man skulle vinna 110 000 kronor under nästa budgetår genom att följa reservanternas förslag, tror jag staten inte bör underlåta att vidta de föreslagna åtgärderna beträffande arbetarskyddet. De komma nämligen säkert att medföra så stort gagn för samhället, att det uppväger denna besparing av 110 000 kronor. Även om man inte känner sig fullt tillfredsställd med att det föreliggande förslaget inte, såsom arbetsmarknadens parter och utredningskommittén hade tänkt sig, innebär en vidare utbyggnad av organisationen, varigenom arbetarskyddsverksamheten skulle kunna förbättras ytterligare, får man ändå medge, att vad som här föreslagits är ett betydelsefullt steg, och att de föreslagna åtgärderna inom en nära framtid böra följas av andra åtgärder.

Jag tror det skulle vara till fördel om arbetsmarknadens parter knötos till distriktsförvaltningen på det sätt som föreslås i en av motionerna. Arbetarskyddsverksamheten och yrkesinspektionen skulle säkerligen vinna i förtroende bland de breda arbetarmassorna, om partsrepresentanter på detta sätt knötos till distriktsförvaltningen.

Med vad jag anfört får jag hemställa om bifall till utskottets förslag.

Inrättande av arbetarskyddsstyrelse m. m.

I detta yttrande instämde herr *Jons-son* i Skutskär.

Herr **MALMBORG** i Skövde: Herr talman! Av utlåtandet framgår att såväl departementschefen som utskottsmajoriteten och reservanterna äro ense på väsentliga punkter. Det gäller först och främst kravet på ökad effektivitet hos arbetarskyddet. Av den sifferuppgift, som herr Andersson i Mölndal nyss lämnade, framgår det, att olycksfall förekomma i en skrämmande omfattning. Nu uttalade herr Andersson den meningen, att vi som skrivit under reservationen inte ha den rätta förståelsen för kravet på effektivisering, men jag vill påpeka, att man kan vara ense om målsättningen men ha olika meningar om medlen och möjligheterna att i det aktuella läget nå detta mål. I utskottets utlåtande erinras om att det under förra budgetåret företogs en förstärkning av riksförsäkringsanstaltens arbetarskyddsbyrå och den allmänna yrkesinspektionen, och det är således en etapp i utvecklingen. Denna tanke går också igenom departementschefens framställning. Departementschefen har för sin del inte velat lägga fram förslag om en så stor utbyggnad som de sakkunniga föreslagit, och utskottsmajoriteten har för sin del begränsat organisationen sådan den föreslås i propositionen.

Det har främst varit en del allmänna synpunkter som gjort att vi reservanter inte ansett oss kunna biträda någotdera förslaget om inrättande av ett centralorgan. Det är ju ett faktum att vårt allmänna ekonomiska läge knappast medger utbyggande och organiserande av nya centrala ämbetsverk. Det är många faktorer man måste ta hänsyn till, bland annat bristen på lokaler och bristen på kvalificerad personal. Jag vill erinra om att statsrevisorerna i sin berättelse kraftigt understrukt dessa synpunkter. Vi skola senare i dag behandla statsutskottets utlåtande över re-

visorernas berättelse, och utskottet understryker där just vad statsrevisorerna i detta sammanhang anfört.

En annan synpunkt, som inverkat på mitt ställningstagande till förslaget om inrättande av ett centralorgan, är den omständigheten, som vi också anfört i reservationen, att departementschefen bebådade ett förslag till ny arbetarskyddslagstiftning till nästa år. Den erfarenhet, som kan vinnas genom tillämpandet av denna lag under någon tid, måste väl anses vara av värde, när man skall avgöra, huruvida det är oundgängligen erforderligt att inrätta ett centralorgan för arbetarskyddsärenden. Jag anser sålunda, herr talman, att man på den punkten bör vänta och se. Ärendet är inte så brådskande, att det måste avgöras just i dag.

I reservationen har det med skärpa understrukits, att en av de väsentligaste bristerna i arbetarskyddet är att söka i övervakningssystemet; det råder brist på personal. I reservationen ha en del statistiska uppgifter anförts angående personalbristen. Vi ha med skärpa uttalat följande: »Mest angeläget torde därför vara, att de kostnader, som nedläggas på arbetarskyddet, komma utbyggnaden av de lokala organen till godo.» Detta ha också reservanterna velat tillgodose med sitt förslag.

Detta var i korthet de synpunkter, herr talman, som jag anser mig böra anlägga på detta spörsmål. Jag ber att i anknytning till vad jag uttalat få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **ERIKSSON** i Stockholm: Herr talman! Frågan om en effektivisering av yrkesinspektionen och arbetarskyddsverksamheten har under lång tid stått på dagordningen i vårt land. Man kan också konstatera, att skyddslagstiftningen på detta område är mindre väl rustad i Sverige än vad den är i våra nordiska grannländer. Det är sålunda an-

Inrättande av arbetarskyddsstyrelse m. m.

geläget att statsmakterna vidta åtgärder i syfte att öka effektiviteten på detta område.

Den förste ärade talaren i denna debatt som utvecklade reservanternas åsikter har i sitt anförande berört vad som skiljer reservanterna och utskottets majoritet. Det gör att jag kan följa hans exempel och begränsa längden av mitt anförande, och det kanske också är nödvändigt ur andra synpunkter.

Kungl. Maj:ts förslag innebär, såsom den förste ärade talaren framhöll, att det skall inrättas ett nytt ämbetsverk, arbetarskyddsstyrelsen, genom att arbetsrådet slås samman med yrkesinspektionen. I samband därmed skall det företas en viss personalförstärkning — allt i syfte att öka effektiviteten i arbetet. Jag anser att Kungl. Maj:ts förslag på ett naturligt sätt ansluter sig till den ståndpunkt, som förra årets riksdag intog, när den genomförde en viss förstärkning av yrkesinspektionen. Yrkesinspektionen är för närvarande förlagd till riksförsäkringsanstalten, vars huvuduppgift i det sociala arbetet emellertid är att tillse, att rimliga försäkringsersättningar utgå till dem som skadats genom olycksfall i arbetet. Det är detta som gör att jag för min del anser det naturligt att man låter yrkesinspektionens ledning stå direkt i anslutning till arbetarskyddet som sådant och inte till olycksfallsförsäkringsväsendet såsom för närvarande är fallet. Jag finner det därför naturligt med den sammankoppling av yrkesinspektionen och arbetsrådet, som Kungl. Maj:t föreslår. Arbetsrådet är ju den myndighet, som har att syssla med frågor rörande arbetstidens längd och därmed sammanhängande frågor, att övervaka arbetstidslagarnas tillämpning och att ge dispens från deras bestämmelser. Det är ju en känd statistisk sanning, att olycksfallsrisken sammanhänger med arbetstiden på det sättet, att antalet olycksfall stegras med arbetstidens längd, så att flertalet olycksfall enligt

statistiken inträffa i slutet av en lång arbetsdag. Det är sålunda ganska naturligt, att man söker åstadkomma en sammankoppling av arbetstidslagens tillämpning och yrkesinspektionen, d. v. s. med ett ord arbetarskyddet. När Kungl. Maj:t framlagt detta förslag, har det därför varit naturligt för mig och dem, som hysa samma uppfattning som jag, att vi biträtt Kungl. Maj:ts förslag.

Vi ha också för vår del delat de betänkligheter mot att i nuvarande läge inrätta nya ämbetsverk, som framhållits av de två föregående talare, som talat för reservationen, men vi ha sagt oss, att här är det knappast fråga om ett nytt ämbetsverk. I arbetarskyddsstyrelsen skall arbetsrådet ingå, och detta är ju redan ett ämbetsverk, visserligen av liten omfattning, men dock ett ämbetsverk. Vidare skall ju arbetarskyddsstyrelsen ha hand om den stora verksamhet, som nu bedrivs av riksförsäkringsanstaltens yrkesinspektionsbyrå. Därigenom lättas ju riksförsäkringsanstaltens administration i motsvarande grad. Det är sålunda inte här fråga om ett egentligt nytt ämbetsverk. Visserligen blir det ökade kostnader, men detta beror ju på en utbyggnad av organisationen, vilket i sin tur, som jag allra först sade, innebär en effektivisering av hela verksamheten. Dessutom flyttar man till denna nya styrelse bl. a. den speciella inspektion av arbetarskyddsfrågor rörande trafikväsendet, som för närvarande är förlagd till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vad beträffar de enskilda järnvägarna och till järnvägsstyrelsen beträffande statens järnvägar. Det blir sålunda på flera håll inom administrationen vissa överflyttningar till arbetarskyddsstyrelsen, och det är sålunda som sagt inte alls fråga om att inrätta ett helt nytt ämbetsverk.

Vi, som tillhöra statsutskottets majoritet, ha försökt tillse att organisationen inte göres större än som är oundgängligen nödvändigt. Vi ha därför inte anslutit oss till Kungl. Maj:ts förslag att

Inrättande av arbetarskyddsstyrelse m. m.

för de egentliga kansligöromålen inom arbetarskyddsstyrelsen inrätta en byrå med en byråchef som föreståndare, utan vi ha ansett att dessa göromål kunna handhavas av en avdelning under ledning av en byrådirektör. Det är visserligen inte någon stor besparing i kostnadshänseende, som uppstår härigenom, men det är ju dock en tendens i sådan riktning. Jag tror man kan säga, att vi försökt iakttaga all den försiktighet beträffande kostnadsökningarna, som varit förenlig med vår målsättning för att använda herr Malmborgs i Skövde uttryck, nämligen att göra yrkesinspektionen effektiv och funktionsduglig för sina arbetsuppgifter.

Man måste i detta sammanhang också uppmärksamma det som framhölls av herr Andersson i Mölndal, nämligen att de direkt berörda parterna på arbetsområdet, såväl företagarna som arbetarna, äro livligt intresserade av att man ökar möjligheterna att förbättra arbetarskyddet. Man har ifrån det hållet gjort stora ansträngningar, särskilt under sista tiden, att sprida upplysningar och propaganda för betydelsen av ökad försiktighet under utövandet av arbetsuppgifterna. Jag har närmast samma uppfattning som den som utvecklas av herr Andersson i Mölndal. Det är statsmakternas skyldighet att så att säga möta detta intresse från arbetsmarknadens parter genom att här åstadkomma den administrativa apparat, som Kungl. Maj:t föreslagit.

Herr Rubbestad yttrade i sitt anförande, att han inte ansåg sig böra biträda det motionsvis framställda yrkande, som har upptagits i statsutskottets majoritets uttalande, nämligen att Kungl. Maj:t skulle utreda frågan om huruvida man vid sidan av yrkesinspektörerna ute i distrikten skulle ha en styrelse eller ett råd, som skulle kunna stå till tjänst vid utövandet av uppgifterna. Han framhöll som sin uppfattning, att denna apparat skulle bli skäligen omständlig. Det skulle enligt hans mening medföra

stora svårigheter att få någon effektiv anordning för den medverkan, som man härvidlag ville uppnå. Statsutskottets majoritet har ju inte heller varit färdig med att ta ståndpunkt till frågan utan har allenast här föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran, att denna fråga måtte tagas under omprövning i samband med den bearbetning av det väntade lagförslaget, som kommer att föreläggas en kommande riksdag. Det är möjligt att verksamheten vid närmare betraktande kommer att medföra de svårigheter, varom herr Rubbestad talade. Jag tror emellertid, att yrkesinspektörerna skulle kunna ha mycket stor nytta av att ha, kanske inte en styrelse men ett råd, en rådgivande församling, som kunde stå yrkesinspektörerna till tjänst vid olika tillfällen. Det är nämligen inte utan betydelse, att yrkesinspektörerna företaga sina inspektioner i kontakt såväl med arbetarna som med arbetsledningarna på arbetsplatserna.

Det skulle enligt min mening vara ganska nyttigt att ha en slags partsrepresentation på detta område liksom man har för närvarande då det gäller arbetsrådet och som man tänkt bibehålla vad gäller arbetarskyddsstyrelsen. Jag tror sålunda, att det är alla skäl för att riksdagen anhåller hos Kungl. Maj:t om utredning angående detta spörsmål, så att den frågan blivit omprövad, när lagstiftningsfrågan senare kommer att framläggas för riksdagen. Riksdagens anslutning till statsutskottets förslag i det avseendet innebär sålunda inte något slutligt ståndpunktstagande utan allenast en anhållan om utredning, emedan detta spörsmål anses vara av så stor betydelse att det bör utredas. Jag tror sålunda, att det är lämpligt, att riksdagen även i detta avseende biträder statsutskottets majoritets ståndpunkt.

Detta är, herr talman, det väsentliga av vad jag har att säga. Jag ber att få sluta med att yrka bifall till statsutskottets förslag.

Inrättande av arbetarskyddsstyrelse m. m.

Herr HÅSTAD: Herr talman! Jag begärde ordet närmast för att göra ett yrkande under den som jag antar mycket realistiska förutsättningen, att utskottets förslag kommer att vinna kammarens bifall. Det rör den fråga, beträffande vilken herr Åman i första kammaren och jag motionerat, nämligen om partsrepresentationen.

Enligt min mening är det en mycket stor fördel, om ett sådant verk som arbetarskyddsstyrelsen bildas, att de olika parterna kopplas in i den direkta ledningen. Hela denna moderna tendens att låta lekmannelement och organisationernas män bli medverkande och medansvariga är att hälsa med tillfredsställelse. Men om jag rätt förstått utlåtandet avser utskottet, att tjänstemännen endast kunna bli representerade i styrelsen och deltaga i dess förhandlingar när tjänstemannaärenden handläggas. Detta gäller såväl arbetstidsfrågor som arbetarskyddsfrågor. Det förefaller mig emellertid som om det — icke minst när fråga är om arbetarskyddsärenden — föreligger ett mycket stort behov av att även tjänstemännen kontinuerligt få deltaga i behandlingen av ärendena. Tjänstemännen utgöra väl minst en tredjedel av de grupper det här är fråga om att skydda. De organiserbara tjänstemännens antal utgör 600 000 å 700 000. Under de senaste åren ha, som vi alla veta, många gånger på vår dagordning varit uppe arbetarskyddsproblem, som även berört denna grupp av samhällsmedlemmar. Den anordningen, att vederbörande tjänstemannarepresentant får deltaga när ett ärende berörande denna grupp är på föredragningslistan, kan icke anses nöjaktig. Representanten kan därigenom knappast få en kontinuerlig kännedom om ärendenas gång eller den sakkunskap, som för hans vidkommande är önskvärd. När de nya arbetslöshetsnämnderna skapades, gjorde riksdagen den ändringen i det framlagda förslaget, att plats även bereddes tjäns-

temännen. Man ansåg att deras arbetsmarknadsproblem voro så viktiga, att det var en fördel för nämnderna att ha fortlöpande tillgång till en representant för tjänstemannagrupperna. När yrkesskolöverstyrelsen tillkom för några år sedan, insattes även där en representant för tjänstemännen bland andra parter representerade. Alla skäl tala för att riksdagen nu skall i enlighet med herr Åmans och min motion träffa ett likadant beslut.

Nu erkänner jag gärna, att denna fråga är ganska komplicerad med hänsyn till att arbetstidslagstiftningen är en fråga för andra lagutskottet. Jag har i alla fall reagerat mot det alltför snäva uttalande, som utskottet gjort på s. 45. Andra meningen i det stycke, som börjar med orden »I anledning av» lyder sålunda: »Det synes utskottet, att man tills vidare ej bör vidtaga ändring härutinnan i samband med arbetarskyddsstyrelsens inrättande.» Även om riksdagen i dag icke skulle vara mogen att fatta ett beslut, som skulle innebära en avvikelse från vad departementschefen uttalat, borde riksdagen dock enligt min mening kunna uttala sig mera positivt. Jag vill därför föreslå, herr talman, att den av mig nu upplästa meningen utbytes mot följande: »Utskottet vill icke förneka, att skäl kunna anföras för en utvidgad partsrepresentation, och förutsätter att Kungl. Maj:t ägnar denna fråga vederbörlig uppmärksamhet.» Därmed skulle riksdagen ge till känna en mera påstående syn på den stora tjänstemannagruppens speciella problem, och då skulle man också kunna förvänta, att Kungl. Maj:t i fortsättningen och snarast intresserar sig för en lösning, som måste anses vara sällsynt sakligt motiverad.

Herr ERIKSSON i Stockholm: Herr talman! Jag nödgas taga till orda med anledning av det yrkande, som ställdes

Inrättande av arbetarskyddsstyrelse m. m.

av den nästföregående ärade talaren om att en mening i utskottets motivering skulle utbytas mot en av annan lydelse. Jag vill förklara, att det är fullt avsiktligt som utskottet formulerat denna mening på det sätt som skett, när utskottet uttalat, att det anser att i samband med arbetarskyddsstyrelsens inrättande icke bör vidtagas någon ändring i vad som nu gäller. Blir det däremot så, att man i det lagstiftningsförslag som framlägges gör någon ändring, så är det klart, att det blir en helt annan sak.

Det är nämligen så, herr talman, att begreppet tjänsteman inom industrier och företag är ganska obestämt. Det kan mycket väl tänkas, att en tjänstemannarepresentant bleve en bolagsdisponent, och då skulle arbetsgiversidan i ett slag få en ökad representation, därest tjänstemännens representationsrätt skulle utökas. Därför var man vid utskottsbehandlingen från det håll, som representerar de egentliga industriarbetarna, icke alls intresserad av bifall till herr Åmans och herr Håstads motion. Man var nämligen rädd för att det skulle bli en olägenhet för arbetarparten och en anordning, som icke vore överensstämmande med den paritetiska sammansättning av styrelsen, som närmast har avsetts.

Det är detta som gör, herr talman, att jag för min del icke alls kan biträda det av herr Håstad under överläggningen framställda yrkandet utan yrkar bifall till utskottets motivering i den nu omtvistade punkten.

Herr HÅSTAD: Herr talman! Jag måste bekänna att jag blev förbluffad över vad herr Eriksson i Stockholm anförde. I hans uttalande låg något helt annat än det man skulle kunna utläsa ur utlåtandet.

Den oro herr Eriksson hyser för att man plötsligt skulle få fyra arbetsgivar- och två arbetstagarrepresentan-

ter måste väl vara fullständigt ogrundad. Enligt motionen skall tjänstemännens centralorganisation föreslå representanter och utnämmandet ske av Kungl. Maj:t. Är det någon som har anledning att tro, att TCO såsom förslagsställande skulle vara angelägen att föreslå en man, som icke kan betraktas som en verklig tjänstemannarepresentant? Och om så skulle vara fallet, är det någon som tror att Kungl. Maj:t — vilken Kungl. Maj:t det än är — icke skulle sträva efter att verkligt objektivt tillgodose tjänstemannaintresset?

Jag kan icke på något vis finna, herr talman, att de av herr Eriksson anförda skälen äro ägnade att rubba motiveringen för det yrkande jag framställde. Tvärtom.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav beträffande *punkten I mom. a)* propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till punkten 1) i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammar**en** bifaller statsutskottets hemställan i punkten I mom. a) i utskottets förevarande utlåtande nr 148, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammar**en** bifallit punkten 1) i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammar**ens** ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att

Inrättande av arbetarskyddsstyrelse m. m.

han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Rubbestad begärde emellertid rösträkning, i anledning varav votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 110 ja och 71 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten I a).

Beträffande *punkten I mom. b)* gav herr talmannen härpå propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna del dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring beträffande motiveringen, som under överläggningen föreslagits av herr Håstad; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Håstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande vote-ringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten I mom. b) i utskottets förevarande ut-låtande nr 148, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring beträffande motiveringen, som under överläggningen föreslagits av herr Håstad.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspro-positionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppres-nings. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-pro-positionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i punkten I b).

Övriga delar av punkten I.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Beträffande *punkten II* gav herr tal-mannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna del dels ock på bifall till den vid utlåtandet fo-gade reservationen i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets berör-da hemställan.

Punkterna III—V.

Vad utskottet hemställt bifölls.

I fråga om *punkten VI* gav herr tal-mannen propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtan-det fogade reservationen i motsvaran-de del; och biföll kammaren utskottets hemställan i angiven del.

Punkterna VII och VIII.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Beträffande *punkten IX* gav herr tal-mannen propositioner dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fo-gade reservationen i förevarande del; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkten X.

Utskottets hemställan bifölls.

I avseende å *punkten XI* gav herr tal-mannen propositioner dels på utskot-tets däri gjorda hemställan dels ock på bifall till reservationen i motsvaran-de del; och blev utskottets ifrågava-rande hemställan av kammaren bi-fallen.

I fråga om *punkten XII* gav herr tal-mannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i berörda del dels ock på bifall till den vid utlåtandet fo-gade reservationen i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets angivna hemställan.

Punkterna XIII och XIV.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 9.

Anslag till riksförsäkringsanstalten.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1948/49 till riksförsäkringsanstalten jämte i ämnet väckt motion.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 158, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 5 mars 1948, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t vidtaga de ändringar i riksförsäkringsanstaltens personalförteckning, som påkallades av vad i statsrådsprotokollet anförts, dels godkänna av chefen för socialdepartementet förordad avlöningsstat för anstalten, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1948/49, dels ock för nämnda budgetår under femte huvudtiteln såsom förslagsanslag anvisa till Riksförsäkringsanstalten: Avlöningar 5 320 000 kronor samt till Riksförsäkringsanstalten: Omkostnader 364 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en motion.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 453 godkänna vad departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 5 mars 1948 anfört beträffande överläkarens och biträdande läkarnas arvoden;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i riksförsäkringsanstaltens personalförteckning, som påkallades av vad i statsrådsprotokollet anförts;

III. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

a) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för riksförsäkringsanstalten, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1948/49;

b) för budgetåret 1948/49 under fem-

Anslag till riksförsäkringsanstalten.

te huvudtiteln såsom förslagsanslag anvisa

1) till Riksförsäkringsanstalten: Avlöningar 5 320 000 kronor;

2) till Riksförsäkringsanstalten: Omkostnader 364 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar Johan Bernhard Johansson, Manner-skantz, Heiding, fröken Andersson, herrar von Heland, Ohlon, Skoglund i Döversborg, Malmberg i Skövde, Falla, Rubbestad och Pettersson i Dahl, vilka ansett att utskottet under mom. II och III bort hemställa, att riksdagen måtte,

II. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag bemyndiga Kungl. Maj:t vidtaga de ändringar i riksförsäkringsanstaltens personalförteckning, som påkallades av vad reservanterna anfört;

III. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag

a) godkänna av reservanterna angiven avlöningsstat för riksförsäkringsanstalten, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1948/49;

b) för budgetåret 1948/49 under femte huvudtiteln såsom förslagsanslag anvisa

1) till Riksförsäkringsanstalten: Avlöningar 5 468 000 kronor;

2) till Riksförsäkringsanstalten: Omkostnader 374 000 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Med hänvisning till den debatt som förts i föregående ärende och den motivering som därvid av mig anfördes ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr ERIKSSON i Stockholm: Herr talman! Med hänvisning till det beslut kammaren nyss fattat ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade

Villkoren för statens bosättningslån.

reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1947/48 m. m., i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löneklassplacering av viss personal, som övergått i statens järnvägars tjänst i samband med statsförvärv av enskild järnväg; och

nr 152, i anledning av väckt motion om utredning angående formen för avgörande av frågor rörande kommunikationsverkens taxor.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 153, i anledning av riksdagens år 1947 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden den 1 juli 1946—den 30 juni 1947 jämte vissa motioner.

Punkterna 1, 2, 4, 8, 11, 14, 15, 19, 20, 26, 28, 30, 32, 36 och 38.

Lades till handlingarna.

Övriga punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 12.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för budgetåret 1948/49 till särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m. jämte i ämnet väckt motion.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.**Villkoren för statens bosättningslån.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 155, i anledning av väckt motion om ändring i villkoren för statens bosättningslån.

I en inom andra kammaren av fru RÖNN-CHRISTIANSSON m. fl. väckt motion (II: 81) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att statens bosättningslån skulle vara räntefria, att räntan slopades för kvarstående lånebelopp å tidigare beviljade bosättningslån samt att statens bosättningslån måtte kunna beviljas även ensamstående mödrar.

Utskottet hemställde, att motionen II: 81 ej måtte av riksdagen bifallas

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru RÖNN-CHRISTIANSSON: Herr talman! I föreliggande motion yrka vi, att riksdagen måtte besluta dels att räntan på statens bosättningslån måtte slopas, dels att dessa lån skola kunna beviljas även till ensamstående mödrar.

Vad den första frågan beträffar, ha vi ju under flera riksdagar motionerat just om denna sak, och utskottet har regelrätt avslagit våra motioner. Det är samma motivering i år för avslag som tidigare, nämligen att lånen bli alltför lättillgängliga för de sökande och att arbetarungdomen bör taga av sina sparmedel till sin bosättning. Men man kan ju icke underlåta att göra den reflexionen, att åtskilligt har hänt under de år som gått. Bland annat har penningvärdet försämrats. En ledamot av kammaren sade i annat sammanhang, att man aldrig nog kan understryka den inverkan som det försämrade penningvärdet har. Jag tror att detta har sitt fulla berättigande även i detta samband. Det finns praktiskt taget inga förutsättningar för ungdomen att spara, varav följer att vår motion i år är mer aktuell än någonsin. Jag vet inte om det social-

demokratiska ungdomsförbundet har ändrat ståndpunkt — det är ju möjligt — men i varje fall beslöt dess kongress 1946 att till statsmakterna framföra just det krav, som vi här ha framfört, nämligen att räntan på bosättningslånen måtte slopas. Vi anse att dessa bosättningslån äro av allra största betydelse för ungdomen, och man bör givetvis inte försvåra möjligheterna för den att erhålla sådana. Genom räntans existens förfelas ju det goda syftet med dessa lån. Vi veta att vår motion har det allra största stöd ibland landets arbetarungdom.

Utskottet avstyrker även det andra i motionen framställda yrkandet, nämligen att dessa lån skola kunna tillerkännas de ensamstående mödrarna, under motivering att syftet med lånen är att underlätta äktenskapsbildningen. Men detta syfte hämmas ju redan genom att lånen löpa med ränta. Utskottet erkänner visserligen, att »vissa skäl» föreligga för att även ensamstående mödrar skola kunna erhålla bosättningslån. Men jag frågar: Äro inte dessa »vissa skäl» starka nog, och vilka äro de av utskottet åberopade »allmänna synpunkter», ur vilka frågan skall ha övervägts för att utskottet skulle kunna tillmötesgå motionen? Man brukar i propagandan hävda, att det allra naturligaste för mor och barn är att få vara tillsammans. Men då måste man givetvis åstadkomma betingelser för de ensamma mödrarna att själva kunna skapa sig ett eget hem. Dessa ensamma mödrar i vårt land bli i regel mycket styvmoderligt behandlade. Man anlägger inte samma befolkningspolitiska synpunkter på deras barn, som man i regel gör när det gäller nativitetsfrågan. Man anser det som ett axiom, att de ensamstående mödrarna i regel ha ett barn — man räknar inte med att det skall bli flera. Jag anser att hjälpen till de ensamstående mödrarna bör vara mera familjebetonad. De få alltid känna, att de mer eller mindre stå utanför det hela. Samhället bör visa

Villkoren för statens bosättningslån.

dubbel ömhet och omsorg mot barn, som sakna fäder. Ty sådana barns särställning blir tyvärr ändå alltid markerad. En ensamstående mor har vanligtvis ingen möjlighet att själv skapa ett eget hem. Man begär väl ändå inte ifrån utskottets sida, att dessa ensamstående mödrar skola kunna ha några som helst besparingar att tillgripa.

Denna fråga har även samband med de abortförebyggande åtgärderna, som börja få samhälleligt intresse. Kunde man göra bosättningslånen åtkomliga för de ensamstående mödrarna, skulle detta enligt min mening vara ett led i samhällets strävanden på det abortförebyggande området.

Jag anser sålunda, herr talman, att motionen har stark saklig bäringhet, och jag ber därför att få yrka bifall till densamma.

Herr ERIKSSON i Stockholm: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Fru RÖNN-CHRISTIANSSON: Herr talman! Detta snäva uttalande av utskottets talesman vittnar inte om att man är så värst intresserad av arbetarungdomen och de ensamstående mödrarna.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 156, i anledning av väckt motion angående medgivande i vissa fall av statsbidrag till ny- och ombyggnad av ålderdomshem.

Utskottets hemställan bifölls.

Den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.**§ 15.**

Herr statsrådet *Gjöres* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 296, angående godkännande av en mellan Sverige och Turkiet träffad handelsöverenskommelse.

Denna proposition bordlades.

§ 16.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1948/49 till kommittéer och utredningar genom sakkunniga under femte och elfte huvudtitlarna jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om upphörande av statistiska tabellkommissionens verksamhet.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 17.**Den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den allmänna bostadspolitikens organisation m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 218, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 2 april 1948, föreslagit riksdagen att

dels godkänna av departementschefen framlagda förslag i fråga om inrättande fr. o. m. den 1 juli 1948 av en bostadsstyrelse och därunder lydande länsbostadsnämnder ävensom vad denne i övrigt anfört beträffande den bostadspolitiska organisationen;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckningar för bostadsstyrelsen och länsbostadsnämnderna i

enlighet med av departementschefen framlagda förslag;

dels godkänna av departementschefen förordade avlöningsstater för bostadsstyrelsen och länsbostadsnämnderna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1948/49;

dels under femte huvudtiteln för nämnda budgetår anvisa, till Bostadsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 400 000 kronor, till Bostadsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 300 000 kronor, till Länsbostadsnämnderna: Avlöningar ett förslagsanslag av 723 000 kronor, till Länsbostadsnämnderna: Omkostnader ett förslagsanslag av 335 000 kronor, till Statens nämnd för samlingslokaler ett förslagsanslag av 29 700 kronor samt till Bidrag till vissa riksorganisationer för samlingslokaler ett anslag av 15 000 kronor;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de övergångsbestämmelser, som kunde erfordras i anledning av inrättandet av bostadsstyrelsen och länsbostadsnämnderna.

I samband med föreliggande proposition hade utskottet till behandling förehaft ett antal motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lindblom m. fl.* (I: 372) och den andra inom andra kammaren av herr andre vice talmannen *Carlström m. fl.* (II: 541), hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av en bostadsstyrelse och därunder lydande länsbostadsnämnder samt för budgetåret 1948/49 anvisa erforderliga medel för uppehållande av de bostadspolitiska arbetsuppgifterna i enlighet med vad i motionerna anförts.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Aman* (I: 374) och den andra inom andra kammaren av herr *Fagerholm* (II: 542), hade hemställts, att riksdagen, med ändring av Kungl. Maj:ts förslag,

Den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.

måtte besluta att bostadsstyrelsen organiserades på fem byråer och en fristående sektion genom uppdelning av den föreslagna tekniska byrån i en byggnadsteknisk byrå och en arkitektbyrå, att två nya förste byråsekreterartjänster i lönegrad Ce 27 inrättades, en å byggnadstillståndssektionen, en å sociala sektionen, att en assistentbefattning i lönegrad Ce 22 inrättades å byggnadstillståndssektionen i utbyte mot den föreslagna assistenttjänsten i lönegrad Cg 18, att »Övrig ingenjörspersonal» placerades i enlighet med riksdagens beslut och statskontorets förslag i fråga om lönegradsserier på försvarets område i upp till 22:a lönegraden samt att utöver i förslaget angivet antal tjänster för kontorsgöromål — i förekommande fall genom utbyte av föreslagna lägre tjänster — inrättades följande nya tjänster: två kontoristtjänster och fem kanslibiträdestjänster.

I en inom första kammaren av herr *Domö m. fl.* väckt motion (I: 375) hade hemställts, att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts proposition bevilja erforderligt anslag för uppehållet av statens byggnadslånebyrås verksamhet under nästkommande budgetår ävensom för sin del besluta att under en övergångstid uppdraga antingen åt de nuvarande egnahemsnämnderna, vilka då tills vidare i denna del skulle fortsätta sin verksamhet, eller, om lantbruksnämnderna komme till stånd, åt dessa att handlägga de låne- och bidragsärenden, som nu åvila egnahemsnämnderna.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hallagård m. fl.* (I: 376) och den andra inom andra kammaren av herr *Hansson i Skegrie m. fl.* (II: 538), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta uppskjuta omorganisationen av den bostadspolitiska verksamheten, eller alternativt, om detta ej bifölles, att riksdagen måtte dels besluta att ärenden rörande lån och bidrag till bostäder å jordbruksfastighet helt handhades av de jord-

brukspolitiska organen och dels beakta övriga i motionen anförda synpunkter.

I en inom andra kammaren av herr *Kyling* väckt motion (II: 539) hade hemställts, att å bostadsstyrelsens personalförteckning upptoges, utöver vad i propositionen föreslagits, en byrådirektörstjänst i 31 lönegraden på kanslibyråns ombudsmannasektion, en förste byråsekreterartjänst i 29 lönegraden på lånebyråns juridiska sektion ävensom en byråsekreterartjänst i 27 lönegraden placerad på den fristående sociala sektionen, varjämte en byråsekreterartjänst å ombudsmannasektionen skulle uppflyttas från 24 till 27 lönegraden.

I en inom andra kammaren av herr *Johansson* i Stockholm *m. fl.* väckt motion (II: 540) hade hemställts dels att fördelningen av arbetsuppgifter mellan de statliga bostadspolitiska organen och vederbörande kommunala organ så avvägdes, att det kommunala inflytandet över bostadspolitikens utformning och genomförande icke beskures, dels att sådan ändring av den organisatoriska utformningen vidtoges, att Stockholm och eventuellt andra större kommuner, som bedrivit socialt inriktad bostadspolitik och som alltjämt ägde förutsättning härför, direkt underställdes bostadsstyrelsen, dels ock att kommunerna gäves möjlighet till direkt representation i såväl bostadsstyrelsen som länsbostadsnämnderna.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. beträffande frågan om inrättande av ett centralt organ för bostadspolitiken, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 372 och II: 541, I: 375 samt I: 376 och II: 538, såvitt nämnda motioner avsåge det centrala organet, godkänna i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 2 april 1948 framlagt förslag i fråga om inträttande fr. o. m. den 1 juli 1948 av en bostadsstyrelse;

Den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.

II. beträffande frågan om inrättande av särskilda länsorgan för bostadspolitiken, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 154 och II: 264, I: 372 och II: 541, I: 375 samt I: 376 och II: 538, i vad nämnda motioner avsåge denna fråga, godkänna i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 2 april 1948 framlagt förslag i fråga om inrättande fr. o. m. den 1 juli 1948 av under det centrala bostadspolitiska organet lydande länsbostadsnämnder;

III. beträffande formerna för kommunernas medverkan i bostadspolitiken, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna vad i statsrådsprotokollet anförts;

IV. beträffande fördelningen av arbetsuppgifterna på statliga och kommunala organ, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 376 och II: 538 samt II: 540, i vad nämnda motioner avsåge denna fråga, godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats;

V. beträffande fördelningen av arbetsuppgifterna på olika statliga organ,

a) vidkommande fördelningen på det centrala organet och länsorgan, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna vad i statsrådsprotokollet anförts;

b) vidkommande fördelningen på olika slag av länsorgan, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 376 och II: 538, såvitt nämnda motioner berörde detta spörsmål, besluta, att frågan om lån och bidrag till bostäder på jordbruksfastighet skulle avgöras av länsbostadsnämnd efter samråd med lantbruksnämnd på sätt utskottet anfört;

VI. beträffande det centrala organets organisation m. m. i anledning av vad utskottet under I hemställt

a) vidkommande det nya organets sammansättning med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 540, såvitt denna motion avsåge bostadsstyrelsen, godkänna i statsråds-

protokollet förordad sammansättning av nämnda styrelse,

b) vidkommande byråindelningen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 374 och II: 542, såvitt de berörde denna fråga, godkänna i statsrådsprotokollet framlagt förslag,

c) vidkommande lönegradsplacementen av den lägre ingenjörspersonalen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 374 och II: 542, såvitt de berörde denna fråga, godkänna vad i statsrådsprotokollet anförts,

d) vidkommande ombudsmannasektionen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 539 godkänna vad utskottet förordat,

e) vidkommande planeringsbyrån, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 374 och II: 542, såvitt de avsåge denna byrå, godkänna i statsrådsprotokollet förordat förslag,

f) vidkommande tekniska byrån, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 374 och II: 542, såvitt de avsåge denna byrå, godkänna i statsrådsprotokollet förordat förslag,

g) vidkommande lånebyrån, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 374 och II: 542 samt II: 539, i vad de avsåge denna byrå, godkänna i statsrådsprotokollet förordat förslag,

h) vidkommande sociala sektionen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 374 och II: 542 samt II: 539, i vad nämnda motioner ej behandlats ovan under b)—g), godkänna i statsrådsprotokollet förordat förslag,

i) vidkommande organisationen i övrigt av bostadsstyrelsen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna vad i statsrådsprotokollet anförts,

j) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning för bostadsstyrel-

Den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.

sen i enlighet med vad utskottet hemställt rörande ovan berörda frågor,

k) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och vad utskottet ovan vid mom. d) hemställt godkänna av utskottet angiven avlöningsstat för bostadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1948/49;

l) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag för budgetåret 1948/49 under femte huvudtiteln såsom förslagsanslag anvisa

1) till Bostadsstyrelsen: Avlöningar 2 400 000 kronor,

2) till Bostadsstyrelsen: Omkostnader 300 000 kronor,

m) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de övergångsbestämmelser, som kunde erfordras i anledning av inrättandet av bostadsstyrelsen;

VIII. beträffande länsorganens organisation m. m.

a) vidkommande deras förläggning och antal, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 373 och II: 537 godkänna vad utskottet anfört i ämnet,

b) vidkommande deras sammansättning, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 540, godkänna vad i statsrådsprotokollet anförts,

c) vidkommande organisationen i övrigt av länsbostadsnämnderna, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats,

d) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning för länsbostadsnämnderna i enlighet med vad utskottet hemställt rörande här ovan under II berörda frågor,

e) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna av utskottet angiven avlöningsstat för länsbostadsnämnderna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1948/49,

f) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag för budgetåret 1948/49 under femte huvudtiteln såsom förslagsanslag anvisa

1) till Länsbostadsnämnderna: Avlöningar 723 000 kronor,

2) till Länsbostadsnämnderna: Omkostnader 335 000 kronor,

g) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de övergångsbestämmelser, som kunde erfordras i anledning av inrättandet av länsbostadsnämnderna;

VIII. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i övrigt för budgetåret 1948/49 under femte huvudtiteln anvisa

a) till Statens nämnd för samlingslokaler ett förslagsanslag av 29 700 kronor,

b) till Bidrag till vissa riksorganisationer för samlingslokaler ett anslag av 15 000 kronor.

Reservationer hade avgivits:

I. av herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Mannerskantz*, *Heiding*, fröken *Andersson*, herrar *Ivar Persson*, *Ohlson*, *Malmberg* i Skövde, *Rubbestad*, *Pettersson* i Dahl, *Boman* i Kieryd och *Birke*, vilka ansett, att utskottet bort

1) avstyrka förslaget om inrättande av en bostadsstyrelse och att därför nedannämnda moment av utskottets hemställan bort hava följande lydelse:

»I. beträffande frågan om inrättande av ett centralt organ för bostadspolitiken, med bifall till motionerna I: 372 och II: 541, I: 375 samt I: 376 och II: 538, såvitt nämnda motioner avse det centrala organet, ävensom med avslag å Kungl. Maj:ts förslag besluta, att statens byggnadslånebyrå skall under budgetåret 1948/49 fungera såsom centralt organ för bostadspolitiken;»

2) tillstyrka, att beträffande vissa kommuner den byggnadstekniska förhandsgranskningen i dess helhet överfördes på kommunala organ och att därför nedannämnda moment av utskottets hemställan bort hava följande lydelse:

»IV. beträffande fördelningen av arbetsuppgifterna på statliga och kommunala organ, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 376 och II: 538 samt II: 540, i vad

Den allmänna bostadspolitikkens organisation m. m.

nämnda motioner avse denna fråga, godkänna vad utskottet anfört i ämnet;»

3) förorda, att frågan om lån och bidrag till bostäder på jordbruksfastighet skulle avgöras av lantbruksnämnd och att därför momentet V. av utskottets hemställan bort i nedannämnda del hava följande lydelse:

»V. beträffande fördelningen av arbetsuppgifterna på olika statliga organ,

b) vidkommande fördelningen på olika slag av länsorgan, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 376 och II: 538, såvitt nämnda motioner beröra detta spörsmål, besluta, att frågan om lån och bidrag till bostäder på jordbruksfastighet skall avgöras av lantbruksnämnd i överensstämmelse med vad utskottet förordat;»

4) vidkommande organisationen av det centrala bostadspolitiska organet och medelsbehovet för detta besluta om följande lydelse av nedannämnda moment av utskottets hemställan:

»VI. beträffande det centrala organets organisation m. m., i anledning av vad utskottet under I hemställt och med avslag å motionerna I: 374 och II: 542, II: 539 samt II: 540, sistnämnda motion såvitt densamma avser den föreslagna bostadsstyrelsen, för budgetåret 1948/49 under femte huvudtiteln såsom förslagsanslag anvisa

a) till Statens byggnadslånebyrå: Avlöningar 1 900 000 kronor,

b) till Statens byggnadslånebyrå: Omkostnader 300 000 kronor;»

II. av herr *Rubbestad*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **BIRKE**: Herr talman! Statsutskottets majoritet föreslår i detta utlåtande, att ett nytt centralt ämbetsverk, nämligen en bostadsstyrelse, skall inrättas. För min del tycker jag, att tidpunkten att inrätta ett centralt ämbetsverk är ganska olämplig. Det kan inte

vara lämpligt att nu fastläsa organisationen av den verksamhet, det här gäller, utan detta borde väl anstå till längre fram, inte minst med hänsyn till de nuvarande ekonomiska förhållandena och det rådande krisläget på bostadsmarknaden.

Ett flertal av de myndigheter, som ha yttrat sig om förslaget, ha också avstyrkt inrättandet av denna bostadsstyrelse. Jag skall inte räkna upp alla de instanser, som uttalat sig i avstyrkande riktning. Fullmäktige i riksbanken anföra, att man inte nu bör taga ställning till frågan angående inrättandet av detta centrala ämbetsverk utan att verksamheten bör kunna handhas av den organisation, som för närvarande handlägger dessa ärenden, nämligen statens byggnadslånebyrå. Statskontoret är inne på samma linje och säger, att förutsättningar för att genomföra det i princip beslutade bostadsprogrammet för närvarande knappast torde föreligga, och anser i likhet med fullmäktige i riksbanken, att man kan skjuta frågan på framtiden. Flera andra av de hörda instanserna ha intagit samma ståndpunkt.

Bristen på bostäder kommer väl inte att vara för all framtid. Vi veta förfärligt litet om hur utvecklingen på detta område kommer att te sig. Jag har emellertid det intrycket, att avsikten är att försöka överföra byggnadsverksamheten i statens och kommunernas regi och skjuta undan den privata verksamheten. Jag anser för min del, att den statliga byggnadsverksamheten normalt skall vara till för att komplettera den enskilda byggnadsverksamheten, men att den inte skall vara avsedd att helt ersätta denna verksamhet. 1945 års bankkommitté har i november månad i följande avlämnat ett förslag till en omläggning av den statliga kreditgivningen för bostads- och jordbruksändamål. Det förefaller åtminstone mig, som om man först borde taga ställning till den frågan, innan man låser fast sig vid nya organisationsformer.

Den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.

Jag finner det något förvånande, att departementschefen har velat gå in för att inrätta detta nya ämbetsverk med ca 300 befattningshavare under så osäkra förhållanden som nu råda. Det rimmar ganska illa med den återhållsamhet, som anbefalles på så många andra områden. Vi veta alla, att när vi en gång ha fått ett centralt ämbetsverk, kommer det att växa och bli större och större. Jag tror inte att någon i kammaren kan ge exempel på att centrala ämbetsverk minskat sin verksamhet. Det är ju snarare tvärtom. Jag har den uppfattningen, att statsförvaltningsapparaten med de centrala ämbetsverken i spetsen bör beskäras och att man inte allt framgent skall bygga ut densamma i den omfattning som för närvarande sker. Vi ha vid denna riksdag beslutat ett flertal nya ämbetsverk. Detta kommer så småningom att bli en belastning för produktionen. Vi kunna ju se vad resultatet har blivit i andra länder, där man varit inne på samma vägar. I Frankrike, för att ta ett enda exempel, har man i dessa dagar fått lov att avskeda ca 100 000 befattningshavare i statstjänst, eftersom det inte i längden går att upprätthålla en sådan stor apparat. Jag är rädd för, herr talman, att vi äro inne på samma väg här i landet att inrätta alltför många centrala ämbetsverk.

Reservanterna ha i sin reservation anför, att de tills vidare önska att i stort sett behålla den organisation, som för närvarande finns, men inte vilja skapa någon ny. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Johan Bernhard Johansson m. fl.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr ADOLFFSSON: Herr talman! I princip har den riksdagsgrupp, som jag representerar, en helt annan ståndpunkt i den föreliggande frågan än den, som herr Birke nyss gav ut-

tryck åt i sitt anförande. Detta hindrar emellertid inte att vi på vissa rätt avgörande punkter ha intagit en annan ståndpunkt än Kungl. Maj:t och utskottet gjort i detta ärende. Vi ha väckt en motion, som ger uttryck åt tre enligt vår mening väsentliga önskemål. Vi ha för det första yrkat, att fördelningen av arbetsuppgifterna mellan de statliga bostadspolitiska organen och de kommunala organen avväges så, att det kommunala inflytandet över bostadspolitikens utformning och genomförande icke beskäres. För det andra ha vi hemställt om att den organisatoriska utformningen ändras på så sätt, att Stockholm och eventuellt andra större städer, såsom Malmö, Göteborg och vilka det i övrigt kan vara, som ha bedrivit en åtminstone i viss mån tillfredsställande bostadspolitik ur social synpunkt och som anses ha förutsättningar att göra det även i fortsättningen, skola slippa att sortera under länsorganen utan i stället sortera direkt under den föreslagna bostadsstyrelsen. Det tredje önskemål, vi tagit oss friheten att framlägga, är att möjlighet skall givas kommunerna att få en direkt representation i såväl bostadsstyrelsen som i länsbostadsnämnderna i vissa former, som framgå av den motivering vi ha framlagt.

Om jag nu skulle försöka att en smula utveckla dessa av oss ställda yrkanden, vill jag i första hand syssla med förslaget, att vissa kommuner skulle slippa gå denna omväg över länsbostadsnämnderna, som regeringen och utskottet ha föreslagit, och i stället samarbeta direkt med bostadsstyrelsen precis på samma sätt som de hittills ha samarbetat med byggnadslånebyrån. Vi kommunistiska motionärer representera tre av landets största städer, nämligen Stockholm, Göteborg och Malmö. I samtliga dessa städer finns sedan länge en kommunal bostadspolitisk organisation, som till sitt förfogande har nödvändig expertis eller kanske vi kun-

Den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.

na säga nödvändig sakkunskap. De ha en organisation färdig, som bedriver en i varje fall i viss mån socialt inriktad bostadspolitik, varvid man naturligtvis har större möjligheter än andra att utgående ifrån den egna stadens förutsättningar bedöma vad som bör göras och hur det bör göras.

Det är klart att de resultat, vartill sådana olika lokala bostadsorganisationer ha kommit, kunna bli föremål för diskussion. Man kan säga, att de ur social synpunkt icke äro tillfredsställande, att de ur social synpunkt äro goda o. s. v. Det blir alltid en bedömningsfråga. Men om resultatet i åtskilliga fall inte har blivit vad det med hänsyn till möjligheterna bort bli, så beror detta ju inte på organisationsformen i och för sig, utan det måste bero på inställningen hos de människor, som verka inom denna organisation, och på våra samhällsförhållanden i allmänhet, vilka utgöra ett visst hinder för en sund social bostadspolitik.

Jag talar här naturligtvis inte å någon speciell stads vägnar utan söker se frågan i stort. Jag måste ändå säga, att skall exempelvis Stockholms stad nu underställas länsorganet, så kommer detta att betyda en faktisk tillbakagång för den stockholmska bostadspolitik. Det rent horribla i hela detta arrangemang torde väl kunna framgå redan av det förhållandet, att Stockholms stad och Stockholms län skola underställas samma länsorganisation och att Stockholm i detta hänseende sålunda icke skall få handla på samma sätt som man har fått göra beträffande andra problem av betydelse för Stockholms stad.

Alltmera har ju i princip men också i praktisk gärning på sistone godtagits den tanken, att kommunerna i första hand skola svara för bostadsproduktionen och bostadspolitikens utformning. Men beträffande den bostadspolitiska organisation, som nu föreslagits, innebär Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag, att det kommunala or-

ganet endast skall behandla uppgifter av huvudsakligen expeditionell och mera rutinmässig karaktär. Såvitt jag kan se kommer detta att innebära en inskränkning i det kommunala initiativet, framför allt beträffande de större städer, om vilka jag nu har talat. Och förkastas vårt förslag om att vissa kommuner skola direkt underställas bostadsstyrelsen — vilket är tydligt att man tänker göra — så få såvitt jag kan se de storkommuner, som verkligen gjort en insats för att söka lösa bostadsfrågorna på ett socialt tillfredsställande sätt, minskade möjligheter att fortsätta på den väg, på vilken man sålunda slagit in.

Jag ifrågasätter för min del icke det principiellt riktiga i att en sådan bostadsstyrelse som nu föreslagits inrättas. Det är endast beträffande vissa detaljer, som vi från vårt håll haft invändningar att göra. Fördelarna för landet i allmänhet av denna bostadsstyrelse och de länsorgan, som äro underställda densamma, få alltså vägas mot de nackdelar, som samtidigt uppstå för vissa av de städer som jag omnämmt. Även om jag erkänner att fördelarna överväga, innebär det icke att man skall blunda för de nackdelar, som uppstå för Stockholms stad men också för Göteborg och Malmö och andra städer, som ha egna bostadspolitiska organ.

Den i propositionen lämnade redogörelsen för inkomna yttranden över det förslag, som de sakkunniga framlagt om den statliga bostadspolitikens organisation, är så till vida märklig som det yttrande, som Stockholms stad, landets huvudstad, i princip har avgivit i denna fråga, över huvud taget icke blivit föremål för ett omnämnande i propositionen. Även om anledningen till detta är för mig obekant, måste jag säga, att detta förfaringsätt är minst sagt anmärkningsvärt. Med hänsyn till att man icke velat redovisa vad stadskollegiet i Stockholm har haft att an-

Den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.

föra beträffande denna fråga, skulle det i och för sig vara motiverat att här lämna en redogörelse härför. Jag skall emellertid inte ta någon längre tid i anspråk med mitt anförande och skall därför göra ett synnerligen kort och summariskt referat av detta uttalande.

Stadskollegiet framhåller att den höga bostadsstandarden här i Stockholm och den bebyggelse, som kommit till stånd under de senaste 10—15 åren, helt måste tillskrivas det initiativ och de sociala ambitioner, som staden målmedvetet utvecklat beträffande bostädernas utformning i socialt avseende. Man hävdar att ingenting har överlämnats åt slumpen och säger, att resultatet av de av Stockholms stad bedrivna bostadspolitiska strävandena har blivit förebildligt för landet i dess helhet. Man säger vidare, att staden genom sin mark- och exploateringspolitik gjort en för framtiden bestående insats, som klart ådagalägger vikten av förutseende och socialt präglad mark- och tomtpolitik från samhällets sida. Så kritiserar man staten för dess tomtpolitik i Stockholm och drager av alltsammans den bestämda slutsatsen, att om det förslag, som de sakkunniga framlagt och som sedermera har legat till grund för propositionen, kommer att genomföras, så kommer detta att utgöra ett hinder för Stockholms stad att i fortsättningen bedriva en sådan ur sociala synpunkter mera tillfredsställande bostadspolitik, som man hittills har bedrivit.

Den kommunistiska gruppen här i riksdagen har funnit de synpunkter, som stadskollegiet i Stockholm har anfört, bäriga och har i viss mån grundat sin motion på sådana synpunkter. Jag understryker dock, att motionen i princip innebär ett godkännande av att en bostadsstyrelse inrättas.

Den motion, som vi väckt och som vi anse att utskottet bort tillstyrka, har utskottet knappast berört i utlåtandet. Utskottet har bara viftat bort den genom att nämna dess nummer och i nå-

gon mån redogöra för vad den önskar. I denna motion ha vi emellertid yrkat, dels att fördelningen av arbetsuppgifterna mellan de statliga bostadspolitiska organen och vederbörande kommunala organ så avväges, att det kommunala inflytandet över bostadspolitikens utformning och genomförande icke beskäres, dels — som jag nyss nämnde — att sådan ändring av den organisatoriska utformningen vidtages, att Stockholm och eventuellt vissa andra städer direkt underställas bostadsstyrelsen, och dels att kommunerna givas möjlighet till direkt representation i såväl bostadsstyrelsen som länsbostadsnämnderna. Vi anse att detta är något som måste genomföras, om de uppgivna avsikterna med den nya bostadspolitiska organisationen verkligen skola kunna realiseras. Men eftersom utskottet, jag höll på att säga, inte brytt sig om vår motion och dessutom vissa formella skäl göra det tämligen omöjligt för mig att yrka bifall till densamma, måste jag avstå därifrån.

Emellertid anse vi att den reservation, som avgivits, till viss del, nämligen beträffande punkten 2), innebär ett framsteg i förhållande till propositionens och utskottets förslag. Där tillgodoses önskemålen i vår motion på en punkt, i det reservationen förordar, att de större städerna skola handha den byggnadstekniska granskningen av låne- och bidragsärenden. Dock säges ingenting om det kommunala vetot och inte heller någonting om att de bostadspolitiska organen i de större städerna borde direkt underställas bostadsstyrelsen, vilket är en betänkelig brist i denna punkt av reservationen. Det blir sålunda inte mycket kvar för oss att ansluta oss till, men vi ansluta oss dock till det lilla som finns. I övrigt återkomma vi till den fråga, som vi väckt och som vi anse vara av den största betydelse, när bostadsstyrelsen blivit verklighet och det gäller att organisera dess praktiska verksamhet.

Den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.

Herr PETTERSSON i Dahl: Herr talman! Beträffande den rent principiella frågan om bostadsstyrelsen har jag inte någon större anledning att upptaga tiden så mycket. Den förste talaren i denna debatt, herr Birke, har redogjort för remissvaren och framhållit att många av dessa varit avstyrkande. Han nämnde också, att tidsläget är sådant, att man bör tänka sig mycket noga för innan man fattar beslut om en organisation av detta slag. Jag ber att i dessa delar få ansluta mig till herr Birkes anförande, och jag har ingen anledning att upprepa de argument han anförde.

Jag har undertecknat en motion, som väcktes vid riksdagens början och där det yrkades, att frågan om inrättande av bostadsstyrelse och länsbostadsnämnder icke skulle tagas upp vid innevarande års riksdag utan skjutas på framtiden. Motiveringen härför var det osäkra tidsläget, svårigheterna att få goda representanter i de olika organen och svårigheterna att få lokaler för organen. Nu måste jag ju själv erkänna — och detta ha vi också givit uttryck för i vår reservation — att läget ganska väsentligt förändrats, sedan riksdagen numera fattat beslut om inrättande av lantbruksnämnderna och avskaffande av egnahemsnämnderna. Man måste nu medge, att det är riktigt att inrätta dessa länsbostadsnämnder såsom länsorgan.

Om jag får tillåta mig en egen reflexion med anledning av remissyttrandena och de framstötter, som gjorts bland annat i riksdagen, skulle jag vilja säga, att de ändå haft det goda med sig, att organisationen blivit mindre än man från början tänkt sig. Trots detta tror jag emellertid att det blir besvärligt att organisera hela denna apparat med hänsyn till svårigheterna att få lämpligt folk.

Om jag så kommer in på detaljerna i hela detta stora komplex, har herr Adolfsson mycket ingående talat om frågan, huruvida de byggnadstekniska

förhandsgranskningarna böra ske centralt eller ute i länen eller eventuellt hos en del kommunala organ. Det gäller enligt min mening att organisera detta så, att själva topporganisationen inte blir större än som är oundgängligen nödvändigt. Detta har också i viss mån medgivits av departementschefen, som i propositionen säger, att en stor del av de uppgifter, som i början skola handhavas av det bostadspolitiska organet uppe i Stockholm, sedermera skola flyttas över till länsorganen. Som herr Adolfsson framhållit förhåller det sig väl dock så, att en hel del kommuner, särskilt Stockholm, ha möjligheter att själva handlägga dessa ärenden. Jag skulle tro att kommuner med minst 10 000 invånare ha tillgång till byggnadsteknisk expertis, som sätter dem i stånd att själva klara upp en hel del av dessa frågor.

Härefter skall jag, herr talman, något stanna inför en fråga, som ingen av de föregående talarna berört. Det gäller den detalj, i vilken kamrarna vid fjolårets riksdag stannade vid olika beslut, nämligen frågan om vilka organ som skola handlägga frågor rörande jordbrukets byggnader, det bostadspolitiska organet eller det lantbrukspolitiska organet. Vi komma ihåg att andra kammaren biföll Kungl. Maj:ts förslag, som gick ut på att dessa ärenden skulle handläggas av det bostadspolitiska organet, medan första kammaren stannade för en reservation, enligt vilken uppgiften skulle anförtros lantbruksnämnderna. Resultatet blev att riksdagen tog en kompromiss, innebärande att frågan skulle göras till föremål för fortsatt övervägande. Så har också skett. Kungl. Maj:t har tillsatt de s. k. organisationsakkunniga, och Kungl. Maj:t har även tillsatt den s. k. lantbrukskommittén. Båda ha framlagt sina förslag, som också äro olika. Organisationssakkunniga ansågo, att jordbrukets bostadsärenden skulle handläggas av länsbostadsnämnderna. Lantbrukskommittén däremot

Den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.

anslöt sig till första kammarens vid fjolårets riksdag intagna ståndpunkt, att frågorna borde handläggas av lantbruksnämnderna. Kungl. Maj:t redovisar nu i propositionen dessa olika förslag, och det framhålles, att i flertalet remissyttranden hävdas, att lantbrukskommitténs förslag är att föredraga. Byggnadslånebyrån har för sin del förordat, att det jordbrukspolitiska organet skall fatta beslut i dessa frågor angående lån och bidrag till bostadsbyggnande inom jordbruket, men samtidigt föreslås att det bostadspolitiska organet får pröva ärendena ur bostadspolitisk synpunkt och alltså verkställa erforderlig granskning i detta hänseende. Kungl. Maj:t har nu godtagit detta förslag med vissa ändringar. I varje fall ligger det nu så till, att meningen är, att båda dessa organ skola handlägga jordbrukets bostadsfrågor.

Jag kan inte se att detta kan vara särskilt bra. Det måste ovillkorligen vara till förmån för prövningen av ärendena att samma organ fattar beslut i dessa frågor ur såväl bostadspolitisk som jordbrukspolitisk synpunkt. Jag förstår inte hur det skall vara möjligt att i fortsättningen blanda ihop dessa saker på det sätt som här föreslås. Jag anser att ett organ bör pröva dessa ärenden. Och det jordbrukspolitiska organet, som skall bedöma ett jordbruks vara eller icke vara och dess planering för framtiden, bör väl också ha möjlighet att bedöma den rent bostadspolitiska sidan av saken. Det kan ju inte gärna tänkas annat än att det jordbrukspolitiska organet har tillgång till den byggnadstekniska expertis som behövs.

Det framhålles i propositionen och även av utskottet, att det måste bli ett samarbete mellan de båda organen. Ja, det är gott och väl att det skall vara samarbete, men man kommer inte ifrån, att man på detta sätt krånglar till en detalj i onödan.

Beträffande anslagsbeloppet innebär vår reservation en minskning med i

runt tal 400 000 kronor. I jämförelse med alla de miljoner, som beviljas i statsbudgeten för olika ändamål, äro ju 400 000 kronor inte någon större summa. Men det är ändå så stort belopp, att man har anledning att spara det, när man har möjlighet till det. Och följer man reservationen, så har man givit till känna, att man anser att vi här böra gå fram så försiktigt som möjligt och pröva oss fram för att sedan kunna bygga ut organisationen i den mån förhållandena det påkalla.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr J. B. Johansson m. fl.

Herr andre vice talmannen **CARLSTRÖM**: Herr talman! Under de senare åren har det ibland förekommit, att vi fattat principbeslut i en viss fråga utan att egentligen veta vad beslutet skulle komma att innebära, då det omsatts i levande livet. Så förhåller det sig väl också med denna fråga om stöd åt bostadsbyggandet i landet. Förra året beslöto vi en omorganisation av den statliga låne- och bidragsverksamheten på detta område, och nu stå vi alltså inför uppgiften att förverkliga detta beslut genom inrättande av en ny organisation.

Jag har väckt en motion i denna fråga, och anledningen därtill var, att man kunde utläsa ur den kungl. propositionen, att det inte fanns så klara linjer på längre sikt om hur saken skulle ordnas, särskilt ute i länen. Utskottet har också understrukit detta på s. 8 i utlåtandet, där utskottet säger sig dela departementschefens uppfattning, att det icke är lämpligt att till grund för de organisatoriska förändringarna under de närmaste åren lägga preciserade, i princip slutgiltiga planer beträffande organisationen på längre sikt. I anslutning härtill understryker utskottet vikten av att organisationen även i fram-

Den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.

tiden blir i viss mån elastisk. Och längre ned på samma sida säger utskottet: »Vad beträffar de statliga organen framhåller departementschefen, att någon mera betydande ändring i nuvarande fördelning av arbetsuppgifterna mellan centralt organ och länsorgan icke torde kunna genomföras redan den 1 juli innevarande år. — — — Länsorganens verksamhet skulle till följd härav till en början begränsas till att avse lån till ombyggnad av enfamiljshus samt det särskilda stödet till förbättring av bostadshus.»

Man kan inte undgå det intrycket, att då Kungl. Maj:t inte har intagit några bestämdare ståndpunkter i fråga om organisationen, borde det ha varit möjligt att åtminstone för detta år uppskjuta anordnandet av denna nya bostadsstyrelse och de nya länsorganen. Jag kan förstå att det inte varit möjligt för utskottet att klara upp situationen ute i länen med hjälp av de nytillskapade eller under bildning varande lantbruksnämnderna. Men jag anser att det borde ha varit möjligt för Kungl. Maj:t att åtminstone för ett år uppskjuta bildandet av denna nya länsorganisation genom att utöka lantbruksnämndernas expertis när det gäller byggnadsfrågor. Här få vi nu en ny organisation, som får till uppgift att samarbeta med lantbruksnämnderna, men det finns inga klarare linjer för hur samarbetet skall ske. Enligt min uppfattning hade det uppenbarligen varit bättre, om man kunnat utöka lantbruksnämnderna med den expertis, som behövs för bedömande av byggnadsfrågor, och sedan till dem överlåtit länsbostadsnämndernas uppgifter.

Nu har utskottet — och även reservanterna ha nödgats därtill — frångått vad vi syftade till i vår motion i fråga om denna sak. Det är sålunda nu inte något att göra åt som frågan nu ligger.

Anledningen till att jag är en smula fundersam beträffande denna nya organisation är inte den, att jag främst

är rädd för det nya ämbetsverket. Kamraren torde ha observerat, att jag, då vi för en stund sedan behandlade frågan om yrkesinspektionen, röstade för Kungl. Maj:ts förslag — det var ju även här fråga om ett nytt ämbetsverk — och inte ville vara med om den nedprutning med 110 000 kronor, som reservanterna föreslagit. Jag ansåg att det var ganska viktigt att man fick en utökning av tillsynsmyndigheten, så att den kunde besöka arbetsplatserna litet oftare än vart tredje eller vart fjärde år. På det sättet skulle man kanske spara in en del arbetskraft, som eljest skulle gå förlorad genom olyckshändelser. Emellertid, då det nu gäller denna fråga om byggnadsproblemen, kan man inte undgå att fråga sig var det hela skall sluta. Jag är naturligtvis mycket intresserad av att även landsbygden nu får den hjälp, som behövs för att man skall kunna åstadkomma ordentliga bostäder vid jordbruken. Emellertid skall jag inte nu närmare taga upp denna fråga. Vi få resonera om den när socialministern besvarar min interpellation om byggnadskostnaderna.

Jag har dock den uppfattningen, att det kommer att bli ganska besvärligt, om man genom utökning av de statliga ingripandena kommer dithän, att staten skall sköta hela byggnadsverksamheten i landet. Frågan är ju egentligen hur man skall kunna *nedbringa* byggnadskostnaderna därhän, att om möjligt människorna med hjälp av sina inkomster från industri eller jordbruk skola kunna klara kostnaderna utan statens ingripande. Visserligen kan man väl inte undgå att i viss grad lita till statsingripanden då det gäller dessa kostnader, men då bör man främst söka från grunden reducera desamma. Detta är det stora problemet. Skall man fortsätta på de vägar vi nu äro inne på, då byggnadskostnaderna öka år efter år, då tror jag att det till slut blir ett olösligt problem, som vi fastna i och som staten inte kan lösa.

Den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.

Då nu utskottet såväl som reservanterna gått in för denna decentralisation ute i länen skulle jag kanske inte ha så stort intresse av att biträda reservationen. Även om ett nytt ämbetsverk är en betänklig sak tror jag, att det blir mindre riskabelt att övergå till denna nya form än att ute i länen tillskapa nya organisationer. Som jag tidigare sade vet man inte, hur långt dessa organisationer komme att utveckla sin verksamhet. Det är med anledning därav jag är tveksam att framställa något yrkande här. Då emellertid den siste ärade talaren påstod att man sparar in 400 000 kronor på att följa reservanterna och avslå förslaget om en bostadsstyrelse, så skall jag ändå, herr talman, sluta med att yrka bifall till reservationen.

Herr ERIKSSON i Stockholm: Herr talman! Liksom när vi för en stund sedan diskuterade frågan om arbetarskyddsstyrelsen möta vi här klagomål över att man i dessa för staten ekonomiskt svåra tider inrättar ett nytt ämbetsverk, och man varnar för att beträda denna väg. Jag måste säga här, liksom jag sade på tal om den förra frågan, att jag inte ser saken så att det här är fråga om att inrätta ett nytt ämbetsverk. Enligt mitt förmenande ligger frågan så till, att det här gäller att av en organisation av provisorisk karaktär skapa en sådan av permanent karaktär. Det är således samma verksamhet som förut, som skall bedrivas inom denna organisation, och det är, föreställer jag mig, i stort sett samma personal, som skall användas för denna verksamhet. Det är således inte fråga om att skapa någonting helt nytt. Eftersom ifrågavarande organisations verksamhet nu bedrivits så länge, att man vunnit tillräcklig erfarenhet rörande den framtida utformningen av densamma, så är det också enligt mitt förmenande på sin plats, att man här skapar

en permanent organisation, som verkar på ungefär samma sätt som andra statsinstitutioner.

När statens byggnadslånebyrå inrättades och började sin verksamhet, organiserades den i huvudsaklig anslutning till det system, som gäller för de s. k. krisorganisationerna. Personalen anställdes sålunda på samma lösliga grunder som krisorganisationernas personal; de avlönades efter motsvarande system. Det är sålunda i detta fall fråga om att gå ifrån detta krisorganisations-system; personalen skall beredas anställningsförhållanden, som svara mot dem som råda vid statens övriga verk.

Enligt mitt förmenande har man emellertid varit mycket försiktig. Medan inom ämbetsverken den större delen av personalen i allmänhet beredes ordinarie anställning, har man här gjort en dygd av nödvändigheten och gått försiktigt fram. Den mindre delen av personalen blir sålunda här ordinarie, och den större delen göres till extra ordinarie. De senare få visserligen den fasta anställning, som medföljer begreppet extra ordinarie. De få pensionsrätt och rätt till ålderstillägg. Men som vi veta innebär inte den extra ordinarie anställningen på samma sätt som den ordinarie anställningen garanti för anställningens fortvaro under framtiden. Att man beträder denna väg beror på att man föreställer sig, att allteftersom erfarenheterna växa skall man kunna göra en omorganisation. För att man i det avseendet skall ha fria händer, framför allt i samband med en blivande decentralisation av verksamheten, kan man inte bereda personalen ordinarie anställning, utan man vill allenast behålla den som extra ordinarie.

Med vad jag sålunda sagt har jag velat bemöta talet om att det här gäller att skapa ett helt nytt ämbetsverk. Man samlar bara ihop den personal som finns och samlar den erfarenhet man har och skapar sålunda ett fast ämbetsverk av vanlig statsnatur. Jag

Den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.

anser dessutom, herr talman, att det är av så mycket större vikt att man gör denna anordning, som riksdagen senast i fjol intog en bestämd ståndpunkt när det gällde att betrakta det såsom en kommunernas angelägenhet att på ett helt annat sätt än tidigare varit fallet sörja för bostadsbeståndet och bostadsbyggandet. På förslag av andra lagutskottet antogs en lag, som innehåller föreskrifter i detta avseende. När man sålunda stadgat denna skyldighet för kommunerna — de allra flesta kommuner ha kanske visserligen redan tillämpat denna princip, men någon laglig skyldighet har inte förelegat — tycker jag att det är alldeles naturligt, att man också skapar ett permanent statligt organ, som så att säga samordnar hela verksamheten. Därför är jag för min del på det klara med att det finns ett behov av att inrätta detta nya ämbetsverk, bostadsstyrelsen.

Jag skall nu dessutom upptaga till behandling vissa av de synpunkter, som framförts i debatten. Herr Adolfsson återopade en motion, som väckts av honom jämte tre andra av kammarens ledamöter. I denna motion, nr 540, yrkas dels att fördelningen av arbetsuppgifter mellan de statliga bostadspolitiska organen och vederbörande kommunala organ så avväges, att det kommunala inflytandet över bostadspolitikens utformning och genomförande icke beskäres, dels att sådan ändring av den organisatoriska utformningen vidtages, att Stockholm och eventuellt andra större kommuner, som bedrivit socialt inriktad bostadspolitik och som allttjämt äga förutsättning härför, direkt underställas bostadsstyrelsen, och slutligen att kommunerna givas möjlighet till direkt representation i såväl bostadsstyrelsen som länsbostadsnämnderna.

Nu ansåg herr Adolfsson, att utskottet inte väl besvarat motionens yrkanden och att det resultat man nu kommit till innebär en återgång till tidigare rådande förhållanden. Jag är inte

riktigt säker på, att herr Adolfssons omdöme är riktigt. Det förefaller mig som om han och de övriga motionärerna med honom mindre aktgivit på det förslag Kungl. Maj:t framlagt än på det förslag, som utarbetats av de s. k. organisationssakkunniga. Det förefaller mig som om polemiken både i motionen och i herr Adolfssons anförande mera riktar sig emot organisationssakkunnigas förslag än mot det nu föreliggande förslaget.

Kungl. Maj:ts förslag innebär ju, att någon decentralisation av flerfamiljshusen eller av egnahemshusen i kommuner med mer än 10 000 invånare icke skall ske. Nederst på sidan 8 i utskottsutlåtandet, där man talar om Kungl. Maj:ts förslag, säges det, att låne- och bidragsgivningen i avseende å städer med större invånarantal än 10 000 föreslås, i varje fall till en början, åvila det centrala organet. Med bostadsstyrelsens tillkomst blir det sålunda inte någon ändring i Stockholms och andra större städers förhållanden, så vitt jag förstår. Inte ens beträffande egnahemsverksamheten komma dessa städer att nu läggas under eventuella länsbostadsnämnder. Det tal herr Adolfsson förde om en sammanslagning av Stockholms stad och Stockholms län till en bostadsnämnd syftar på organisationssakkunnigas förslag. Det talet har inte någon aktualitet för Stockholms stads vidkommande, eftersom städer med mer än 10 000 invånare skola ha en oförändrad organisation i detta fall. Utskottet konstaterar också, att ifrågavarande motions yrkande i detta avseende ganska väl överensstämmer med det förslag, som Kungl. Maj:t förelagt riksdagen. På sidan 9 säger utskottet, att »syftet med berörda yrkanden ... synes vara tillgodosett med Kungl. Maj:ts förslag». I det avscendet tror jag sålunda, att vi beaktat den av herr Johansson i Stockholm m. fl. väckta motionen och även besvarat densamma.

Nu tröstade sig herr Adolfsson med

Den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.

att han vill ha en bostadsstyrelse, han vill ha ett centralt organ, och de riktlinjer han ville ha för verksamheten — de voro skisserade i motionen — kommer man sedermera att föra fram och söka genomdriva. Jag tror att denna ståndpunkt är riktig, och jag tror att man, när den dagen kommer, också rätt väl skall komma överens om hur riktlinjerna skola utformas i detta avseende.

Jag vill sedan taga upp ännu ett par synpunkter, som framförts av andra talare i debatten. Jag tänker nu på den från fjolåret så brännande tvistefrågan, huruvida bostadsbyggnadsverksamheten på landsbygden skall handhas av lantbruksnämnderna eller av länsbostadsnämnderna. Man får väl anse den frågan i huvudsak avgjord. Lantbruksnämnderna ha ju i det väsentliga fått sina uppgifter utstakade genom riksdagens redan fattade beslut, och jag tror då att det förslag som nu föreligger om länsbostadsnämndernas handhavande av bostadsbyggnadsverksamheten på landsbygden — i den mån dessa institutioner hinna inrättas — också är ganska naturligt. Det har visserligen framhållits, att man ansett att det skulle vara lämpligare och kanske också billigare ur statens synpunkt om man utrustade lantbruksnämnderna med teknisk expertis, så att man även kunde ombesörja de arbetsuppgifter, som länsbostadsnämnderna skola ha. Jag har emellertid den uppfattningen, att det kanske skulle komma att bli alltför dyrbart i praktiken att gå den vägen. Jag tror inte man kan säga, att den utvägen skulle ha blivit billigare för statsverket.

Emellertid finns det en synpunkt, som enligt mitt förmenande är avgörande i detta fall. Enligt riksdagens beslut skola lantbruksnämnderna inte ha någon medelsförvaltning och inte heller någon pantvård. Den belåningsverksamhet de skola bedriva skall handhas av kreditinstitutioner, vilka sålunda ha att ombesörja utbetalningen

av de kontanta medel, som verksamheten närmast åsyftar att tillföra de medborgare, som äro berörda av detta, och även ha att ombesörja pantvården. Länsbostadsnämnderna däremot måste, enligt det förslag som här föreligger, utrustas med kamerala krafter både för handhavande av kontanta medel och för pantvård. Det skulle väl verka ganska egendomligt, om man nu skulle tillföra även lantbruksnämnderna den verksamhet, som man här åsyftat att länsbostadsnämnderna skulle utföra. Det skulle vara märkligt om man med tanke på det väsentliga i lantbruksnämndernas verksamhet inte skulle behöva sätta upp en kameral organisation men sedan ålägger lantbruksnämnderna en annan verksamhet, som nödvändiggör en dylik organisation. Ett sammanförande till en institution av dessa frågor — jag förmodar att man då anser lantbruksnämnderna lämpligast — skulle väl förutsätta, att man även beträffande bostadskreditgivningen skulle ha infört samma garantilånesystem som beträffande jordbruksstödet. Detta har man inte gjort, i varje fall inte nu, och då tycker jag att det är ganska naturligt, att man försöker placera dessa båda organisationer sida vid sida.

Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på att statsutskottet uttalat önskvärdheten av att samarbetet ute i orterna mellan dessa båda institutioner skall bli det bästa möjliga, att det skall bli så intimt som det är möjligt att genomföra. Därmed tror jag också att man skall få garanti för att de slitningar mellan de olika intressena på detta område, som man särskilt talade om förra året, i praktiken inte skola vara till finnandes. Jag tror således, herr talman, att på denna punkt, där statsutskottet nu enats omkring Kungl. Maj:ts förslag, har man kommit på den bästa lösning som man i nuvarande läge kan tänka sig, och därför yrkar jag bifall till statsutskottets hemställan.

Emellertid vill jag inte underlåta att

Den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.

säga, att jag förutsätter att det kommer att uppstå en hel del svårigheter av organisatorisk art, särskilt under den närmaste tiden, innan man får hela verksamheten att löpa friktionsfritt. Detta hänger ju samman med att detta spörsmål — varom egentligen beslut borde ha förelegat för åtskilliga månader sedan — nu måste avgöras mindre än en halv månad innan det nya budgetåret börjar, då den nya verksamheten skall träda i kraft. Jag är emellertid övertygad om att alla ansträngningar, som måste göras för att det hela vid tillämpningen skall gå så friktionsfritt som möjligt, också komma att göras såväl av Kungl. Maj:ts kansli som av övriga, som ha att syssla med frågan, både på lokalt och centralt håll. Man kommer säkerligen att göra sitt bästa för att resultatet skall bli det bästa möjliga. Det är i förhoppning om att så skall ske som jag ställer det nyss anförda yrkandet.

Herr ADOLFSSON (kort genmäle): Herr talman! Jag finner herr Erikssons polemik mot mig beträffande det anförande jag höll för en stund sedan fullständigt hänga i luften. Herr Eriksson anför som argument mot min åsikt följande passus i utskottets utlåtande: »Låne- och bidragsgivningen i avseende å städer med större invånarantal» — d. v. s. större än 10 000 — »föreslås, i varje fall till en början, åvila det centrala organet.» Han talade alltså om den föreslagna organisationen av låne- och bidragsgivningen, men det var ju inte huvudsakligen detta jag uppehöll mig vid i mitt förra anförande. Låne- och bidragsgivningen är naturligtvis inte obetydlig, tvärtom, men vad vi behandlat i vår motion och vad jag talade om i mitt anförande var vissa kommuners rätt att inlägga veto beträffande sådana ärenden, som dessa organ skola handlägga. Det var alltså vid de sociala synpunkternas tillgodoseende jag uppehöll mig.

De statliga myndigheterna ha ju fastställt vissa minimikrav beträffande en bostads utformning. En familjebostad skall bestå av minst två rum och kök, det skall vara en viss minimiytta, och det skall finnas vatten och avlopp och eget badrum o. s. v. Allt detta ter sig ju tämligen vackert, men en bostad som fyller dessa krav kan ändå vara socialt mindervärdig eller i varje fall stå i en lägre klass än de bostäder, vilkas tillkomst vissa kommuner, t. ex. Stockholms stad, befrämjat, men trots detta godkännas av de statliga myndigheterna. Det är framför allt kommunernas rätt att inlägga veto mot tillståndsgivning för sådana bostäder, som visserligen uppfylla de statliga minimikraven men som från den lokala horisonten icke tillgodose betydande sociala behov, som vi diskuterat. Jag kan icke finna att herr Erikssons polemik mot mig på denna punkt på något sätt kan utgöra ett argument mot de synpunkter jag framlagt.

Herr MÄRTENSSON: Herr talman! Efter herr Erikssons klarläggande anförande har jag inte mycket att tillägga i denna fråga. Jag kan dock inte underlåta att uttala den uppfattningen, att en viss försiktighet bör iakttagas vid tillskapandet av nya ämbetsverk. I detta speciella fall är det emellertid knappast fråga om att skapa ett nytt ämbetsverk. Statens byggnadslånebyrå har nu bedrivit sin verksamhet i mer än tio år, och denna verksamhet har, framför allt under de senaste åtta åren, fått en så oerhörd omfattning, att det torde vara nödvändigt att företa en viss omorganisation. Det är väl numera knappast heller någon som hyser den meningen, att samhällets inflytande över bostadsbyggandet skall upphöra.

Under dessa förhållanden kan man fråga sig, vad det skall tjäna till att motsätta sig tillskapandet av ett centralt organ, som kan samordna den omfat-

Den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.

tande byggnadsverksamheten och organisera den på ett rationellare sätt än tidigare. Detta organ får enligt min mening en hel del att lägga till rätta och en hel del att röja upp. Granskningsförfarandet och tillståndsgivningen böra kunna förenklas, så att inte flera myndigheter sitta och granska samma ärenden. Om flera organ skola granska de olika ärendena, förorsakar detta onödigt dubbelarbete, ökade kostnader och lång väntetid för den lånesökande allmänheten.

Jag vågar i detta sammanhang uttala den förhoppningen, att den som blir chef för detta nya ämbetsverk gör allt vad som kan göras för att organisera verket efter fullt moderna principer. Om detta sker, tror jag verket kan utföra ett effektivt och fruktbärande arbete. Det måste uppmärksamst följa utvecklingen på det bostadspolitiska området, och det får framför allt inte stelna till i några byråkratiska former. Om verket organiseras efter sådana principer, är jag övertygad om att det kommer att väl fylla sin viktiga uppgift i den framtida samhällsutvecklingen.

Det har under denna debatt talats mycket om länsorganen. Jag är fullt medveten om att fördelningen av arbetsuppgifterna mellan lantbruksnämnderna och länsbostadsnämnderna inte blivit så synnerligen väl avvägda, men det är ju meningen att denna fråga skall utredas ytterligare. Om verksamheten organiseras som här föreslagits, kan det inte undvikas att det uppstår en del dubbelarbete, men för att detta dubbelarbete skall kunna förebyggas i största möjliga utsträckning och för att det skall kunna bedrivas ett intimt samarbete mellan de båda nämnderna böra länsbostadsnämnden och lantbruksnämnden förläggas till samma plats. Men om nämnderna skola förläggas till samma plats, då kan, såsom utskottet framhållit, länsbostadsnämnden inte alltid förläggas till residensstaden. Detta kommer troligtvis att förorsaka vissa svår-

igheter och kanske även missnöje i en eller annan residensstad, men enligt min uppfattning bör det tas större hänsyn till samarbetet mellan de båda nämnderna än till de prestigesynpunkter, som vissa residensstäder eventuellt komma att hävda.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr andre vice talmannen **CARL-STRÖM** (kort genmäle): Herr talman! Herr Mårtensson började sitt anförande med att säga, att han inte hade mycket att tillägga efter herr Erikssons klarläggande anförande. Jag har emellertid knappast hört något anförande av herr Eriksson, som varit mindre klarläggande än det han nyss höll. På slutet innehöll det ju bara en from önskan att det hela skulle gå väl, men han var inte riktigt säker på det heller beträffande de lokala organen.

Herr Mårtensson sade därefter, att det måste bli en rationellare ordning, och han sade sig tro, att statens inflytande över bostadsbyggandet inte kan avkopplas. Det tror inte jag heller är möjligt, men frågan gäller nu i stället, hur mycket detta inflytande skall ökas. Beträffande rationaliseringen får jag säga, att det väl vore lämpligast att företa denna rationalisering av arbetet ute i länen, *innan* man ger sig in på dessa nya vägar. Jag har varit ganska betänksam på den punkten. Det finns ju inga länsbostadsnämnder för närvarande, och under den första tiden får man väl hanka sig fram från tuva till tuva, men nog hade det varit bäst om man inte haft så bråttom utan vilat litet på hanen tills man kunnat åstadkomma en mera lämplig organisation. Herr Mårtensson säger nu, att det nog blir besvärligt med denna irrationella organisation med två samarbetande organ. Han säger, att man borde förlägga dem till samma plats men att man inte kan göra det — jag vet inte av vilken

Den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.

anledning. Jag anser fortfarande att det skulle ha varit bättre, om man med en gång organiserat lantbruksnämnderna så, att de kunnat överta hela denna verksamhet i länen. Jag inser att det kan uppstå svårigheter beträffande vilka lån, som skola utlämnas av staten och vilka som skola gå över allmänna kreditanstalter, men jag tror det skulle ha varit möjligt att finna ett system, varigenom lantbruksnämnderna fått överta hela denna verksamhet. Genom tillskapandet av dessa länsorgan få vi en betydligt utökad och fördyrad organisation.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Jag begärde närmast ordet emedan det från flera håll sagts, att det här gäller tillskapandet av ett nytt ämbetsverk. Man skall över huvud taget inte ha satt sig in i vad frågan gäller, om man kan föra ett sådant resonemang. Det gäller här att företa en omorganisation av en statlig institution, som efter femton års verksamhet faktiskt svällt ut till att bli ett ämbetsverk. Byggnadslänebyrån är ett barn av den bekanta »kohandeln» år 1933. Genom omständigheternas makt är tidpunkten nu kanske inte den allra lämpligaste för att genomföra den föreslagna reformen. Hade den kunnat genomföras för låt mig säga tre å fyra år sedan, skulle det otvivelaktigt ha varit till nytta för hela verksamheten, och vi skulle då inte ha behövt tvista om reformen i dag, när tidpunkten kanske i många avseenden kan synas olämplig.

Men, mina damer och herrar, byrån har nu bedrivit sin verksamhet i femton år, och den har numera en rätt stor personal. Det rör sig om mellan 200 och 250 människor, vilka troget ha utfört sitt arbete utan att åtnjuta de förmåner, som övriga statstjänstemän åtnjuta. Detta uppträdande från statsmakternas sida måste resultera i att den bättre delen av personalen slutar

sin tjänst för att övergå till annan verksamhet, och om man vill skjuta genomförandet av reformen på framtiden, då kanske personalen den gången man vill genomföra reformen inte längre är så kvalificerad som man helst skulle önska. Detta är en synpunkt, som man inte får glömma i detta sammanhang.

Nu ha ju, herr talman, egnahems-nämnderna kommit att hamna på överblivna kartan genom tillskapandet av lantbruksnämnderna. De skola således avskaffas enligt riksdagens beslut. Jag har under det senaste året vid 10 å 15 tillfällen deltagit i egnahemskonferenser runt om i Sveriges land, och jag har besökt praktiskt taget alla län utom det som ligger närmast Stockholm. Jag har därvid träffat kommunalmän från alla partier från yttersta högern till kommunisterna, som i sin dagliga gärning sysslat med dessa problem hemma i sina kommuner. Det har bland dem inte rätt några delade meningar om nödvändigheten av att genomföra denna reform. Man har tvärtom från alla håll, från arbetare och bönder och andra som stått i ledningen för den kommunala verksamheten, omvitnat behovet av att den statliga bostadspolitikens blir decentraliserad på samma sätt som förr, så att de organ, som bevilja egnahemsanslag, bli mera direkt knutna till bygden och människorna där än de centrala organen i Stockholm kunna bli. Den decentralisering, som det nu är fråga om att genomföra, tror jag sålunda kommer att hälsas med tillfredsställelse av alla dem som fått förtroendet att handha kommunala angelägenheter. Detta framgår kanske allra bäst därav, herr talman, att det förslag, som reservanterna nu lagt fram, väsentligt skiljer sig från motionärernas förslag. Även reservanterna vilja nämligen gå med på den reform, som är den väsentligaste, nämligen utbyggandet av länsorganen. Såväl herr Pettersson i Dahl som någon annan ta-

Den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.

lare sade tydligt och klart, att man inte kan undvara länsorganen, om man vill att denna verksamhet skall kunna fortgå under någon längre tid.

Är det nu inte rimligt att man på samma gång som man bygger upp länsorganen även omorganiserar det centrala organet? Om man vill att dessa människor skola kunna känna arbetsglädje och om man över huvud taget tror på möjligheten att skapa ett gott samarbete och goda resultat, då anser jag att man i denna del bör följa Kungl. Maj:ts förslag.

Jag vill i detta sammanhang också lägga några mer personliga synpunkter på föreliggande problem. Representanter för de stora städerna ha under debatten anmält missnöje med att de skulle behöva umgås med den sämre landsorten. De vilja naturligtvis gå direkt till centralorganet, emedan de ju äro utrustade på ett annat sätt än landet. Jag har redan anmält min avvikande mening gentemot Kungl. Maj:ts förslag i vad det avser att städer med över 10 000 invånare skola intaga en särställning i fråga om egnahemsbyggnad. Varför skulle inte städer med mer än 10 000 invånare, städer med mindre än 10 000 invånare och landsbygden kunna behandlas på samma sätt? Varför skall den ena kommunen få sina ärenden behandlade på ett ställe och den andra kommunen på ett annat ställe? Nu är det ingenting att göra åt denna sak, men jag vill till kammarens protokoll uttala en önskan att de som i fortsättningen skola syssla med dessa ting skola ha en klar och öppen blick för framtiden; och framtiden, den måste föra med sig en fortsatt decentralisering på detta område. Enligt min mening behövs det nämligen bara litet sunt bondförstånd för att man ute i landet skall kunna lika bra som centralorganet i Stockholm handha dessa ting. Jag tror, herr talman, att det utan några skadliga följder skall vara möjligt att till länsnämnderna överflytta

handläggningen av inte bara ärenden, som röra egnahem, utan även de som avse två- och fyrafamiljshus. Jag hoppas, att man tämligen snart skall kunna ta nästa steg i den riktningen. Det kan naturligtvis råda delade meningar om de lokala organens möjligheter att sköta saken, men jag anser för min del, att det förtroende, som man skulle visa genom att överflytta så mycket som möjligt av verksamheten från centralorganet till de lokala organen, skulle komma att vara fruktbärande.

Jag har bara velat deklarera detta med tanke på den framtida behandlingen av hithörande frågor. Jag tror, att den väg, som jag här visat på, kan man absolut inte komma bort ifrån.

Jag skulle också vilja säga ett par ord om det som var den stora stridsfrågan i fjol, nämligen huruvida lantbruksnämnderna eller bostadsnämnderna skola handlägga vissa saker. Jag beklagar att den kompromiss, som byggnads-lånebyrån framlagt och som skulle möjliggöra att lantbruksnämnderna, efter en förberedande handläggning inom länsbostadsnämnderna, träffade avgörande i ärendena och hade hand om förvaltningen av lån och bidrag, inte har kunnat genomföras. Jag tror att det hade varit en framkomlig väg, som också varit ägnad att skapa förtroende.

Jag förstår fullt och helt, att när man nu har byggt upp lantbruksnämnderna och fotat deras verksamhet på ett system med kreditgaranti, är det svårt att koppla ihop denna verksamhet med den långivning, som skall ske beträffande bostäderna. Jag skulle emellertid, herr talman, vilja uttala den förhoppningen, att frågan, även om nu riksdagen följer statsutskottet, inte skall anses vara slutgiltigt löst utan att den kommer att bli föremål för fortsatt prövning i syfte att åstadkomma en sådan lösning, att även beslutanderätten i ärenden, som röra bostäder, kan överlämnas till lantbruksnämnderna, såsom

Den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.

byggnadslånebyrån i sitt kompromissförslag har tänkt sig.

Såsom herr andre vice talmannen mycket riktigt anført, är det länsbostadsnämnderna som utgöra den egentliga utbyggnaden av organisationen. Det förefaller naturligtvis då, som om man, därest man hade kunnat undvika att tillskapa dessa länsnämnder samtidigt som egnahemsnämnderna avskaffades, hade kunnat åstadkomma en rätt hygglig besparing. Men om man räknar ut vad egnahemsnämndernas andel i verksamheten på det bostadspolitiska området har kostat och vad det nuvarande centrala organet kostar, så tror jag att man kommer till det resultatet, att utökningen av organisationen inte medför några större utgiftsökningar.

För övrigt tyckte jag, att herr andre vice talmannen hade svårt att avgöra, vilken slutlig ståndpunkt han skulle inta — det var visst herr Petterssons i Dahl anförande, som hade övertygat honom om att han borde yrka bifall till reservationen. Om emellertid herr andre vice talmannen hade ägnat en tanke åt hur egnahemsnämnderna ute i länen en gång kommit till, hade han kanske erinrat sig, att det väl var det gamla liberala partiet under Raoul Hamiltons ledning, som skapade denna organisation för att därigenom knyta samman den statliga stödverksamheten, när det gäller egnahemmen, med bygdens liv och människorna där på ett sätt, som inte förut varit fallet. Jag tycker att detta borde förpliktiga de nuvarande folktoparterna till medverkan vid skapandet av här ifrågavarande länsorgan. Den erfarenhet jag har efter femton års verksamhet på området säger mig, att om det över huvud taget skall kunna föras en fruktbärande egnahemspolitik, måste de beslutande organen ha mycket god kontakt med bygden och människorna där.

Jag ber, herr talman, att med anfö-

rande av dessa synpunkter få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Innan jag slutar, skulle jag emellertid vilja säga några ord till herr Adolfsson. Herr Adolfsson var inte nöjd med den utläggning, som statsutskottets vice ordförande hade givit utskottets utlåtande, utan talade i sin replik till statsutskottets vice ordförande om att de stora kommunerna borde ha vetorätt i fråga om tillståndsgivningen. Men tillståndsgivningen är ju, herr Adolfsson, en krisföreteelse, som hör samman med bristen på material och arbetskraft och som vi med gemensamma krafter skola försöka att så småningom eliminera. Vad det här gäller är däremot att lägga en grund för den låne- och bidragsverksamhet, som staten skall bedriva, och jag kan inte förstå, vad det skall tjäna till att därvidlag ge kommunerna något som heter veto. Är det så att kommunerna inte vilja låna av staten, ha ju kommunerna obetingat rätt att bygga hur de vilja enligt gällande bestämmelser i våra byggnadsstadgar.

Jag kan, herr talman, inte förstå, att man över huvud taget skulle kunna sammankoppla en reform, som gäller låne- och bidragsverksamheten, med tillståndsgivningen, som ju är en tillfällig sak.

Herr andre vice talmannen **CARL-STRÖM** (kort genmäle): Herr talman! Jag förstår inte riktigt herr Adolv Olssons replik till mig, ty om jag inte missuppfattade hans anförande alltför mycket, var han inne på samma linje som jag, nämligen att hela verksamheten i länen borde handhavas av lantbruksnämnderna, som därför skulle utrustas på ett sådant sätt att de kunde sköta om saken. Som det nu ligger till, kommer det hela att bli en besvärlig historia, innan man kommer i gång, ty verksamheten har inte, såsom jag

Den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.

framhöll i mitt anförande, i den brådska som förelegat kunnat organiseras upp på ett tillfredställande sätt och vi komma nog inte att bli kvitt länsbostadsnämnderna, om de nu en gång komma till. Men det kan ju hända, att herr Olsson och jag ett annat år skulle kunna tillsammans motionera om att få hela verksamheten i länen under en ledning.

Jag har inte i mitt anförande här främst gått emot inrättandet av en bostadsstyrelse. Jag har sagt, att på den punkten kommer nog inte ändringen att bli så stor, även om ställningen av ämbetsverk kanske medför, att detta vill göra sina meningar gällande på ett »effektivare» sätt än byggnadslånebyrån och sålunda kommer att lägga sin hand mera byråkratiskt över hela verksamheten.

Jag har velat säga detta för att klarlägga, att herr Olsson och jag nog äro överens därom, att det bästa hade varit, att lantbruksnämnderna fått hela verksamheten ute i länen i sitt grepp.

Herr OLSSON i Gävle (kort genmäle): Herr talman! Jag har inte velat söka sak med herr andre vice talmannen. Jag tyckte att jag i mitt anförande klart och tydligt angav, varför man inte kunnat genomföra t. ex. det kompromissförslag, som byggnadslånebyrån har framlagt och som skulle innebära, att beslutanderätten skulle ligga hos lantbruksnämnderna. Att så inte kunde ske berodde ju på att i det ena fallet användes ett system med kreditgaranti och i det andra en anordning med kontanta lån.

Man kan naturligtvis alltid tvista om huruvida det varit mest bråttom med att genomföra lantbruksnämnderna eller länsbostadsnämnderna, men det tjänar ju inte mycket till, när vi nu redan ha lantbruksnämnderna och ha beslutat, att det statliga stödet där skall lämnas i form av kreditgaranti. För bostads-

nämndernas del kan ju inte systemet med kreditgaranti användas, utan det måste där bli fråga om en annan form, och det är då omöjligt att åstadkomma vad kompromissen har syftat till.

Herr MALMBORG i Skövde: Herr talman! Jag skall för min del göra en deklaration ur mera allmänna principiella synpunkter.

Jag vill fästa de ärade kammarledamöternas uppmärksamhet på att vi tidigare i dag ha beslutat om inrättande av två centrala ämbetsverk, riksnämnden för ekonomisk beredskap och arbetarskyddsstyrelsen. Ett fullföljande av utskottsmajoritetens nu föreliggande förslag skulle alltså innebära tillkomsten av ett tredje nytt centralt ämbetsverk. Därmed skulle således det gamla ordspråket, att alla goda ting äro tre, här få sin tillämpning.

Jag kan inte underlåta att göra den reflexionen, att vad som här sker på sitt sätt är ett vittnesbörd om en bestämd övertro på administrationens förmåga att komma till rätta med problem av skilda slag. Det är nu fråga om att omdana ett tillfälligt organ till ett centralt ämbetsverk, och i andra sammanhang framkommer det förslag om inrättande av nya departement, ämbetsverk o. s. v. Allt detta tyder, som sagt, på en övertro på det administrativas förmåga.

I ett tidigare anförande i dag angående inrättandet av arbetarskyddsstyrelsen tillät jag mig erinra om att den nuvarande ekonomiska situationen knappast är särskilt lämpad för att skapa nya ämbetsverk eller utbygga redan bestående institutioner. Från statsmakternas sida har också i olika sammanhang till de enskilda riktats en anmodan att begränsa utgifter och investeringar, och då böra väl statsmakterna själva visa återhållsamhet i detta avseende.

Den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.

Jag skall, herr talman, tillåta mig att belysa denna uppfattning genom att citera ett yttrande i första kammaren under debatten om inrättande av en fiskeristyreelse. Yttrandet lyder: »Men även om man bortser från dagens situation, finns det, herr talman, anledning att fråga sig, om man inte på något sätt bör bromsa en utveckling som tar sig uttryck i att det ständigt tillskapas nya samhällsorgan med nya generaldirektörer, nya överdirektörer, nya byråchefer, nya byrådirektörer, nya byråsekreterare o. s. v. Det kan bli för mycket av det goda. Det avgörande är inte, hur många styrelser och ämbetsverk man har, utan på vilket sätt man inrättar dem som redan finnas. Jag tror att det möjligen skulle kunna göras en del för att de nuvarande verken skola bli mer effektiva när det gäller handläggning av angelägenheter som påkalla särskild uppmärksamhet.»

Detta yttrande fälldes av ledamoten av första kammaren K. J. Olsson, som ej kan räknas som motståndare till regeringens politik i allmänhet. Enligt min mening innehåller yttrandet väsentliga saker. Inte minst gäller detta påpekan- det att man bör se till, att de nuvarande verken bli så effektiva som möjligt. Vi reservanter ha ju icke helt biträtt Kungl. Maj:ts förslag om en utbyggnad av organisationen på det bostadspolitiska området, och detta ståndpunktstagande rimmar just med önskan, att man genom ett rationellare inrättande av redan befintliga ämbetsverk och organ eller genom att till en viss del göra dem större skall söka åstadkomma en effektivisering av bostadspolitiken.

Jag vill kraftigt understryka, att vi reservanter ha en positiv inställning till det här aktuella problemet, men man kan, såsom jag sade när det gällde frågan om arbetarskyddsstyrelsen, varase om målsättningen på lång sikt utan att därför ha samma uppfattning om vilka åtgärder som omedelbart böra vidtagas.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr J. B. Johansson m. fl. avgivna reservationen.

Herr **DICKSON**: Herr talman! Jag kan i många avseenden instämma med herr Olsson i Gävle, när det gäller det resonemang som han förde i senare delen av sitt som vanligt mycket intressanta anförande. Jag tycker emellertid att just hans önskan att få till stånd en decentralisering och att förlägga beslutanderätten ute i bygderna borde ha föranlett honom att något vänta med att fixera, hur stort det centrala organet skall vara. Enligt min mening borde således den logiska slutledningen av hans resonemang ha blivit ett yrkande om bifall till motionen.

Jag har ju i debatterna här ofta tidigare vänt mig mot inrättandet av nya centrala ämbetsverk, men min inställning är kanske i detta fall i viss mån en annan. Jag är emellertid, med hänsyn till att vi i dag inte veta något om storleksordningen av det centrala ämbetsverk som här behövs, benägen att yrka bifall till reservationen. Det har ju funnits alltför många sorgliga exempel på att man vid skapandet av centrala ämbetsverk släpper lös krafter, som man sedan inte kan behärska, och att det hela bara tenderar att växa och växa.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **RUBBESTAD**: Herr talman! Jag har vid det föreliggande utskottsutlåtandet antecknat en blank reservation, då jag har velat ge till känna, att det enligt min mening är icke önskvärda vägar som här beträddas.

Man är nog överallt ute i bygderna mycket förbittrad över alla de besvärigheter, som de senaste årens regleringar av byggnadsverksamheten ha medfört, och skola vi nu, såsom här föreslås, fortsätta på den inslagna vä-

Den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.

gen, lär det väl aldrig vara möjligt att komma tillbaka till fria former för bygghusskapen. Jag anser därför, även om jag i den slutliga omgången kommer att ansluta mig till reservationen, att också det utbyggande av länsbostadsnämnderna, som i reservationen föreslås, är något som man borde undvika. Jag förstår mycket väl, att det i nuvarande läge är nödvändigt att ha en reglering av byggnadsverksamheten, men jag tycker dock, att man tills vidare hade kunnat reda sig med att behålla det centrala organ, byggnadslånebyrån, som man hittills haft, och att som lokala organ hade fungerat lantbruksnämnderna i de olika länen, utbyggda på det sättet att till dem hade överförts i stort sett de nuvarande befattningshavarna i egnahemsnämnderna. Den riktiga linjen hade enligt mitt förmenande varit, att man tagit sikte på att så småningom avveckla hela regleringssystemet och därför inte organiserat några permanenta organ, vare sig centrala eller lokala.

Även herr Olsson i Gävle ansåg ju, att det inte är bra med för mycket dirigerings ovanifrån. Jag skulle vilja tillägga, att det inte heller är bra med dirigerings från organ ute i länen, utan det är allra bäst, om folk kunna få rå sig själva och göra som de vilja. Jag tror att man på det sättet skulle kunna bättre klara upp läget på bostadsmarknaden än genom reglerande åtgärder från det allmännas sida. Vi ha ju litet var kunnat konstatera, att sedan de reglerande organen på bostadsmarknaden börjat fungera har bostadsbristen ökat undan för undan och är nu större än den någonsin varit. Det blir nog inte någon ordning på det hela, förrän den fria företagsamheten åter får göra sig gällande.

Jag har velat begagna tillfället att göra denna deklaration. När det sedan här gäller att välja mellan två onda ting, nämligen utskottsutlåtandet och reservationen, är det klart, att jag kommer att välja det enligt min åsikt minst

onda. Jag ansluter mig alltså till reservationen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr PETTERSSON i Dahl: Herr talman! Det har förekommit några uttalanden i denna debatt, som jag skall be att få säga några ord om.

Som skäl för att lantbruksnämnderna inte skulle ha hand om hela denna verksamhet med bostadsanskaffning utan att den till en del skulle ligga hos de bostadspolitiska organen anförde herr Eriksson i Stockholm, att lantbruksnämnderna ha fått sina uppgifter fastställda och att de inte ha någon ekonomisk förvaltning och inte heller någon pantvård. Herr Eriksson sade, att detta komma däremot länsbostadsnämnderna att ha. Omedelbart efter detta nämnde emellertid herr Eriksson, att denna fråga är föremål för omprövning. Han nämnde också, att statsrådet här har redovisat, att det skall omprövas statsgaranti även när det gäller bostadsverksamheten, såsom redan har beslutats, i fråga om jordbruksanskaffningen till de jordbruk som falla under lantbruksnämndernas verksamhet. Jag tror, att om man har möjlighet och rättighet att spå något om framtiden, så är det bara en tidsfråga, när detta blir beslutat om statsgaranti till bostadsverksamheten. Då frågar jag mig ännu en gång, om det inte vore rationellare att besluta, att denna verksamhet skall handläggas av de jordbrukspolitiska organen. Såvitt jag kan finna, ger herr Eriksson mig rätt på denna punkt. Han anser, att verksamheten bör handhas av de jordbrukspolitiska organen, och i anknytning här till har herr Olsson i Gävle framhållit, att byggnadslånebyrån också yttrat sig till förmån härför. Detta överensstämmer med vår reservation.

Herr Mårtensson började sitt anförande med att säga, att han egentligen var

Den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.

motståndare till nya organ och nya ämbetsverk. Men så sade herr Mårtensson: Vad skall det egentligen tjäna till att motsätta sig inrättandet av ett organ som kan ta hand om denna verksamhet på ett rationellare sätt än hittills skett? Ja, detta innebär, såvitt jag förstår, ingenting annat än att det är någonting att anmärka på byggnadslånebyråns verksamhet och på den verksamhet som egnahemsnämnderna hittills utövat. Nu har herr Olsson i Gävle deklarerat vad saken egentligen gäller, och han säger, att det egentligen inte är något nytt ämbetsverk som skall inrättas utan att det är fråga om en omorganisation av statens byggnadslånebyrå, som vi redan ha och där det finns 200 à 250 personer anställda. Jag kan i detta fall delvis ge herr Olsson rätt. Jag vill också säga, att min personliga uppfattning efter den kontakt jag haft med byggnadslånebyrån är, att den handhaft sin verksamhet på ett utomordentligt bra sätt. När vi nu hålla på att besluta om att inrätta en bostadsstyrelse och avskaffa lånebyrån, tycker jag, att det inte finns någon anledning till att vi inte skulle kunna kosta på oss detta erkännande. Den erfarenhet jag har är, att byrån handlagt ärendena så klokt och riktigt, som ett sådant här statligt organ kan göra. Jag tycker, att det inte alls finns någon anledning till kritik i detta fall. Nu kanske jag är part i målet, när jag säger, att enligt min mening ha också egnahemsnämnderna utövat sin verksamhet på ett något så när tillfredsställande sätt. Det är alldeles självklart, att en så stor verksamhet som det här egentligen gäller många gånger kan bli föremål för kritik och anmärkningar. Jag är inte alls säker på, herr Mårtensson, att inte det nya organet också blir föremål för kritik. Jag tror, att det kan bli kritik där i ännu större utsträckning än vad fallet var i fråga om de nuvarande organen.

Herr Olsson i Gävle menade, att man inte kan begära, att de anställda skola

nöja sig med att icke ha fast anställning. Som det nu är skulle de söka andra och bättre befattningar. I detta fall ger jag herr Olsson rätt. Det är självfallet, att de anställda ha rätt att fordra att få en något så när tryggad ställning, men jag förstår inte vad detta har med denna organisationsfråga att göra, ty det har väl funnits möjlighet att ordna den saken, även när de varit anställda i statens byggnadslånebyrå. Jag kan inte tänka mig, att staten i detta fall skulle vara en så dålig arbetsgivare, att den skulle utan vidare släppa de anställda som den har.

Herr Olsson i Gävle har rätt uppfattat, att jag har den bestämda meningen, att vi måste ha länsorgan. Det kan ju inte på något sätt undgås, och det har jag också erkänt, när riksdagen fattade beslut om lantbruksnämnderna och om att egnahemsnämnderna skulle försvinna. De måste då ersättas med andra organ, och det ha också vi reserverat varit böjda för att acceptera.

Herr Mårtensson kom i detta sammanhang in på det besvärliga i att ha olika organ som sitta och pröva samma sak. Han förstod inte, varför man skulle krångla till saken värre än den egentligen är, och han kom till den slutsatsen, att det dels måste bli dyrare och dels ta längre tid och bli besvärligare för den lånesökande allmänheten. Däri ger jag naturligtvis herr Mårtensson alldeles rätt. Jag kan inte förstå annat än att detta är samma principiella synpunkt som jag här tidigare anfört till förmån för att de jordbrukspolitiska organen skulle ha hand om jordbrukets bostadsfråga. Det är möjligt, att herr Mårtensson i detta sammanhang kanske tänkte på andra saker, på tillståndsgivningen till att sätta i gång byggen och dylikt, men detta är ju helt andra saker. Dessa ärenden ha ju handlagts av andra organ, nämligen av länsarbetsnämnderna och arbetsmarknadskommissionen, numera av arbetsmarknadsstyrelsen. Det är ju alldeles självklart, att jag i detta

Den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.

sammanhang vill understryka, att det i detta fall är mycket övrigt att önska. Den som haft aldrig så litet att göra med dessa problem har nog tämligen snart kommit underfund med att det här är en labyrinth, där man varken kommer in eller ut. Det gäller särskilt i fråga om vatten och avlopp för olika samhällen. Jag har här tidigare anført, att man härvidlag borde komma fram till ett annat system, så att man skulle kunna slippa denna besvärliga omgång i fråga om byggnadsverksamheten i de olika samhällena.

Jag skall tillåta mig att i detta sammanhang beröra en utveckling som enligt vad jag har förspott redan har börjat visa sig och som kanske kan ha sin givna förklaring. När här skall inrättas en hel del nya organ, såsom i detta fall dels lantbruksnämnderna och länsarbetsnämnderna, dels bostadsstyrelsen och kanske även en delvis ny lantbruksstyrelse, så är man på jakt efter lämpliga personer för att handha de olika uppgifterna — i detta fall gäller det teknisk personal. LBF = Lantbrukets byggnadsbyrå har haft ingenjörer och arkitekter anställda. Dessa ha kommit dit, när de slutat sin utbildning, och fått sin anställning kanske mera på försök och därför fått en ganska blygsam anställning och följaktligen haft rätt så låga löner. Nu lär det vara så, att man från dessa centrala ämbetsverk är på jakt efter en hel del av dessa befattningshavare. Jag vet inte om departementet ligger bakom här. Men det har sagts mig med en viss klagan från LBF, att de som tidigare där haft en anställning med 500 kronor i månaden som begynnelselön nu rycka upp till ungefär det dubbla. Jag anser, att det nu är ett lämpligt tillfälle att framhålla, att det inte bör gå till så. Det är klart, att det organ som blir fråntaget sina befattningshavare har svårt att sedan fullgöra sina uppgifter, och jag anser också, att detta påverkar rekryteringen på ett otillbörligt sätt. Det kan inte få gå till

så, att den ena befattningen konkurrerar med den andra. Vi ha ju här i ett tidigare statsutskottsärende haft en liknande fråga, men här ha vi ett fall som helt strider mot principen om en central handläggning. Här rusar man i väg och bjuder höga löner, kanske dubbelt så höga som de anställda tidigare haft, för att locka dem att ta en ny anställning. Jag vill bara nämna detta som en liten varning för dem som skola handha denna verksamhet, att man inte skall gå till våga på detta sätt.

Herr talman! Det var dessa reflexioner som jag ville göra med anledning av den debatt som här förts. Jag yrkar bifall till reservationen.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet MÖLLER: Herr talman! Jag har tyvärr inte haft tillfälle att avlyssna någon nämnvärd del av den debatt som förts här i kammaren på denna punkt. I själva verket gäller striden knappast någonting annat än om man anser tiden vara mogen för att ombilda byggnadslånebyrån till ett mera reguljärt ämbetsverk.

Jag skall nu göra en bekännelse, som kanske är överraskande för några av kammarens ledamöter. Jag skulle i och för sig inte ha det minsta emot att bibehålla den ganska lösa organisation som hittills utmärkt byggnadslånebyrån, och det beror därpå, att man på grund av de ytterst krävande uppgifter som framför allt byggnadslånebyråns tekniska avdelning behöver i byggnadslånebyrån ha anställda personer med verkligt höga kvalifikationer. Så länge man inte har dessa tjänstemän inplacerade i ett statligt lönesystem, har Kungl. Maj:t möjlighet att tillgodose anspråk från särskilt värdefulla enskilda arkitekter eller ingenjörer, som man anser vara nyttiga för denna verksamhet, och sålunda tillmötesgå deras anspråk. Det blir mycket svårare att göra

Den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.

detta, när man skapar ett ämbetsverk, där vederbörande avdelningschefer bli byråchefer eller byrådirektörer eller något sådant och skola placeras in i bestämda lönegrader. Om jag i alla fall för min del funnit, att man inte rimligen kan bibehålla det gamla systemet med mycket stor frihet för Kungl. Maj:t att bestämma löner och arvoden, som riksdagen ju praktiskt taget inte har något särskilt inflytande på, utom att den möjligen kan begränsa det anslag som ställes till förfogande för löneutgifterna för byggnadslånebyrån — om jag alltså anser mig kunna förorda att byggnadslånebyrån ombildas, så beror det på att det ju där inte bara finns några topptjänstemän, som man velat ha möjlighet att betala mycket bättre än staten i regel gör i sina ämbetsverk, utan att det därjämte finns den stora skaran av tjänstemän, som inte kunna ställa några större löneanspråk och som mera tillhöra gruppen av dem som utföra rent rutinarbete. När en viss tid har gått bli dessa människor otåliga, därför att de inte äro tillförsäkrade de förmåner som statens tjänstemän i regel ha. Därvid tänker jag alldeles särskilt på pensionsförmånerna.

När vi härförleden beslöto att inrätta arbetsmarknadsstyrelsen, hade vi haft en arbetslöshetskommission, sedan om döpt till arbetsmarknadskommissionen, i över 30 år. Det fanns där tjänstemän som hade nått upp i byråchefsggraden och hade byråchefers löneförmåner men som trots en tjänstgöring, som räckt 25 å 30 år, när de nu stodo inför pensionsåldern inte voro tillförsäkrade pensioner. För att de skulle få sina pensioner skulle vi nödgas gå in med individuella framställningar till riksdagen för var och en av dem efter som de komme upp i pensionsåldern, och det ligger i sakens natur, att den vana man har här i riksdagen, när det gäller att besluta om individuella pensioner, att granska tjänstemännens ekonomiska ställning och över huvud taget gå in på ett slags

behovsprovning har gjort, att dessa människor ha känt sig osäkra och otillfredsställda med läget.

Nu har jag hört, att herr Olsson i Gävle nämnt, att byggnadslånebyrån existerat under en lång tid, låt vara bara under 15 år, inte under 30 år, som arbetsmarknadskommissionen gjort under olika namn. Men det är klart, att även där finnas tjänstemän som önska få en litet säkrare ställning än de anse sig hittills ha haft. Det är mycket svårt att under sådana förhållanden kunna behålla de bästa tjänstemännen. De bästa tjänstemännen i byggnadslånebyrån — det tror jag att jag lugnt kan säga — är man framme och rycker i från enskilt håll för att eventuellt kunna köpa dem, och därför håller jag före, att det trots de betänkligheter som jag nämnde i början av mitt anförande är riktigt att nu skapa ett statens bostadsverk.

Jag kommer inte här att ge mig in på någon diskussion om länsorganen, av det enkla skälet att, såvitt jag förstår, reservanternas förslag härvidlag är helt enkelt utförbart, såvida man inte vill utsträcka kreditgarantisystemet att gälla även bostäderna. Då måste man fatta beslut härom redan nu, om lantbruksnämnderna skola överta ansvaret för finansieringen av egnahemsverksamheten. Därför förstår jag mig över huvud taget inte på reservationen. Jag tycker, att den är alldeles felaktig. Om någon hade sagt, att man skulle lägga beslutanderätten i lantbruksnämnderna och förvaltningen i de nya bostadsnämnderna, skulle jag ha sagt, att detta kan i och för sig vara riktigt — det har jag föreslagit i propositionen av det skälet, att det enligt min mening är den mest logiska lösningen, eftersom lantbruksnämndernas veto mot uppförande av egnahem på jordbruksfastighet — alltså inte vanliga egnahem — är avgörande, d. v. s. bostadsnämnderna kunna inte mot lantbruksnämndernas veto fatta beslut om upp-

Den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.

förande av en bostad på en jordbruksfastighet, under det att ett motsvarande veto från bostadsnämndernas sida gentemot lantbruksnämnderna inte kan införas. Men reservationen går ju mycket långt i detta avseende, och jag tror inte, att dess förslag är tekniskt genomförbart, såvida man inte vill komplettera det med ett beslut om kreditgaranti även för bostäder, och det har jag svårt att föreställa mig, att riksdagen vid denna tidpunkt är beredd att göra.

Jag skall sedan tillåta mig säga ett par ord med anledning av herr Rubbestads anförande. Jag kan inte se att det finns det ringaste hinder med hänsyn till statens bostadspolitik för den enskilda företagsamheten att bygga hur mycket den vill. Det hinder finns, som ligger i byggnadsregleringen, att man måste ha arbetstillstånd, men det beror inte på bostadspolitik. Om enskilda företagare anse sig kunna bygga bättre och billigare utan statens stöd, så finnas i varje fall inga principiella hinder för detta, och det finns inga bestämmelser utfärdade av statsmakterna som säga: ni få inte bygga! Nej, saken är naturligtvis den, att i den mån byggnadslånebyrån får ett mera avgörande inflytande på bostadspolitik, beror det därpå, att vi lämna statsbidrag och att vi lämna lån till egnahemsbyggare och andra på förmånliga villkor. Men de som vilja gå till bankerna och låna eller själva ha pengar och tycka, att statens ingripanden äro onödiga och meningslösa, de ha full frihet att bygga precis som de vilja. Herr Rubbestads hela argumentation hänger således, såvitt jag förstår, fullständigt i luften, om han inte uteslutande syftar på byggnadsregleringen. Men i så fall har saken inte med *detta* ärende att göra alls, utan då skola vi ta upp den till prövning, när frågan om byggnadsregleringen kan i ena eller andra formen komma att behandlas.

Herr talman! Det är vad jag har att anföra i denna sak. Jag tror att man

här måste ta steget fullt ut och därför bör bifalla vad statsutskottets majoritet föreslagit.

Herr MÅRTENSSON: Herr talman! Herr Pettersson i Dahl gör gällande, att jag riktat en långtgående kritik mot den nuvarande verksamheten på bostadspolitikens område. Ja, är det några av ifrågavarande organ som vilja uppfatta mitt anförande som en sådan kritik, så har jag inte det minsta att invända däremot. Det är alldeles självklart att verksamheten på detta område, som har vuxit ut på sätt som skett, inte kan undgå att i viss mån bli utsatt för kritik. Det var även därför som jag framhöll, att här måste ske en samordning för att arbetsresultatet skall kunna bli något så när tillfredsställande.

Det är möjligt att den nya bostadsstyrelsen inte kan komma att undgå kritik i framtiden, men det beror väl på hur den kommer att organiseras och sköta sin verksamhet. Jag är övertygad om att om bostadsstyrelsen tar sin stora uppgift på allvar, skall den kunna utföra ett arbete, som inte behöver bli utsatt för någon mera omfattande kritik.

Flera talare ha gjort sig till tolk för önskemålet och behovet av en ökad decentralisering av prövningen och planläggningen av bostadsbyggandet. Ja, herr talman, jag har inte det minsta att invända emot en decentralisering av denna verksamhet, men jag vill uttala en varning för att denna decentralisering drives så långt, att vi få tjugofem stora ämbetsverk i stället för ett. Det är möjligt att om verksamheten i alltför stor utsträckning skall decentraliseras till länen, det måste byggas upp ett ganska stort ämbetsverk i varje län, och då kommer det att bli betydligt kostsammare än om man har en mindre verksamhet i länen och ett större, centralt ämbetsverk.

Den allmänna bostadspolitikens organisation m. m.

Beträffande herr Rubbestad skall jag inte yttra mig om hans anförande — socialministern har ju redan bemött honom. När emellertid herr Rubbestad prisar den fria företagsamheten, kan det vara nog med att hänvisa till åren 1940 och 1941.

Herr PETTERSSON i Dahl: Herr talmann! Med anledning av den senaste varningen från herr Mårtensson, att man kunde riskera att få tjugofem nya ämbetsverk i stället för ett, vill jag ställa en fråga till herr Mårtensson.

Det lär enligt uppgift ligga så till, att de statliga myndigheterna ämna decentralisera tillståndsgivningen och en hel del av bostadsverksamheten till länsarbetsnämnderna i stället för att som nu allting skall handläggas centralt hos arbetsmarknadsstyrelsen. Är herr Mårtensson motståndare till denna decentralisering? Den är enligt min mening absolut den riktiga vägen att gå.

Herr MÅRTENSSON: Jag vill bara säga att denna sistnämnda decentralisering, som herr Pettersson i Dahl var inne på, är en tillfällig åtgärd i en svår situation. Vi få väl vänta och se hur denna decentralisering kommer att utfalla, innan vi kunna uttala något om-döme om densamma.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen till en början beträffande *punkten 1* propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. avgivna reservationen i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten I i

utskottets förevarande utlåtande nr 159, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 105 ja och 69 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna II och III.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Beträffande *punkten IV* gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. avgivna reservationen i avseende å denna punkt; och fann herr talmannen den förra propositionen med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten IV i utskottets förevarande utlåtande nr 159, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i denna punkt.

I avseende å *punkten V* gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. avgivna reservationen i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Beträffande *punkten VI* framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. avgivna reservationen i avseende å nämnda punkt; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna VII och VIII.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 18.

Reglering av sockernäringen.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringen i riket m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 14 maj 1948 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 262, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

1) besluta, att för tiden från och med den 1 februari 1949 till och med

Reglering av sockernäringen.

dag, som Kungl. Maj:t bestämde, dock senast den 31 januari 1950, rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120) med av Kungl. Maj:t stadgade undantag icke skulle tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överläte sådan rätt;

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som kunde erfordras för upprätthållande av nu angivna ensamrätt; samt

3) medgiva, att avtal träffades mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget rörande sockertillverkningen m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med vad föredragande statsrådet vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t anförte.

Till utskottets behandling hade överlämnats fyra i anledning av propositionen väckta motioner.

I de likalydande motionerna I: 413 av herrar *Ivar Persson* och *Löfvander* samt II: 581 av herrar *Hansson* i Skegrie och *Persson* i Svensköping hade hemställts, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att för innevarande år låta utbetala ersättning för fraktkostnader för transport av sockerbetor i enlighet med de riktlinjer, som i motionerna antytts, till de odlare, som tidigare transporterat betor på Malmö—Genarps järnväg.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 262,

1) besluta, att för tiden från och med den 1 februari 1949 till och med dag, som Kungl. Maj:t bestämde, dock senast den 31 januari 1950, rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120) med av Kungl. Maj:t stadgade undantag icke skulle tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överläte sådan rätt;

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som er-

Reglering av sockernäringen.

fordrades för upprätthållande av nu angivna ensamrätt; samt

3) medgiva, att avtal finge träffas mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget rörande sockertillverkningen m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med vad föredragande statsrådet vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t anfört;

B) att de likalydande motionerna I: 413 av herrar Ivar Persson och Löfvander samt II: 581 av herrar Hansson i Skegrie och Persson i Svensköp icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; ävensom

C) att de likalydande motionerna I: 414 av herr Ivar Persson m. fl. och II: 580 av herr Hansson i Skegrie måtte, i den mån desamma icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Sedan utskottets hemställen föredragits, anförde:

Herr HANSSON i Skegrie: Herr talman! Tillsammans med en annan ledamot av denna kammare har jag med anledning av förevarande proposition, nr 262, väckt en motion. Däri framhålla vi, att de betodlare, som bo utmed den nedlagda Malmö—Genarps järnväg, borde erhålla samma fraktnedsättning och fraktbidrag, som utmed andra järnvägar boende betodlare nu erhålla.

Vi motivera denna framställning med att dessa betodlare vid tiden för tecknandet av betodlingskontraktet inte hade klart för sig, huruvida denna järnväg komme att nedläggas eller inte och att de i varje fall hoppades, att den skulle få bibehållas också i fortsättningen. Det är nämligen så att en övergång för dem ifrån frakt per järnväg till biltransport innebär en avsevärd fördyring. Det är möjligt att, om de haft klart för sig att de skulle tvingas över till biltransport, odlingen av sockerbetor i detta distrikt blivit i viss mån re-

ducerad. Jag anser det därför berättigat, att man i varje fall för detta år lämnar samma fraktbidrag till dessa betodlare, som tillkommer andra och som för övrigt skulle ha tillkommit dem, därest inte denna järnväg blivit nedlagd. Detta skulle ju endast gälla för detta år, då man till ett annat år vid de ordinarie prisförhandlingarna givetvis kan ta hänsyn till de nya förhållandena.

Utskottet motiverar sitt avslagsyrkande med att säga, att Kungl. Maj:t genom resolution den 30 december 1947 medgivit, att för nämnda järnväg meddelade koncessioner komma att upphöra med utgången av juni 1948. Vidare heter det: »Vid förhandlingarna rörande villkoren för betodlingen under år 1948, vilka förhandlingar avslutades först i mars månad samma år, framfördes emellertid ej något önskemål om beaktande av de kostnader, som må kunna uppkomma för betodlare i anledning av nedläggandet av denna järnväg.»

Det är klart att man kan ställa dessa data mot varandra, men jag tycker ändå att utskottet tagit litet väl lätt på denna fråga. Det bör nämligen framhållas att i denna kammare en interpellation framställdes redan i mitten av februari månad, där besked begärdes, huruvida beslutet om järnvägens nedläggande verkligen skulle verkställas. Något svar på den interpellationen lämnades inte förrän i juni — jag tror det var den 1 juni. Genom denna förhållning betogos betodlarna möjligheten att ta hänsyn till dessa ändrade förhållanden, när de tecknade betodlingskontrakt, och genom detta fördröjande av svaret på interpellationen stärktes de snarare i tron, att man ändå till sist på något sätt skulle rädda denna järnväg. Jag må säga att svaret, när det kom, medförde en ganska bitter besvikelse för vederbörande.

Enligt min mening har folket i dessa trakter och inte minst den kategori, det

Motioner om en särskild varuskatt å importerad frukt.

här särskilt gäller, behandlats illa från statsmakternas sida. Och då jag som sagt, herr talman, anser att utskottet inte tagit tillräckligt allvarligt på denna fråga, ber jag att få yrka återremiss av ärendet till utskottet i vad gäller denna motion.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! Till herr Hansson i Skegrie skulle jag bara vilja säga, att jag tror att utskottet har tagit så allvarligt på denna fråga som det över huvud taget är möjligt att ta på den. Herr Hansson får ju inte glömma, att det härvidlag var fråga om två motioner. Beträffande den ena, avseende ett faktum som inträffat efter förhandlingarna — således nedläggandet av sockerbruken i Hälsingborg och Svedala — har utskottet ansett sådana skäl tala för ett tillmötesgående av motionärernas önskemål, att vi praktiskt taget helt instämt i de synpunkter motionärerna anlagt på saken.

I vad det gäller den andra motionen, således om särskild kompensation för de betodlare som bo utmed Malmö—Genarps järnväg, har hos ingen i utskottet kunnat vinnas något stöd för herr Hanssons i Skegrie synpunkter. Och man får nog inte påstå — åtminstone tror inte jag det och jag tror inte någon annan i kammaren gör det heller — att de skånska betodlarna och deras starka organisation varit så »troende», som herr Hansson vill göra gällande, att de inbillat sig att en interpellation i riksdagen skulle betyda mera än Kungl. Maj:ts beslut, som ju ändå var ett faktum. Så mycket, herr Hansson, känner jag de skånska betodlarna, att på det där sagoberättandet tror jag inte.

Jag anser således, herr talman, att skåningarna borde vara belåtna med vad bevillningsutskottet fullkomligt enhälligt föreslår i föreliggande betänkande, och jag hemställer kort och gott om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. På därå av herr talmannen given proposition biföll kammaren till en början utskottets under *punkten A* gjorda hemställan.

Beträffande *punkten B* gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets i nämnda punkt gjorda hemställan dels ock på bifall till det av herr Hansson i Skegrie under överläggningen framställda yrkandet om återförvisning av punkten till utskottet för ny behandling; och blev utskottets i punkten gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Slutligen biföll kammaren på därå av herr talmannen framställd proposition utskottets hemställan i *punkten C*.

§ 19.**Motioner om en särskild varuskatt å importerad frukt.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 52, i anledning av väckta motioner om en särskild varuskatt å importerad frukt.

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, I: 184 av herr *Gustaf Elofsson m. fl.* och II: 299 av herr *Johnsson i Skoglösa m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att en särskild varuskatt pålades importerad frukt med 30 öre per kg för konserverad och 20 öre per kg för annan frukt.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 184 av herr *Gustaf Elofsson m. fl.* och II: 299 av herr *Johnsson i Skoglösa m. fl.* om en särskild varuskatt å importerad frukt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Gustaf Elofsson* och *Larsson i Luttra*, utan angivet yrkande.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Motioner om en särskild varuskatt å importerad frukt.

Herr **JOHNSON** i Skoglösa: Herr talman! Anledningen till att vi väckt denna motion är att vi ha den uppfattningen, att när man ändock skulle gå i författning om att införa varuskatt på en del varor, borde man se till, att en del av dessa skatter lades på sådana konsumtionsvaror som inte vore fullt outhärliga, särskilt om man på samma gång skulle kunna skydda en inhemsk näring. I vårt land har ju under de senaste åren en mycket stor odling av frukt vuxit upp, och vissa tider finns det överskott på svensk frukt, som det visat sig mycket svårt att avyttra. Det inträffar särskilt på hösten i fråga om sådana fruktslag, som kanske inte äro så värdefulla men som kunna användas i konserverfabrikerna för framställning av marmelad o. dyl. Vi förmenade, att man genom en särskild varuskatt på importerad frukt skulle kunna, utan att på något sätt skada konsumtionen av frukt, hjälpa en inhemsk odling och samtidigt bidra till den överbalansering av budgeten, som eftersträvas för att, som man sagt, draga in en del av det förefintliga köpkraftsöverskottet. Man skulle ju också samtidigt minska importen och därmed spara utländska valutor, som vi ju ha mycket ont om.

Utskottet har för sin del hävdad, att det inte skulle vara möjligt att för närvarande genomföra en dylik åtgärd därför att tidigare slutna handelsavtal skulle lägga hinder i vägen för den. Utskottet säger också, att importen av frukt för närvarande är så liten att den föreslagna åtgärden inte skulle betyda så mycket ur valutavårdande synpunkt. Men även om fruktimporten för närvarande är mycket liten, så finns det ju ingenting som säger, att den inte längre fram återigen kan komma att svälla högst väsentligt, och jag kan inte för min del finna annat än att det borde vara angeläget att försöka förhindra en sådan utveckling, som ägt rum de se-

naste åren, då kolossalt stora mängder frukt importerats till vårt land.

Jag tycker också, att det ser litet grand egendomligt ut, när utskottet i slutet av sin motivering nästan med ett beklagande konstaterar, att det alltså är möjligt att i begränsad utsträckning upprätthålla fruktimporten. Jag skulle för min del vilja hävda, att det skulle vara en nationalekonomisk vinst av stora mått att kunna slippa ifrån denna import av dessa varor, som i vanliga fall i mycket stor utsträckning och av väsentligt bättre kvalitet kunna frambringas av vårt eget jordbruk. En fruktodling arbetar ju på mycket lång sikt och under vissa tider under mycket svåra förhållanden, men den är ju inte minst under avspärrningstider synnerligen betydelsefull för vår folkhälsa och för att man över huvud taget i vårt land skall kunna tillgodogöra sig denna värdefulla produkt.

Jag vågar därför, herr talman, med dessa korta ord hemställa om bifall till motionen.

Herr **OLSSON** i Gävle: Herr talman! Jag skall inte taga upp någon debatt med motionären. Utskottet konstaterar ju, att en förskjutning i importen ägt rum sedan motionen väcktes, och att så skett tycker jag skulle glatt motionärerna. Det centrala skälet för utskottets ståndpunktstagande kunna ju motionärerna finna genom att läsa vad utskottet skrivit längst ned på s. 6 i utlåtandet. Det är de rent handelspolitiska synpunkterna som över huvud taget omöjliggöra ett genomförande av deras förslag.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Upplysningsskrift om riksdagen. — Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.**§ 20.**

Föredrogs vart efter annat bevillningsutskottets betänkanden:

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgift m. m.;

nr 54, i anledning av väckta motioner angående avskaffande av ortsavdragen; och

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § 3 mom. och 4 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit, m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 21.**Upplysningsskrift om riksdagen.**

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 43, angående utgivande av en upplysningsskrift om riksdagens arbetsformer m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr ORGÅRD: Herr talman! Jag har intet yrkande att göra, men jag anser, att det kan vara på sin plats att här göra en liten erinran. Jag vill bara säga, att om riksdagen nu bifaller bankoutskottets förslag om utgivande av en broschyr angående riksdagens arbetsformer, så bör den få en vårdad utstyrsel och verkligen göras så förnämlig att den kan bli representativ, även om kostnaderna därigenom skulle komma att överstiga vad som kan inflyta vid försäljning av broschyren till lågt pris. Såsom framgår av utskottsutlåtandet, har riksgäldskontoret redan vidtagit en åtgärd vad beträffar en del av detta ärende, nämligen låtit författa en redogörelse för riksdagshuset, vilken

föreligger i tryck. Jag ber att som min mening få uttala, att även den redogörelsen borde ha kunnat få en bättre utstyrsel och göras mera representativ. Med anledning av bankoutskottets uttalande, att det hyser den uppfattningen, att en ökad upplysningsverksamhet angående vår svenska riksdag, dess funktioner och dess arbetsformer har en gagnande uppgift att fylla, vill jag påminna om att riksdagen redan beslutat och utredning företagits angående upplysningsfilm rörande riksdagens arbetsformer, vilket ärende nu vilar. Det förefaller mig vara ännu mera påkallat att uppta en sådan sak än denna upplysningsskrift.

Jag har velat göra dessa erinringar, när jag nu yrkar bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 22.

Föredrogs, punktvis, bankoutskottets utlåtande nr 44, angående regleringen för budgetåret 1948/49 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Övriga punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 23.**Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.**

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 39, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i strafflagen, m. m., dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny strafflagstiftning för krigsmakten, dels ock i dessa ämnen väckta motioner.

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

Genom en den 20 februari 1948 dagtecknad proposition, nr 80, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade, med 1)–14) betecknade förslag till lagar i angivna ämnen, avseende ändringar i strafflagen m. m.

Vidare hade Kungl. Maj:t genom en den 27 februari 1948 dagtecknad proposition, nr 144, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade, under 1)–12) upptagna förslag till lagar i angivna ämnen, innefattande ny strafflagstiftning för krigsmakten.

Båda propositionerna hade hänvisats till lagutskott och behandlats av första lagutskottet.

I samband härmed hade utskottet förehaft ett antal i anledning av propositionerna inom riksdagen väckta motioner.

I motionen *I: 311* hade herr *Herlitz* under hänvisning till 73 § strafflagen för krigsmakten hemställt, att riksdagen ville vidtaga sådan ändring i det genom propositionen nr 144 framlagda förslaget till lag om ändring i strafflagen, att ett straffbud om olovlig sammankomst upptoges i 26 kap. strafflagen.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen — med förklaring, att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i genom propositionerna nr 80 och nr 144 framlagda lagförslag — måtte för sin del antaga av utskottet framlagda förslag till

1) lag om ändring i strafflagen,

2) lag om disciplinstraff för krigsmän,

3) lag om dödsstraff i vissa fall då riket är i krig,

4) lag angående införande av lagen om ändring i strafflagen m. m.,

5) lag om ändring i lagen den 4 juni 1913 (nr 68) angående utlämning av förbrytare;

B) att riksdagen måtte antaga följande genom propositionerna nr 80 och nr 144 framlagda förslag till

1) lag om ändring i rättegångsbalken,

2) lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister,

3) lag angående ändrad lydelse av 27 § lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse,

4) lag angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt,

5) lag om ändrad lydelse av 28 § epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443),

6) lag om ändrad lydelse av 12 § lagen den 12 april 1935 (nr 105) om bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar (epizootilag),

7) lag angående ändring i lagen den 27 juni 1896 (nr 42 s. 1) om rätt till fiske,

8) lag angående ändrad lydelse av 37 § lagen den 30 juni 1913 (nr 97) om gemensamhetsfiske,

9) lag angående ändrad lydelse av 29 § 2 mom. lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt,

10) lag angående ändrad lydelse av 15 § lagen den 13 juni 1921 (nr 299) om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfälliga ägor och rättigheter,

11) lag angående ändrad lydelse av 59 § lagen den 2 juni 1933 (nr 269) om ägofred,

12) lag angående ändring i lagen den 10 maj 1901 (nr 26 s. 1) om inteckning i fartyg,

13) lag angående ändrad lydelse av 1 och 26 §§ lagen den 22 juni 1939 (nr 314) om villkorlig dom,

14) lag angående ändrad lydelse av 2 § första stycket lagen den 22 juni 1939 (nr 315) om särskild förundersökning i brottmål,

15) lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen den 13 april 1945 (nr 118)

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

om ersättning i vissa fall åt oskyldigt häktade eller dömda m. fl.,

16) lag angående ändrad lydelse av 8, 10 och 13 §§ lagen den 21 december 1945 (nr 872) om verkställighet av frihetsstraff m. m.,

17) lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 17 december 1943 (nr 881) om polisens ställning under krig,

18) lag angående ändrad lydelse av 22 § lagen den 2 juni 1916 (nr 180) om skyddskoppning samt

19) lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 18 juli 1942 (nr 723) om skyddsympning inom försvarsväsendet.

C) att motionerna I: 280, II: 432 och 457 samt I: 311, i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A) här ovan, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

8 kap. 7 § strafflagen skulle enligt Kungl. Maj:ts resp. utskottets förslag erhålla följande lydelse:

(Kungl. Maj:ts förslag:)

Den som, med uppsåt att gå främmande makt tillhanda, efter åtagande eller mot ersättning bedriver verksamhet för anskaffande av uppgifter som röra annan främmande makts militära förhållanden av hemlig natur, dömes för militärt spionage mot främmande makt högst till straffarbete i två år.

(Utskottets förslag:)

Den som, med uppsåt att gå främmande makt tillhanda, här i riket bedriver verksamhet för anskaffande av uppgifter rörande militära eller andra förhållanden, vilkas uppenbarande för den främmande makten kan medföra men för annan främmande makts säkerhet, dömes för olovlig underrättelseverksamhet högst till straffarbete i två år. Samma lag vare om den som i annat fall än nu sagts, med uppsåt att gå främmande makt tillhanda, hemligen eller med användande av svikliga medel bedriver politisk underrättelseverksamhet här i riket.

Vidare skulle 26 kap. 10 § strafflagen enligt Kungl. Maj:ts resp. utskottets förslag erhålla denna avfattning.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

Krigsman som muntligen inför samling av krigsmän eller eljest i meddelande till krigsmän uppmanar eller anordnes söker förleda till lydnadsbrott eller annan gärning, varigenom krigsman åsidosätter sin tjänsteplikt, dömes för uppvigling av krigsmän till disciplinstraff eller fängelse. Sökte han förleda till brott varå straffarbete kan följa, må till straffarbete i högst fyra år dömas.

(Utskottets förslag:)

Krigsman som — — — år dömas.

Deltager krigsman i sammankomst som på grund av ändamålet med dess anordnande eller eljest uppenbarligen är riktad mot krigsmakten eller rikets säkerhet, eller ansluter sig krigsman till demonstration med sådant syfte, straffes med disciplinstraff eller fängelse.

Reservationer hade avgivits

A. Beträffande proposition nr 80 jämte motioner i ämnet av herr *Bran-ting*, som beträffande förslaget till lag om ändring i strafflagen, 8 kap. 7 §, yrkat bifall till det genom proposition nr 80 framlagda förslaget.

B. Beträffande proposition nr 144 jämte motion i ämnet vid 26 kap. 10 § strafflagen

1) av herr *Krögel*, utan angivet yrkande; samt

2) av herrar *Lindqvist*, *Olofsson*, fru *Sjöström-Bengtsson*, herrar *Lindgren*, *Olsson* i *Mellerud*, *Berg* och *Andersson* i *Mölnadal*, vilka hemställt, att riksdagen med avslag å motionen I: 311 måtte antaga 26 kap. 10 § strafflagen i den av Kungl. Maj:t i proposition nr 144 föreslagna lydelsen.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, yttrade

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

Herr LINDQVIST: Herr talman! I avseende å föredragningen av första lagutskottets utlåtande nr 39 hemställer jag,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten A på det sätt, att de av utskottet framställda lagförslagen föredragas vart för sig, det första kapitelvis och, i den mån så anses erforderligt, paragrafvis, med ingress och rubrik sist, varefter och sedan alla lagförslagen blivit genomgångna, utskottets hemställan i punkten A föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet;

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres;

att för den händelse något av lagförslagen kommer att helt eller delvis återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att, vid ärendets förnyade behandling, i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna förordas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar; samt

att utskottet bemyndigas att i avseende å nummerbeteckning av paragrafer och moment vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kamrarnas beslut.

Kammaren biföll denna hemställan.

Punkten A.

Utskottets under 1) framlagda förslag till lag om ändring i strafflagen.

1 kap.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG, som anförde: Herr talman! Efterkrigstidens ekonomiska problem och nödvändigheten av en stark återhållsamhet på det finansiella området böra inte få oss att efterätta reformarbetet på andra fält. Vissa aktuella lagfrågor, både på civilrättens

och den offentliga rättens område, kunna i det långa loppet visa sig vara av större betydelse för vårt land än många av de ekonomiska krisåtgärder som, naturligt nog, dominera politiken för närvarande.

Det utskottsutlåtande, som kammaren nu skall behandla, bildar krönet och avslutningen på mångåriga lagstiftningsarbeten inom straffrättens område. Utlåtandet omfattar två stora komplex, nämligen dels en ny huvuddel i den pågående revisionen av vår allmänna strafflag och dels en omläggning av hela den militära strafflagstiftningen.

Det första av dessa två lagkomplex behandlar brotten mot staten och allmänheten. De ha sammanförts till ett antal nya strafflagskapitel med i huvudsak samma placering som motsvarande bestämmelser för närvarande. Sålunda ha under 8 kap. upptagits de mot statens yttre säkerhet riktade brotten, av vilka de praktiskt viktigaste avse spioneri. I propositionen ha de under krigsåren tillkomna bestämmelserna om dessa brott omarbetats med särskilt syfte att i rättssäkerhetens intresse vinna en skarpare gränsdragning kring det straffbara området.

I 9 kap. behandlas under rubriken högmålsbrott angrepp mot rikets inre säkerhet m. m. Här ha på olika punkter förenklingar och förkortningar vidtagits i förhållande till gällande rätt. Den nuvarande lagen mot privata halv-militära kårer har inarbetats i detta kapitel.

Det därefter följande 10 kap. upptar såsom brott mot allmän verksamhet bl. a. bestämmelser om våld och missfirmelse mot tjänstemän i eller för deras befattnings. Enligt förslaget skall den nuvarande differentieringen av skyddet efter högre eller lägre tjänsteställning bortfalla. Bland övriga bestämmelser i detta kapitel kan jag nämna ett nytt straffbud om brott mot rösthemligheten.

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

I 11 kap. behandlas såsom brott mot allmän ordning flera slag av förseelser, som i gällande strafflag upptagas i olika sammanhang. Hela det nuvarande kapitlet om religionsbrott är avsett att ersättas med en paragraf, där såsom brott mot trosfrid bestraffas offentligt skymfande av sådant som hålles heligt av kyrkan eller erkänt trossamfund.

För de i 12 kap. upptagna förfälskningsbrotten innebär förslaget en väsentlig omläggning och förenkling av de nuvarande stadgandena. Bland speciella nyheter i detta kapitel märkes en särskild straffbestämmelse mot signaturförfälskning på konstverk.

Under 13 kap. föreslås stadganden mot mened och falskt åtal samt annan osann utsaga. Menedsbestämmelserna ha reformerats i olika hänseenden. I anslutning till den nyss ikraftträdde rättegångsreformen upptas ett straffstadgande för osanna uppgifter, som lämnats av part i rättegång under sanningsförsäkran. Den tekniska utvecklingen har föranlett en annan nyhet i kapitlet, nämligen ett straffbud för den som sanningslöst utger ett genomslag eller ett foto för att vara en riktig kopia av en viss urkund.

Bestämmelserna om allmänfarliga brott i 19 kap. — bl. a. mordbrand — ha blivit enhetligare och mera generellt utformade än motsvarande stadganden i nu gällande lag. Den nuvarande särskilda lagen om sabotage är inarbetad i kapitlet. En av nyheterna där är ett stadgande om straff för den som genom att sprida sjukdomssmitta framkallar allmän fara för människors liv eller hälsa.

I 24 kap. ha upptagits bestämmelser om skadegörelse, om åverkan i skog och mark och om tagande av olovlig väg.

Reglerna om ämbetsbrott i 25 kap. skilja sig väsentligt från motsvarande stadganden i gällande lag. Förslaget utgår sålunda från att de allmänna straffbuden mot olika brottsliga hand-

lingar böra vara tillämpliga, även om brottet begås i tjänsten. Men som komplettering av dessa allmänna straffbud innehåller förslaget dels regler om skärpning av det vanliga straffet med hänsyn till den brottslige tjänstemannens ställning och dels bestämmelser om möjlighet att skilja honom från tjänsten. Såsom särskilda ämbetsbrott ha nu endast upptagits fyra typer, nämligen tjänstemissbruk, tagande av muta, brott mot tystnadsplikt och tjänstefel.

Utom dessa helt nya strafflagskapitel och en del mindre omfattande ändringar i andra avsnitt av strafflagens speciella del innehåller förslaget också betydelsefulla nyheter i strafflagens allmänna del. Sålunda föreslås en väsentlig omläggning av bestämmelserna om delaktighet i brott. De nya reglerna innebära, att den nuvarande principiella skillnaden mellan gärningsmannaskap och delaktighet bortfaller. Även om i ett visst fall ingen kan straffas som gärningsman, skall sålunda var och en som med råd eller dåd främjat en brottslig gärning kunna straffas självständigt. Reglerna om förberedelse till brott ha också reformerats. Vidare föreslås enhetliga bestämmelser om förverkande av egendom som kommit till brottslig användning. En principiellt viktig nyhet i strafflagens allmänna del är slutligen en generell regel om att ekonomisk vinning av ett brott skall kunna medföra den särskilda påföljden, att ett däremot svarande belopp förklaras förverkat.

Det andra stora lagkomplex som ingår i utskottsutlåtandet innebär — som jag inledningsvis antydde — en fullständig reformering av strafflagstiftningen för krigsmakten. Den nuvarande lagen i detta ämne har länge ansetts vara mycket föråldrad i tekniskt avseende och i sakligt hänseende illa överensstämmande med vår tids allmänna rättsuppfattning.

Den militära strafflagstiftningens hu-

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

vudändamål är skyddet av krigsmaktens effektivitet. Det erfordras sålunda straffbestämmelser för att säkerställa fullgörandet av de tjänsteplikter som måste åläggas den militära personalen. Men just av denna karaktär hos krigslagstiftningen följer å andra sidan att bestämmelserna böra begränsas till vad som kräves för att ändamålet skall tillgodoses. Sådana inskränkningar i de allmänt medborgerliga fri- och rättigheterna, som ej äro nödvändiga för lagstiftningens syfte, böra sålunda icke få förekomma. Och i den mån bestämmelserna i den vanliga strafflagen äro tillräckliga, böra ej heller särbestämmelser för militära förhållanden tillåtas. Det är vidare av väsentlig betydelse, icke blott ur allmänt demokratisk synpunkt utan även i krigsmaktens eget intresse, att alla krigsmän så långt som möjligt bli underkastade samma straffrättsliga reglering. Detta är i själva verket en förutsättning för att de militära straffbestämmelserna skola vara ägnade att grundlägga en i egentlig mening god disciplin. Det måste vidare uppmärksammas, att upprätthållandet av den för krigsmaktens effektivitet nödvändiga disciplinen även och kanske till övervägande delen är beroende av andra omständigheter än straffbestämmelser och deras tillämpning. Den sociala och kulturella omvårdnad, för vilken de värnpliktiga under senare år varit föremål, har säkert medfört en helt annan inställning till militärtjänsten än förut.

I samma riktning har också det förändrade läget i försvarsfrågan verkat. Särskilt erfarenheterna från det andra världskrigets tid ha bidragit till att skapa insikt om försvarets nödvändighet såsom det yttersta värnets för vårt folks självbestämningsrätt. Alla dessa omständigheter giva förbättrade möjligheter att tillgodose kravet på humanisering inom detta straffrättsområde.

Med de nu angivna utgångspunkterna är propositionen avfattad. Enligt

förslaget skall huvuddelen av den militära straffrätten ingå som kapitel i den allmänna strafflagen, och även i övrigt innebär förslaget en fullständig omläggning av straffbuden och brottsbeskrivningarna.

Beträffande straffsätserna föreslås i åtskilliga fall nedsättning, särskilt i fråga om minimistrafken. Eftersom de militära brotten kunna vara mycket farliga för riket och dess försvar, har dock latituden uppåt icke kunnat göras alltför snäv. I vissa fall föreslås dessutom hårdare straffsätser för krigstid och beredskapstid. Av de hittillsvarande olika disciplinstraffen behålles endast vaktarrest. Icke blott de hårdare arrestformerna utan även den lindrigare »arrest utan bevakning» avskaffas sålunda. Under beteckningen disciplinbot införes för smärre förseelser en ny straffart, som närmast har karaktär av löneminskning. Genom förslaget vidgas också möjligheterna att använda villkorlig dom vid militära brott.

Förslaget avser att så långt som möjligt åstadkomma likhet även inför krigslagen. Den nuvarande kategoriindelningen, som innebär att straffbestämmelserna äro tillämpliga i olika omfattning på skilda personalgrupper, har sålunda avskaffats.

I fråga om båda de stora lagkomplex, som jag nu har redogjort för, har jag med glädje kunnat konstatera, att utskottet på de allra flesta punkter har biträtt propositionerna. Om jag bortser från några formella frågor och ett par andra mindre jämkningar, är det bland mer än 200 paragrafer egentligen bara i tre fall som utskottets majoritet har föreslagit ändringar. Det gäller tre omdiskuterade och svårlösta frågor, där debatten framför allt har avsett, var gränsen för det straffbara området skulle dragas. De frågor som jag nu avser äro: 1) stadgandet om olovlig under rättelseverksamhet, d. v. s. spioneri som inte är riktat mot Sverige, 2) för-

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

budet mot rashets samt 3) krigsmännens rätt till sammankomster och meningsyttringar. I alla dessa tre fall har det gällt att göra en avvägning mellan å ena sidan behovet av skydd för beaktansvärda intressen och å andra sidan önskvärdheten att så långt som möjligt vidmakthålla en allmän demokratisk yttrande- eller rörelsefrihet. Under förarbetena ha meningarna varit mycket delade om dessa tre frågor, och det är ju klart att man kan vara tveksam om den lämpligaste gränsdragningen. Vad särskilt angår den olovliga underrättelseverksamheten, kan jag förstå vad utskottet anfört om behovet att kunna inskrida mot sådant spioneri som riktar sig mot politiska flyktingar här i landet. Utskottets förslag går emellertid längre än så. Jag skall nu inte ingå på en närmare analys av dessa tre detaljfrågor — de bli förmodligen diskuterade senare vid kammarens behandling av förslagets olika paragrafer. Men jag vill framhålla en allmän tendens. Vid den avvägning mellan olika intressen, som här måste göras, har regeringen på alla tre punkterna lagt större vikt än utskottet vid det allmänt medborgerliga frihetsintresset.

Om nu riksdagen, såsom jag hoppas, i dag antager det föreliggande stora lagförslaget, har därmed genomförts den mest omfattande reform av straffrätten sedan vår nuvarande strafflag tillkom för snart ett sekel sedan. Därmed ha en väsentlig del av vår allmänna strafflag och hela den militära strafflagstiftningen blivit omskapade efter moderna och humanitära principer.

Vidare yttrade:

Herr MOESSON: Herr talman! Jag ber att få fästa uppmärksamheten på en enda detalj, nämligen propositionens förslag i fråga om 8 kap. 7 § ävensom på vad utskottet därvidlag säger. Under

denna paragraf har upptagits ett stadgande angående straff för olovlig underrättelseverksamhet.

Jag måste för min del beklaga, att jag inte oreserverat kan skänka min anslutning till statsrådets förslag i denna del och att jag inte heller kan känna mig nöjd med den utvidgning, som utskottet därvidlag föreslagit. Jag erkänner gärna, att jag säkerligen inte har tillräckligt vid överblick över allt som kan höras hemma under rubriken olovlig underrättelseverksamhet för att kunna ge ett kort och adekvat uttryck för vad jag för egen del i här ifrågavarande avseende önskat. Jag har emellertid nära tre års erfarenhet från den parlamentariska undersökningskommissionens arbete med flyktingar, som här i landet åtalats och dömts för handlingar, som de ansågo sig förpliktade till för sitt fäderneslands skull. Jag tänker då närmast på flyktingar från de skandinaviska länderna, som under sin vistelse här blevo lagförda och dömda för brott mot 8 kap. strafflagen. Givet är att det därvidlag inte alltid var fråga om verkliga patrioter utan också om sådana personer, som låtit köpa sig till den åtalade handlingen. Min tanke går här närmast till dem, som vistades här och som enligt egen uppfattning inte gjort sig skyldiga till någon verkligt straffvärd handling. När jag tänker på dessa personer måste jag säga, att formuleringen i kap. 8: 14 a, som tillkom mycket hastigt, gör mig upprörd, och jag kommer att tänka på Runebergs ord i dikten landshövdingen: »Om det är brott att kämpa för sitt land, vartill vart ädelt hjärta svarar nej.» Det är emellertid möjligt att jag alltför mycket fäster mig vid mot sitt land lojala personer så att jag inte får det vida perspektiv på frågan, som i detta fall behövs. Såvitt jag kan förstå har statsrådet vid utarbetandet av propositionen haft en känsla av att det vore angeläget att man inte gjorde det omöjligt för sådana personer som

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

dessas att vara lojala mot sitt fädernesland. För att inte tillskapa en lag, som inte passar för fredliga förhållanden men väl för alldeles utomordentliga sådana har han nu i propositionen skjutit lagstiftningen för sådana fall på framtiden, tills oroliga tider åter stunda. Utskottet har emellertid ansett att det var nödvändigt att komplettera och skärpa propositionen. Det förslag, som här föreligger, visar att utskottet gått längre än som kan anses i detta avseende nödvändigt och välbetänkt. Jag skulle vilja erinra om den Heliga skrifts ord om ogräset bland vetet, som någon vill rycka upp men då riskerar att på samma gång också rycka upp vetet. Man vet egentligen inte var man skall ställa sig, och till och med sakkunniga personer, som sysslat med dessa ting, ha förklarat att de inte ha kunnat formulera en lag så beskaffad, att den ger skydd både åt landet och åt de enskilda medborgare, som vilja vara lojala. I det läget måste jag inskränka mig till att rikta en vördsam vädjan till justitieministern att han, om nu riksdagen bifaller utskottets förslag beträffande 8 kap. 7 §, vilket väl lär bli fallet, eftersom endast en av utskottets ledamöter, herr Branting, anmält reservation, och Kungl. Maj:t ger promulgation åt riksdagens beslut i detta hänseende, inte betraktar detta som sista ordet i det här sammanhanget, utan att han ville tillsätta sakkunniga personer för att lösa detta svåra spörsmål, så att paragrafen kan få en formulering något mitt emellan Kungl. Maj:ts förslag och utskottets. Därigenom skulle den oro, som jag och många med mig känna i detta avseende, kunna avlägsnas men ändå de för samhället verkliga värdena bli bevarade.

Herr talman! Tyvärr har jag med dessa allmänna ord endast kunnat ge uttryck åt mina känslor i nu ifrågasvarande avseende. Jag får nöja mig med denna min vädjan till herr statsrådet, då jag inte här kan framställa något yrkande.

Herr LINDQVIST: Herr talman! Jag skall yttra mig med endast ett par ord om den sak som herr Mosesson talade om, nämligen 8 kap. 7 §. Det är tydligt, att det för såväl herr Mosesson som för mig och riksdagen i dess helhet är mycket svårt att överblicka ett så stort komplex av lagar som det här föreliggande. Det är icke bara beträffande 8 kap. 7 § som vi mycket resonerat i första lagutskottet, utan vi ha gjort det även i andra punkter. Vi ha ju här, såsom alltid har varit vanligt inom utskottet, försökt att, så långt det varit möjligt utan att giva avkall på egna bestämda uppfattningar, tillmötesgå varandra. För min personliga del vill jag säga, att jag inom utskottet i första hand yrkade bifall till Kungl. Maj:ts förslag, trots att jag ej var övertygad om att det skulle vara det allra bästa. Men under alla de år jag varit med i lagutskott har jag varit mycket försiktig, när det gällt att ändra på de lagförslag som kommit från departementet.

Under utskottsbehandlingen framgick det dock, att det var en överväldigande majoritet för att göra den ändring som utskottet här gjort. Den ändring som utskottet gjort överensstämmer bättre med min personliga uppfattning än vad propositionen gjorde. När jag, som jag sade, ändå yrkade bifall till Kungl. Maj:ts förslag var det för att så att säga stå på den riktigt säkra sidan.

Nu vet jag icke vad herr Mosesson egentligen är rädd för. Herr Mosesson såväl som jag och flera andra med oss var med under krigsåren. Vi veta, att lagstiftningen på denna punkt var ett av de svåra fallen. När vi se, hur det fortfarande är ute i världen, tror jag att det är klokt, att man gör det tillägg till 8 kap. 7 § som utskottet har gjort.

Jag vet icke hur många det är av andra kammarens ledamöter som ha läst vad utskottet skrivit. Det torde väl icke vara så många. Vi ha skrivit rätt mycket. För att man här skall kunna bilda sig en bestämd uppfattning är det nöd-

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

vändigt, att man läser och tänker igenom detta.

Jag skall icke här citera vad utskottet på denna punkt har yttrat. Jag vill bara hänvisa till den del av utskottets utlåtande, där det talas om de statslösa och vilken ställning de ha. Vi vilja med vår ändring försöka göra det något tryggare även för dessa statslösa människor.

Så vill jag bara säga till de ärade kammarledamöterna, att jag tror icke att det är någon risk förenad med att antaga 8 kap. 7 § sådan som utskottet föreslagit den. Sådant hela läget är tror jag att riksdagen gör klokt i att följa utskottets förslag, när det gäller 8 kap. 7 §.

Det kommer längre fram att bli debatter om andra punkter. Därför skall jag nöja mig med att med dessa få ord ha besvarat vad herr Mosesson här framhöll samt yrka bifall till utskottets förslag beträffande 1 kap.

Herr RYLANDER: Herr talman! Jag skall beträffande 8 kap. 7 § icke säga så mycket mera än utskottets ordförande nyss sagt. Jag vill emellertid med anledning av herr Mosessons anförande säga, att han ingalunda är ensam om att hysa betänkligheter mot ett så vagt stadgande som det utskottet här föreslår. Det är med ganska tungt hjärta som man föreslår denna ändring i propositionen. Utskottet har gjort det därför, att utskottets majoritet har ansett, att det föreligger ett verkligt starkt behov av ett utbyggande av det av justitieministern föreslagna stadgandet.

Det kan icke hjälpas, att det ligger ett visst fog i det påstående man ser i tidningarna, att detta är en kautschukparagraf. Men å andra sidan kommer man icke ifrån, att om man under lagen skall ha in de förfaranden, som man anser böra kriminaliseras, måste också en del andra förfaranden, hur man än uttrycker det, komma in, däribland vissa åtgöranden av patrioter under kriget

uteslutande i det egna landets intresse. Jag misströstar om att man, även om man fortsätter att utreda denna besvärsliga straffrättsfråga aldrig så länge, skall kunna komma fram till en sådan precisering av stadgandet att det kan anses tillfredsställande ur alla synpunkter.

Det är emellertid att märka, att sedan åtalsspärren på sin tid infördes det egentligen icke riktats några anmärkningar mot det nuvarande stadgandet. Utskottet har därför ansett, att man kunde även i fortsättningen följa den vägen att anordna en sådan åtalsspärr. Det är självfallet, att det icke är en utväg, som man i allmänhet vill rekommendera, att lägga i Kungl. Maj:ts hand att i varje enskilt fall utpeka när åtal skall ske eller icke. Hittills har man emellertid kunnat hysa det allra största förtroende för Kungl. Maj:t i det fallet. Jag tror att vi kunna göra det, då vi nu undantagsvis måste välja denna i och för sig icke tilltalande väg. Skulle Kungl. Maj:t komma att skifta färg till den grad, att det här skulle bli en målsättning, som vi nu icke drömma om, nåväl, då får riksdagen taga ny ställning till detta.

I ett hänseende är jag emellertid alldeles bestämd, det nämligen att jag tror, att det är en klok väg att redan nu gå in för att föreslå stadganden, som man anser behövliga under en svårare tid än den vi för närvarande leva i, och ej låta det anstå därmed tills ett alltmer pockande behov gör sig gällande. Det var just det som var fallet förra gången; och det som till stor del var grundvalen för den kritik, som riktats mot den nuvarande bestämmelsen, var, att man ansåg — och det med rätta — att det var en improvisation. Jag måste säga, att det innan åtalsspärren kom fanns ett mycket starkt fog för att påstå att denna lagbestämmelse ej uppbars av någon allmän folkopinion.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i denna del.

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

Herr **WERNER**: Herr talman! Jag ber att i allt få verifiera de synpunkter, som första lagutskottets ordförande och vice ordförande lagt på frågan om strafflagens 8 kap. 7 §.

Vid den granskning, som första lagutskottet underkastat Kungl. Maj:ts proposition, vilken, såsom departementschefen framhållit, utmynnat i ett tillstyrkande av propositionen i allt väsentligt, har utskottet tyckt sig finna, att utformningen av propositionens lagtext i 8 kap. 7 § givits en alltför snäv straffbarhetsgräns. Propositionens ordalydelse ger vid handen, att endast den, som efter åtagande eller mot ersättning bedriver verksamhet för anskaffande av uppgifter som röra annan främmande makt, militära förhållanden av hemlig natur, kan dömas för militärt spionage. Det är klart att när det gäller att fälla en dylik olovlig underrättelseverksamhet, blir det svårt att styrka sådana omständigheter som utgöra bevis för att den skett enligt åtagande eller mot ersättning. Det gives även i denna upprörda tid personer som, av andra anledningar än rent ekonomiska skäl, på grund av viss ideologisk uppfattning kunna lämna sin tjänst till en främmande makt, vilket kan vara till mycket stor skada för landet och särskilt för de statslösa flyktingar, som här måste erhålla visst skydd genom asylrätten.

Inom lagutskottet ha lämnats mycket belysande detaljer ifrån vad som kunde ske under kriget, ehuru på annat sätt än vad herr Mosesson i sitt anförande skildrade. Herr Mosesson har kanske något dröjt sig kvar vid den ofta drastiska tillämpning av 8 kap. 14 a §, som under kriget här tillämpades innan bestämmelserna om åtalsprövning trädde i tillämpning. Vad jag i det föregående syftat på är agenterna för en viss diktatur, vilka genom sin underrättelseverksamhet här i landet kunde skicka anhöriga till flyktingar till gasugnarna i fånglägren. Det är någonting som å

andra sidan måste i lika hög grad uppröra rättskänslan.

Här gäller det att inom detta land skapa ett rättsskydd för dem, som hit söka sin tillflykt undan de upprörda förhållanden som råda ute i världen. Med kännedom om att just detta land för närvarande utgör en central för spionage eller för ej önskvärd underrättelseverksamhet, vilja vi icke ställa myndigheterna alldes hjälplösa. Utan tillgång till stödet av gällande svensk lag kunna de ju icke riktigt väl komma till rätta med dessa förhållanden.

Inom första lagutskottet har man försökt att väga dessa förhållanden och intressen mot varandra. Utskottet har icke kunnat finna annat än att en viss utvidgning av propositionens straffbarhetsområde här måste komma till stånd. Jag tror att det är nödvändigt att så sker. Jag tror också att om propositionen skrivits vid en senare tidpunkt skulle propositionen hava fått ett vidare innehåll. Jag tror icke heller, att man från departementets sida efter vad utskottet inhämtat nu reser invändningar i fråga om just denna detalj.

Jag ber, herr talman, att få instämma i det yrkande om bifall till utskottets förslag, som framställt av utskottets ordförande och vice ordförande.

Efter härmed slutad överläggning godkändes kapitlet.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen i förevarande ärende ävensom handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.46 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Torsdagen den 17 juni.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

(Forts.)

Fortsattes behandlingen av första lagutskottets utlåtande nr 39, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i strafflagen, m. m., dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny strafflagstiftning för krigsmakten, dels ock i dessa ämnen väckta motioner; och anmälde herr andre vice talmannen därvid till fortsatt föredragning utskottets i punkten A. under 1) framlagda förslag till lag om ändring i strafflagen.

2—6 kap.

Godkändes.

8 kap.

1—6 §§.

Godkändes.

7 § föredrogs; och lämnades därvid ordet till

Herr OHLIN, som yttrade: Herr talman! Jag har fått det intrycket, att det på många håll i kammaren råder en ganska stor tvekan om den utvidgning av paragrafen, som skett i utskottets förslag, särskilt genom tillägget i sista meningen: »Samma lag vare om den som i annat fall än nu sagts, med uppsåt att gå främmande makt tillhanda, hemligen eller med användande av svikliga medel bedriver politisk underrättelseverksamhet här i riket.»

Det förefaller mig, som om det syfte, som har legat bakom utskottets förslag,

nämligen att man skulle skydda t. ex. statslösa här i landet mot fri organisation av en verksamhet av denna art, är mycket beaktansvärt. Jag delar utskottets mening att Kungl. Maj:ts förslag kanske icke går tillräckligt långt, då det ju icke tillmötesgår sådana önskemål. Å andra sidan förefaller det, som om utskottet knappast har kunnat finna en fullt tillfredsställande lösning, när utskottet gör ett så generellt stadgande som i föreliggande förslag. Det är naturligtvis mycket lätt att förstå, att utskottet under en nödvändigvis mycket koncentrerad behandling icke har kunnat komma fram till en lösning av ett så svårt problem. Enligt min mening vore det emellertid icke tillfredsställande, om kammaren nu skulle besluta en så stor utvidgning av detta område för den brottsliga verksamheten. Jag är för min del därför mest böjd för att intaga den ståndpunkten, att Kungl. Maj:ts förslag i första rummet bör godkännas men att det är nödvändigt att kammaren i motiveringen ger tillkänna, att man finner önskvärt att Kungl. Maj:t ägnar frågan skyndsam uppmärksamhet för att senare så snart som möjligt lägga fram ett förslag om en sådan ändring av denna paragraf, att man därigenom tillmötesgår de mycket viktiga önskemål, som redovisas i utskottets motivering.

Jag tror att en sådan linje skulle kunna tillfredsställa ganska många, som i likhet med mig anse, att Kungl. Maj:ts förslag visserligen kanske är något väl snävt men att utskottets förslag går för långt.

Herr talman! Om det skall finnas några utsikter att kammaren skulle kunna stanna inför ett sådant beslut, så förutsätter ju detta att det på olika håll i kammaren finns sympati för en sådan lösning. Jag skall därför icke upp-

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

taga tiden med att här argumentera utan vill bara deklarerar, att jag för min del vill förorda bifall till Kungl. Maj:ts förslag men med den förändring av motiveringen, som jag, ifall det icke framkommer från något annat håll, måhända kan få om en liten stund framlämna till talmannen. Motiveringen skulle då gå ut på en önskan, att Kungl. Maj:t tar upp frågan på nytt. Jag har fått den uppfattningen, att det icke är formellt möjligt att kammaren beslutar en skrivelse till Kungl. Maj:t av detta innehåll, och för den händelse denna uppfattning skulle vara riktig, finns det ingen annan väg än att i motiveringen angiva denna önskan, att man skulle föredraga en lösning, som ligger någonstans, om jag så får uttrycka mig, mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Ståhl*.

Härefter anförde:

Herr **LINDQVIST**: Herr talman! Herr Ohlin började med att säga, att det kan råda en stor tvekan, om man skall antaga 7 § sådan som den är föreslagen av utskottet. Jag tror inte att tvekan är så stor. Om vi se efter skola vi finna, att av utskottets ledamöter från andra kammaren är det icke någon som har reserverat sig emot vad utskottet har föreslagit, från första kammaren är det en reservant. En reservant av utskottets samtliga ledamöter har velat ha Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Men jag kan väl förstå, att herr Ohlin är tveksam inte minst därför att det har varit två kvällstidningar här i Stockholm, som haft några artiklar om denna sak. De ha särskilt gjort gällande, att det ur liberal synpunkt finns skäl att vara tveksam om vad utskottet har föreslagit. Jag minns inte, om jag sade det i mitt förra anförande, men upplysningsvis kan jag nämna, att icke minst från liberalt håll har man inom ut-

skottet varit intresserad av att få paragrafen sådan som den är föreslagen.

Sedan talade herr Ohlin också om att det varit en koncentrerad behandling i utskottet. Jag vet inte, om herr Ohlin därmed menar, att utskottet icke haft tillräcklig tid för att granska propositionen. Härtill vill jag säga — och detta mitt uttalande gäller icke bara denna paragraf — att det icke varit mera koncentrerad behandling inom utskottet än att det finns en ledamot som haft över 60 anföranden vid behandlingen av denna lag. Detta borde väl visa, att utskottet tagit sig tid nog för att grundligt granska denna.

Nu tänker herr Ohlin att komma med förslag till en förändrad motivering. Jag måste ju säga, att det skulle storligen förvåna mig, om andra kammaren så utan vidare skulle vilja nappa på en motivering, som kommer fram här under kammarbehandlingen, utan att ha varit i tillfälle att närmare titta på den. Det förvånar mig att herr Ohlin, som eljest är så försiktig med vad han skriver, kommer med detta och tror att han skall få andra kammaren med sig.

Jag har förut sagt vad jag har att säga om 7 § och hänvisar till detta och vad utskottet anført. Jag hemställer om bifall till 7 § sådan som utskottet föreslagit den.

Herr **HEDLUND** i Östersund: Herr talman! Jag har liksom herr ordföranden i första lagutskottet inom utskottet i början av propositionens behandling yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Skälen varför jag ansett att propositionen skulle antagas har icke varit de som framkommit vare sig i justitieministerns anförande eller de anföranden som senare ha hållits i kammaren. Enda skälet för mig att då gå på Kungl. Maj:ts förslag har varit, att jag har funnit det synnerligen vanskligt att under utskottsbehandlingen av en strafflagsparagraf göra en så pass genomgri-

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

pande förändring i lagstiftningen som det här innebär utan att man har varit i tillfälle att ens få höra lagrådet. Jag har emellertid under den fortsatta behandlingen i utskottet kommit på det klara med, att den lagtext, som är skriven, är acceptabel, och den kritik i dag, som riktas mot paragrafen, rör sig icke alls om lagtekniska frågor. Justitieministern sade icke ett ord därom, och lika litet har någon annan anfört berättigad kritik mot lagens tekniska byggnad.

Jag var också tveksam, huruvida det skulle finnas behov av att nu i strafflagen införa en bestämmelse, som mest har en uppgift att fylla under beredskaps- eller krigstid, men det inträffade här i kammaren en händelse som såg ut som en tanke. Statsrådet Mossberg besvarade för någon vecka sedan en interpellation om anslag till ökad polisverksamhet. Mot det rönkte han kritik från kommunistiskt håll och därpå svarade herr Mossberg: Vi få lov att taga reda på vad som händer i det här riket. Det instämma vi alla i, och då påbygger jag själv reflexionerna och säger: Om vi äro ense om att vi vilja ha reda på vad som händer i detta land, skola vi också skaffa oss ett instrument att förhindra de saker, som vi icke vilja skola ske. Denna paragraf har en sådan uppgift att fylla.

Jag kan icke instämma i fraserna om att en sådan lag icke passar i ett demokratiskt land. Visst vill jag att alla människor skola ha den allra största rörelsefrihet i sitt handlande, så länge man håller sig inom lagens ramar, men det finns vissa saker som även demokratin måste kontrollera i den enskilde individens handlande. Jag nämner som exempel skyddet av de statslösa. Om en medborgare i det demokratiska samhället finner det vara önskvärt ur sina ideella eller andra synpunkter att genom underrättelseverksamhet skapa lidande för dessa statslösa, är det då ett demokratiskt in-

tesse att medgiva en dylik verksamhet? Jag kan icke inse det, och om jag väger emot vartannat de statslösas skyddande eller t. ex. patrioternas rätt att främja sitt lands intressen med underrättelser av värde för hemlandet så är för mig skyddet av de statslösa en mycket mycket större humanitär fråga än frågan om patrioternas bestraffning på grund av underrättelseverksamhetsparagrafen, i all synnerhet som patrioterna, om vi nu skola tala om dem, ha sitt givna skydd i den åtalsspärr, som ligger i att Kungl. Maj:t skall avgöra, när åtal får ske.

Jag har naturligtvis ingenting emot att för dagen Kungl. Maj:ts proposition vinner bifall på denna punkt och en lagstiftning framtvingas genom en skrivelse, som bättre tillgodoser det intresse, som första lagutskottet har velat tillgodose, men jag har mycket svårt att förstå att det skall kunna realiseras på det sätt som herr Ohlin föreslår. Vad har den lilla frasen i ett utskottsutlåtande för betydelse, när det ändå inte kan bli en riksdagens skrivelse i saken? Jag tror att man förstorar faran av att lagutskottets förslag får för vidsträckt tillämpning och jag tror att vi bäst befrämja humanitära intressen med att bifalla första lagutskottets förslag, till vilket jag, herr talman, yrkar bifall.

Herr WERNER: Herr talman! Jag vill göra herr Ohlin uppmärksam på att man vid all lagstiftning möter vissa gränsområden vid tillämpningsförfarandet, som icke kunna kodifieras i en klart utformad lagtext. Dit hör också just den lagstiftning, som vi här diskutera.

Under förmiddagen tillät jag mig anföra, att utskottet vid sin mycket noggranna behandling av propositionen fann 7 § utgöra ett alltför snävt straffbarhetsområde med hänsyn till de särskilda förhållanden, varunder vi leva,

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

och det starka behovet av att vi såsom tillhörande en demokratisk stat söka skydda de statslösa, som åberopa asylrätt i vårt land. Jag tycker det skulle vara i full överensstämmelse med de principer, som herr Ohlin ansluter sig till, att så långt möjligt skapa ett rättsskydd åt de statslösa, så att icke deras tillvaro äventyras på sätt framgår av de exempel, som anförts av första lagutskottet. Under kriget förekom en illegitim underrättelseverksamhet av sådan art att oskyldiga människors anhöriga därigenom kommo att skickas till koncentrationsläger och gasugnar i vårt grannland i söder. Det är alldeles klart att vi icke kunna tillåta, att myndigheterna ställas utan rättsliga möjligheter, att på effektivt sätt ingripa då behov föreligger.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att utskottet har bibehållit Kungl. Maj:ts prövningsrätt beträffande anhängiggörande av åtal och att således åtal enligt denna paragraf icke kan anställas utan Kungl. Maj:ts medgivande. Man får hoppas att Kungl. Maj:t vid denna prövning ser till, att inga åtal i fall, som man kan anse vara av tveksam karaktär, komma till stånd.

Jag kan icke finna någon annan lösning här än att riksdagen för sin del antager utskottets förslag. Att här under debatten utforma en motivering med krav på en ny utredning av denna fråga finner jag alldeles ogörligt. Den saken får väl tagas upp på nytt ett kommande år, om det skulle visa sig föreligga ett sådant behov.

Herr GEZELIUS: Herr talman! Jag är icke främmande för att utformningen av lagtexten kan tagas till utgångspunkt för vissa erinringar, men liksom herr Hedlund har jag en klar uppfattning om att här föreligger en lucka i lagstiftningen, som icke kan lämnas öppen, och att vi icke kunna lämna denna paragraf utan att fylla denna lucka.

Det sätt, på vilken den är föreslagen att bli fylld, kan jag icke finna vara sådant att jag skulle tveka att här följa utskottet.

Jag ansluter mig sålunda till herr Hedlunds grunduppfattning. Jag skall icke förlänga debatten. Här har framförts skäl för och emot. Jag kan ge en liten konkretisering till varför jag anser att här föreligger en lucka och varför den måste fyllas. Vi ha en bestämd erfarenhet av att det under de gångna krigsåren bedrevs en underrättelseverksamhet, som icke var av militär art och som sålunda icke faller under propositionens bestämmelser. Jag erinrar om de norska båtarna, jag erinrar över huvud taget om sjöfarten. Där bedrevs en underrättelseverksamhet med stöd av främmande makt på ömse sidor, där lämnade sålunda i Göteborg betalda svenskar uppgift om när de norska fartygen löpte ut eller när ett fartyg lämnade en svensk hamn. Det betydde att man sände både svenskar och andra länders medborgare i havet. Man utsatte dem för en krigsrisk, som blev påtaglig. En sådan underrättelseverksamhet — här är det icke fråga om enstaka uppgifter som anskaffas hemligt eller med användande av svikliga medel — skulle gå fri enligt propositionens bestämmelser. Det är heller ingen tvekan om att denna underrättelseverksamhet har utnyttjats på många andra vägar. Det kom till vårt land under kriget en dansk. Han uppgav sig vara jude. Han hade lagt in sig på ett sjukhus i Danmark, där han också falskeligen uppgivit att han var jude. Detta sjukhus var en camouflerad central för att rädda danska patrioter över till Sverige. När han kom till Sverige, underrättade han omedelbart tyska konsulatet i Malmö om denna verksamhet och angav flera personer för deras patriotiska verksamhet. Det är inte tilltalande att sådant skall lämnas straffritt och kan bedrivas i vårt land. Det är heller ingen tvekan om att det i

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

varje fall från visst håll redan nu pågår en hemlig systematisk registrering, som har karaktär av politisk underrättelseverksamhet, av dels flyktingar — icke bara baltiska flyktingar — dels också av personers politiska åskådning här i landet. Det går icke att lämna vårt lands regering utan några möjligheter att ingripa mot sådan verksamhet. Här är dock, om man nu särskilt som herr Ohlin fäster sig vid sista meningen, ingen tvekan om att detta bör kunna straffas, och det är heller ingen tvekan om att icke den vida straffskalan ger möjlighet att såsom fallet var med de norska patrioterna tillämpa mycket lindriga straff. I motsats till vad som gällde 14 a § vid dess första tillämpning, har Kungl. Maj:t nu genom sin rätt att medge åtal eller icke möjlighet leda rättstillämpningen in på en riktig väg. Jag är, herr talman, såsom jag förut påpekat, fullt på det klara med att man kan ta lagtexten till utgångspunkt för vissa erinringar. Det ligger i sakens natur, ty det är oerhört svårt att lagstifta på detta område. Man kan inte gripa över hela området, och gränsen är vag. Jag har emellertid inte med ärligt samvete kunnat underlåta att ansluta mig till utskottets uppfattning, att det måste göras någonting positivt. Vi kunna icke lämna frågan öppen, när vi veta, att det redan pågår en verksamhet som bör kunna straffas. Ett strafflagsstadgande kan inte ges tillbakaverkande kraft. Man kan inte använda det mot en handling som skett före dess ikraftträdande — det är en fast och riktig regel, som aldrig får sviknas. Det går därför inte att stifta lagen sedan skadan skett, utan man måste gå före med lagstiftningen, och i detta fall äro ju förutsättningarna för lagstiftningen klara. Finner man sedan, att lagen bör justeras, är det Kungl. Maj:ts sak att företa den justeringen. Jag tror dock inte det skall bli lätt att finna någon annan formulering än den utskottet föreslagit. Den har prövats av

utskottet och även granskats av departementet. Jag är övertygad om att i varje fall inrikesministern skulle sakna detta vapen i sin hand, om kammaren nu skulle följa herr Ohlins förslag eller den kungl. propositionen.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr RYLANDER: Herr talman! Redan i mitt tidigare anförande nämnde jag, att det säkerligen skulle vara svårt att efter än så stora utredningar komma fram till en precisering av lagtexten, vari man kunde skilja mellan de verkligt straffvärda handlingarna och sådana handlingar, som inte borde förtjäna straff — det berodde på personliga omständigheter. Jag uttalade därför att den enda väg som här står till buds, även om den i och för sig inte är lycklig, torde vara den som utskottet har valt, nämligen att lägga i Kungl. Maj:ts hand att avgöra, huruvida åtal skall ske eller inte.

När jag gick från riksdagen vid middagspausen, träffade jag ett par straffrättslärda — en av dem är professor i straffrätt — som hade lyssnat till debatten före middagen. Jag frågade dem, om de kunde tänka sig något annat sätt än det utskottet föreslagit, på vilket man kunde skilja dessa patrioter, som man inte vill straffa, från sådana som begå liknande handlingar, vilka man anser vara straffvärda. De svarade samstämmigt, att utskottets väg torde vara den enda framkomliga och att det var nödvändigt att på denna punkt göra ett tillägg till Kungl. Maj:ts förslag.

Jag hörde inte det anförande, som herr Ohlin höll, men av senare anföranden har jag förstått, vad det gick ut på. Jag hörde emellertid utskottets ordförande säga, att han förstod att det kunde vara angeläget för liberalerna att komma med ett sådant yrkande som herr Ohlin framställt, emedan ett par tidningar haft en eller

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

annan anmärkning mot utskottets förslag på denna punkt. Jag är alldeles övertygad om att herr Ohlin inte tar hänsyn till vad en eller annan tidning skriver, utan själv bestämmer vad han skall ha för åsikt. I varje fall vill jag säga, att jag inte tar någon som helst hänsyn till vad som skrives i pressen om vad som är lämpligt och inte lämpligt. Det må sedan vara i tidningar av liberal eller av någon annan färg. Så länge jag sitter i riksdagen och första lagutskottet, tänker jag själv bestämma vad jag skall ha för åsikt.

Jag har den oförgrifliga åsikten, att man i detta fall måste ta hänsyn till de föreliggande omständigheterna och att tidsläget nu är ett annat än för bara ett år sedan. Jag anser att man måste ta hänsyn till dessa statslösa flyktingar, som äro i starkt behov av skydd mot det utspionerande, som ständigt och jämt äger rum och som kan få nog så kännbara konsekvenser för dem.

Herr statsrådet **MÖLLER**: Herr talman! Det kan kanske synas egendomligt att jag blandar mig i denna debatt, men som ledamot av samlingsregeringen har jag en ganska betydande erfarenhet av verkningarna av den formulering, som finns i den gamla lagen om olovlig underrättelseverksamhet.

Det visade sig under kriget att åklagarna kunde utsträcka bestämmelserna om olovlig underrättelseverksamhet över ett mycket stort fält. Vi upplevde några av de smärtsammaste erfarenheter vi över huvud taget gjorde under kriget, när vi sågo en mängd flyktingar dömas till fängelse i 3 å 4 månader och ända upp till ett år och längre tid, emedan de, sedan de flytt till Sverige, till sin egen legation rapporterat vissa iakttagelser de gjort i sitt hemland — det gällde närmast norrmän och danskar. De bevakades av polisen, och det hände gång på gång att flyktingar blevo åta-

lade för sådana handlingar. Det hände även icke sällan att svenska medborgare, som ansågo som sin plikt att hjälpa norska flyktingar att vidarebefordra brev med vissa underrättelser till norska legationen, blevo dömda till fängelse härför. Det ansågs att de borde ha vetskap — och det hade de också med all säkerhet — om att breven innehöllo sådana upplysningar om förhållandena i Norge, som voro oförmåliga för tyskarna. Sådan formuleringen var kunde regeringen naturligtvis inte rimligen ingripa. Under skydd av en formulering, som var ungefär likadan som den utskottet nu föreslår, hände det under denna tid i mitt tycke ytterst upprörande ting.

Att jag nu tar till orda i denna sak beror på att jag på ett tidigt stadium inom samlingsregeringen begärde, att ifrågavarande paragraf skulle strykas. Lagen var tidsbegränsad, och den måste därför gång på gång behandlas av riksdagen. Jag vann inte gehör för min mening, men i samlingsregeringen reserverade man sig ju inte gärna. Det är således för mig icke någon nypåkommen åsikt att denna formulering är olämplig, för att inte säga skadlig, utan det är en mening som jag har företrätt under praktiskt taget hela den tid den gamla lagstiftningen på området existerat. Jag vet inte hur krigsrädda första lagutskottets ledamöter äro, men det kan icke finnas något som helst behov av att i dag återinföra en bestämmelse med en så mångtydig formulering som utskottet föreslår. Det måste dock ha funnits vissa skäl för att regeringen inte tagit med något motsvarande stadgande i det förslag som framlagts för riksdagen. Även de ledamöter av samlingsregeringen, som voro anhängare av den dåvarande formuleringen, måste medge, att de inte tänkt sig att lagen skulle tillämpas av åklagare och domare på det sätt som skedde. Åklagarna, särskilt de som tjänstgjorde i Stockholm, fingo då en tillsägelse att icke väcka

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

åtal enligt den dåvarande lagen med mindre ärendet hade underställts dåvarande statsrådet Bergquist. Ungefär ett halvt eller kanske ett år senare beslöt riksdagen, att det skulle ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma huruvida åtal enligt 14 a § skulle äga rum eller inte, d. v. s. man lagfäste redan införd praxis.

Utskottet har alltså velat bibehålla detta system. Men, mina damer och herrar, hur lagen kommer att tillämpas beror i väsentlig mån på vem som är justitieminister vid det tillfälle, då man tror sig ha något behov av den. Jag anser att det icke finns någon verklig garanti mot att lagen missbrukas. Jag vågar inte yttra mig om huruvida det är möjligt att finna en formulering, som bättre täcker de handlingar, som anses böra vara straffbelagda — det är säkerligen något av det svåraste som finns — och därför menar jag att detta bör anstå. Att i en sådan svår situation göra en kautschukformulering, som kan tänjas ut över nästan vilket fält som helst, det är enligt min mening att bota ont med värre.

Nu anför man för att förmå kammaren att svälja detta tillägg, att det kan användas gentemot sådant spioneri, som under kriget bedrevs på flyktingar från Danmark och Norge och kanske också från andra länder. Ja, det är riktigt, det upptäcktes om jag minns rätt ungefär ett och ett halvt år innan kriget slutade. Jag kan inte påminna mig att bestämmelserna i något fall tillämpades före den tiden för att komma åt sådant spioneri. För min del ansåg jag detta vara en lovlig tillämpning av formuleringen. Men om man anser det viktigaste vara att man vid ett eventuellt kommande krigsfall skall ha möjlighet att döma personer för spioneri på immigranter och politiska flyktingar, då bör man väl kunna finna en formulering, som ger uttryck åt detta syfte, och inte tillgripa en formulering, som, jag upprepar det, kan tänjas ut hur

mycket som helst och vars tillämpning blir helt beroende på vilka som sitta vid makten den gången, då lagen skall tillämpas.

Jag hoppas för min del att riksdagen bifaller Kungl. Maj:ts förslag, även om det bara finns en ledamot av första lagutskottet som reserverat sig för bifall till propositionen i denna punkt. Regeringen har, det tror jag mig lugnt kunna säga, mycket noga prövat frågan, huruvida det är lämpligt att i lagen införa en bestämmelse av den art det här är fråga om. Vi ha efter upprepade beredningar slutligen kommit till det resultatet, att man inte bör i lagen skriva in en formulering som motsvarar den som tidigare funnits. Utan att på något sätt överskatta visdomen hos regeringen vågar jag tro att vår penetrering av frågan åtminstone kan likställas med den prövning som första lagutskottet varit i tillfälle att ägna denna bestämmelse. Jag har i många år kämpat för att den skulle tagas bort, och när nu regeringen gått med på detta, skulle det se egendomligt ut om riksdagen återinförde en bestämmelse, som — tillåt mig säga det även till mina ärade partivänner — i reaktionära händer kunde medföra skandalösa förhållanden, som i varje fall ingen som tillhör samma parti som jag vill ta ansvaret för.

Herr LINDQVIST (kort genmäle): Herr talman! Jag är storligen förvånad över det anförande socialministern här hållit. Det är ju så att det inte är riksdagen ensam som stiftar lagar, utan Konungen har i det fallet lika rätt som riksdagen. Åtminstone så länge jag har varit med i riksdagen ha vi därför, innan vi gjort en ändring i ett lagförslag, låtit departementet få kännedom om vad vi tänkt föreslå. Skulle då departementschefen säga, att han inte kommer att godkänna ändringen, då har utskottet också avstått från att föreslå

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

ändring, ty det tjänar ju i så fall ingenting till. Den ändring, som utskottet i detta fall föreslagit, har också varit underställd justitiedepartementets prövning, och det har icke där gjorts någon erinran mot densamma. Det är därför i hög grad märkvärdigt att socialministern, vilken icke föredragit detta ärendet, uttalar sig på det sätt han nyss gjorde. Det går inte, herr socialminister, att arbeta på det sättet i riksdagen. Vi få lov att veta litet vad vi vilja.

Socialministern talade litet om hur det varit under världskriget på detta område. Det var riktigt vad han sade, men det bör framhållas, att år 1944 infördes en bestämmelse, svarande mot 13 § i det nu framlagda lagförslaget, så att det blev justitieministern och inte de olika statsåklagarna som fick avgöra, huruvida det skulle väckas åtal eller inte. Denna ändring genomfördes för att vi skulle slippa en del åtal enligt denna lag.

Av socialministerns anförande kunde man få det intrycket, att det tillägg till propositionen, som utskottet föreslår, är någonting helt nytt och oprövat. Det är emellertid så, herr socialminister, att vad utskottet föreslår är vad som redan gäller, något uppmjukat. Värre är det inte. Det är således inget påhitt från vår sida.

Jag måste beklaga att socialministern hållit detta anförande, vilket kan omöjliggöra eller åtminstone i hög grad försvåra samarbetet mellan utskottet och regeringen. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr STAHL: Herr talman! Jag vill som en komplettering till socialministerns högtintressanta anförande påpeka, att åtalsprövningen, som utskottet faller tillbaka på, icke har varit i funktion under någon verkligt kritisk tid. Den infördes först när trycket utifrån var praktiskt taget borta och det därför var relativt lätt att handha dessa åtalsärenden. Jag är icke säker på, herr talman,

att det blivit likadant, därest bestämmelsen om åtalsprövning varit i kraft tidigare.

Jag skall emellertid som sagt inskränka mig till att instämma med de talare, som här ha framhållit, att när vi på båda hållen äro ense om att detta är en så svår sak — jag tror icke att någon på vår sida, som är kritisk mot det framlagda förslaget, underskattar de svårigheter utskottet kämpat med — och samtidigt erkänna att man genom utskottets formulering löper uppenbara risker, såsom socialministern här med en sådan övertygande kraft utvecklat, kloketen borde bjuda att man går försiktighetens väg och får ett nytt övervägande om denna mycket svåra formulering.

Eftersom jag nu försäkrat mig om att herr Ohlins anförande icke uppfattats innefatta ett yrkande och då det icke går att i nuvarande läge ställa ett yrkande om skrivelse, skall jag, herr talman, be att i fråga om 8 kap. 7 § yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Beträffande motiveringen yrkar jag följande formulering: »Det synes böra övervägas, huruvida icke även andra former av underrättelseverksamhet borde förbjudas. Särskilt bör därvid uppmärksammas politiskt spionage från främmande makts sida mot t. ex. statslösa flyktingar, vilka vistas i Sverige utan att åtnjuta skydd av någon främmande statsmakt, liksom politiskt spionage som riktar sig mot svenska medborgare t. ex. för att sådana för främmande makts räkning skola kunna registreras efter rastillhörighet eller politisk åskådning. Det torde emellertid kunna förväntas, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på förevarande spörsmål och efter vederbörlig utredning till riksdagen inkommer med de förslag, som prövas lämpliga.»

Jag vågar verkligen vädja till utskottets talesmän att gå med på att vi kunde samlas omkring en sådan försiktig formulering.

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

Herr GEZELIUS: Herr talman! Herr Ståhls anförande gav mig anledning till den reflexionen, att det som var mest utmärkande för hans förslag var försiktigheten. Jag kan icke intaga herr Ståhls ståndpunkt, att detta är något som »synes böra övervägas», såsom det hette i början av hans förslag till motivering, och att vi ha anledning att gå fram med försiktighet. T. o. m. socialministern konstaterade i anslutning till mitt första anförande, att det fanns luckor här, som voro sådana att de borde fyllas, och att det var ett aktuellt intresse att så skedde. Men socialministern slutade med att säga, att detta finge man väl göra på någon annan väg än den utskottet föreslagit. Varken socialministerns förslag, att vi skola vänta tills vi kunna finna någon annan väg att fylla luckorna, eller herr Ståhls försiktiga formulering om att det synes böra övervägas om icke politiskt spionage av en viss omfattning borde bli föremål för straff kan jag gå med på. Jag är liksom herr Lindqvist i hög grad överraskad över socialministerns anförande efter vad som förekommit i utskottet. Efter de kontakter vi haft med justitiedepartementet och indirekt med inrikesministern är det högst beklagligt, att varken justitieministern eller — ännu mer — inrikesministern, som ju beröres av denna fråga, tager till orda och yttrar sig angående behovet av denna lagstiftning.

Socialministerns kritik av 14 a § tager jag mycket lugnt liksom hans tal om att utskottet vill återinföra den bestämmelse som fanns i denna paragraf. Den bestämmelsen gäller den dag som i dag är, och det är nu icke fråga om ett återinförande av den utan om en helt ny paragraf i anslutning till den, där man begränsar straffbarheten dels till vad som kan anses vara en verksamhet och dels till en verksamhet som bedrivs hemligen eller med svikliga medel. Man avser sålunda icke, att härunder skulle kunna tänkas falla t. ex. det förhållan-

det, att en främmande makts undersåte, en flykting, går till sin legation och lämnar någon upplysning. Det skall vara en verksamhet som skall bedrivas såsom en politisk *verksamhet*, oavsett om det sker av ideella skäl och efter åtagande eller mot ersättning, och den skall bedrivas hemligen eller med svikliga medel. Uppgifter som lämnas till en tidning eller öppet till vederbörande avses icke.

Så säger socialministern — och i det hänseendet förstår jag honom till fullo, ty regeringen hade ju oerhörda svårigheter vid sitt bedömande av fallen enligt 14 a § — att det kan komma en olämplig justitieminister, som kan missbruka en bestämmelse som den ifrågasvarande. Ja, men mina damer och herrar, det finns ingen möjlighet för riksdagen att lagstifta under annan förutsättning än att om Konungen, närmast justitieministern, får i sin hand — eller låt oss säga: om domarna få i sin hand — att tillämpa lagbestämmelserna, måste vederbörande drivas av principerna om rätt, rättträdighet och rätts-säkerhet. Vi få icke utgå ifrån att ett statsråd eller en högsta domstol eller en domare skall vid rättstillämpningen missbruka en lag. I så fall måste vi tillgripa andra medel. Men lagutskottet har säkert — och i varje fall jag — gått ut ifrån att det icke skulle vara någon risk att lägga avgörandet i dessa fall i Konungens hand.

Därför kan jag icke godtaga socialministerns som det syntes mig ganska egendomliga uttalande om 14 a § och hans kritik av en bestämmelse, vars svagheter han icke närmare redogjorde för, och heller icke herr Ståhls enligt min mening alltför försiktiga och lama förslag i en sak, som kräver snabbt beslut därför att den är så aktuell och berör så allvarliga problem.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG: Herr talman!

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

Medan jag var inne i första kammaren och bevakade detta ärende, fick jag höra, att det varit en diskussion här om vilka kontakter som förekommit mellan justitiedepartementet och första lagutskottet. Med anledning härav gick jag hit, då jag tänkte att jag kanske borde berätta vad som förevarit.

Sedan vi hade lagt fram propositionen — den grundar sig ju egentligen på en lagrådsremiss som är flera år gammal, och mycket har hänt i världen sedan dess — och arbetet i utskottet hade börjat, hade jag en dag i riksdagen en överläggning med utskottets ärade ordförande. Vi talade om olika saker, bl. a. också om nu ifrågavarande paragraf. Jag hade kommit att bli litet betänksam och hade frågat mig själv, om den kanske var något för snävt avfattad i propositionen. Därvidlag tänkte jag nog på olika företeelser, men vad jag särskilt hade fäst mig vid var sådana fall, då politiska flyktingar här i landet blivit utsatta för en systematisk utfrågning, då man spionerat på dem och använt materialet för att skada deras anhöriga i något annat land. Det kan ju också tänkas andra fall, då s. k. olovlig underrättelseverksamhet icke skulle komma in under propositionens förslag men ändå borde kunna åtkommas. Jag nämnde mina betänkligheter för herr Lindqvist och framhöll, att man kanske kunde bättra på förslaget. Detta är i huvudsak vad som förekommit, och jag tycker fortfarande att vad jag då yttrade är riktigt. Däremot menar jag, att utskottets förslag nog kommit att täcka mera än jag tänkt mig. Det är så vagt avfattat, att även andra fall komma att gå in under bestämmelserna än de man närmast avsett. Jag vill icke säga detta som en anmärkning mot utskottet, ty det är här fråga om en utomordentligt svår lagstiftningsmateria. Men kanske kunde man komma fram till det som jag tror, att egentligen alla äro ense om, genom att försöka använda litet mindre generella formuleringar, försöka att om möjligt avfatta lagtexten på ett sådant sätt att den mer tar sikte på vissa bestämda handlings-sätt som man vill komma åt. Detta är svårt att formulera, och jag vet inte om det går, men jag tycker det vore värt att försöka.

Jag har hört uppgivas att herr Ståhl här i kammaren skall ha väckt samma förslag som herr Holmbäck nyss framförde i första kammaren, nämligen att riksdagen skulle godtaga propositionens förslag men i sin motivering hemställa, att man i justitiedepartementet eller genom en sakkunnigutredning skulle försöka komma till rätta med detta besvärliga problem efter de linjer jag nyss antydde. Jag undrar, om icke detta vore det bästa sättet att lösa denna mycket svåra lagstiftningsfråga.

Herr **LINDQVIST** (kort genmäle): Herr talman! Jag måste säga ett par ord för att icke ett missförstånd skall uppstå.

Justitieministern säger, att han haft ett samtal med utskottets ordförande. Det är riktigt. Men det samtal jag hade med justitieministern eller rättare han med mig ägde rum först sedan utskottets utlåtande var justerat. Jag har alltså icke gått och frågat honom — om nu någon skulle tro det — vad vi skulle skriva.

Jag har sagt, att förslaget, såsom alltid brukar ske, varit underställt departementet. Detta är vad jag har sagt. Och detta underställande har icke jag gjort utan det har skett genom vårt sekretariat. Vi fingo det meddelandet, att från departementets sida var intet att anmärka mot den formulering utskottet hade gjort.

Herr **STÅHL** (kort genmäle): Herr talman! Jag begärde ordet för att säga till herr Gezelius, som anmärkte på att min formulering var vag, att det i nuvarande läge just är en fördel att man skriver så försiktigt som möjligt.

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

Vad sedan tidsfrågan beträffar finns det ju möjlighet för Kungl. Maj:t att, om det, såsom det förljudes, skulle bli en höstriksdag, redan då framlägga ett nytt förslag.

Jag kan alltså icke finna, att vad herr Gezelius säger om att motivering-
en är vag skulle tala mot mitt förslag utan tvärtom till förmån för detsamma. Jag ber alltså att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag med den formulering av motiveringen som jag tidigare föredragit.

Herr OHLIN: Herr talman! Herr Lindqvist missförstod vad jag sade om att en koncentrerad behandling av frågan inom utskottet låg till grund för förslaget. Det innebar givetvis icke någon kritik. Jag ville endast betona att det ligger i arbetssättets natur, att behandlingen blir koncentrerad.

Från alla håll har erkänts, att detta är en mycket svår fråga. Ifall vi alla skulle vara överens om att utskottets formulering icke erbjuder en tillfredsställande lösning av problemet, behöver detta konstaterande säkerligen icke av utskottet uppfattas som en kritik.

Herr Lindqvist säger, att det vore egendomligt om kammaren skulle vara så oförsiktig att den accepterade ett plötsligt framfört yrkande i den riktning som jag antydde i mitt anförande, ett yrkande som herr Ståhl sedan mera formellt ställde. Till detta vill jag säga, att jag icke tycker att herr Lindqvist är så särskilt vänlig mot Kungl. Maj:ts regering. Ty förslaget att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag innebär väl icke någon oförsiktighet, ifall man förutsätter att regeringen har ägnat detta problem tillräcklig uppmärksamhet. Och jag har åtminstone fått det bestämda intrycket, att regeringen har tagit ganska allvarligt på denna viktiga fråga.

Vad den motivering beträffar, som herr Ståhl här föreslog, innebär den

ingenting annat än att man tager upp samma tankar som utskottsmajoriteten i sin motivering och pekar på att synpunkterna äro viktiga och att man önskar att Kungl. Maj:t skall beakta dem vid en fortsatt behandling av saken. Jag kan icke se att det skulle ligga något oförsiktigt i att kammaren stannar vid en sådan ståndpunkt.

Nu kan man naturligtvis säga: Varför icke lika gärna taga utskottets förslag och utreda frågan under tiden? Men jag vill svara med hänvisning till vad socialministern nyss anförde och vad vi alla veta att erfarenheten visat, nämligen att formuleringen i gällande lagstiftning och alltså även den formulering utskottet nu föreslår — den är ju icke densamma men den är i vissa avseenden likartad — icke är tillfredsställande. Den innebär en kriminalisering av ett område som är långt vidsträcktare än någon av oss i verkligheten önskar. Jag tror att vi alla äro ense med socialministern, när han betecknar paragrafen som en kautschukparagraf. Man kan här också peka på — fastän på ett annat sätt än herr Branting gjort — hur tillämpningen kan bli i fråga om resande politiker. Jag förmodar att det icke uppfattas såsom en olovlig verksamhet om medlemmar av olika parlament göra besök i andra länder och inrikta sig på att studera de politiska förhållandena där. Jag träffade för en tid sedan en man som har Skandinavien på entreprenad. Han kommer kanske en gång om året och söker orientera sig i våra politiska förhållanden. Han frågade mig vad jag tyckte i en hel del saker. Nåväl, om han sysselsätter sig med detta och sedan talar om för sitt lands ambassad eller legation vad han erfarit, och det upprepas så många gånger, att man med någon pressning kan kalla det för verksamhet, är det väl icke uteslutet att han skulle kunna bli åtalad eller i varje fall att de personer, med vilka han samarbetar, alltså medborgarna i

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

detta land, skulle kunna bli åtalade. Det är klart, att förutsättningen är att det finns en regelbunden kontakt med dessa personer, så att de kunna anses bedriva en dylik verksamhet. Jag tror att det lätt skulle kunna tänkas uppkomma en sådan situation. Enligt min mening är alltså denna paragraf så formulerad, att beteckningen kautschukparagraf är berättigad.

Socialministern hänvisade till de smärtsamma erfarenheterna från tidigare år. Jag kanske får taga kammarens tid i anspråk ett litet ögonblick för att berätta en sak som inträffade under samlingsregeringens tid. Det var en flykting från ett av våra nordiska grannländer, som hade måst fly undan tyskarna och som kom till Sverige, där han bedrev underrättelseverksamhet genom att tala om vissa saker för sin legation. Hans verksamhet kom att falla under den svenska lagen. Emellertid lyckades han komma tillbaka till sitt fosterland, innan han blev insatt i svenskt fängelse, men blev där omhändertagen av tyskarna och skickad till koncentrationsläger i Tyskland för en lång tid. Genom svensk förmedling räddades han från Tyskland till Sverige och kom hit, ganska utmattad efter den långvariga vistelsen i koncentrationsläger, i den tron att han skulle mottagas av vänner och få vila ut. I stället blev han omedelbart införpassad i svenskt fängelse, där han sedan på grund av vissa olyckliga omständigheter fick stanna längre tid än han borde gjort innan den svenska regeringen och den svenska rättsskipningen kunde vidtaga de åtgärder som tarvades för att han skulle komma ut.

Man kan ju säga, att Kungl. Maj:t skall enligt utskottets förslag ha beslutanderätten när det gäller om åtal skall anställas eller ej och att detta innebär en trygghet. Men uppenbart är väl att det är en nödfallslösning att utvidga brottsområdet så mycket, att Kungl. Maj:t i en mycket stor del av de fall,

som formellt falla under lagen, måste tänkas komma att utöva sin diskretionära prövningsrätt i friande riktning. Det blir en sorts politisering av rättsskipningen, som väl ingen tycker är önskvärd. Utskottets vice ordförande säger, att detta i alla fall är en utväg att klara saken. Herr Rylander har nämligen träffat några straffrättsprofessorer, som ha den uppfattningen att ingen annan möjlighet finns. Jag är beredd att fästa stor vikt vid vad både herr Rylander anser i frågan — hans sakkunskap är obestridlig — och vad straffrättsprofessorerna anse, men professorer i all ära — jag känner åtskilliga sådana — vi skola nog akta oss för att ha alltför mycket auktoritetstro när det gäller dem eller andra. Det skulle kunna tänkas att man kan finna en lösning, trots att detta förefaller några straffrättsprofessorer osannolikt. Alldeles tydligt var det, att statsrådet och chefen för justitiedepartementet för sin del icke ansåg det alldeles uteslutet, att ett förnyat försök skulle leda till resultat, och det var också socialministerns förhoppning. Då är det väl det naturliga, att man gör ett försök och strävar efter att uppnå mera preciserade bestämmelser särskilt med tanke på de statslösa och de andra personer man syftar på.

Till sist ytterligare en sak, herr talman. Herr Hedlund förklarade, att det var ganska meningslöst att skriva en motivering, vari man uttryckte en önskan att Kungl. Maj:t skulle ägna frågan fortsatt uppmärksamhet. När man icke vill göra en skrivelse, tjänar det väl icke något till med en fras i motiveringen, menade herr Hedlund. Jag måste säga, att herr Hedlunds ståndpunkt är formalistisk, något som är förvånande eftersom herr Hedlund brukar utmärka sig mera för mänskliga än formalistiska synpunkter. Jag vill svara på herr Hedlunds påpekande, att huruvida en formulering i motiveringen spelar någon roll eller ej beror på

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

en hel del omständigheter, bl. a. på hur saken uppfattas på regeringsbänken. Vi ha nu från statsrådet och chefen för justitiedepartementet, som är den som är närmast berörd i saken, fått ett uttalande som måste innebära, att han för sin del — och jag förmodar att han menade också regeringen — är villig att upptaga frågan utan dröjsmål för att, om kammaren i dag accepterar Kungl. Maj:ts förslag, försöka komma fram till en mera tillfredsställande lösning än någon i dag föreliggande, en lösning som icke medför så stora olägenheter som både nuvarande bestämmelser och utskottets förslag.

Med hänvisning till vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få instämma i yrkandet om bifall till Kungl. Maj:ts förslag med den av herr Ståhl angivna motiveringen.

Herr RYLANDER: Herr talman! Med risk för att jag skall råka illa ut och komma i fängelse för olovlig underrättelseverksamhet — ty det kan ju enligt vad som här sagts vara vad som helst — skall jag ännu en gång taga till orda.

Jag vill säga, att det är alldeles riktigt, som chefen för socialdepartementet här yttrade i sitt som »högentressant» betecknade anförande, nämligen att det gamla stadgandet var mycket olyckligt formulerat och ledde till en hel del tråkigheter vid tillämpningen. Det var bara det felet med hans anförande, att han talade om paragrafen, sådan den var, innan åtalsspärren infördes, och såvitt jag vet äro kammarens ledamöter ense om att då var den behäftad med stora fel, men jag har inte hört förspörjas någon invändning mot den, efter det denna spärr infördes. Enligt den åsikt åtminstone jag har, skall man helst i lugna tider besluta om de lagar, som skola tillämpas i mera upprörda tider, och man skall inte rusa åstad och improvisera. Orsaken till kritiken mot 14 a § i dess ur-

sprungliga skick var till stor del den att den blev improviserad. Skall man nu vraka allt vad man har och sedan sätta sig och utreda för att se vad man kan komma till? Är det inte mera logiskt att behålla vad man har, eventuellt med någon jämkning, och som sådan föreställer jag mig vad utskottet föreslagit vara lämpligt, då därigenom visst skydd skulle lämnas åt flyktingarna. Är det inte bättre att göra det och sedan under tiden utreda hur denna paragraf skall vara beskaffad i framtiden? Jag ger nämligen justitieministern alldeles rätt i att paragrafen enligt utskottets förslag täcker mer än de fall man omedelbart vill komma åt, och att det är en utomordentligt svår lagstiftningsmateria man här har att röra sig med. Men jag kan omöjligt hysa en sådan klenro till vad en regering kan åstadkomma, som socialministern gjorde, såvitt jag vet för första gången i sitt liv. Han ansåg att man inte kan ha någon garanti för att det kan bli riktigt, om en justitieminister skall bestämma. Han sade inte, ifall det var justitieminister Zetterberg han hyste en sådan misstro mot. I vart fall tycks han ha de mest hemska tankar om vad valutslaget skulle kunna föra med sig. Han synes frukta, att en oerhört reaktionär justitieminister skulle komma efter valen, vilken man inte kunde tilltro att tillämpa denna paragraf. Såvitt jag kan förstå, är det riktigt, att man ser till att man har ett stadgande, som väl täcker det behov av lagstiftning, som förefinnes i detta hänseende, medan man vidare utreder, huru lagstiftningen definitivt skall ordnas.

Nu skall inte någon inbilla sig, att denna utredning är gjord till höstriksdagen. Känner man Kungl. Maj:t rätt, tar det, även om man skriver en högtidlig skrivelse till Kungl. Maj:t, år och inte bara dagar, innan det kommer något från Kungl. Maj:t. Och här är det inte ens fråga om en skrivelse till

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

Kungl. Maj:t utan bara om att säga någont om det i motiveringen. Om emellertid Kungl. Maj:t inte är fullt tillfredsställd med utskottets förslag — vi kunna t. ex. anta, att Kungl. Maj:t är mycket missbelåten med utskottets förslag — så kan ju Kungl. Maj:t när som helst och så fort som möjligt förelägga riksdagen förslag i frågan. Jag kan emellertid säga min vän, justitieminister Zetterberg, att det inte blir lätt att utarbeta ett sådant förslag, ty så mycket har jag funderat på detta problem, att jag tryggt kan säga detta, men jag hoppas liksom han att det går. Är det alltså inte riktigare att gå med på vad utskottet föreslagit i stället för att raka rent och låta våra flyktingar utsättas för det spionage som pågår och låta spioncentraler i lugn och ro förläggas här i Sverige, så att dessa spioncentraler få det ordentligt ordnat och sedan ha möjlighet att, när det passar, bara vrida på en knapp och ställa om sin spionageverksamhet så att den riktas mot Sverige? Jag svartmålar inte på något sätt. Jag är tvärtom en liten aning optimistisk, när jag tänker på dessa saker, då jag vill tro, att man kan komma fram till en tillfredsställande lösning av problemet. Men jag tycker inte det hör till god ordning att vraka bort någonting som innehåller en kärna av vad man vill behålla och sedan utreda och kanske efter några år komma till det resultatet, att man skall behålla största delen av vad man tar bort. Det kan inte vara rimligt. Jag vill säga till herr Ohlin, att jag också hyser en viss misstro mot professorer, men trots att en professor delat min åsikt, tror jag att den är riktig.

Herr **WERNER**: Herr talman! I debatten här i kammaren gör man sig skyldig till ett mycket framträdande felslut, när man sätter likhetstecken mellan förutvarande 14 a § och den lagtext som utskottet nu har föreslagit. Det är

inte samma sak som man föreslår från utskottet, utan utskottets förslag innebär mycket betydande förbättringar och uppmjukningar av lagen. Jag får säga, att det gjorde ett beklämmande intryck på mig, när jag hörde att socialministern, då han talade om tillämpningen av 14 a §, drog paralleller mellan denna och den lagtext som utskottet föreslagit. Det är fullkomligt felaktigt att göra på det sättet. Här möta vi, såsom framhållits av flera talare, ett lagstiftningsområde som är fullständigt omöjligt att klart definiera i lagtextens ordalydelse. Jag tror inte att någon jurist, vare sig han är professor eller ej, kan gå i land med den uppgiften. Detta är ett område, där man måste lita till tillämpningsförfarandet, till domarenas alltid förefintliga möjligheter att laga efter läglighet och att använda rättvisa och riktiga principer. Själva garantien mot en felaktig tillämpning av själva åtalrätten ligger här i den förbehållna rätten för Kungl. Maj:t att pröva om åtal skall verkställas eller inte. Jag kan inte finna att här förebragts något skäl för att riksdagen skulle gå ifrån det förslag som framkommit efter grundlig prövning av lagutskottet. Jag hemställer såsom förut om bifall till lagutskottets hemställan på denna punkt.

Herr **HEDLUND** i Östersund: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att förklara vad som gav mig anledning att i mitt förra anförande säga, att det skulle vara verkningslöst att gå med på Kungl. Maj:ts proposition och skriva en fras i motiveringen. Jag hade all anledning att säga det, eftersom debatten här inleddes med ett anförande av justitieministern, däri han förklarade, att en lagstiftning som denna ville han inte införa i strafflagen därför att den stred mot demokratiska principer. När justitieministern gjorde denna deklaration, hade jag all anledning att tro, att den fras herr Ohlin ville inskriva i

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

motiveringen måste bli verkningsslös, eftersom den stred mot justitieministerns principer för lagstiftning i ämnet. Nu har emellertid justitieministern sagt, att han finner den rätta lösningen vara, att kammaren biträder herr Ståhls förslag, som det heter nu, d. v. s., att propositionen antages och justitieministern får en liten hälsning att söka åstadkomma en lagstiftning, som täcker vad lagutskottet velat ha ordnat redan nu. Under dessa förhållanden blir ej längre herr Ståhls förslag en fras, däri ger jag herr Ohlin rätt.

För mig är det inte alls någon prestigefråga. Som jag sade i mitt förra anförande, frågade jag, när vi började behandlingen av frågan i lagutskottet, huruvida nu en sådan lagstiftning vore påkallad. Vid den första behandlingen i utskottet var jag inte övertygad att så var fallet. Sedan fingo vi genom en ingående debatt full klarhet om att en sådan lagstiftning, även om den för dagen inte behövde sättas i tillämpning, dock vore ofrånkomlig. Det tidsläge kommer — det är jag ganska övertygad om — när en dylik lagstiftning behövs. Vi måste därför nu fråga oss: är det då inte bättre att nu i lugn och ro och i samförstånd med justitiedepartementet stifta en lag som vi alla anse måste bli behövlig? Emedan första lagutskottet ansåg detta bäst, blev utskottet enhälligt också om denna paragraf. Att socialministern kastar sig in i debatten, kan vara motiverat. Det är naturligt att han har behov av att delge riksdagen de erfarenheter, han har av gällande lagstiftning. När emellertid det nu föreliggande lagförslaget efter noggrant övervägande av mycket framstående jurister påstås vara så avfattat, att man förebygger de tråkigheter man haft av gällande lag, har jag inte hyst några betänkligheter mot att biträda förslaget.

Inrikesministern har — jag upprepar detta — som motivering för sin framställning om anslag till polisväsendets förstärkande för att möjliggöra en un-

dersökning av bl. a. den olovliga under rättelseverksamheten, förklarat, att vi ha skyldighet att taga reda på vad som händer i riket i detta avseende. Med anledning därav vill jag säga, att om detta inrikesministerns uttalande är riktigt, vilket det enligt min mening är, måste vi skaffa oss ett instrument för att förhindra en verksamhet som vi genom denna utredning finna vara olämplig.

Det är inte någon prestigefråga för mig, om det blir lagutskottets eller herr Ståhls förslag som segrar, men nog blir det bra hopplöst att arbeta i utskottet, om man, sedan man varit i livlig korrespondens med departementet och kommit överens om hur en lagstiftning skall ske, efter drygt arbete därmed råkar ut för sådana händelser som första lagutskottet gjort i riksdagen i dag. Jag vidhåller yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Herr GEZELIUS: Herr talman! Jag kan inte helt ansluta mig till vad herr Hedlund anförde, men jag skall inte uppehålla kammarens tid med mera än att framhålla, att den tvekan, jag hyst och allttjämt hyser om möjligheten att finna en kanske ännu bättre lösning, inte fått mig att ändra uppfattning.

Herr Ohlin uttalade sin misstro mot professorer i allmänhet, och herr Rylander gjorde det också. Anledningen till att jag nu upprepar detta är att jag, innan debatten slutar, vill framhålla, att även professor Ohlin måste betraktas med en viss misstro, när han söker tolka denna paragraf. Han talade om mannen som kommer från utlandet och går upp på sin legation och berättar. Herr Ohlin tänker kanske på de generalkonsulat och handelsdelegationer som funnos under kriget. Det fallet avser inte lagstiftningen att träffa och kan aldrig träffa. För det första skall verksamheten bedrivas här i riket och för det andra hemligen och med svikliga

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

medel. Det handlings sätt, som herr Ohlin nämnde, kan inte betraktas som svikligt. När kriget kom, ökades personalen på konsulatet i Göteborg, och det kom en hel stab och presenterade sig direkt för polisen och sade: »Nu äro vi här igen» — de hade varit här under förra kriget — »och nu skola vi börja vår verksamhet.» Deras verksamhet kan inte hänföras under dessa bestämmelser. Jag tror liksom justitieministern, att man kanske kan komma fram till en tillfredsställande lösning av detta problem, men jag hyser liksom han tvekan om möjligheterna därtill. Jag efterlyser fortfarande från herr Ohlins sida ett positivt förslag, ett försök att dels läsa och tolka lagtexten, dels komma med ett positivt förslag.

Jag skall inte uppehålla debatten längre. Jag ville liksom herr Hedlund redovisa de skäl, som föranlett mig att biträda utskottets förslag.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **OHLIN**: Herr talman! Jag skall inte upptaga kammarens tid med att påvisa att herr Gezelius inte uppfattat mig rätt. Den saken kan han studera sedan i protokollet. Jag tycker han går för långt, när han vill att jag, som onekligen är lekman i dessa frågor men som riksdagsman har skyldighet att ta ställning till dem, på rak arm skall kunna åstadkomma ett positivt förslag till formulering av denna paragraf. Det enda som här kan ifrågakomma är den linje, som herr Lindqvist tyckte var mycket djärv, nämligen att följa Kungl. Maj:ts linje, som väl måste vara grundad på ett verkligt utredningsarbete, och sedan begära att Kungl. Maj:t gör en ytterligare ansträngning för att uppnå en lösning i den riktning vi alla önska. Detta är enligt min mening ett förslag

till positiv handlingslinje och den enda som, såvitt jag kan se, kan anses vara verkligt försiktig.

Jag begärde emellertid ordet med anledning av herr Hedlunds yttrande. Innebörden i hans yttrande var egentligen, att det blir så svårt för utskottet att arbeta, ifall utskottet skall utsättas för sådana resultat av bristande kontakt mellan regeringen och utskottet som vi fått bevitna här i kammaren i dag. Det måste ju vara herr Hedlunds avsikt med detta sitt påpekande att ange det som motivering för att kammaren skulle bifalla utskottets förslag för att på det sättet ge Kungl. Maj:t en reprimand för detta bristande samarbete. Jag kan inte uttala mig om med vilka känslor man inom kammaren vill betrakta denna fråga och eventuellt ge en sådan reprimand. Jag skulle emellertid som min mening vilja uttala, att kammaren i denna viktiga fråga bör låta sig vid sitt ställningstagande ledas av andra hänsyn än som framgå av herr Hedlunds anförande.

Herr **HEDLUND** i Östersund: Herr talman! Jag beklagar, att jag yttrade mig så, att herr Ohlin har rätt att draga den slutsatsen, att det väsentliga för mig var att ge departementet en reprimand för att det lockat laguskottet att intaga den ställning det gjort. Jag har i mina båda anföranden angivit skälen till att jag anser denna lagstiftning nödvändig, och när departementet tillika givit stöd för denna uppfattning, har jag följt Kungl. Maj:t så till vida att jag biträtt det förslag utskottet efter sin kontakt med departementet kommit till. Om andra kammaren antar herr Ståhls förslag, som är mycket mer hastigt tillkommet än första lagutskottets, vill jag bestämt betona, att jag för min del inte däri skulle vilja inlägga den innebörden, att första lagutskottet har fått en reprimand, lika litet som jag, om ut-

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

skottet vinner, därmed vill ha sagt att justitiedepartementet fått en reprimand. Jag vidhåller alltså mitt yrkande.

Herr OLSSON i Mellerud: Herr talman! I detta skede av debatten är det inte möjligt att tillföra densamma något väsentligt nytt, och jag har inte begärt ordet för att göra det utan för att delgiva kammaren skälen till att jag, som deltagit i utskottsbehandlingen av detta ärende, vid avgörandet kommit till samma resultat som utskottets majoritet.

Det är sed inom första lagutskottet — jag tror vi äro kända för det — att vara försiktig. Man säger t. o. m. att vi äro alltför konservativa. Jag vågar emellertid försäkra, att denna försiktighet är aldrig så stor som när vi behandla strafflagsförslag. Vi ha handlagt detta spörsmål vid upprepade tillfällen och bordlagt ärendet flera gånger för att bli i tillfälle att tänka igenom det grundligt, och vi ha debatterat det åtskilliga gånger. Flera av oss, däribland jag, ha från början varit betänksamma inför det tillägg som debatten här närmast rör sig om, men vi ha till sist måst medgiva att här finns en lucka i lagen, som inte kan få vara ofylld i en tid sådan som den vi nu leva i.

Herr Ohlin sade för en stund sedan, att paragrafen var otillfredsställande. Det är så lätt att formulera slagord, herr Ohlin. Jag vill inte påstå att första lagutskottet är den mest perfekta apparat som kan tänkas för att formulera lagparagrafer, långt därifrån, men jag vill å andra sidan reagera emot ett uttalande från regeringsbänken, som tycktes gå ut på att det, därför att departementet en gång i världen hade kommit till en viss slutsats, skulle vara förmått av utskottet att ha en annan mening. Så har jag inte uppfattat utskottets arbete och kommer inte heller att göra det i fortsättningen. Om herr Ohlins omdöme, att paragrafen är otillfreds-

ställande, är riktigt, kanske det inte så mycket beror på utskottets fumlighet att formulera som fastmera på någon-ting, som herr Ohlin inte tycks ha upptäckt, nämligen att detta lagstiftningsområde är utomordentligt vanskligt och svårt, och att man därför, om man skall nå de syften man här vill nå, måste taga vissa risker. Det är en seglats mellan Skylla och Karybdis. Man kan inte nå vad man här åsyftar, om man inte är villig att taga någon som helst risk. Vi leva nu i en riskfylld tid. Jag antager att man på regeringshåll inte är okunnig om att det sker åtskilligt ute i världen — och inte enbart ute i världen utan även här i vårt land — som man, när man går att formulera denna paragraf, inte kan blunda för. Det är kloktare att vi nu i lugn och ro under fredliga förhållanden klargöra för oss hur vi vilja ha det på det här området än att vi vänta tills vi befinna oss i en aktuell situation och då tvingas att acceptera förslag, som kanske bli för dåligt övertänkta. De olägenheter, som man ifrån kritikernas sida vill hävda ha uppstått genom den förändring i propositionen som vidtagits från utskottets sida, hänföra sig, som tidigare har uttalats, i allt väsentligt till förhållanden som ägde samband med den gamla 14 a § och som icke äro tillämpliga på denna nya paragraf.

Vi veta också, att det under kriget inte enbart förekom låt mig säga en begriplig underrättelseverksamhet av norrmän till deras legation i Stockholm. Det är känt att det förekom en cynisk press ifrån viss utländsk makt på vissa av denna stats medborgare eller till och med på dem, som voro eller varit gifta med medborgare i denna stat, en press som lämnat de mest fruktansvärda individuella resultat. När jag väger det ena mot det andra, väger vad man här vill skydda sig emot, mot de nackdelar, som en viss begränsning givetvis alltid medför, tycker jag att det för den an-

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

svarsmedvetne medborgaren inte finns mer än ett val.

Jag vill också varna för att vi i en tid som denna göra demokratien så tam och så tandlös, att den inte, om det behövs, kan bita ifrån sig.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr GEZELIUS: Herr talman! Jag har begärt ordet för en replik, som tyvärr kommer litet sent. Jag har aldrig velat ifrågasätta att herr Ohlin skulle komma med något förslag till ny lagtext. Och det konstaterade ju herr Ohlin med klädsam blygsamhet att han inte var kapabel till.

Vad jag vände mig emot var herr Ohlins blygsamhet när det gällde själva sakfrågan. Han är på det klara med att det är nödvändigt att fylla luckan, men han är så blygsam, att han nöjer sig med att begära en motivering, som går ut på att justitieministern skall undersöka om han kan fylla denna lucka. Anledningen till att detta måste anses väl blygsamt är att justitieministern säger: Jag är inte alls säker på att jag kan göra det. Det är inte säkert att vi kunna hitta någonting annat än det här. — Det tycker jag är att driva blygsamheten litet för långt. Jag efterlyste litet klarare linjer ifrån herr Ohlins och även från herr Ståhls sida, när vi skola skriva till denne tveksamme justitieminister, som själv inte har något alternativ att komma med. I det läget kan jag med hänsyn till sakens allvar inte gå ifrån min tidigare ståndpunkt.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av 8 kap. 7 § i utskottets förslag dels ock på bifall till det av herr Ståhl under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ståhl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande

voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 8 kap. 7 § i första lagutskottets förevarande förslag till lag om ändring i strafflagen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Ståhl under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren godkände 8 kap. 7 § i utskottets förslag.

8 kap. i återstående delar, 9 och 10 kap. samt 11 kap. 1—6 §§.

Godkändes.

Sedan 11 kap. 7 § föredragits, yttrade:

Herr WERNER: Herr talman! Utskottet har genom att införa denna lagparagraf vidtagit en ändring i den kungl. propositionen. Det är inte min avsikt att ställa något säryrkande gentemot utskottet. Jag kan dock icke underlåta att inför kammaren betyga, att jag inom utskottet har hyst mycket starka betänkligheter emot den nya lagparagraf, som har tillförts lagen och som går under benämningen straffbestämmelse mot rashets.

Jag måste konstatera att all lagstiftning bör grundas på ett föreliggande behov. Jag tror att vi i detta land äro så pass lyckligt lottade, att vi icke hittills haft behov av särskilda straffbestämmelser mot rashets. Vi äro ett upplyst folk, som icke på något sätt har förgått oss emot någon folkgrupp på

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

grund av dess ras eller nationalitet. Jag fruktar emellertid, att man genom denna speciella strafflagsparagraf kan ge upphov till ett problem och väcka till liv någonting, som vi nu inte ha här i landet. Jag har ansett, att denna speciella lag, som nu tillföres strafflagen, icke på något sätt fyller ett förefintligt behov.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr GEZELIUS: Herr talman! Jag skall i korthet uttala, att jag icke finner formuleringen av denna paragraf fullt tilltalande. Den är enligt min mening behäftad med brister. Jag har emellertid icke varit i stånd att nu finna någon bättre lösning av denna fråga och har därför, herr talman, icke något yrkande.

Vidare anfördes ej. Kammaren godkände utskottets förslag till paragrafens avfattning.

11 kap. 8—13 §§ jämte rubrik till 11 kap., 12—16, 19—22, 24 och 25 kap. samt 26 kap. 1—9 §§.

Godkändes.

Sedan 26 kap. 10 § föredragits, anförde:

Herr LINDQVIST: Herr talman! Då vi inte fullt kunnat enas inom utskottet i denna fråga, skulle jag vilja säga några ord. Utskottet har icke kunnat godkänna denna paragraf i den lydelse den har i Kungl. Maj:ts förslag och har gjort en, såvitt jag kan finna, väsentlig förändring i densamma.

Det lagförslag som vi nu ha att behandla gäller ju en ny strafflag för krigsmakten. Det har förekommit många och långa utredningar angående en ny sådan strafflag utan att det har lett till något resultat. Nu ser det emellertid ut som om det lagförslag, som blivit en följd av den senaste utredningen och som nu föreligger till behandling, skulle bli antaget av riksdagen. Därmed tror jag man kan säga, att

vi ha fått inte bara en moderniserad strafflag för krigsmakten utan en i många avseenden bättre och humanare strafflag än vi nu ha.

Den utredning som ligger till grund för detta lagförslag har verkställt av riksdagens militieombudsman Regner, och han har vid sin sida haft hovrättsrådet Henkow. Men det är inte bara dessa två personer som ha deltagit i utredningen, utan de ha haft — om jag får kalla det så — rådgivare. Dessa ha varit med under utredningsarbetet och haft rätt att säga sin mening om hur de ville ha lagstiftningen utformad. Dessa rådgivare voro sju personer. Jag skall räkna upp namnen på dem av en viss anledning. Det är inte den, att min vän Gezelius varit med bland dem och tillstyrkt den ifrågavarande lagstiftningen. Herr Gezelius befinner sig i dag bland utskottsmajoriteten och har sålunda gått in för en annan lydelse av den paragraf det här gäller än den som han förut såsom sakkunnig varit med om att tillstyrka. Dessa rådgivare utgjordes vidare av ombudsmannen Lundström, kommandörkaptenen av 1. graden Montelius, nuvarande statssekreterare Thunborg, krigsdomaren professor Wetter i Uppsala, vice krigsdomaren Wilhelmsson, vilken för närvarande är ersättare för militieombudsmannen, och överste Brinck. Jag har nämnt dessa namn för att visa att, särskilt vad gäller krigsdomare och militärer, verkligt sakkunnigt folk biträtt vid denna utredning.

I tionde paragrafen som nu är föredragen gäller det att reglera i vad mån krigsmän må sammankomma till överläggning. Det är en mycket gammal fråga. Jag har varit med vid många tillfällen, då krigslagstiftning och krigsdomstolar ha diskuterats. Jag tror att jag kan säga, att därvid på alla håll rätt den uppfattningen, att man icke när det gäller krigslagstiftningen skall gå hårdare eller strängare till väga än vad som är alldeles nödvändigt. Vi ha för

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

närvarande i vår strafflag för krigsmakten en paragraf som förbjuder krigsman att deltaga i vissa sammankomster. Detta förbud skall upphöra i och med ikraftträdandet av den nya lagstiftningen, och sådant förbud skall nu gälla endast under beredskapstid eller under krigstid. Utredningsmännen ha varit fullkomligt överens om att det vore tillräckligt, att dessa bestämmelser om mötesförbud gällde endast under beredskapstid eller under krigstid. Men utskottsmajoriteten har den uppfattningen, att det fortfarande bör finnas mötesförbud, detta därför att det är behövt ur ren disciplinsynpunkt. Att disciplinen är av allra största betydelse för krigsmakten erkännes väl allmänt av de reservanter, som ställt sig på Kungl. Maj:ts sida. Vi ha ingen annan uppfattning än majoriteten på denna punkt. Om man skall ha en krigsmakt, är det absolut nödvändigt att man också skall kunna vidtaga disciplinära åtgärder för att kunna upprätthålla den disciplin, som även enligt min mening är så värdefull. Ty utan disciplin är krigsmakten av intet värde.

Kammarens ledamöter ha säkerligen sett att i de remissyttranden som redovisas i propositionen uttalas olika uppfattningar angående mötesförbud eller icke mötesförbud. En del av de hörda instanserna vilja ha de nuvarande bestämmelserna kvar, andra återigen finna, att det förslag, som kommittén har utarbetat, är det enda riktiga. Det skulle föra för långt att citera dessa yttranden. Men när jag på middagsrasten på nytt kastade en blick på dem, stannade jag inför ett uttalande, som gjorts av försvarsväsendets underbefälsförbund. Detta förbund framhåller i sitt remissyttrande, att den militära disciplinen vore nödvändig men att formerna för densamma dock icke vore oföränderliga. Utvecklingen på området ginge snabbt. Lagstiftningsarbetet måste rättas härefter, då eljest risk uppstode för att lagen och dess straffbud, som skulle

utgöra ett stöd för disciplinen, i stället bleve en fara för densamma. Den disciplin, som borde eftersträvas, säkerställdes inte genom stränga och onyanserade lagbud. Den måste grunda sig på en allmänt positiv inställning till försvaret och militärtjänsten och förståelse för de särskilda krav denna tjänst uppställde och hade sin säkraste grund i ett gott förhållande mellan befälet och de meniga och mellan befälet inbördes. Ungefär detsamma säga de sakkunniga, fastän kanske ur delvis andra synpunkter. Det torde väl inte vara någon vare sig här i kammaren eller annorstädes som kan jäva vad som här har anförts.

Justitiekanslern, som i vissa avseenden uttalar betänkligheter mot förslaget, säger för sin del, att han kan »instämma med utredningen däri, att upprätthållandet av den disciplin som vore nödvändig i väsentlig mån berodde på andra faktorer än strafflagen och dess tillämpning».

Vi reservanter ha ungefär samma syn på denna fråga. Vi tro inte att man med straffbestämmelser kan åstadkomma den disciplin som är erforderlig. Om tionde paragrafen skulle bli sådan som Kungl. Maj:t har föreslagit, så lämnar den säkerligen inte tillfälle till några disciplinupplösande åtgärder ifrån krigsmans sida. Nu vill jag minnas att utskottet på ett ställe säger, att de nuvarande förhållandena äro sådana, att man måste ta hänsyn även till dem. Men å andra sidan vill jag erinra om vad överbefälhavaren har sagt, fastän ur en annan synpunkt än den av utskottet anlagda. Han har sagt, att en lagstiftning som denna ju inte får skrivas bara för dagen, för nuet, utan för längre tid, säkert för många år framåt. Jag skulle livligt beklaga, om den svenska riksdagen skulle skriva en strafflagstiftning för krigsmakten med särskild hänsyn till vad som hänt ute i världen. Nej, det är nog, som utredningsmännen säga, så, att det är andra åtgärder som

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

böra vidtagas. Dessa åtgärder äro av annat slag än stränga strafflagsparagrafer. Jag vet inte hur många av kammarens ledamöter som ha studerat de olika kapitlen i denna lag. Om ni ha gjort det, ha ni t. ex. i lydnadskapitlet, disciplinstadgan och på andra ställen funnit, att man sannerligen inte har gått för långt när det gällt att lämna frihet.

För min personliga del vill jag tillägga, att jag har en så hög tanke om de svenska pojarna — ty det är väl närmast dem som utskottsmajoriteten åsyftar — att jag inte anser det vara behöfligt med straffbestämmelser av detta slag. Ty det kan väl inte vara officerarna som utskottsmajoriteten tänkt på — jag har åtminstone inte fattat det på det sättet — och ansett att det skulle vara så farligt att dessa hålla sammankomster. Jag tror inte att vi ha möjligheter att hindra dem därifrån genom vare sig den ena eller andra lagstiftningen.

Vi reservanter ha, herr talman, i den reservation, som finnes på s. 117 i utskottsutlåtandet utvecklat de synpunkter vi lägga på denna fråga. Det öfverensstämmer i huvudsak med vad jag här har anförut. Med hänvisning till detta hemställer jag, herr talman, om bifall till den reservation, som är afgiven av herr Lindqvist m. fl.

Herr **HEDLUND** i Östersund: Herr talman! Jag vill inte åtaga mig att föra utskottsmajoritetens talan. Jag vill bara deklarerera varför jag själv tillhör utskottsmajoriteten.

Vi äro ju alla på det klara med, att vi böra söka göra militärlivet så lika det civila livet som möjligt. Men militärlivet är i och för sig av sådan natur att samma individuella frihet i varje fall inte kan lämnas åt krigsman som åt civil man. Men på en punkt äro vi alla eniga, nämligen att krigsmän lika väl som civila personer skola ha rätt

att sammanträda till överläggning i lojala ärenden. Till sådana ting räknar jag om manskapet exempelvis vill hålla en sammankomst för att tillgodose sina intressen. Då skola de ha lov att göra detta. Beredskapsmännen skola ha rätt därtill, och rekryterna skola ha samma förmån. Det vore orimligt att söka lagstifta i annan riktning, eftersom riksdagen själf och den militära ledningen uppmuntra till sammankomster, inte bara i kabaretförm utan även i bildningssyfte och i syfte att diskutera fackliga frågor.

Men det är en sak; en annan sak är, om man skall direkt medge krigsmän rätt att deltaga och vara verksamma vid sammankomster, som äro tillkomna i direkt syfte att underminera disciplinen, att injaga missmod och öfverhuvud taget mana till handlingar, som äro till skada för krigsmakten och för landets säkerhet. Jag har biträtt Kungl. Maj:ts förslag i fråga om avfattningen av 27 kap. 7 §, som handlar om mötesförbud under beredskapstid och krigstid, och jag har biträtt utskottsmajoritetens förslag att hänga på disciplinparagrafen i 26 kap. det tillägg, mot vilket herr Lindqvist nyss anmälde avvikande mening. Jag har gjort detta därför att det inte kan ligga vare sig i krigsmans, militärmaktens eller landets intresse att ansvarslösa människor skola kunna kalla till sammankomst med direkt syfte att underminera disciplinen, att injaga missmod och uppmäna till åtgärder, som äro till skada för landets försvar. Det vore orimligt om någonting sådant skulle tolereras, eftersom disciplin är någonting ofrånkomligt beträffande militärväsendet. Det vore också orimligt att medge någonting sådant av det skälet, att en agitation kan föras, som kanske skapar större farligheter för landet än disciplinbrott, nämligen missmod och missnöjet. Skulle riksdagen kunna bevittna, även under fredstid, att det arrangerades möten med militär per-

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

sonal, möten som skulle ha till ändamål att övertyga vederbörande om att därest en stormakt angriper oss, så är det ingen mening att försvara oss och att det dessutom vore till gagn för landet, om denna makt besegrade oss, ty då finge vi sociala och andra förhållanden, som för oss skulle vara av värde att äga. Vore det rimligt, säger jag, att tillåta någonting sådant? Alla svara nej. Vi vilja med denna lag endast förhindra att dylikt skall kunna ske. Vad är det för mening i att offra 800 miljoner eller nära 1 miljard kronor i försvarsutgifter, om man samtidigt skall lämna möjligheter till dylik agitation för de krafter i samhället, som kunna ha intresse av att därigenom så försvaga vårt försvarsväsende, att försvaret inte får något värde alls? Det är sådana skäl som gjort att jag har anslutit mig till utskottsmajoritetens förslag om att i 26 kap. 10 § införa detta tillägg.

Jag vill bestämt betona att det vore orimligt att i detta inlägga innebörden, att utskottsmajoriteten skulle tillhöra någon falang i riket, som på något sätt ville kringskära yttrande- och församlingsfriheten. Jag upprepar ännu en gång: det gäller här endast en lagstiftning, som är nödvändig för att skapa vad vi alla önska, nämligen det starkaste försvar vi kunna åstadkomma.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr RYLANDER: Herr talman! Församlingsfriheten hör till det mest oförytterliga av rättigheterna för medborgarna i en demokratisk stat. Och man vill högst ogärna göra undantag från en sådan förmån. Emellertid finnas i detta hänseende för närvarande undantag beträffande krigsmän såväl i krigstid som fredstid. De få inte sammankomma hur som helst och tala om vad som helst. Anledningen härtill är uppenbarligen att man ansett vissa hän-

syn böra tagas till den disciplin som måste upprätthållas inom militärväsendet.

När utskottet nu gått att taga ställning till frågan om hur en bestämmelse i detta hänseende skulle utformas i den nya, mera humanitära strafflagen för krigsmakten, har det varit synnerligen angeläget för utskottet att slå vakt om denna verkligt fundamentala rättighet för medborgarna. Det har stått klart för utskottet, att man inte kunde göra undantag för krigsmän, med mindre synnerligen starka skäl talade för detta. Emellertid är det ju så, att krigsmakten är det yttersta värdet för vår frihet, inte bara gentemot hot utifrån utan även mot hot inifrån, av demokratiens fiender inom landet. Det är då rätt naturligt, att själva krigsmakten måste vara kringgårdad med ett så starkt straffrättsligt skydd som möjligt. Vi nedlägga ju stora kostnader på att materiellt uppbygga en stark och välrustad krigsmakt, och vi böra då se till att den även är andligen väl rustad att stå emot påfrestningar. För att nå detta syfte kan det vara nödvändigt, att de som tillhöra krigsmakten vare sig som värnpliktiga eller som fast anställda, få vidkännas vissa inskränkningar i de rättigheter som äro tillförsäkrade medborgarna. Det kan befinnas nödvändigt, att de få utnyttja sina medborgerliga rättigheter med en viss prutmån. Det kan inte vara rimligt, att man tillåter en person, som tillhör krigsmakten, att begagna sin församlingsfrihet och sin yttrandefrihet ända därhän, att det blir till skada för krigsmakten själv eller att en allvarlig risk för sådan skada uppkommer.

Vid övervägande av alla dessa omständigheter har utskottsmajoriteten funnit, att det finns behov av att inskränka mötesfriheten inte bara i krigstid, som departementschefen föreslagit, utan även i fredstid. Vi få därvid beakta, att skillnaden mellan krig och fred är inte så klar och bestämd nu-

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

mera som i gångna tider. Det finns mellan fred och krig ett visst tillstånd, som kan betecknas såsom oro. Det kan vid ett kommande krig befinnas lämpligt från svensk synpunkt att inte anordna mobilisering eller förstärkt beredskaps-tillstånd men ändå betydligt förstärka beredskapen. Det skulle under sådana omständigheter vara ganska orimligt, att man utanför portarna till ett militärt etablissemang skulle kunna anordna ett möte, där man direkt hetsade alla krigsmän, som ville höra på, till olydnad mot befälet, sökte övertala dem att inte gripa till vapen mot viss fiende o. s. v. utan att man från befälets sida kunde göra någonting för att hindra krigsmännen från att anamma en för disciplinen och motståndsviljan så skadlig förkunnelse. Även i djupaste fredstid måste man anse det orimligt, att befälet skall stå i kaserngrindarna och se hur de värnpliktiga lockas direkt in i fångstarmarna av ett parti, som kanske verkar samhällsupplösande, som propagerar för att man i stället för en armé skall bestå sig med väpnade garden av annat slag, vilka skola övertaga krigsmaktens och polismaktens funktioner. För inte länge sedan talade en ledamot av denna kammare vid ett möte — på tal om den tjeckiska krisen — om, att det inte alls var främmande för hans parti att i ett kritiskt läge sätta krigsmakten och polismakten ur spel och i stället mobilisera arbetargarden, som skulle övertaga makten. Att göra det straffritt för krigsmän att gå och höra sådan uppbyggelse kan inte förefalla rimligt i tider som dessa.

Dessa synpunkter ha föranlett utskottsmajoriteten, inte att gå in för något nytt men att i modifierad form bibehålla det stadgande vi redan ha, nämligen det stadgande, som innebär mötesförbud för krigsmän, men endast då därvid behandlas vissa frågor, som kunna verka opplösande på disciplinen. Det är inte alls på det sättet, att

man vill ge sig in på att t. ex. bestraffa individuell propaganda. Det kan givetvis förekomma inom och utom kasernområdet, att den ene krigsmannen söker påverka den andre och bibringa honom en nog så skadlig uppfattning om hans skyldigheter mot fosterlandet. Men en mera metodisk verksamhet, som går ut på att undergräva krigslydnaden, kan inte tillåtas. Och om ett möte anordnas under täckmantel av något som är tillåtet men plötsligt en agitation sättes i gång, som har till syfte att undergräva krigslydnaden eller som riktar sig mot krigsmakten eller fosterlandets försvar, då bör en god svensk krigsman förstå att klockan är slagen och att han bör gå därifrån; om inte, så utsätter han sig för straffansvar.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag på denna punkt. Och jag vill understryka att jag med detta yrkande inte på något sätt vill komma till livs den församlingsfrihet, som även jag sätter så stort värde på, utan jag föreställer mig att det är det rätta och enda sättet att fullt gardera, att den friheten kan för framtiden få åtnjutas av oss alla.

Herr GEZELIUS: Herr talman! I början av sitt anförande byggde herr Lindqvist upp en plattform, på vilken han sedan grundade sitt ståndpunktstagande i denna fråga. I denna plattform ingick även sakkunnigutredningen, och han var angelägen att påpeka att det inte var något dåligt underlag. Det var mycket bra karlar som medverkat i denna utredning och som lämnat de sakkunnigas förslag utan erinran. Därvid kom även min ringa person att apostroferas av herr Lindqvist, som underströk att jag, som hade varit sakkunnig rådgivare i utredningen, icke kommit med något särskilt yttrande. Någon rösträtt hade ju dessa rådgivande ledamöter inte, men vi hade ju

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

möjlighet att avge särskilda yttranden. Det är med anledning av detta herr Lindqvists uttalande som jag har begärt ordet.

Det är inte min avsikt att förlänga debatten. Jag skall endast lämna herr Lindqvist klart besked om varför jag nu följer utskottet. I hela det lagstiftningsarbete, som ligger framför oss, finns en allmän tendens, som jag kunnat ansluta mig till därför att den så väl stämmer överens med min allmänna ståndpunkt i lagstiftningsfrågor. Det är tendensen till en allmän humanisering av straffbestämmelserna. Det är en strävan att begränsa lagstiftningen och icke onödigt ingripa i den fria sektor, som individen bör få förfoga över. Nu ha emellertid två förhållanden förändrat mitt ståndpunktstagande. För det första är det riktigt, som det säges i utskottsutlåtandet, att behovet av en lagstiftning, som kan hålla tillbaka försvars- eller statsfientliga demonstrationer, vilka skulle försvaga krigsmakten eller äventyra rikets säkerhet, icke minst på grund av den senaste tidens händelser vuxit eller i varje fall blivit klart uppenbart. När i november 1946 de sakkunnigas utlåtande avgavs och innan remissyttrandena hade kommit, levde jag verkligen i den uppfattningen, att man skulle kunna undvara en bestämmelse av detta slag. Jag måste finna mig i detta, även om jag såg, att det fanns vissa risker. Jag kunde nämligen då inte finna någon form för en lagstiftning, som inte skulle inkräkta på den mötesfrihet, som man ville tillförsäkra även de värnpliktiga.

Vidare är det här i det av utskottet framlagda förslaget inte, som herr Lindqvist sade, fråga om mötesförbud eller icke. Det är fråga om att med disciplinstraff, eller vid försvårande omständigheter med fängelse, bestraffa en krigsman, som deltagit i en sammankomst, vilken på grund av ändamålet med dess anordnande eller eljest uppenbarligen är riktad mot krigsmak-

ten eller rikets säkerhet, eller om han ansluter sig till en demonstration med detta syfte. Därmed har jag funnit att man kunnat begränsa lagstiftningen till ett område, som man, av skäl som herr Hedlund i Östersund mycket starkt betonade, ansåg måste skyddas, eller att en upplösande agitation eller upplösande demonstrationer flyttades in på krigsmaktens eget område.

Därmed tror jag att jag gjort klart även för herr Lindqvist — det borde ha varit klart redan i utskottet — anledningen till att jag fått fråga den uppfattning jag hyste 1945 och 1946, eller anledningen till att jag då inte gav uttryck åt min nuvarande uppfattning. Jag biträder yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Herr OLSSON i Mellerud: Herr talman! När vi kommit in på det område, som förut betecknats som strafflag för krigsmakten, må det vara mig tillåtet att, på grund av det intresse med vilket jag följt dessa frågor, uttala min tillfredsställelse över det sätt, på vilket detta lagstiftningsproblem lösts. Jag skulle vilja lyckönska departementschefen och inte minst det utredningsorgan, som sysslat med denna fråga. Det har skett en rationalisering och en förenkling, som är av utomordentlig betydelse, och även en modernisering och humanisering av betydande omfattning har ägt rum på detta gebit.

När jag nu lämnat detta erkännande, hindrar mig detta naturligtvis inte att säga, att även ett så perfekt lagstiftningsverk kan ha ett och annat litet skönhetsfel. Så förhåller det sig kanske också med detta, åtminstone från min synpunkt sett. Departementschefen har ju väsentligen följt utredningsförslaget, men han har på ett ställe gjort en avvikelse från detsamma. Vi komma kanske längre fram till någon punkt, där jag för min del får anmäla en avvikande mening.

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

Det lagstiftningsområde vi nu diskutera hör ju som sagt till ett av de känsligaste problemen för en demokratisk medborgare. Det rör församlingsfriheten. Jag betraktar församlingsfriheten och yttrandefriheten som de grundväsentliga fri- och rättigheterna. Dessa friheter äro enligt min mening förnämligare än tryckfriheten, ty de komma *varje* medborgare till godo. Jag säger detta utan att undervärdera tryckfriheten.

Jag vill påpeka, att vi anslutit oss till reservationen därför att vi befara, att man vid lagtillämpningen måhända kan råka gå litet längre än ursprungligen avsetts. Det heter ju nämligen i 10 §: »Deltager krigsman i sammankomst» av det och det slaget o. s. v. Detta kan ju, så vitt jag förstår, innebära en straffrisk för en krigsman, som på sin permissionstid råkar deltaga i ett möte. Han kan till och med vara en ganska odeciderad åhörare till en framställning, som med litet god vilja skulle kunna betecknas som brottslig enligt denna paragraf. Om exempelvis en krigsman skulle råka komma ut på en gata eller i en park eller någon annanstans och få höra en pacifistisk förkunnelse av det slag, som angriper den verksamhet krigsmakten har sig ålagd, så skulle det kunna leda till ett åtal, och det förefaller mig vara stötande.

Jag åhörde med ett visst intresse min vän borgmästaren Rylander för en stund sedan. Jag förstår de synpunkter han anförde. Han anförde dem redan i utskottet, men jag tyckte att han nu rätt mycket överdimensionerade faran. Det påminner mig nästan om missionären, som hittade på att döpa hedningar med brandspruta. Det är ju dock inte så farligt, herr Rylander. Vi måste ha en smula förtroende även för våra soldater. De äro av samma demokratiska kynne som medborgarna i övrigt. De veta nog att välja den förkunnelse de önska åhöra, och jag tror inte att de bli sådana blinda verktyg i den där förle-

darens hand, som min vän borgmästaren antydde. Jag tror med andra ord att vi kunna flytta ned diskussionen från estraden och till bänkarna bland oss och i lugn ton överlägga om, hur vi skola komma till rätta med detta problem.

Vi reservanter äro ingalunda blinda för de synpunkter som anförts från utskottets sida. Med det goda omdöme, som i allmänhet finns bland våra medborgare, vilka fullgöra sin värnplikt eller annan militärtjänst, tro vi dock inte, att man bör gå så långt, att man kriminaliserar ett deltagande eller ett åhörande av en förkunnelse, som *eventuellt* skulle befinnas vara brottslig. Det är med hänsyn till dessa oförytterliga rättigheter när det gäller församlingsfriheten som vi reservanter icke kunnat sträcka oss så långt som utskottet i detta fall gjort. Jag tror att kammaren med mycket stort lugn kan följa reservanterna i detta stycke.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Lindqvist m. fl.

Herr GEZELIUS: Herr talman! Jag skall bara säga några få ord. Jag är inte alls förvånad över att herr Olsson i Mellerud är reservant, såsom han tolkar lagbestämmelsen. Han gjorde det dock med en viss tvekan. Det är klart, att om en krigsman passerar ett ställe, där ett möte pågår, samt stannar och lyssnar på vad där sägs, så kommer han inte att straffas. Här gäller frågan om han aktivt deltagit i mötet. Vi ha diskuterat detta rätt ingående i utskottet. Mannen i fråga får icke deltaga i en sammankomst så snart han kommer på det klara med att det är fråga om en demonstration mot rikets säkerhet eller stridsmaktens effektivitet. Då skall han avlägsna sig och icke deltaga i demonstrationen. Detta är syftet med det hela. Herr Olsson i Mellerud tvekade själv om mannen i detta exempel skulle kun-

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

na bli åtalad. Det kan han enligt min mening inte bli.

Orsaken till att jag ändrat ståndpunkt är den, att jag tror, att man icke skall hänge sig åt den illusionen, att våra unga pojkar i en tid som denna och efter de händelser som inträffat äro så försvarsvänliga, patriotiska och objektiva på denna punkt, att de icke skulle kunna falla offer för en massuggestion. Vi vilja hålla efter det som kan anses vara en klarlagd demonstration emot rikets försvar eller det som skadar dess säkerhet. Man kan naturligtvis måla allting svart, men jag tror inte att man skall misstro domstolarna därhän, att mannen i herr Olssons exempel skulle dömas till disciplinstraff.

Herr OLSSON i Mellerud (kort genmäle): Herr talman! När jag tog exemplet om soldaten, som råkade komma in i en sådan där sammankomst, så menade jag naturligtvis att han skulle delta i sammankomsten. Detta behöver emellertid inte betyda, att han är anhängare av det som förkunnas. Jag kan inte se att lagen gör undantag för ett sådant fall. Om han deltagit i sammankomsten, så kan han åtminstone i en mindre omdömesgill åklagares ögon sannolikt riskera åtal. Jag tycker att detta är att visa litet för mycket misstroende mot våra värnpliktiga och våra soldater.

Vi ha långt över hundratusentalet personer som tillhöra den socialdemokratiska ungdomsrörelsen, således inga noviser på det politiska området. Vi ha en SLU-rörelse i landet — jag vet inte bestämt antalet där, men den omfattar kanske bortåt hundratusen medlemmar — och den är politiskt ganska medveten. Det konservativa partiet har sin ungdomsrörelse, men dess medlemsiffra känner jag inte. Jag menar, att ungdomen inte är den där politiska oskulden, som man i allmänhet tror, utan den har ganska stadgade meningar i politiska ting.

Herr WERNER: Herr talman! Jag måste bestämt vända mig mot den tolkning reservanterna ge åt § 10 i lagutskottets förslag. Det är ingalunda meningen att på något sätt inkräkta på den medborgerliga mötesfriheten. Tvärtom lämnas denna frihet öppen för varje legitimt syfte även inom krigsmakten. Det kan emellertid inte vara riktigt — vilket herr Hedlund i Östersund alldeles nyss framhöll — att vi, samtidigt som vi försöka bygga upp ett starkt försvar och offra oerhörda summor på att göra detta försvar så effektivt som möjligt, lämna dörren öppen för saboterande element att mitt för ögonen på befälet hålla rent demonstrativa sammankomster i disciplinupplösande syfte. Vi böra låta bli att måla hin på väggen i så hög grad som reservanterna göra, när de framställa saken från en helt felaktig synvinkel. Jag måste ju säga, att reservanterna i hög grad färgat sitt ställningstagande i dag.

Jag har biträtt lagutskottets förslag, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till detsamma i det skick det föreligger här inför kammaren.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till paragrafens avfattning dels ock på bifall till den av herr Lindqvist m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertäglighet ja besvarad. Herr Lindqvist begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill att kammaren godkänner 26 kap. 10 § i första lagutskottets förevarande förslag till lag om ändring i strafflagen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ändringar i strafflagen m. m. samt ny strafflagstiftning för krigsmakten.

Vinner Nej, har kammarerna bifallit den av herr Lindqvist m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarernas ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter hava röstat för nej-propositionen. Herr Rylander begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 64 ja och 87 nej, varjämte 5 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså i avseende å 26 kap. 10 § bifallit den av herr Lindqvist m. fl. avgivna reservationen.

Övriga delar av förevarande lagförslag.

Godkändes.

Utskottets under 2) framlagda förslag till lag om disciplinstraff för krigsmän.

Efter föredragning av lagförslaget yttrade

Herr OLSSON i Mellerud: Herr talman! Jag har nyss uttalat min tillfredsställelse med den modernisering av denna lag, som kommit till stånd. När nu justitieministern är inne i kammarerna vill jag passa på att återigen ge uttryck för denna min tillfredsställelse.

Det finns dock en och annan punkt, där jag haft en avvikande mening. I fråga om disciplinstraffet vill jag invända mot den utökning av arreststraffet från femton till trettio dagar, som förekommer i propositionen. Utredningsmannen hade stannat vid en utökning av arreststraffet till tjugu dagar, men i propositionen har man gått längre och sträckt sig till trettio dagar.

Jag har gjort den invändningen, att ett trettio dagars arreststraff är ganska

hårt. Det är en straffart, som enligt mitt sätt att se nog är avsevärt svårare än det lägsta fängelsestraffet, som är en månads fängelse. Man gör visserligen nu den invändningen, att detta arreststraff skall avtjänas efter en annan metod än tidigare, och på detta sätt skall man kunna åstadkomma en smula lindring i denna straffart. Jag vill då göra det påpekandet, att arrestlokalerna, där arrestanterna skola avtjäna sitt straff, för närvarande och sedan någon tid tillbaka befinna sig i ett sådant skick, att ett arreststraff på femton eller tjugu dagar enligt min mening är minst lika svårt som ett fängelsestraff på en månad. När jag dessutom vet, att de korta fängelsestraffen ofta få avtjänas ute i kolonier med en betydande frihet, då har jag för min del tyckt, att man sträckt sig för långt när man utökat arreststraffet.

Jag känner så väl till det resonemang man för till försvar för detta. Vi ha nu, säger man, femton dagars arreststraff som maximum. Å andra sidan är det lägsta fängelsestraffet en månad. Här finns alltså en lucka, och i iveren att fylla denna lucka har man här helt förbisett, att dessa straffarter inte äro så jämförbara, att man utan vidare kan handla på detta sätt.

Vi ha varit fyra stycken inom utskottet som röstat emot denna utsträckning av arresttiden från utredningsmannens förslag, tjugu dagar, till propositionens förslag, trettio dagar. Det som avhållit oss från att reservera oss har varit, att i propositionen utdömmningen av det längsta arreststraffet lagts i domstolens hand i stället för hos den militäre befälhavare, som har att utöva bestraffningsrätten i disciplinavseende. Jag medger, att sättet att flytta över avgörandet av de längre arreststraffen till domstolen är en sådan förbättring, att jag, trots att jag inte är övertygad om riktigheten av nämnda utökning, avstått från att reservera mig.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Förslag till lag om tillägg till kyrkolagen, m. m. — Förslag till militär rättegångslag, m. m.

Vidare anfördes ej. Utskottets förslag godkändes.

Utskottets under 3)–5) framlagda lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarrens i avseende å lagförslagen fattade beslut.

Punkten B.

Utskottets i punkten framlagda lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan.

Förklarades besvarad genom kammarrens beslut i avseende å lagförslagen.

Punkten C.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 2.

Förslag till lag om tillägg till kyrkolagen, m. m.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till kyrkolagen, m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr LINDQVIST: Herr talman! Jag har intet yrkande att göra på denna punkt, men jag har begärt ordet med anledning av ett särskilt yttrande av herr Göransson.

Genom den lagstiftning som nu föreslås komma de ämbetsbrott det här är fråga om inte längre att falla under kyrklig domvärjo. Herr Göransson säger, att det synes naturligt, att i framtiden ändringar av väsentlig betydelse för prästerskapets straffrättsliga ställning icke vidtagas i 25 kap. strafflagen utan att kyrkomötet fått tillfälle att yttra sig. Denna fråga har varit underställd utskottets prövning, men utskot-

tet har inte kunnat dela herr Göranssons uppfattning att sådant ärende skall underställas kyrkomötet, eftersom det inte längre har kyrkolags natur.

Det var endast detta jag vill ha till protokollet.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.

Förslag till militär rättegångslag, m. m.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till militär rättegångslag, m. m.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG: Herr talman! Redan när den nuvarande militära rättegångslagen tillkom för mer än 30 år sedan, framställdes önskemål om att krigsdomstolarna skulle avskaffas under fredstid. Detta krav har sedan upprepats gång efter annan. Frågan har också behandlats av flera sakkunnigutredningar. År 1933 framlade min företrädare som chef för justitiedepartementet, herr Schlyter, en proposition om krigsdomstolarnas avskaffande. Den blev emellertid avslagen av första kammaren under åberopande bl. a. av vissa konstitutionella betänkligheter. Vid 1945 års riksdag togs frågan upp motionsvägen, och detta initiativ resulterade i en riksdagsskrivelse, som åsyftade att krigsdomstolarna skulle avskaffas under fredsförhållanden. I denna skrivelse uttalade riksdagen bl. a., att krigsdomstolarna inom breda folklager icke uppbäras av samma förtroende som de allmänna domstolarna. På grund härav anser jag det mycket angeläget, inte bara av hänsyn till rättsvården utan också och inte minst i försvarsväsendets eget intresse, att den särskilda militära rättsskipningen avskaf-

fas. Detta gäller enligt min mening alldeles oavsett om den hos allmänheten förefintliga misstron är sakligt välgrundad eller inte. Vidare vill jag understryka, att det i princip måste anses oriktigt att låta vissa grupper av medborgare sortera under specialdomstolar i stället för under de vanliga domstolarna. Denna anordning är särskilt olämplig när det gäller brottmål. I sådana mål är det ju av allra största vikt att upprätthålla grundsatsen om allas likhet inför lagen.

Den nu föreliggande propositionen, som nästan oförändrad har godtagits av första lagutskottet, går ut på att militära mål skola behandlas av de allmänna domstolarna i deras vanliga sammansättning. Någon militär ledamot skall alltså inte sitta i rätten. Det har beräknats att ett trettiotal rådhusrätter och ett tiotal häradsrätter komma att få handlägga militärmål. Utrednings- och åklagaruppgifterna i dessa mål skola handhas av de allmänna åklagarna.

Under krig och beredskapstillstånd skall det däremot enligt propositionen liksom för närvarande finnas särskilda krigsrätter. Dessa skola emellertid omorganiseras. Enligt förslaget skola de bestå av en lagfaren ordförande jämte en nämnd på tre personer, varav en militär och två civila lekmän. Såsom åklagare vid dessa krigsrätter skola fungera särskilda krigsfiskaler.

Den disciplinära bestraffningsrätt, som nu tillkommer vissa militära chefer, har i förslaget bibehållits men på olika sätt reformerats. Disciplinstraff skall i princip få åläggas endast av sådan militär chef som har minst majors grad. I syfte att förbättra utredningen i disciplinmål föreslås åtskilliga nya bestämmelser. Bland annat skall i vissa fall utredningen verkställas av allmän åklagare i stället för av militärmyndigheterna. Av särskild betydelse ur rättssäkerhetssynpunkt är den nyheten i förslaget, att arreststraff, som ålagts av militär chef, inte längre skall få verk-

Förslag till militär rättegångslag, m. m.

ställas omedelbart utan först sedan beslutet vunnit laga kraft mot den dömde. Den dömde har alltså möjlighet att överklaga. För att biträda de militära cheferna såsom rådgivare i disciplinmål och andra juridiska ärenden skall det fortfarande finnas anställda auditörer med domarkompetens.

Om riksdagen godkänner det föreliggande förslaget, som jag nu i all korthet skisserat, har inte bara en modern rättegångsordning införts för de militära målen. Genom att krigsdomstolarna avskaffas blir också ett gammalt demokratiskt krav äntligen genomfört.

Herr MOSESSON: Herr talman! Jag har intet yrkande, men jag ville nu såsom tidigare säga, att jag för min ringa del har den uppfattningen, att den reform som här genomföres icke kommer att bli till fördel för de unga män, som äro inkallade till krigstjänstgöring.

Vi veta ju att miljöförhållanden och dylikt kunna göra, att det är av vikt vilka personer som skola bedöma dessa saker. Det är av betydelse att man får sådana personer, som på ett särskilt sätt förstå de enskilda förhållanden under vilka den felande levde, och så har också varit fallet under de senare åren med våra krigsdomstolar. Under de år jag varit med i interneringsnämnden ha vi alltid betraktat de straff, som unga män ådömts av krigsrätt, såsom mildare än de straff, som utdömts av en civil domstol. Jag menar att det av rent humanitära skäl varit lyckligt om man tagit hänsyn till, att en specialdomstol i detta fall liksom i vissa andra fall är bättre skickad att döma än en allmän domstol.

Jag har, herr talman, givetvis intet yrkande.

Herr OLSSON i Mellerud: Herr talman! Erfarenheterna på detta område äro rätt olika, det förstår jag när jag hört herr Mosessons yttrande. I egen-

Förslag till militär rättegångslag, m. m.

skap av gammal lagutskottsledamot, som haft tillfälle att syssla med dessa ting under en lång följd av år, vill jag för min del deklarerera en mot herr Mosessons fullständigt motsatt uppfattning.

Avskaffandet av en specialdomstol och infogandet av det militära klientelet i den allmänna civila rättsordningen måste jag betrakta som ett mycket stort framsteg. Jag vågar försäkra herr Mosesson, att avkunnande domslut, både i disciplinavseende och vid krigsdomstolar, ingalunda varit så klanderfria som han föreställer sig. Jag vågar försäkra att det finns mycket grundad anledning att antaga, att denna nya organisation skall ge en bättre rättvisa och en större humanitet och göra dessa krigsmän av olika grader till vanliga medborgare, även om de ha uniform på sig. Detta betyder, enligt mitt sätt att se, ett mycket stort framsteg.

Herr WERNER: Herr talman! Jag vill ge till känna att herr Mosesson i sitt anförande nyss i allt väsentligt gav uttryck åt de tankar, som jag utformade i en reservation vid riksdagens behandling av denna fråga 1945. Jag är inte övertygad om att man humaniserar det militära rättsväsendet genom att avskaffa de militära domstolarna. Det är mycket möjligt att vi nå vissa framsteg, men kvar står, att de förseelser och förbrytelser, som begås av omogna ungdomar inom en sluten militärförläggning eller under militärtjänstgöring, kunna komma att dömas hårdare av en civil domstol än av de militära domstolarna. Därtill kommer att dessa förseelser, som nu komma att handläggas inför den civila domstolen, kanske ofta komma före i hemorten, där dessa ungdomar få schavottera inför offentligheten. Detta sker kanske på ett sätt som i högre grad brännmärker dem än vad som skulle varit fallet, om förseelsen fått avdömas inför en specialdomstol inom militärförläggningen.

Jag hade föreslagit, i den reservation

jag ovan omnämnt, att en reformering av militärdomstolarna skulle kunna tänkas genom tillförande av civila bisittare inom domstolen. Jag har sedermera deltagit såsom rådgivare inom den utredning som föregick detta förslag, men jag vill meddela kammaren, att de direktiv som lämnades till utredningen icke gävo rådruum för något annat än ett förslag om militärdomstolens avskaffande och dess ersättande med civil domstol.

Jag har, herr talman, intet yrkande, men jag har känt ett behov av att ge till känna samma betänkligheter, som herr Mosesson alldeles nyss gav uttryck åt.

Herr MOSESSON: Herr talman! Jag skall inte använda denna sena timme till att taga upp en debatt med herr Olsson i Mellerud. Jag tror inte att det i denna kammare finns någon som mera energiskt än han förfäktat krav på krigsdomstolarnas avskaffande. Jag vill blott citera en norrmann, när han en gång sade: »Jeg respekterer deres overtygelse, men jeg deler den slet ikke.»

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 4.

Föredrogos vart efter annat

första lagutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; och

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 7 kap. 7 § rättegångsbalken m. m.;

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av 17—20, 22, 96 och 101 §§ regeringsformen; och

Förslag till lag angående ändring i lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i regeringsformen m. m. i vad den avser ändrad lydelse av § 110 regeringsformen; samt

andra lagutskottets utlåtande nr 41, i anledning av väckt motion om viss reglerande lagstiftning beträffande bil- och busslinjer.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5.**Förslag till lag angående ändring i lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande

nr 42, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 8 maj 1948 dagtecknad proposition, nr 235, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga i propositionen framlagda förslag till

1) Lag angående ändring i lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete; och

2) Lag angående ändring i lagen den 11 juni 1937 (nr 348) om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle 6 § 2 mom. första stycket lagen om försäkring för olycksfall i arbete ävensom bestämmelsen om ikraftträdandet av ifrågavarande lagförslag erhålla följande lydelse:

Har olycksfallet medfört sjukdom,

som varat mer än två dagar efter dagen för olycksfallet, utgives från och med dagen efter sistnämnda dag *sjukpenning* så länge sjukdomen förorsakar förlust av arbetsförmågan eller nedsättning av denna med minst en fjärdedel. Vid förlust av arbetsförmågan utgives för varje dag hel sjukpenning, bestämd i förhållande till den skadades årliga arbetsförtjänst på sätt nedan anges, och vid nedsättning av arbetsförmågan sjukpenning med det lägre belopp för dag som svarar mot graden av nedsättningen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1949; dock att vad i 6 § 3 mom. sista stycket stadgats skall, i stället för motsvarande föreskrift i äldre lag, tillämpas från och med den 1 juli 1948 samt att, i fråga om ersättning för tid efter den 30 juni 1948, vad i 11 § 2 mom. stadgats likaledes skall tillämpas från och med den 1 juli 1948. I övrigt skall ersättningsanspråk i anledning av olycksfall, som inträffat före den 1 januari 1949, bedömas enligt äldre lag.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft fyra i anledning av densamma väckta motioner, bland dem en i andra kammaren väckt motion, nr 562, av herr *Dahlgren*.

Därjämte hade utskottet i samband med propositionen till behandling förehaft en inom riksdagens andra kammar före propositionens avlämnande väckt motion, nr 216, likaledes av herr *Dahlgren*, vilken motion hänvisats till lagutskott.

I motionen II: 216 hade hemställts, att riksdagen för sin del måtte besluta sådan ändring i lagen om försäkring för olycksfall i arbete, att 6 § 1) b) första stycket — motsvarande 6 § 2 mom. första stycket i det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget — finge följande lydelse:

»Under förutsättning att arbetsförmågan nedsatts med minst en fjärdedel, från och med dagen efter inträffat

Förslag till lag angående ändring i lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.

olycksfall och så länge sjukdomen varar: sjukpenning för varje dag, utgörande vid förlust av arbetsförmågan ett belopp, bestämt i förhållande till den skadades årliga arbetsförtjänst på sätt nedan angives (hel sjukpenning) och vid nedsättning av arbetsförmågan det lägre belopp, som svarar mot nedsättningen; skolandet hel sjukpenning utgå med belopp, som framgår av följande tabell:».

I motionen II: 562 hade hemställts, att »riksdagen måtte besluta ge bestämmelsen angående lagens ikraftträdande följande innehåll:

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1949.»

Utskottet hemställde.

A. att riksdagen måtte antaga de genom förevarande proposition framlagda förslagen till

1) lag angående ändring i lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete samt

2) lag angående ändring i lagen den 11 juni 1937 (nr 348) om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer;

B. att motionerna I: 400, II: 216, II: 562 och II: 563 måtte anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt; samt

C. att motionen I: 399 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Hagård*, utan angivet yrkande; samt

2) beträffande utskottets hemställan under A. 1) av herrar *Wistrand*, *Löfvan-der*, *Björkman*, *Johnsson* i Kastanjegården och *Carlsson* i Bakeröd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr HAGÅRD: Herr talman! Socialvårdskommittén har ju haft att företaga en översyn även av olycksfallsförsäkringslagen, och det förslag, som här

föreligger, utgör ett försök till en sådan revision. Denna avser emellertid inte lagen i dess helhet utan endast vissa delar därav. Det har närmast ansetts vara av intresse att med hänsyn till det försämrade penningvärdet åstadkomma en höjning av förmånerna enligt lagen. Däremot hade man inte bort gå in på andra fundamentala delar av lagstiftningen. En så viktig sak som bestämmelserna om karenstiden anser jag för min del bort stå orörda. Däremot har jag godtagit den mening, att man nu lämpligen kunde gå in för en sådan förändring av lagstiftningen, som införandet av familjetillägg innebär. På den punkten böjer jag mig för den uppfattningen, att det inte i denna lagstiftning är möjligt att se bort från en princip, som genomförts inom andra delar av socialförsäkringen, nämligen att ge familjetillägg när så behövs.

Man kan emellertid mellan raderna i betänkandet läsa, hur svårt socialvårdskommittén har haft att samordna här ifrågavarande gren av socialförsäkringen med den allmänna obligatoriska sjukförsäkring, varom riksdagen fattade beslut år 1946. I de direktiv, som gälla för socialvårdskommittén, heter det allmänt, att en samordning måste försökas beträffande alla olika grenar av socialförsäkringen. När det slutliga beslutet om den allmänna sjukförsäkringen fattades, uttalades emellertid från många håll farhågor, att man inte skulle, med den konstruktion som lagen fått, kunna samordna den med exempelvis olycksfallsförsäkringslagen. Det har också visat sig så gott som ogörligt att därvidlag få till stånd fullständig samstämmighet. På grund av det enhetsbelopp på 3:50 om dagen, som fastställts för den allmänna sjukförsäkringen, har det inte varit möjligt för socialvårdskommittén att beträffande olycksfallsförsäkringslagen åstadkomma en konstruktion, som sammanfaller med den allmänna sjukförsäkringen. Man har nu visserligen ut-

Förslag till lag angående ändring i lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.

gått från detta enhetsbelopp, men man har måst släppa de ursprungliga intentionerna och ge ersättning både under och över detta streck i förhållande till den egentliga arbetsinkomsten för den skadade.

Det har härigenom uppstått mycket stora svårigheter, när det gäller att få det hela att sätillvida verka riktigt, att vid olycksfall i arbete inte lämnas högre ersättning än som betingas av den förlorade arbetsinkomsten. Man har beträffande rätt stora inkomstgrupper nödgats acceptera, att ersättningen vid olycksfall i arbete är högre än själva arbetsinkomsten. Denna överförsäkring utgör en särskilt stor fara — det inses ju lätt av alla. Det lämnas också i utskottsutlåtandet en viss antydning därom, då utskottet på s. 9 säger att »frågan om överkompensation bör emellertid ägnas särskild uppmärksamhet vid socialvårdskommitténs fortsatta utredning rörande revision av olycksfallsförsäkringslagstiftningen».

Samma fara för överförsäkring framträder i ett annat sammanhang, som jag särskilt vill fästa uppmärksamheten på, nämligen vid de komplementförsäkringar som kunna tagas i anslutning till den obligatoriska olycksfallsförsäkringen. Jag vet att inom andra lagutskottet, där det ju finns en alldeles särskild sakkunskap på socialförsäkringens område, har man uttalat en bestämmd gensaga mot att lagstiftningen utformats på ett sådant sätt, att komplementförsäkringens inverkan icke beaktats. Särskilt när det gäller olycksfall i samband med sön- och helgdagar kan det framkomma ersättningar, som äro vida högre än den förlorade arbetsinkomsten. Jag har ett exempel på ett olycksfall i arbete, där den arbetsinkomst, som förlorades, utgjorde ungefär 90 kr., men där den ersättning, som vederbörande fick, uppgick till 104 kr. för själva olycksfallet. När därtill lades komplementförsäkringen i fråga — det var en kollektiv olycksfallsförsäk-

ring — utgjorde beloppet 168 kr. Dessa belopp utgingo emellertid enligt den lagstiftning, som nu gäller. Skulle den lagstiftning, som vi i dag skola besluta, ha tillämpats, skulle det ha inneburit, att vederbörande i stället för cirka 90 kr. i förlorad arbetsinkomst fått en ersättning från olycksfallsförsäkringen med 160 kr. Läger man därtill komplementförsäkringen, blir resultatet, att mot den förlorade arbetsinkomsten av 90 kr. ställes ett belopp av 224 kr.

Utskottet har också på s. 10 sagt, att man förutsätter att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på frågan om överförsäkring genom frivilliga komplementförsäkringar.

Jag har velat understryka dessa synpunkter för att visa, att det kan hända, att vi genom att binda oss vid den anordning, som träffades genom beslutet 1946 om den obligatoriska sjukförsäkringen, få fram företeelser, som innebära en avsevärd överförsäkring. Jag är inte nog optimistisk att tro, att det skulle vara möjligt att förmå statsmakterna att göra en ändring av det beslut, som fattades vid 1946 års riksdag, men jag vill ändå säga, att det skulle vara av allra största betydelse, om man kunde ta saken under övervägande och kanske verkställa en revision, som gör det möjligt att kombinera de olika socialförsäkringsgrenarna med varandra. Detta bör desto lättare kunna ske, som den allmänna obligatoriska sjukförsäkringen troligen inte kan träda i kraft den 1 juli 1950, såsom man ursprungligen tänkt sig, utan måste skjutas en smula på framtiden. Det påpekades ju vid den interpellationsdebatt beträffande den kommunala indelningen, som fördes här i kammaren för någon vecka sedan, att det finns ett visst bestämt sammanhang mellan genomförandet av den obligatoriska sjukförsäkringen och den nya kommunindelningen, vilket gör att kommunindelningsreformen måste komma före ikraftträdandet av sjukförsäkringslagen.

Förslag till lag angående ändring i lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.

Herr talman! Jag skulle egentligen ha velat framställa ett yrkande. Ett sådant yrkande kan icke sammanfalla med den föreliggande reservationen. Jag avstår från varje yrkande och inskränker mig till de påpekanden, som jag här gjort.

Herr DAHLGREN: Herr talman! När jag tidigare här i riksdagen yrkat på en samordning mellan sjuk- och olycksfallsförsäkringen, har jag haft en annan utgångspunkt än vad herr Hagård tydligen har haft. För mig har det varit ett intresse att skapa en dylik samordning för att på det sättet åstadkomma ersättning åt en väsentligt större del av de skadade än dem, som i dag få ersättning. Jag syftar på alla dem, som i sista instansen, försäkringsrådet, inte tillerkännas ersättning, därför att skadorna inte anses orsakade genom olycksfall i arbete. Jag har också hela tiden haft den uppfattningen, att man skall sträva efter att göra ersättningen från både olycksfallsförsäkringen och sjukförsäkringen så hög, att det inte uppstår någon inkomstförlust för arbetarna.

Av de invändningar, som herr Hagård nu gör, förstår jag emellertid, att för honom är risken för överförsäkring det dominerande. Jag tror dock att denna risk är rätt liten i jämförelse med alla de fall, där inkomsttagarna även i fortsättningen komma att bli underkompenserade. Och man kan väl ändå inte komma ifrån det faktum, att en arbetare är lika mycket värd sin lön, när han skadats av olycksfall i arbete, som när han arbetar.

Vi ha i motioner vid olika riksdagar haft tillfälle att framhålla våra synpunkter på dessa frågor. Jag skall för min del villigt erkänna, att det förslag, som nu föreligger, är ett framsteg i jämförelse med den nuvarande lagstiftningen. Jag betraktar bl. a. slopandet av de lägre sjukpenningssklasserna som

ett framsteg, även om det är ett mycket litet sådant. År 1946 motionerade vi om att man skulle slopa alla sjukpenningssklasser, där ersättningen var mindre än 4 kr. om dagen, ett förslag som emellertid inte vann riksdagens gehör. Vad som i dag föreslås ligger emellertid ganska nära detta vårt förslag, även om det bör framhållas, att penningvärdet nu är betydligt sämre än det var 1946.

Jag har inte med detta velat ha sagt, att jag finner förslaget, sådant det nu föreligger, fulländat på något sätt, utan jag har en del kritiska invändningar — därav en mycket kritisk invändning, som gäller övergångsbestämmelserna — att anföra. Jag vill emellertid, innan jag redogör för min uppfattning om övergångsbestämmelserna, säga några ord om karenstiden.

Jag har under den ordinarie motions tiden i år avlämnat en motion, där det hemställes att riksdagen måtte fatta beslut om karenstidens slopande. Det föreslås nu såväl i utskottsutlåtandet som i den kungl. propositionen en sådan ändring av gällande karensbestämmelser, att en arbetare, som har varit sjukskriven i tre dagar, skall få ersättning för olycksfall i arbete. Tidigare har det varit fyra dagar. Det är alltså en liten förbättring som har skett, men den föreslagna bestämmelsen betyder ändå, att en skadad arbetare, som av läkare beordrats eller uppmanats att besöka annan läkare för specialvård, fortfarande inte kan erhålla ersättning därför, om det inte har gått tre dagar efter olycksfallet. Låt mig anföra ett praktiskt exempel, som är nästan dagligt på den arbetsplats, där jag själv är anställd. Det händer där ofta att arbetare få, såsom jag framhållit i min motion, stålgrader i ögonen och att olycksfallen äro av sådan art att arbetarna, trots att vi ha tjänsteläkare, sjuksköterska, röntgenapparat och operationsrum på arbetsplatsen, beordras att uppsöka specialläkare för vård.

Förslag till lag angående ändring i lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.

I de flesta fall säger då ögonläkaren, efter det han avlägsnat stålgraden ur ögat, att det är bäst att den skadade söker vila en dag från arbetet. Det är klart, att en arbetare, som är mån om att bli så bra som möjligt igen, följer rådet, men då får han göra det utan att erhålla någon ersättning. Man har emellertid på vår arbetsplats löst frågan på det sättet, att arbetsgivaren gått med på att betala denna ersättning, som olycksfallsförsäkringslagen inte ger arbetaren rätt till.

Men detta är ju bara *ett* fall. Jag vet inte om det är likadant någon annanstans i vårt land, men i allmänhet få arbetarna på övriga ställen betala dylika olycksfall själva, och det kan väl ändå inte vara rätt. Meningen med att vila dagen efter en dylik skada är ju att läka densamma, inte att försvåra eller förvärra den, och det är ju en reell inkomstbesparing ur försäkringssynpunkt för dem som skola betala ersättningen. Man tycker då, att arbetaren inte skulle straffas för detta.

Härmed har jag velat visa, att jag inte har någon anledning att taga tillbaka det yrkande jag ställt i motion nr 216 utan kommer att yrka bifall till densamma.

Beträffande övergångsbestämmelserna ha vi ju i motionen i anslutning till propositionen yrkat, att den ersättning, som nu föreslås, skall gälla för alla olycksfall, således även för dem som inträffa före den 1 januari 1949. Varje gång riksdagen beslutat ändringar i lagstiftningen har det inneburit förbättringar för dem, som skadats genom olycksfall, men det har också när det gäller ersättningen vidgat klyftan mellan dem, som skadats före en viss tidpunkt, och dem, som skadats senare.

Det kan givetvis genmälas, att frågan om invaliditetsersättningen kan lösas på annat sätt, eftersom denna fråga ligger under utredning, och jag skall därför inte uppehålla mig vid den just nu.

Hur går det då med dem, som skadats i år och komma att bli sjukskrivna även i fortsättningen? Ja, det blir nu som tidigare så — för att taga ett praktiskt exempel — att den, som skadas på nyårsaftonen, får om han tillhör den högsta inkomstklassen 9 kronor om dagen, men hans kollega, som kanske skadas dagen efter och också tillhör högsta inkomstklassen, får 15,50 kronor, och det kan väl inte vara rätt att ha det ordnat på detta sätt.

Tänk också på alla de recidiv vi ha i fråga om olycksfall. Det är inte någonting som jag försöker konstruera upp. Jag känner till många sådana fall, och jag vet speciellt ett fall, där en person kommer att sjukskrivas i slutet av detta år. Han skadades 1940, då högsta ersättningen var 5,50 kronor; han får nu 5,50 i dagsersättning, under det att hans kollega, som skadar sig senare, som jag tidigare sagt, får 15,50. Jag tycker att dessa 5,50 contra 15,50 mer än väl bevisa, hur orättvis hela denna lagstiftning är.

Vidare säger utskottet för att motivera sitt avslagsyrkande, att det är inte möjligt att göra lagändringarna tilllämpliga i fråga om lagändringarnas ikraftträdande på redan inträffade olycksfall, därför att kostnaderna för olycksfallsförsäkringarna bestridas av arbetsgivarna. Jag tycker för min del inte, att detta är något svar på frågan, om det är rätt eller orätt att behålla den ordning, som varit rådande på detta område. Man borde givetvis först diskutera frågan om huruvida arbetsgivarna eller staten skola svara för kostnaderna och inte bara säga, att eftersom arbetsgivarna betala försäkringarna går det inte att fatta ett dylikt beslut.

Samtidigt som jag erinrar om detta ber jag att få påminna om att riksdagen 1946 fattade ett beslut — visserligen om en utredning, men om jag inte minns fel verkställdes beslutet sedermera — i fråga om förhöjd engångsersättning åt efterlevande till sjöfolk. Det

Förslag till lag angående ändring i lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.

§ 6.

var en fråga som ligger inom samma ram som denna, eftersom det rörde sig om folk som gått bort genom olycksfall i arbetet. Då var andra lagutskottet överens om att den ersättning som gavs åt de efterlevande var för liten; man var överens om att höja densamma, men samtidigt sade man ifrån, att man inte tänkte ålägga arbetsgivarna att bekosta det, utan man ville att staten skulle stå för kostnaderna. Jag tycker att den diskussionen kunde man taga upp även nu.

Jag skall inte säga vilket som skulle vara riktigast — om staten eller arbetsgivaren skall stå för kostnaderna — men jag anser att denna diskussion varit lämplig att ta upp just nu, när man diskuterar frågan, huruvida försäkringen skall gälla för gamla olycksfall likaväl som för nya.

När utskottet sedan säger — som jag föreställer mig som försvar för sitt ställningstagande — att sådana ojämnheter inträffat tidigare, är det inte heller enligt min mening något särskilt starkt argument utan det är endast ett erkännande. Det är ett understrykande av vad jag här sagt om de orättvisor som begås i fråga om gamla olycksfall, och jag anser att man bör eliminera detta genom att nu fatta beslut i enlighet med vad vi yrkat i vår motion.

Med vad jag här sagt ber jag att få yrka bifall till motionerna nr 216 och nr 562.

Herr OLOVSON i Västerås: Herr talman! Efter vad som här förekommit kan jag inskränka mig till att säga följande: Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionerna II: 216 och II: 562; och biföll kammaren vad utskottet hemställt.

Föredrogos vart efter annat

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser rörande ersättning i vissa fall enligt förordningen den 18 juni 1927 (nr 234) om ersättning i anledning av kroppsskada ådragen under militärtjänstgöring, m. m.; och

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 30 juni 1943 (nr 449) angående dyrtidstillägg åt vissa ersättningstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stödåtgärder för maskinhållningen inom jordbruket jämte i ämnet väckt motion;

nr 52, i anledning av väckt motion om statsbidrag till gäldande av vissa kostnader för en lagaskiftesförrättning å fastigheten Kypasjärv 5¹ i Överkalix socken;

nr 53, i anledning av väckta motioner om anslag till fraktlindring för frukt till Norrbottens och Västerbottens län;

nr 54, i anledning av väckt motion angående reglering av rätten att hålla grindar över enskild väg till vilken statsbidrag utgår;

nr 55, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 21 § lagen om vägnämnder och länsvägnämnder;

nr 56, i anledning av väckt motion om viss ändring i 55 § lagen om allmänna vägar; och

nr 57, i anledning av väckta motioner om anslag till bestridande av fraktkostnader för stenbrytningsaggregat.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

Motioner om bevakningsfartyg för sillfisket vid Island.

§ 7.

Motioner om bevakningsfartyg för sillfisket vid Island.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 58, i anledning av väckta motioner om anslag till stationerande av bevakningsfartyg för sillfisket vid Island.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 16 av herr *Arrhén* och II: 33 av herr *Staxäng m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen till stationerande av bevakningsfartyg för sillfisket vid Island för budgetåret 1948/49 måtte anvisa ett förslagsanslag av 120 000 kronor.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 16 och II: 33 icke för det närvarande måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrarna *Carl Sundberg, Hjalmar Nilsson, Stattin* och *Utbult*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 16 och II: 33, måtte till stationerande av bevakningsfartyg för sillfisket vid Island för budgetåret 1948/49 anvisa ett förslagsanslag av 120 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **UTBULT**: Herr talman! Med den skrivning jordbruksutskottet har i sitt betänkande hade det varit naturligt, att utskottet tillstyrkt motionen. Utskottet har klart och tydligt sagt ifrån, att det är både behövt och berättigat att ett dylikt bevakningsfartyg utrustas och medföljer fiskeflottan till Island. Jag har mycket svårt att förstå, varför utskottet inte tillstyrkt motionen. Det ser ut som om det vore så, att om riksdagen inte i år beslutat att inrätta en särskild fiskeristyreelse hade det varit omöjligt för utskottet att inte yrka bifall till motionen. Nu tycks utskottet emel-

lertid mena, att den blivande fiskeristyrelsen bör ha något att syssla med den dag den börjar sin verksamhet; utskottet menar, att fiskeristyrelsen bör utreda frågan.

Man kan med rätta fråga vad som här skall utredas. Utskottet säger bl. a., att det svenska fisket vid Island är av väsentlig betydelse för vårt lands försörjning med sill. Vidare står det i betänkandet: »Enligt i ärendet föreliggande uppgifter deltaga årligen omkring 500 personer i detta fiske.» Det är möjligt, att det blir 700 personer i år, därför att flottan på grund av vissa omständigheter har ökat.

Vidare skriver utskottet: »Det synes med fog kunna göras gällande, att en så stor grupp utövar av en för landet betydelsefull näring bör, om möjligt, vara jämställd med andra grupper av medborgare i fråga om vård vid olycksfall och sjukdom. Det har emellertid uppgivits, att vårdmöjligheterna för de svenska islandsfiskarna äro begränsade. Fog synes därför finnas för det i de föreliggande motionerna framlagda förslaget om åtgärder från statens sida för att bereda dessa fiskare tillgång till sjukvård.» Utskottet finner sålunda, säger det till slut, »att vissa skäl tala för bifall till motionerna men att å andra sidan en del frågor i detta sammanhang äro vanskliga att bedöma enbart på de i ärendet föreliggande uppgifterna».

Vidare har frågan om kostnaderna för ett dylikt bevakningsfartyg utretts. Lantbruksstyrelsen har tillstyrkt motionerna, där det yrkas ett förslagsanslag av 120 000 kronor för ändamålet, och detta hade lantbruksstyrelsen sannolikt inte gjort med mindre att en utredning redan förelegat. Den utredning som man här föreslår skall ske genom den nya fiskeristyrelsen har alltså enligt min mening redan skett, så att den hade inte behövt föranleda utskottet att avstyrka motionen.

Skulle nu riksdagen besluta i enlig-

Motioner om bevakningsfartyg för sillfisket vid Island.

het med jordbruksutskottets förslag, innebär ju detta för det första, att ett bevakningsfartyg inte kan utrustas till årets sillfiskesäsong vid Island. Vidare kan det också innebära, att om utskottets förslag om utredning blir antaget kommer ett bevakningsfartyg näppeligen att kunna medfölja nästa års expedition.

Herr talman! Det är ett vitalt intresse, att riksdagen i år beslutar i enlighet med motionerna. Den fiskeflotta, som i år kommer att gå till Island, betingar tillsammans med redskapen ett värde av ca 7 å 8 miljoner kronor, och den sill, som under gynnsamma omständigheter kan fångas och föras hem, kommer att betinga ett värde med nuvarande priser på inte mindre än 5 å 6 miljoner kronor. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den till utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr ANDERSSON i Tungelsta: Herr talman! Som framgår av den föregående ärade talarens anförande innebär reservanternas yrkande, att man skall anvisa ett förslagsanslag av 120 000 kronor, som skall användas till att utrusta ett svenskt bevakningsfartyg för sillfisket vid Island, vilket skall ha till uppgift att lämna bistånd vid sjukdom, olycksfall eller haverier och även vid uppsökandet av sillstim m. m.

När utskottsmajoriteten fattade sitt beslut, som innebär att man skall skjuta på denna fråga tills en bättre utredning föreligger, berodde det på att utskottsmajoriteten funnit, att den utredning, som presterats från såväl lantbruksstyrelsens som motionärernas sida, inte var tillfredsställande.

Det är ju klart, att om man skall utrusta ett fartyg för så skiftande uppgifter, bör det vara fullt utrett, huruvida utrustning det skall ha och vem som skall bekosta det, om staten skall bekosta allt eller om det eventuellt skall

bekostas av intressenterna, närmast fiskarena och deras organisationer, eller hur det i övrigt skall ordnas.

När utskottsmajoriteten nu ansett, att man bör skjuta på denna fråga till nästa år, innebär det inte, att utskottsmajoriteten skulle sakna intresse för den sak det här gäller. Det har man också sagt ifrån i motiveringen, där det heter att utskottet finner själva saken behjärtansvärd.

Nu har det tillsatts eller kommer att tillsättas en ny fiskeristyrelse. Det bör väl vara en lämplig uppgift för denna styrelse att utreda denna fråga, och det bör väl kunna ske i så god tid, att förslag kan framläggas till nästa års riksdag.

Detta är de skäl, på vilka utskottsmajoriteten grundat sitt beslut om avslag på dessa motioner.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets förevarande hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Utbult begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 58, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammaréns ledamöter här efter tagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppres-

ning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Utbult begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 86 ja och 47 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8.

Föredrogs vart efter annat:

jordbruksutskottets utlåtande nr 59, i anledning av väckta motioner angående anvisande av medel för utlämnande av räntefritt lån till byggande av ett försöksfartyg lämpligt för västkustens islandsfiske; och

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion angående omtryckning av samtliga gällande författningar.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av protokoll rörande handeln mellan Sverige och Polen under tiden 1 maj 1948—30 april 1949;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse rörande varuutbytet mellan Sverige och Norge; och

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Norge träffat avtal om vissa fiskerifrågor;

statsutskottets utlåtanden:

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till nya avlö-

ningsreglementen m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1948/49 till krigsrätterna;

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1948/49 till poliskåren i Boden;

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1948/49 till civilförsvaret m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till statens brandinspektion;

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av den civila sjukvårdsberedskapen;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kontrollstyrelsen för budgetåret 1948/49 m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ersättningar av statsmedel till arbetstagare som drabbats av silikos (stendammlunga);

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1947/48 m. m., i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1947/48 m. m., i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. allmänna resereglementet den 27 juni 1929 (nr 210);

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till Hj. Jakobson m. fl. i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom;

nr 177, i anledning av väckt motion angående utredning om statsbidrag till veckohem för barn;

nr 178, i anledning av väckt motion om sjukersättning åt vikarierande ekonomisten vid Umedalens sjukhus Thyra Olofsson;

nr 179, i anledning av väckta motioner angående utredning om åtgärder till förbättring av mödrahjälpstandvården;

nr 180, i anledning av väckt motion angående statsbidrag till kommuner för anordnande av resor till vallokal vid allmänna val;

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till vissa plankostnader m. m.;

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens biltrafiknämnd för budgetåret 1948/49; och

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avsättning till statens automobilskattemedelsfond;

andra lagutskottets utlåtande nr 40, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536) samt fortsatt giltighet av samma lag, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1947/48 m. m., såvitt angår nionde huvudtiteln.

§ 10.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 317, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bud-

getåret 1948/49 till riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap m. m.;

från bevillningsutskottet:

nr 321, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernärningen i riket m. m.;

nr 322, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgift m. m.; och

nr 323, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § 3 mom. och 4 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit, m. m.; samt

från bankoutskottet:

nr 318, angående regleringen för budgetåret 1948/49 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.;

nr 319, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker, m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 320, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 5 juni 1942 (nr 325) om jordbrukets kreditkassor m. m.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 11.18 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Fredagen den 18 juni.

Kl. 4 em.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Upplästes följande översättning av ett till kammaren inkommet telegram:

Telegram från Santiago de Chile 17/6 1948.

Till Talmannen i Riksdagens andra kammare.

Chilenska deputeradekammaren har äran sända svenska Riksdagen en hjärtlig lyckönskan med anledning av den nobla svenska nationens firande av H. M. Konung Gustaf V:s 90-årsdag.

Juan Antonio Coloma, President.

Luis Astaburuaga, Sekreterare.

§ 2.

Justerades protokollet för den 12 innevarande juni.

§ 3.

Svar på interpellation ang. tillämpning av sociala arrendelagstiftningens principer å vissa ecklesiastika fastigheter.

Herr förste vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr statsrådet QUENSEL, som anförde: Herr talman! I en med kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Pehrsson-Bramstorp berört frågan om tillämpning av den s. k. sociala arrendelagstiftningens grundsatser beträffande viss kyrkojord. Interpellationen avser fastigheter, vilkas avkastning tillfaller domkyrka, domkyrkosysselman eller lokalkyrka. Interpellanten frågar, när statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet avser att vidtaga åt-

gärder i syfte att den sociala arrendelagstiftningens principer skola kunna tillämpas även i fråga om dessa ecklesiastika fastigheter. I egenskap av föredragande av kyrkoärenden i statsrådet får jag lämna följande svar.

Som interpellanten nämnt, har stiftssekreteraren Gynnerstedt i egenskap av tillkallad sakkunnig avgivit ett betänkande angående förvaltningen av dessa ecklesiastika jordar. Sakkunnigförslaget går ut på att 1945 års ecklesiastika arrendestadga skulle — med en del avvikelser — göras tillämplig beträffande domkyrko- och lokalkyrkojordarna samt domkyrkosysslomansboställena. Härigenom skulle den sociala arrendelagstiftningens huvudgrunder komma att gälla också för dessa fastigheter. Sakkunnigförslaget innebär emellertid också — vilket knappast kan undvikas — förslag till en del ändringar beträffande fastigheternas administrativa förvaltning.

Över den sakkunniges förslag har inhämtats ett stort antal yttranden från myndigheter och sammanslutningar. I anslutning till vad som föreslagits i vissa yttranden överlämnades ärendet i januari detta år till 1946 års domkyrkosakkunniga, vilka skola avge förslag beträffande ordnandet av de äldre domkyrkornas ekonomi och förvaltning. Dessas blivande förslag kommer sålunda att även beröra frågan om den framtida administrativa förvaltningen av de domkyrkojordar och sysslomansboställena, som med interpellationen åsyftas. Enligt vad jag inhämtat räknar kommittén med att kunna avlämna sitt betänkande i höst. För att genomföra vad kommittén härvid kan komma att föreslå torde, bland annat, komma att erfordras ändringar i gällande kyrkolag och alltså sannolikt påkallas samtycke av såväl riksdagen som kyrkomötet.

Svar på interpellation ang. tillämpning av sociala arrendelagstiftningens principer å vissa ecklesiastika fastigheter.

Nya bestämmelser i ämnet torde med hänsyn härtill knappast kunna tillämpas förrän tidigast från och med år 1950.

De administrativa frågor, som domkyrkosakkunniga ha att utreda, äro till stor del av ålderdomlig och svårbemästrad beskaffenhet, och en reform därutinnan har svårigen kunnat forceras fram tidigare. Här föreligga också finansieringsproblem, som kräva ingående överväganden. Jag finner det mycket beklagligt, att dessa administrativa spörsmål skola, på sätt nu nämnts, behöva fördröja den *definitiva* tillämpningen av den sociala arrendelagstiftningens regler för de av förvaltningsreformen berörda domkyrko- och sysslomannafastigheterna. Eftersom upplåtelsen av lokalkyrkojordarna enligt utredningsmannens förslag i framtiden skulle ske efter i princip samma grunder, som komme att gälla med avseende å domkyrkojordarna och sysslomansboställena, skulle den *definitiva* tillämpningen av de nya arrendereglerna tyvärr behöva tills vidare anstå även beträffande lokalkyrkojordarna.

Även om sålunda en *definitiv* reglering av de förhållanden, som interpellanten berört, inte gärna är möjlig att åstadkomma beträffande domkyrkofastigheterna förrän om några år, så tycks det dock vara möjligt att redan i år *provisoriskt* genomföra den sociala arrendelagstiftningens grundsatser beträffande dessa fastigheter liksom även för lokalkyrkojordarna. En undersökning härom har gjorts inom ecklesiastikdepartementet och en promemoria har upprättats, avseende en provisorisk reglering av hithörande förhållanden i huvudsaklig anslutning till Gynnerstedts förslag. I promemorian ha även undersökts förutsättningarna för en förenklad och fristående — samt i så fall omedelbar — tillämpning av de sociala arrendereglerna för lokalkyrkor-nas jordar. Denna promemoria skall un-

derkastas en kompletterande begränsad remissbehandling, vilken torde vara avslutad under sommarens lopp. Skulle mina förhoppningar bekräftas, att det skall visa sig möjligt att genomföra en sådan — åtminstone för domkyrkofastigheterna provisorisk — reglering, som med promemorian åsyftas, är jag för egen del beredd att vidtaga åtgärder härför. Bestämmelser härom kunna i så fall utfärdas i höst.

Härpå yttrade

Herr PEHRSSON-BRAMSTORP: Herr förste vice talman! Jag ber att få till herr statsrådet Quensel framföra mitt tack för det svar jag erhållit. Av svaret skymtar jag, att det är ett något livligare intresse inom departementet då det gäller dessa ärenden än vad man kunnat konstatera tidigare. Det har dröjt många år innan någonting har kunnat åtgöras för att för dessa institutioners fastigheter genomföra ett system för utarrenderingen, som icke är annorlunda beskaffat än när det gäller enskilda innehavare, där riksdagen fattat beslut sedan flera år tillbaka.

Om dessa institutioner, vilande på gammal kyrklig och kristlig grund, insågo vad som behövdes, när den sociala arrendelagstiftningen kom till, borde man ju, därest deras administrativa förhållanden äro så ålderdomliga som det står i svaret, ha kunnat vänta, att de redan på ett väsentligt tidigare stadium gjort en översyn av dessa regler.

Det förefaller mig också framgå av svaret, att man skulle kunna tillämpa den sociala arrendelagen även innan slutförandet av denna utredning var klart. Nog förefaller det, som om själva utarrenderingssystemet icke skulle behöva bero direkt av dessa administrativa saker utan att det skulle kunna klaras under en viss övergångstid, tills ett eventuellt beslut kan fattas. Det framgår av svaret, att statsrådet har in-

Svar på interpellation ang. betryggande åtgärder för förvaring av sprängämnen och ammunition.

tresse av att det klaras snarast möjligt. Det räknar också jag med.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.**Svar på interpellation ang. betryggande åtgärder för förvaring av sprängämnen och ammunition.**

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet VOUGT, erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd till mig framställd interpellation har herr Liedberg anfört, att inbrotten för någon tid sedan i de militära förråden för ammunition, sprängämnen och rökmateriel i Sjöbo på ett påtagligt sätt aktualiserat frågan om förvaringen och skyddet av försvarets ammunitionsförråd, samt framställt följande fråga: Anser statsrådet sig kunna medverka till att arbetskraft i sådan utsträckning ställes till försvarsmyndigheternas förfogande att betryggande åtgärder snarast kunna vidtagas för förvaring av de förråd av sprängämnen och ammunition, som finnas spridda över landet?

I anledning härav får jag anföra följande.

I proposition till 1946 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag angående erforderligt byggnadsprogram för att tillgodose förrådsbehovet för ammunition. I enlighet med överbefälhavarens framställning förordades, att i princip alla ammunitionsförråd skulle förläggas i berg och att friliggande betongförråd skulle komma till utförande endast då förråd måste förläggas till sådana platser, där berg saknades, och vid små förrådsanläggningar, där bergförråd skulle bli oekonomiska. Vidare framhölls i propositionen, att det vore av största vikt, att förrådsbyggnadsprogrammet skyndsamt genomfördes. Riksdagen godkände det framlagda förslaget.

På grund av svårigheter att erhålla arbetskraft och materiel har emellertid den planerade utbyggnaden av förråden icke kunnat genomföras i den takt, som ursprungligen beräknats. Visserligen ha de friliggande ammunitionsförråden av betong kunnat i huvudsak färdigställas. Men bergförråden, vilka enligt de ursprungliga planerna skulle vara färdiga senast under år 1949, ha blivit avsevärt försenade.

De under utbyggnad varande anläggningarna utgöra cirka en tredjedel av hela förrådsprogrammet. Även om samtliga återstående bergförråd skulle kunna påbörjas under sommaren 1948, kan den nuvarande provisoriska förrådshållningen icke vara helt avvecklad förrän under år 1951.

På hösten 1947 verkställdes genom försorg av chefen för armén utredning för att utröna de risker, som voro förenade med den provisoriska förvaringen av ammunition. Därvid befanns, att explosions-, brand- och inbrottsrisker förelågo vid åtskilliga provisoriska förrådsplatser. Utredningen ledde sålunda till att de permanenta ammunitionsförråden snarast borde färdigställas och att i avvaktan härpå vissa provisoriska åtgärder måste vidtagas för att minska de förefintliga riskmomenten. Dessa åtgärder utgöras dels av sanering av särskilt riskfyllda förrådsplatser och dels av förbättrat inbrottskydd och på vissa platser bevakning. Medel ha ställts till förfogande för att vissa åtgärder i angivet syfte skola kunna vidtagas.

Trots de avsevärda olägenheter, som äro förenade med den nuvarande provisoriska förrådshållningen, anser jag mig icke kunna räkna med att permanenta förråd skola kunna uppföras i snabbare takt än nyss angivits. Jag kommer emellertid att även i fortsättningen ägna särskild uppmärksamhet åt denna fråga i syfte att påskynda programmets genomförande.

Jag vill slutligen nämna, att — an-

Svar på interpellation ang. betryggande åtgärder för förvaring av sprängämnen och ammunition.

tingen det gäller bergförråd eller friliggande betongförråd — förrådens dörrar äro utförda enligt gällande föreskrifter, vilka förutsätta inbrottssäkerhet mot mekanisk åverkan. Mot angrepp medelst detonerande laddningar — som kommo till användning vid Sjöboförråden — torde man icke kunna fullständigt gardera sig. Vid bergförråden äro emellertid dörrarna utförda i sådan tjocklek, att de torde kunna motstå tänkbar åverkan från sprängningsangrepp. En undersökning pågår angående möjligheten att genom automatiska spärranordningar minska möjligheten att genom detonationsåverkan erhålla tillträde till förråden.

Vidare yttrade:

Herr **LIEDBERG**: Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet för svaret och — skulle jag kunna säga — även för det välvilliga intresse och den välvilliga uppmärksamhet som statsrådet lovat ägna denna fråga. Men jag kan icke underlåta att anmäla erinringar mot det tillstånd, som är rådande i fråga om dessa förrådsanläggningar och varom herr statsrådets svar bär vittne.

Det är ju icke ett principbeslut som det här rör sig om och icke heller någon fråga om medelsanvisning. Det är, såsom herr statsrådet i sitt svar redan erinrat, på det sättet, att 1946 års riksdag fattat principbeslut. Någon fråga om huruvida det skall vara anslag eller icke är ju icke heller aktuell, ty den frågan är löst. Det är *verkställigheten* det rör sig om. Jag kan i detta sammanhang icke underlåta att uttala någon liten förvåning i samband med det som skedde i Sjöbo. Principbeslutet innebär ju, att förråden skola vara förlagda i berg, utom då det ställer sig särskilt kostbart eller oekonomiskt eller då dylik möjlighet ej står till buds

eller då det gäller mindre förråd. Det kan ju hända, att med hänsyn till mobiliseringsplaner och dylikt Sjöbo var en lämplig plats. Men det finnes på ganska nära distans därifrån i Dalbytrakten avsevärda berg och stenbrott, där det förefaller att man med en helt annan säkerhet och utan särskilt betungande kostnader kunde anordna förråd. Det är en fråga, som jag icke begär att få besvarad av herr statsrådet. Men jag skulle vilja hemställa till herr statsrådet att även ägna sin uppmärksamhet åt den sidan av saken, d. v. s. angelägenheten av att förråden verkligen förläggas i berg, där sådant är möjligt och lämpligt.

Sedan framgick det av svaret, att ungefär en tredjedel av dessa förrådsanläggningar är färdigställd eller under arbete. Det är nu två år sedan principbeslutet fattades. Jag kan nog utan överdrift våga påståendet, att även om »cirka en tredjedel» är ett riktigt uttryck är dock beteckningen »en tredjedel» tilltagen i överkant. Man har icke nått detta tal ännu, om man därunder inräknar både det antal anläggningar som äro färdigställda och i ordning och de anläggningar som äro under byggnad.

Det är icke behagligt att stå i en offentlig debatt och siffermässigt belysa det dåliga tillstånd vi ha. Men det är ju faktiskt mycket nedslående siffror, när man tar reda på vilka anläggningar som verkligen äro färdigställda och vilka som äro under arbete samt därvid finner, att de färdigställda äro ungefär hälften av denna knappa tredjedel och de under arbete varande något mindre än hälften av denna knappa tredjedel.

Herr statsrådet säger, att om de återstående anläggningarna igångsättas 1948, skulle de i bästa fall vara färdiga 1951. Nu kommer jag, herr statsråd, med en allvarlig erinran. Såvitt jag vet är ingenting av det arbete, som teoretiskt kan igångsättas 1948, ännu

Svar på interpellation ang. betryggande åtgärder för förvaring av sprängämnen och ammunition.

igångsatt, och icke ens byggnadstillstånd har lämnats. Vi äro snart framme vid midsommaren och halva året är gånget, men ännu har ingenting gjorts för igångsättande av ytterligare anläggningar. Jag hoppas väl att något blir gjort. Men det är faktiskt så att halva året gått utan att ens byggnadstillstånd lämnats, för så vitt de uppgifter jag kunnat inhämta äro riktiga. Detta rör sig ändå om den återstod på mer än två tredjedelar, som är mycket trängande och behövlig.

Den utredning, som från chefens för armén sida sattes i gång hösten 1947, var enligt herr statsrådets svar igångsatt för att utreda riskerna av det rådande provisoriet. Jag får nog säga, att referatet, där det nämnes att därvid befanns, att explosions-, brand- och inbrottsrisker förelågo vid *åtskilliga* provisoriska förrädsplatser, nog får anses använda mycket lindriga ordalag. Jag har nog fått den uppfattningen, att detta gäller *flertalet*. Jag tror att ingen vågar bestrida, att det i verkligheten föreligger mycket svåra brister med delvis katastrofala risker för dessa dyrbara och omistliga förråd.

Det brukar ju sägas, att försvaret skall hålla krutet torrt. Men vi äro faktiskt i det läget, att vi ha både otillräckliga och undermåligt förvarade sprängämnes- och ammunitionsförråd!

Denna utredning, som chefen för armén igångsatte, föreslog ju en sanering av särskilt riskfyllda förrädsplatser. Saneringen får man väl förstå så, att de skola bli ur lagringssynpunkt mera ändamålsenliga samt bättre med hänsyn till inbrottsskydd och bevakning.

Herr statsrådet säger, att medel äro ställda till förfogande. Jag måste då fråga, *vilka* medel som äro ställda till förfogande och *vilka* åtgärder som äro genomförda. Det är mycket svårt att få en inblick i det militära skeendet, därför att det är så mycket som där anses ej böra utlämnas till offentlighe-

ten utan hemligstämpas. Mot detta har jag i och för sig ingen erinran, när det är nödvändigt. Men jag har icke kunnat utröna, att dessa förslag till provisoriska förbättringar ha utlöst någon handling ännu. Jag har heller icke kunnat utröna, att några medel ha ställts till förfogande för detta ändamål. Men om herr statsrådet kan och vill berika mitt vetande på den punkten vore jag givetvis mycket tacksam.

I alla händelser måste de vidtagna åtgärderna — om det nu är några — vara av mycket ringa omfattning, när man icke genom att efterhöra förhållandena kan uppspara någonting av detta. Det är nu ändå ett halvår efter det dessa allvarliga brister ha påvisats.

Sedan får jag kanske också be herr statsrådet om ett litet klarläggande av ett uttalande i svaret. Det förefaller mig innebära ett visst motsatsförhållande. Herr statsrådet säger sig icke kunna räkna med att permanenta förråd skola kunna uppföras i snabbare takt än nyss angivits — alltså under förutsättning att det sättes i gång ytterligare byggnader 1948 och att det i bästa fall är färdigt 1951. Så säger herr statsrådet på ett i och för sig mycket tacknämligt sätt, att statsrådet vill ägna uppmärksamhet åt detta i syfte att påskynda programmets genomförande. Om man å ena sidan säger, att det icke kan bli färdigt förrän tidigast då och då, men å andra sidan säger, att man vill ägna välvillig uppmärksamhet åt att påskynda det, då frågar jag: Bakom detta påskyndande måste väl då ligga tankegången att det är svårt att uppnå det ens 1951? Då blir det ju en ännu mera nedslående bild av läget på detta viktiga område!

Jag kan icke underlåta att av svaret draga den slutsatsen, att det är mycket litet gjort sedan 1946, då något mer än hälften av något mindre än tredjedelen är färdigställt, något mindre än hälften av något mindre än tredjedelen

Svar på interpellation ang. rätt för skoldistrikt med lägre skolformer att vid införande av det sjunde skolåret anställa särskild lärare för en centraliserad sjunde klass, m. m.

är igångsatt och något mera än två tredjedelar ännu icke — jag vill icke säga påtänkt, men i alla händelser ej så långt framskridet att ens byggnadstillstånd erhållits eller eljest någon verkställighetsåtgärd vidtagen. Det innebär ju också, att inga snara åtgärder äro ställda i utsikt. Jag får verkligen icke bara uttala mitt beklagande över läget i och för sig utan även mycket allvarligt vädja till herr statsrådet att fullfölja sitt välvilliga intresse och sin särskilda uppmärksamhet därhän, att det verkligen också *blir något gjort*. Utan att vara yrkesmilitär eller särskilt sakkunnig på detta område tror jag, att alla kunna vara överens, att om det brister i fråga om förvaringen och tillståndet vid våra ammunitionsförråd är det en ytterligt allvarlig brist i vår försvarsberedskap. Tidsläget är sannerligen ej sådant, att vi böra stillatigande och utan extra kraftiga åtgärder låta nöja oss med ett sådant tillstånd.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **VOUGT**: Herr talman! Den fråga herr Liedberg ställde i interpellationen gällde egentligen de skyddsåtgärder, som man vidtagit vid de militära förråden för att förhindra en åverkan av det slag, som skedde i Sjöbo. Därav följer att jag i interpellationssvaret inte i detalj eller ens i stort ingått på de andra frågor, som herr Liedberg berört i sitt svar till mig. Herr Liedberg framhöll själv, och det är säkerligen för kammaren lätt att förstå, att dessa saker inte lämpa sig så särskilt för en offentlig diskussion. Med anledning av vissa frågor, som herr Liedberg ställde, vill jag säga, att vi ägna oavslätlig uppmärksamhet åt denna angelägenhet. Särskilt nu under våren 1948 har det på sina ställen skett vissa omflyttningar, som syftat till en bättre förvaring av viktiga ammu-

tionsförråd och där man måst uppgiva det gamla systemet, som syftade till en spridning över hela landet, för att i stället genom koncentration skapa det skydd, som i nuvarande läge kan befinnas erforderligt.

Vad för övrigt programmet för 1948 beträffar förhåller det sig så, att de byggnadsberedande myndigheterna ansett sig böra skjuta på meddelandet av byggnadstillstånd till tredje kvartalet. Detta har också i ganska hög grad gått ut över det program vi för försvarets del gjort upp i frågan.

Jag vill upprepa, att jag gärna skall bereda herr Liedberg tillfälle att närmare följa vad som göres och vad som eventuellt underlåtes i frågan. Jag är mycket tacksam för hans intresse, och jag förstår att det är fullt legitima bekymmer, som han hyser för att vi inte på detta område skulle tillgodose alla beredskapens krav och alla övriga krav i den utsträckning, som det är möjligt. Jag skall som sagt ägna all uppmärksamhet åt saken.

Herr **LIEDBERG**: Herr talman! Jag vill givetvis tacka herr statsrådet för det sista uttalandet, vilket utlovar ett ytterligare aktivt intresse för saken, som jag måste hälsa med den allra största tillfredsställelse.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.

Svar på interpellation ang. rätt för skoldistrikt med lägre skolformer att vid införande av det sjunde skolåret anställa särskild lärare för en centraliserad sjunde klass, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **WEIJNE**, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens

Svar på interpellation ang. rätt för skoldistrikt med lägre skolformer att vid införande av det sjunde skolåret anställa särskild lärare för en centraliserad sjunde klass, m. m.

tillstånd har herr Larsson i Luttra till mig riktat följande frågor:

1. Har statsrådet uppmärksammat, att skolmyndigheterna inte medgivit skoldistrikt med lägre skolformer rätt att vid införande av det sjunde skolåret anställa särskild lärare för en centraliserad sjunde klass?

2. Om så är fallet, anser statsrådet detta stå i överensstämmelse med de skolpolitiska strävandena att förbättra skolväsendet på landsbygden genom övergång från lägre till högre skolformer?

Interpellanten påminner om att från och med nästa läsår det sjunde skolåret skall vara genomfört i landets alla skoldistrikt, såvida inte Kungl. Maj:t av någon anledning medgivit uppskov. Interpellanten framhåller vidare, att frågan om skolkursens förlängning till sju år i många fall sammankopplas med frågan om centraliseringsåtgärder för att åstadkomma skolförbättringar. Samtidigt gör interpellanten emellertid gällande, att skolmyndigheterna äro så restriktiva när det är fråga om dylika förbättringar, att det skulle vara nära nog omöjligt att genomföra sådana, om de inte samtidigt medföra besparingar för statsverket. Resultatet skulle sålunda i ett mycket stort antal fall bli, att det sjunde skolåret måste genomföras inom den nuvarande skolformens ram.

En centralisering förutsätter i vanliga fall skolskjutsar och inackordering och ibland också en ny lärartjänst.

I fråga om statsbidrag för skolskjuts och inackordering gällde före den 1 juli 1947 ganska restriktiva bestämmelser, som hade till följd att centralisering av sjunde klassen kunde medges endast om merkostnaderna kunde betecknas som ringa. Om genom centraliseringen en eljest obehövlig lärartjänst tillkom, ansågs i regel en centralisering bli alltför dyrbar.

Från och med den 1 juli 1947 gälla

emellertid nya bestämmelser om statsbidrag till skolskjutsar och inackordering. De ha tillkommit med riksdagens medverkan och innebära, att statsbidraget till skjutsar bland annat utgår för att bereda barn undervisning i skola av högre form än den, det annars skulle tillhöra, eller för att eljest förbättring av skolväsendet skall kunna ernås. Kostnaderna få dock ej bli oskäligen. Bidrag för färd med cykel utgår numera för lärjungar i sjunde och högre klass för att möjliggöra hänvisning från B2-skola eller lägre skolform till B1- eller A-form och från skola av B1-form till A-skola. Vid inackordering räknas som närmaste skola för lärjungar i sjunde och högre klass A-skola eller B1-skola. Statsbidrag för inackordering av sjundeklassister utgår sålunda utan ansökan, om de bo minst 6 kilometer från närmaste A- eller B1-skola. Är avståndet kortare, kan folkskolinspektören medge, att inackorderingsbidrag likväl får utgå.

På grund av de nämnda nya föreskrifterna ha de efter den 1 juli 1947 behandlade centraliseringsfrågorna för bland annat sjunde klassen kunnat bedömas betydligt välvilligare än tidigare. I de fall då kostnaderna för skjutsar och inackordering avgjort måst betecknas som oskäligen eller då alltför få barn skulle blivit kvar i den avlämnande skolan, har visserligen ett eller annat centraliseringsförslag måst avböjas. Men i allmänhet ha distriktens förslag kunnat godtagas. Överstyrelsen har i sin praxis på detta område numera sträckt sig så långt, att en merkostnad per lärjunge för hänvisning till högre skolform på omkring 500 kronor årligen ansetts höra tolereras. Den vid centraliseringen avlämnande skolan har ansetts böra ha ett lärjungeantal kvar, som med högst omkring 10 understiger det för skolformen eljest föreskrivna gränstalet. I fråga om enbart av centraliseringen föranledd ny lärartjänst har översty-

Svar på interpellation ang. rätt för skoldistrikt med lägre skolformer att vid införande av det sjunde skolåret anställa särskild lärare för en centraliserad sjunde klass, m. m.

relsen ansett, att kostnaderna böra slås ut på de lärjungar, som beröras av skolförbättringen. Och oftast ha även dylika fall med nyssnämnda beräkningsgrund kunnat medgivas.

Sedan den 1 juli 1947 har skolöverstyrelsen enligt verkställd undersökning fastställt 426 organisationsplaner. Beträffande 164 (39 %) av dessa ha — i enlighet med distriktets förslag — intagits bestämmelser om sjunde klassens centralisering till skola av A-form från samtliga skolor i distriktet och för 28 (6,5 %) sådan centralisering från vissa skolor endast. I 198 (46,5 %) fall har den fastställda organisationsplanen innehållit bestämmelser om annan centralisering, d. v. s. att sjunde klassen centraliserats till B1-skola, eller att samordning skett av skolor till högre form eller att skolor indragits för att åstadkomma skolformsförbättring. Centralisering, som haft till följd att ny lärartjänst måste inrättas, har förekommit i 14 fall och godtagits. Avslag beträffande centralisering av sjunde klassen har förekommit i endast ett par fall för viss skola inom ett distrikt. Vid detaljbehandling av skolskjutsansökningar ha i ytterligare några fall bidrag förvägrats vid för stora kostnader och för litet lärjungeantal i den egna skolan.

De uppgifter, som jag sålunda lämnat om gällande föreskrifter och nuvarande praxis inom skolöverstyrelsen, tyda ju inte på att skolmyndigheterna äro restriktiva i fråga om bedömningen av centraliseringsplaner. De visa tvärtom, att myndigheterna behandla sådana frågor med stor välvilja och efter av riksdagen godtagna riktlinjer.

Med det anförda torde jag ha besvarat de av interpellanten uppställda frågorna.

Härefter yttrade

Herr LARSSON i Luttra: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och che-

fen för ecklesiastikdepartementet få framföra mitt tack för interpellationssvaret.

Orsaken till att denna interpellation kom fram var ett aktuellt fall i min hembygd, som jag ber att något få erinra om. Det gäller två skoldistrikt i Skaraborgs län, Gökhems skoldistrikt, som har skolformen B1, och Ullene med B2-skola. I juni månad i fjol hölls på folkskoleinspektörens föranstaltande ett sammanträde med dessa båda skoldistrikt, där man dryftade frågan om en sammanslagning av skoldistriktet. Så småningom enades man om att föreslå en sammanslagning av sjunde klassen till A-skola. Lokal fanns i Gökhem, där ett skolhus blivit överflödigt genom indragning 1946, och skolskjutsar voro mycket lätta att anordna med buss. Skoltiden sammanfaller med de ordinarie busstiderna. Barnantalet i dessa skoldistrikt, d. v. s. medeltalet födda under åren 1935—1947, uppgick till 12 å 13 i båda distrikten; med en variation på 8—17 stycken. Vidare fanns det utsikt till att man skulle kunna få med ytterligare ett skoldistrikt, varigenom barnantalet skulle ökas med 4 å 5 barn per år. I januari skrev man till folkskolinspektören och begärde hans uttalande. Men denne ansåg sig inte kunna tillstyrka framställningen, enär han ansåg barnantalet för litet. Då han själv inte säkert kände vilken praxis skolöverstyrelsen brukade tillämpa vid en sådan här centraliseringsfråga, uppmanade han emellertid skolstyrelserna att uppvakta skolöverstyrelsen. Jag kan här skjuta in den anmärkningen, att det då inte fanns någon centraliserad sjunde klass inom inspektionsområdet. Det gjordes också då förslag om sammanslagning av småskolorna inom dessa distrikt, men detta förslag ansåg sig folkskolinspektören inte kunna tillstyrka, emedan han ansåg att barnantalet skulle bli väl stort, det skulle näm-

Svar på interpellation ang. rätt för skoldistrikt med lägre skolformer att vid införande av det sjunde skolåret anställa särskild lärare för en centraliserad sjunde klass, m. m.

ligen komma att uppgå till 24—30 elever. Annars räknade man med att en sammanslagning av småskolorna skulle kunna öka möjligheterna att få till stånd en centraliserad sjunde klass genom att antalet lärarkrafter då ej behövde ökas. Efter dessa preludeer gjorde man hos skolöverstyrelsen en skriftlig förhandsförfrågan om utsikterna att erhålla statsbidrag till en centraliserad sjunde klass. I skrivelsen lämnades alla nödiga uppgifter om barnantal, behovet av skollokaler, skolskjutsar o. s. v. I det svar man fick meddelades helt kort, att det inte förelåge några hinder för en övergång till 7-årig kurs inom den nuvarande skolformens ram. Om i trots härav en centralisering skulle kunna komma i fråga, finge bedömas, då organisationsplan ingavs och statsbidrag söktes. Man sökte på nytt kontakt med folkskolinspektören, men denne ansåg sig inte kunna tillstyrka annat än bibehållande av skolformen. I detta läge ansågo skolstyrelserna, att det var tämligen lönlöst att upprätta någon organisationsplan för en centraliserad sjunde klass och att begära statsbidrag. Resultatet blev att Gökhemsk skoldistrikt beslöt lägga sjunde klassen till klasserna 5 och 6, Ullene lade sjunde klassen till de fyra andra klasserna i folkskolan, sedan en ansökan om anstånd med införandet av sjunde skolåret blivit av Kungl. Maj:t avslagen.

I sitt svar har statsrådet lämnat värdefulla upplysningar om den praxis, som skolöverstyrelsen tillämpar vid bedömandet av centraliseringsfrågan. Jag frågar mig nu, varför skolöverstyrelserna inte genom folkskolinspektören i det här aktuella fallet kunnat få del härav, ty ett sådant meddelande skulle säkerligen ha lett till att man kunnat ordna frågan på ett ganska tillfredsställande sätt. I stället har man nu i dessa skoldistrikt fått det intrycket, att så

snart det gäller att förbättra landsbygdens skolor så bär det emot vart man än vänder sig utan att man får veta varför. Sådant skapar undran och missnöje. Man undrar också, hur det skall kunna skapas en 9-årig skola när så stora svårigheter möta att i landsbygdens skoldistrikt på ett tillfredsställande sätt åstadkomma en 7-årig folkskola.

Beträffande förbättringen av skolformerna måste det med tillfredsställelse noteras, att interpellationssvaret ger vid handen, att man inför dessa centraliseringsfrågor ställer sig betydligt välvilligare nu än tidigare. Men detta rimmar ganska illa med de informationer, som dessa båda skolstyrelser fått av folkskolinspektören, som fått det intrycket från allmänna inspektörmötet i början av året att tongångarna voro ytterligt pessimistiska i fråga om förbättringen av landsbygdens skolförhållanden. Det sades i det sammanhanget, att situationen blivit ogynnsammare på sista tiden; det skulle ha varnats för en forcering av centraliseringar o. s. v. Om interpellationssvaret kan bidra till att de skoldistrikt, där denna fråga är aktuell, bli bättre informerade om de verkliga möjligheterna att få skolfrågan ordnad på ett tillfredsställande sätt, så har detta givetvis sin stora betydelse. Jag ber därför att ännu en gång få tacka herr statsrådet för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts å kammarrens bord vilande proposition, nr 296, angående godkännande av en mellan Sverige och Turkiet träffad handelsöversenskommelse.

§ 7.

Föredrogs, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtanden nr 13—15,

statsutskottets utlåtanden nr 165—183, andra lagutskottets utlåtande nr 40 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 63.

§ 8.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren att å morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden statsutskottets utlåtande nr 168 skulle uppföras närmast efter andra lagutskottets utlåtande nr 40 samt övriga ärenden i den ordning de förekommo å dagens föredragningslista.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:
statsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1948/49 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande försvarets organisation jämte i ämnet väckta motioner;

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlöningsm. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1948/49 m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa anslag till materielanskaffning för försvaret för budgetåret 1948/49 m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten för försvaret m. m.; och

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.;

sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 44, i anledning av väckta motioner om utredning angående ändringar i gällande lagstiftning om registrering av brott och förseelser; och

nr 45, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förstörande av vissa postförsändelser, dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 4.47 em.

In fidem

Gunnar Britth.